SUSKUNLAR

İHSAN OKTAY ANAR

KİTAP
2008
SKB 0781923 VDN

İLETİŞİM / ROMAN

Eflâtun rengi hayaller kuran bir "suskun"un sözleridir, bu roman. İşittiğini gören, gördüğünü dinleyen, dinlediğini sessizliğin büyüsüyle sırlayan ve tüm bunların görkemini hikâye eden bir adamın alçakgönüllü dünyasına misafir olacaksınız, satırlar akıp giderken. O ise, muzip bir tebessümle size eşlik edecek, sessizce... Sayfaları birer birer tüketirken, benzersiz erguvanî düşlerin "gerçekliği"nde semâ edeceksiniz ve bu düşlerden âdeta başınız dönecek.

Hayat kadar gerçek, düş kadar inanılmaz bu dünyanın tüm kahramanlarının seslerini duyacak, nefeslerini hissedeceksiniz. Çünkü *Suskunlar*, sessizliğin olduğu kadar, seslerin ve sözlerin, yani musikînin romanıdır. Sonsuzluğun derin sessizliğinin "nefesini üfleyen" ve ona "can veren" bir adamın hayallerinin ete kemiğe bürünmüş kahramanları, en az sizler kadar gerçektir; ya da siz, en az onlar kadar bir düş ürünü... Bağdasar, Kirkor, Dâvut, Kalın Musa, İbrahim Dede Efendi, Rafael, Tağut, Veysel Bey ve diğerleri... Onlar, sessizliğin evreninden İhsan Oktay Anar'ın düş dünyasına duhûl ederek suskunluklarını bozmuşlardır.

Bir meczûp aşkı tattı, bir âşıksa aşkına şarkılar yazıp ruhunu maviyle bezedi; diğeri, kaybolduğu dünyada bir sesin peşine düşerek kendini buldu. Nevâ, belki de, herkesin âşık olduğu bir kadının pür hayâliydi. Hayâlet avcısı, kendi ruhunu yakalamaya çalıştı. Zâhir ve Bâtın ise, zıtlıkların muhteşem birliğinde denge bulan iki ayrı gücün cisimleşmiş hâliydi.

Suskunlar'ı okuduktan sonra aynaya bakmak, yansıyan aksinizde gerçeği görmek, gördüğünüzü işitmek ve duyduklarınızla sağırlaşıp susmak isteyeceksiniz. Sayfalar tükenip bittiğinde, kim bilir, belki de "suskunlar"dan biri olacaksınız...

İLETİŞİM 1261
ÇAĞDAŞ TÜRKÇE EDEBİYAT 169

ISBN-13: 978-975-05-0538-6
9 789750 505386

İHSAN OKTAY ANAR 1960 doğumlu. Lisans, master ve doktora eğitimini Ege Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde yaptı. Halen aynı okulda öğretim üyesi. Yayımlanmış dört kitabı var: *Puslu Kıtalar Atlası* (1995), *Kitab-ül Hiyel* (1996), *Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri* (1998), *Amat* (2005), *Suskunlar* (2007).

İletişim Yayınları 1261 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 169
ISBN 975-05-0538-6
© 2007 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2007, İstanbul (40.000 adet)

KAPAK Suat Aysu
KAPAK KOLAJI Sazendelerin, canbazların ve güreşçilerin gösterisi, 1720; *Surnâme*
KAPAK FİLMİ Atölye Grafik
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Necati Tunerkan - Ceren Kınık
MONTAJ Şahin Eyilmez
BASKI ve CİLT Sena Ofset

İletişim Yayınları
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İHSAN OKTAY ANAR

Suskunlar

iletişim

Süheyla'ya ve Füruzan'a

"Kulak eğer gerçeği anlarsa gözdür."

MEVLÂNÂ, *Mesnevî*, II, 871
çev. Süleyman Nahifî

Yegâh

Muhteşem Neyzen Bâtın Hazretleri'nin (saadetleri dâim olsun) Kostantiniye'de bulunduğu zamanlarda, yani Sultan Ahmed-i Sânî Han Efendimiz'in devri saltanatından sonraki senelerden birinde, Şaban ayının ondördüncü gecesi, Yenikapı'nın dar ve ıssız sokaklarında kol gezen o ihtiyar bekçi, gökyüzünde ansızın kapkara bulutlar peydâ olur olmaz hiç şaşırmamıştı. Çünkü Padişâh-ı din-fenâ Hazretleri'nin (Allah saltanatını dâim eylesin) mülkü olan şu Kostantiniye'de, yerin olduğu kadar göğün de, beklenmedik durumlara sahne olabileceğini az çok bilmekteydi. Elinde muşamba fenerle, o ilerlemiş yaşı dolayısıyla sokakta ağır aheste yürüyen bekçi, ucu demirli asâsını iki adımda bir yere vurup tıngırdatarak mahalle sâkinlerine varlığını belli ediyordu. Taş döşeli ıssız sokaklarda işitilen sadece bu tıngırtılar değildi elbette. Adamcağız kulak kabartsaydı, gece gizlice girdikleri evlerde mâsum çocukların kanını iştahla emen upirlerin dudak şapırtıları, insan eti yiyen lânetli gûl-yabanîlerin homurtularını, yağmur ve kasvet yüklü kara bulutlardan ve kapkara kâbuslardan kopup gelen karakon-

colosların böğürtülerini de işitebilirdi. Ama yatırlarından kalkan mübârek evliyâlar, lahitlerini terk eden lânetli ölüler ve nâmübârek yaratıklar hakkındaki efsane ve söylentilerin hakikatin ta kendisi olabileceğini aklına bile getiremeyen ihtiyar bekçi, cinlerin fısıltısını dinlemek yerine kalın keçe abasına daha bir sıkı sarıldı. Çünkü birbirlerinin peşinden koşan devasa aygırlar gibi gök kubbede dört nala, dört bir yana koşturan simsiyah bulutlarda revnaklar oynaşmaya başlamış ve ilk yıldırım Ayasofya'nın avlusuna düştüğünde, insanın iliklerine işleyen dondurucu rüzgâr, adamcağızın kulaklarında uğuldamıştı. Gök gürültüsünün ardından sokakta, rüzgârın süpürdüğü yaprakların hışırtısı duyuldu. Ama ne hikmetse, yağmur bir türlü yağmıyordu. Bu durum pek hayra alâmet sayılmazdı. İhtiyar bekçi o uğursuz gıcırtıyı işte tam bu sırada işitti. O kadar kasvetli, o kadar tekinsiz bir sesti ki bu, şeytanın zifirî karanlıktan yonttuğu bir ifritin kahkahasına benziyordu. Bu tekinsiz sedânın kaynağını görmek isteyen bekçi, elindeki feneri havaya kaldırdı ve karanlığın kendisinden gizlediği şeyi sanki daha iyi görecekmiş gibi hafifçe eğildi. Ancak muşamba fenerin yaydığı cılız ışığın menzili on adımdan fazla değildi. Tam o sırada çakan bir şimşekle her taraf aydınlanıverdi ve adamcağız karşısında, Yenikapı Mevlevîhânesi'ni seçti. Evet! İnsanı kahreden o gıcırtı, semâhânede 'döndüklerinde' etekleri açılan tennureleri ve başlarında sikkeleriyle, Mevlevî dervişlerinin haftada iki kez mukabele icrâ ettikleri binadan geliyordu! Zavallı ihtiyar bekçi, "Acaba bu mübârek binaya bir hırsız mı girdi? Yok! Yok! Gıcırtı mutlaka açık unutulmuş bir kapıdan geliyordur," diye içinden geçirip mevlevîhâneye doğru yürümeye başladı. Bahçeden girip binaya yaklaşınca gerçekten de kapının, sert rüzgârın etkisiyle menteşelerinde gıcırdayarak gidip geldiğini fark etti. Durumu canlara haber verse iyi olacak gibiydi. Elini ağzına götü-

rerek içeriye, "Hooo! Kimse yok mudur?" diye bağırdı. Ama aksi gibi bir cevap gelmedi. Üstelik, ne tuhaf ki, dervişlerin dönerek semâ ettikleri meydan-ı şerife açılan kapının ardından mavi bir ışık sızıyordu. Adamcağız şaşırmıştı! Binaya girdi ve açmadan önce kulağını kapıya dayayıp içeriye kulak verdi: Seslere bakılırsa, sanki biri döşeme tahtaları üzerinde yürüyor yahut kımıldıyordu. Yaşından beklenmeyecek bir çeviklikle kapıyı açar açmaz, adamcağızın beynine sanki balyoz indi.

Hayâlet tam karşısındaydı!

Tövbeler tövbesi! Başında Mevlevî külâhı ve üstünde etekleri açılmış tennuresi ile semâ ediyor, bir kolunu yukarı açmış dönüp duruyordu. Ama hayâletin asıl korkunç tarafı, gövdesi döndüğü hâlde kafasının sabit kalması, delici bakışlarını bir an olsun zavallı bekçiden ayırmamasıydı. Semâ ederken çevreye mavi bir nûr yayıyor ve ince dudaklarındaki kıvrıma bakılırsa, belki de adamcağıza ürkütücü bir şekilde gülüyordu. Eli ayağı gevşeyen bekçinin tam üç gün üç gece tir tir titremesinin ve bir hafta boyunca konuşamamasının yegâne nedeni de işte bu hayâletti.

Rivâyet odur ki, hayâletle karşılaştığında yüreği oynayan ihtiyar bekçinin sözlerine Allah'ın bir tek kulu bile inanmamıştı. Elbette, şişirmece ve uydurmacalara ahâlinin karnı toktu. Din âlimleri medreselerde ve imamlar da cuma hutbelerinde öfkeyle, ölümle bedenini terk edip âhiret yolculuğuna çıkan ruhun, pusulayı şaşırıp yaşadığımız şu ölümlü dünyaya geri dönmesinin, hâşâ imkânsız olduğunu beyan ediyorlardı. Ama bekçinin anlattığı kurt masalını içkiye tövbeli efendilerin yuhalayıp alaya almalarına rağmen, Samatya meyhanelerindeki çakırkeyifler az buçuk kulak kabartıyor, körkütük olanlar dinliyor, zilzurna sarhoş olanlar ise bu hikâyeye, kelimesi kelimesine inanıyorlardı. Bu konudaki şâyia doğruysa, çok değil hemen hemen iki hafta

sonra bir gece yarısı hayâlet bu kez, Yedikule Zındanı civârındaki Sinanpaşa Câmii minâresinin şerefesinde zuhûr etmişti. Ahâli Kelime-i Şahâdet getirdikten sonra sokağa dökülmüş, minâredeki hayâleti görür görmez herkesin yüreği ağzına gelmiş ve bu, kıyâmet alâmeti sayılmıştı. İşte asıl, bu gece yarısı olanlardan sonradır ki, hayâlet efsanesi ağızlarda sakız oldu. Hele hele hayâlet, Gülâbî adında bir Kıptî'ye göründüğünde yer yerinden oynadı. Yaşadığı bu korku sonucu saçları bembeyaz kesilen bu Kıptî, Samatya yakınlarındaki Narlıkapı İskelesi'nde mehtabı seyrederken bir ara efkârlanıp oracıkta Arabân bir şarkıyı terennüm etmeye başlamıştı. Anlattıkları doğruysa bir yandan da armudî kemençe çalıyordu. Şarkının ikinci hânesini bitirdikten sonra arkasından masmavî bir ışık geldiğini fark etmiş ve dönüp baktığında hayâleti görüvermişti. Şahitlerin dediği gibi gerçekten de mavi bir nûr saçan hayâlet, arkasında çömelmiş, ellerini dizlerine götürerek usûl vurmaktaydı. Gözleri yuvalarından uğrayan zavallı Gülâbî tabanları yağlayıp tozu dumana katarak kaçmış, nefes nefese obasına vardığında şâhit olduğu bu tüyler ürpertici olayı hısmına akrabasına anlatmıştı. Ancak obanın ileri gelenleri zavallı Kıptî'nin başına gelenleri ona buna bire bin katarak naklettikleri için Kostantiniye yayılan hayâlet söylentileriyle günlerce çalkalandı. Hattâ söylenenlere göre Padişâh Efendimiz, Gülâbî'yi ayağına getirtip ona hayâletin eşkâlini sordu ve aldığı bilgilere karşılık olarak bu âdemoğluna on filori bahşiş ihsan eyledi. Gülâbî'nin Efendimiz'den yedi altun daha istediği, bu bahşişi de koparıp huzurdan ayrılmasını takip eden günlerde de arsızlık ederek tekrar tekrar bahşiş talep ettiği söylenegelmiştir. Rivâyet doğruysa Efendimiz daha çok, hayâletin cinsiyetiyle ilgilenmişti. Çünkü kalın duvarlardan geçebilen ve sınır engel tanımaksızın kâh orada kâh burada peydahlanan bu hayâlet eğer erkekse, günün birinde Harem-i Hûmâ-

yûn'da ortaya çıkıp kadınlara ve câriyelere musallat olabilirdi. Bundan dolayı haremağalarına Padişâh Hazretleri'nin, efsun ve buhûrdanlarla hayâlet tehlikesinin bertaraf etmelerini fermân buyurduğu söylentisi de ağızdan ağıza dolaşmıştı bir zamanlar.

* * *

Hızır Paşa'nın yedi katlı mehterânı, Ayasofya'daki köşkün bahçesinde, Peygamber Efendimiz'in ümmetinden olanları sabah namazına kaldırmak için nevbet vuracaktı. Sabahın ilk horozları ötmeye başladığında, zaman zaman esen hafif rüzgâr, yıldızlı gökyüzüne uzanan dev çınarın yapraklarını hışırdatıp yüksek duvarlardaki kandillerin kızıl alevlerini titreştiriyordu. Ne gariptir ki, sabahın köründe köşkün geniş bahçesinde ictima eylemiş o ağaların ve efendilerin nemrut çehreleri, alevler kımıldadıkça daha bir hissiz, daha bir amansız görünmekteydi. Kıdemine ve rütbesine göre kimisi lâcivert, kimisi de kırmızı kaput giyip kavuklarına allı yeşilli destârlar sarmış bu âdemoğulları, Hızır Paşa'nın mehter takımının neferleri idiler. Ehl-i kıble'yi namaz denilen farîzayı edâ etmeye ve Ehl-i kitab'ı da bir umut, salâha ve felâha dâvet amacıyla buradaydılar. Bu yüzden kendilerini, din yolunda savaşan gazilerden pek farklı görmedikleri, gözlerinde oynaşan imân kıvılcımlarından belli gibiydi. Boruzenler, çevgânîler, davulzenler, zurnazenler, nakkarezenler, zilzenler ve kûsîler yarım daire, yahut daha ziyâde hilâl şeklinde toplanmış, ayakta bekliyorlardı. Nevbet zamanının geldiğine kanaat getiren bir davulzen, mehterbaşına doğru yürümeye başladı. Bu adamların önderi olan mehterbaşı ise, bahçedeki çeşmede aptest alıyordu. Sabah karanlığında horozlar ve gece kuşları öterken bu adam, niyet ettikten sonra suyu ağzına alıp gargara yaptı ve tükürdü. Davulzen ona usûl gereği gür ve saygılı sesiyle, temennâ ederek,

"Vakt-i sürûr ü safâ mehterbaşı! Hey! Hey!" diye bağırdı. Mehterbaşı burnuna çektiği suyu sümkürdükten sonra, sinirli bir sesle, "Az bekleyin hele!" dedi. Sarı pabuçlarını çıkararak, ayaklarını da ıslatıp ovduktan sonra kurulandı ve başlarına geçmek için takıma doğru yürüdü. Önlerine gelince, "Merhaba ey mehterân!" diyerek onları selâmladı. Takım da bir ağızdan ona, "Merhaba ey mehterbaşı!" diye cevap verince adam, çalınacak eserin adını duyurdu:

"Hüseynî semâî icrâsı için... Has dur!"

O anda zurnalar ve borular dudaklara götürüldü, davul ve kös tokmakları ve nêkkare zahmeleri vurulmak üzere havaya kalktı. Derken mehterbaşı bağırdı:

"Yallah!"

Bu emirle büyük bir gürültü kopunca, ürküp ağaçtaki yuvalarından kaçan kuşların kanat sesleri duyuldu. Semâî muhteşemdi. Hızır Paşa'nın zurnazenleri zurnalarını zırıl zırıl zırıldatırlarken zırıltı zirveye varıp hitâm bulunca, ortamda sanki tâmmât başlıyor, tâk tâk tâmmeleri ile köszenler tokmakları vurup tumturâk ile kösleri tokur tokur tokurdatıyorlar, tokmaklarını sanki kâfirin beynine indirmek için tâ yukarı kaldırıp köslere acımasızca darp ederlerken, dudakları hınçla yukarı doğru büzülüyor; çevgânîler ise çın çın çıngırakları çınçılan misâli çıngır çıngır çıngırdata çıngırdata sallarlarken, davulzenler tokmaklarını güm güm indire indire davulları gümgüme ile gümbür gümbür gümbürdetiyorlardı; bu arada boruzenler de yanaklarını şişirip borularını ciğerlerinin bütün gücüyle üflemekteydiler. Bu takımın galeyâna kapılan üyeleri, bazen de aşka gelerek, "Yektir Allah!" diye haykırmaktaydı. Sanki kıyâmet kopmuştu.

Mehterân nihâyet dügâh perdesinde karar edip durdu ve semâî böylece bittiğinde sıra duâ okumaya geldi. Sesi güzel bir nefer diğerlerinden ayrılıp ortaya geldi ve ağzını açıp hançeresini yırtarcasına, "Eüzübillah! Eüzübillah! Hüdâ'ya

şükr-i bîhad, lâilâhe illallah..." diye bağırarak gülbang çekmeye başladı. Ezan okunmasına az bir zaman kala, yani Kostantiniye'deki yüzlerce câminin binlerce müezzini, ıhlaya pohlaya minârelerin merdivenlerinden şerefelere tırmandıkları esnada, duâyı şöyle bitirdi:

"...Bilcümle İslâm'ın nêcat ve saadet ve selâmetine pîrler, erenler, üçler, yediler, kırklar, göçenler demine devranına 'Hû' diyelim, Hûûû!.."

Mehterândaki herkes "hû" çekerken köslerle, nêkkarelerle ve davullarla tremolo yapılıyor, tokmaklar ve zahmeler gulguleli vuruluyordu. Dokuz kere "hû" çekildikten sonra, köse inen üç darbe ile mehtarânın nevbeti tamamlandı. Neferler temennâ ile birbirlerini selâmladılar. Bu esnada dört bir yandan, farklı makamlarda okunan ezan duyuldu. Namaz kılıp tespih çekerek Cenâb-ı Hakk'a yalvarma zamanı gelmişti. Mehterândaki ağalar ve efendiler ağır ağır toparlanırken, içlerinden bir köszenin herhâlde farklı bir niyeti vardı ki, Hızır Paşa Köşkü'nün kapısından gürûh hâlinde çıkan meslektaşlarının arasından sıvışmayı başarıp bahçe duvarına seğirtti.

Kırış kırış suratına ve iyice ağarmış pala bıyığına bakılırsa en az yetmiş yaşında görünen bu efendinin gözü açık, kantarı belinde, uyanık biri olduğu fıldır fıldır oynayan gözlerinden belliydi. Boyu kısa olmasına kısaydı ama, sesi oldukça kalın ve gürdü. Bu nedenle arkadaşları ona "Kalın Musa" diye hitap ederlerdi. İşte aslında, bu ihtiyarın ağzı son derece pisti! Ona buna kantarlı, sunturlu, okkalı küfürler savurmayı huy edindiği için tam iki kez mehterândan kovulup ekmeğinden olma tehlikesi atlatınca Kalın Musa, "Bir daha küfür edersem ecdâdımı cümle âlem kerksin!" diye yemin etmişti. Ama defter-i kebirinde öyle sövgüler vardı ki, dirhemini yiyen it kudururdu. Arkadaşlarına katılmadığına göre bu efendi, İslâm dininin farzlarından biri olan namazdan fi-

rar ediyor olmalıydı. Kırmızı kaputunun eteklerini toplayıp kuşağına arkadan sokuşturduktan sonra, ihtiyar görünmesine rağmen çevik bir hareketle bahçe duvarına tırmandı. Yan sokağa doğru tam atlayacaktı ki, duvarın yanında bir armut ağacı olduğunu fark etti. Tepesinde bir armut göze çarpıyordu. İhtiyar adam koynundan çıkarttığı kös tokmağıyla dalı biraz kendine doğru eğdi ve meyveyi dalından kopardı. Duvardan tenha sokağa atladıktan sonra armudu biraz sıktı ve burnuna götürüp kokladı. Meyvenin ham olduğunu fark edince, "Hay senin!.." diye tam bir de küfür sallayacaktı ki, tövbe ettiği aklına geldi. Yine de üç gün bekletirse, armudun olgunlaşma ihtimâli vardı. Arnavut kaldırımı gibi taş döşeli ve ortasındaki kanaldan pis su akan, daracık ara sokakları tercih ederek Sofuayyaş Mahallesi'ndeki evine doğru yürümeye başladı. İçine bir kurt düşmüştü: Zulada saklayıp olgunlaşmaya bırakacağı meyveyi, yaşadığı o daracık evinde, hem de kendi kanından olan bir namussuz, bir şerefsiz, bir haysiyetsiz acımadan mideye indirebilirdi. Bir hayli düşündü taşındı ve nihâyet, "El yiyeceğine ben yerim!" dedikten sonra ham armudu oracıkta mideye indirdi. Ama çekirdeklerini ağzından çıkarıp dikkatle mendilinin arasına koyuyordu. Çünkü bir çekirdek, bir armut ağacı demekti. Bu ağaç da yılda en az ikiyüz meyve verirdi. Bu miktardaki armudun râyiç satış fiyatı üçyüzelli akçe kadardı. Bu da on yılda dokuz altun ederdi. Şu durumda, mendilindeki çekirdeklerden sadece birinin fiyatı da bu olmalıydı. Ama aslında parada pulda pek gözü yoktu. Çünkü gönlü zengin biriydi. Hava aydınlanırken öylece, sırf gönlünden koptuğu için, sahibi olduğu çekirdeklerden birini başının gözünün sadakası olarak kör bir dilencinin çanağına attı.

Evine dönmek için Kalın Musa'nın seçtiği yollar, dar ve inişli çıkışlıydı. Sokaklar, birbirleri içine geçmiş, ancak ve ancak bir yangında yok olmaya kararlı görünen ve on yıl-

lardır yerçekimine direnip bir türlü çökmeyen, eğri büğrü, yamuk yampiri, sıra sıra ahşap evlerle dop doluydu. Kurtların kemire kemire bitiremedikleri tahta aksamları, rüzgârın esintisiyle gıcırdayan ve ahşap kaplamaları şiddetli yağmurların ve kızgın güneşin etkisiyle kararmış bu evlerin en çok göze çarpan özelliği, sağlam ve yüksek alt katları üzerinde, sanki çiçek gibi açılan, göğüslemelerin taşıdığı çıkmalar veya cumbalarıyla daha büyük ve daha ferâh olan üst katlarının ve nihâyet tepelerinde geniş saçaklarıyla koskoca çatılarının olmasıydı. Bu evlerin çoğunun en az bir cephesi yemyeşil sarmaşıklarla kaplıydı. Sarmaşıklar ve ağaçların oluşturduğu yeşillik o kadar sık ve evlerin geniş saçakları birbirine o kadar yakındı ki, o gölgeli ve dar sokaklarda yürüyenlerin yağmurdan ve güneşten etkilenmeleri imkânsız gibiydi. Karşılıklı evler arasına çekilmiş iplere rengârenk çamaşırlar asılmıştı. Ahşap evlerin ve yemyeşil ağaçların oluşturduğu bu dokuyu sık sık ya hayırsever bir paşanın yaptırdığı, bezemeli, yaldızlı ve oymalı bir mermer çeşme ya da gök kubbede her biri ayrı bir yıldızı ve ayrı bir kaderi gösterir gibi sağa sola, oraya buraya eğrilmiş, görenlerin bir Fâtiha okumadan edemedikleri, kâtibî, horasanî, kalafatî kavuklu sekiz on mezar taşının göründüğü hazîreler, yahut küçük kabristanlar bozmaktaydı.

Kalın Musa nihâyet, Avrat Pazarı'nın biraz aşağısındaki, Sofuayyaş Mahallesi'ne ulaştı. Ama ne gariptir ki, seyyar satıcılardan konu komşuya, muhtarından bekçisine kadar neredeyse bütün mahalle evin önünde toplanmıştı. Musa adımlarını hızlandırıp biraz daha yaklaşınca, sanki ardını görebileceklermiş gibi penceredeki kafese doğru dikkatle bakan bu meraklı komşulardan bazılarının mendillerini çıkarıp gözyaşlarını sildiklerini, hattâ bir ihtiyar kadının içini çeke çeke ağladığını fark etti. Mahallenin genç imamı bile ağlamaklı olmuştu. "Öküz işte!" diye söylendi Kalın Musa,

"Yasak masak dinlemeyip almış kemençeyi yine eline!" Öfkeden yüzü kızarmıştı. Gerçekten de pencereden, insanın yüreğini oyup ciğerini delen, ziyâdesiyle hüzünlü ve alabildiğine dokunaklı bir armudî kemençe nağmesi geliyordu. Ama bu nağme o kadar yürek paralayıcıydı ki, sokaktaki kalabalık içinde ağlamaklı olmayan bir tek kimse bile yok gibiydi. Hattâ nağmeyi kulaklarıyla değil de tâ kalbinden hissetmiş olacak ki, bir sağır dilsiz dilenci de kirli mendiliyle gözünün yaşını siliyordu. Kalın Musa kalabalığı yararak evine ulaştı ve ipini çekip kapıyı açtı. Zemin katında kapısı kilitli bir dükkân bulunan, kırmızı aşı boyalı bir evdi burası. Benzeri her evde olduğu gibi, onun da bir avlusu ve arkada bir bahçesi vardı. Eve avlu kapısından giriliyordu. Kapının üstünde bir kitâbe ve kitâbenin hemen altında da nazarı defetmek için bir bebek patiği ve bir at nalı asılıydı. Kitâbede şöyle yazıyordu:

MÂŞÂLLAH KÂNE
YÂ MÂLİKÜ'L MÜLK
YÂ HÂFIZ
SENE 1069

Merdivenleri hışımla tırmanan Kalın Musa, az değil, tam kırkdokuz yaşındaki mahdumu Veysel'i yukarıdaki oturma odasında, bir yasağı hiçe sayarken işte böyle enselemişti. Sedirin bir kıyısına ilişen Veysel Efendi, babasının kilitlemeyi unuttuğu dolaptan aldığı armudî kemençeyi iki dizinin arasına yerleştirmiş, yürek paralayıcı bir nağmeyi, bir Hüzzâm peşrevî kendine göre çalıyordu. Bu açık mavi gözlü, narin ve soluk benizli efendi sanki sadece, inildeyen kemençenin titreşen incecik teliyle hayata bağlıydı. İbrişim tel titreştikçe, adamın ruhunda fırtınalar kopuyor ve yanardağlar püskürüyor gibiydi. Tiz seslerde gezinirken gözü yumulup dudakları titriyor, pes bir perdelere geldiğinde hislenip

ağlamaklı oluyor ve boynunu büküverip sanki dert ehliymiş gibi suratını sağa sola sallıyordu. Bazen de, nağmenin taşıdığı duygular gönlünü taşırıyor ve gezindiği perdelerin duygularını mükemmel bir şekilde anlattığını, artık bundan daha iyi anlatılamayacağını itiraf ediyormuş gibi gözlerini yumup alnını kırıştırıyordu. Arada bir de, sanki bir maceraya atılmak için, seyrettiği makamın icâp ettirdiği sesleri terk edip başka perdelere geçerken, dal misâli boynunu kırıp başını omzuna yaslamaktaydı. Kısacası bu adamın, musikîye uygun olarak kımıldamayan yeri yok gibiydi. Fakat onu bu kadar coşturan nağme, segâh perdesi yerine bir tokat şaklamasıyla kesiliverdi.

"Seni gidi lâf anlamaz!" diye bağırdı Kalın Musa, "Sana defalarca dedim bu evde kemençe çalınmayacak diye!". Şiddetli bir tokat yediği hâlde sol yanağı kızarmayan Veysel Efendi bir öksürük nöbetine yakalanmıştı. Üzerindeki beyaz gömlekte birkaç kırmızı leke belirdi. Yıllar önce ince hastalığa yakalanan bu zavallı kan tükürüyordu. Barut kesilen Musa ikinci bir tokadı aşketmek için elini kaldırdığında, kuvvetli bir el bileğini kavradı: "Yeter artık!" diye bağırdı biri. Kalın Musa arkasını döndüğünde torunu Dâvut ile burun buruna geldi. İhtiyarın bileğini bırakmayan bu yirmibeş yirmiyedi yaşlarındaki, sakalsız bıyıksız ve esmerce efendi, herhâlde Galata'daki meyhanelerden birinden yeni gelmiş olacak ki, fena hâlde şarap kokuyordu. Dedesinin elini bıraktıktan sonra Cezayir işi kırmızı baratayı başından çıkardı. Ardından, Ûdunu torbasından alıp göğüs kısmı aşağı gelecek sûrette rafa yerleştirdi. Ancak Kalın Musa, torununun kendisine engel olmasına fena hâlde içerlemişti. Bu yüzden Dâvut'a şöyle bağırdı:

"Küfür etmemeye yemin ettiğimden beri hepiniz tepeme çıktınız! Ama inan ki yeminimi bozup kantarlıyı savururum, ona göre!"

Ne var ki Dâvut ona, "Bozacaksan boz dede! Umurumdaydı sanki!" dedi. Bunun üzerine aralarında şöyle bir konuşma geçti:

".....!"

"O küfrü sana aynen iâde ederim dedeciğim!"

".....!"

"Utan şu hâlinden dede! Tıpkı Kıptî bir kadın gibi küfrediyorsun!"

".....!"

Ancak Dâvut bu sövgüye de aldırmadı ve mahzun mahzun bakan babası Veysel Efendi'ye bir göz kırpıp odadan çıktı.

* * *

Torunları Dâvut ile Eflâtun'un dünyaya gelmesinden çok önce, yani Muhteşem Neyzen Bâtın Efendimiz'in mahdumu Zâhir'in Kostantiniye'ye geleceğinin Yedikule Kâhini'ne malûm olmadığı senelerde Kalın Musa, Hızır Paşa'nın dokuz katlı mehter takımında kös tokmaklamaktaydı. Bu gaddar ve eli sıkı adam hassas ve sulu gözlü mahdumu Veysel'e, ne yalan söylemeli, hem analık hem de babalık ediyordu. Ayrıca onun aile mesleğini, yani kös dövmeyi devam ettirmesini beklemekteydi. Fakat yaşı biraz ilerleyince, Veysel'in kös tokmağını asla bir yiğit gibi kavrayamadığını, tam tersine, serçe parmağı havada kalacak şekilde elinin bu dev tokmağa âdeta bir kelebek gibi konduğunu fark etmiş, umudu azalırken öfkesi de böylece artmıştı. Ne var ki, bu iri mavi gözlü, ufacık çeneli ve mermer kadar beyaz tenli çocukta tam bir sanatkâr ruhu olmalıydı. Evet! Veysel bir de utanmadan, asla kös tokmaklamayacağını, aksine, armudî kemençe öğreneceğini söylüyordu! İşte komşularının dediklerine göre, top gibi gürleyip kızılca kıyâmeti koparan Kalın Musa'nın o pes, o sıtma görmemiş davudî sesi o günden

sonra daha fazla işitilir olmuştu. Gel gör ki, bu daha işin başıydı! Nitekim, Ordu-yu Hûmâyûn ile sefere çıkan adam üç ay kadar sonra evine gelince, bir armudî kemençeden kopan nağmeleri işitmiş ve kan beynine sıçramıştı. Orada burada efelenip dayılanmayı huy edinmiş bir külhanbeyi olan Kalın Musa'ya göre bu, kelimenin tam anlamıyla bir mebûn musikîsiydi. Veysel'in gırtlağına yapışıp hesap sorduğunda delikanlının suç ortağını da bulmuştu: Beyazıt'ta, tamburîlerden neyzenlere, kanûnîlerden kudümzenlere kadar bir alay musikî meraklısının gelip meşk ettiği bir çalgılı kahvehane işleten, öz kardeşi Muhayyer Hüseyin! Aksi gibi ailesiyle tam da yanı başlarında ikamet eden bu münasebetsiz adam, üstüne vazife olmayan bir iş yapmış, yani kendi öz yeğenine, babasının rızası olmadan bir kemençe hediye etmişti. Musa ne kadar kızarsa kızsın, Veysel'in kendi öz amcasından kabul ettiği kemençeyi duvara yallah edip kıramamıştı. Çünkü bu çalgı en azından ikiyüzkırk akçe ederdi. Gerçi bir öfke nöbetinin ardından kıymetli bir şeyi kırıp parçalamak, insana şüphesiz ki muazzam bir keyif verebilirdi. Fakat imânına kadar cimri biri olan Musa, böyle bir davranışın israf olacağını düşündüğü için dişini sıkmış, itidâlini az buçuk korumuştu. Üfleyip tozunu aldıktan sonra kemençeyi mutfak dolabına kaldıran ve kilidini de tam üç defa döndüren adam, bu olayın ardından mahdumu Veysel'in ince hastalığa yakalanıp kan tükürmeye başladığını görünce, zavallının baba mesleğini asla devam ettiremeyeceğini de iyice anlamıştı. Bununla birlikte evde kemençe çalmayı yasakladı. Ancak Kalın Musa'nın kardeşi olan Hüseyin Efendi, yeğeni Veysel'i artık bir kez yoldan çıkarmıştı. Babası seferde ya da nöbette olduğunda Veysel, soluğu amcasının kahvehanesinde alıyordu. Seneler seneleri kovaladı ve ne tuhaf ki, ince hastalıktan bir türlü ölemeyen Veysel, efendiden, halîm selîm bir çelebi oldu çıktı. Konu komşu

ona artık "Veysel Bey" diyorlardı. Fakat günlerden bir gün, Kalın Musa evde yokken, öfkeden kudurmuş bir Kıptî, yanında başı öne eğik bir hatun kişi olduğu hâlde pencere dibinde peydâ oluvermişti. Genç hatun iki kolunda iki bebek taşıyordu. Adam, kol kadar kasaturasını çıkarıp bir nara attıktan sonra, bütün mahalleyi ayağa kaldıracak kadar gür bir ses ile Veysel Bey'i, zavallı kerimesi Goncagül'ü kirletip hâmile bırakmakla ithâm etmişti. Adamın elindeki devasa kasaturayı gören bekçi ve mahallenin delikanlıları yetişmese, Kıptî eve girip Veysel Bey'i kesebilirdi. Ama sonuçta olan olmuş, adam gitse de, kundaktaki ikizler evin kapı eşiğine bırakılmıştı. Babası Kalın Musa'nın, harama uçkur çözdüğünden ve kendi yetmiyormuş gibi eve fazladan iki boğaz daha getirdiğinden dolayı Veysel Bey'e ne kadar verip veriştirdiğini anlatmaya herhâlde gerek yok. İşte bu bebeklerden biri, o gün mahdumuna ikinci tokadı atmaya hazırlanan Kalın Musa'nın bileğini kavrayan Dâvut'tur. Eflâtun ise ikizinin ismidir.

Eli cebine varmayan Kalın Musa'nın bu ikizlere süt parasını çok görecek kadar pinti olduğundan, hem Dâvut'un hem de Eflâtun'un bakımını geçici olarak, amcaları Muhayyer Hüseyin Efendi üstlenmişti. Fakat yıllar sonra, yani ikizlerin taş mektebe yazdırılma çağları geldiğinde, Hüseyin Efendi'nin yardımı kesmesini Kalın Musa hiç hoş karşılamadı. Neyse ki Recep ayı gelmişti. İşte o bitmek tükenmek bilmez oruç da bu mübârek ayda başladı. Kalın Musa günün birinde ailesini toplayarak, Veysel'in, Dâvut'un ve Eflâtun'un kulağına ayrı ayrı; Recep, Şaban ve elbette Ramazan ayında hep birlikte niyet edip oruç tutarlarsa, hem adam başı günde dört akçe tasarruf edeceklerini hem de sayısız sevâp kazanacaklarını fısıldamıştı. İş bununla da bitmiyordu. Musa'nın ayrıca, ikizlere bir müjdesi de vardı. Allah'ın sevgili kulu oldukları için olsa gerek, dört ayak üzerine

düşmüşlerdi: Bundan böyle ikizler mektebe beraber değil, nöbetleşe giderek, eli sopalı taş mektep hocasının gazabından kısmen de olsa kurtulacaklardı. İşin aslı, hızla büyüdükleri için elbiseleri küçük gelen ikizler için, bit pazarından sadece bir tek yamalı gömlek ve bir tek de diz çakşırı alınmış olmasıydı. İşte çocuklar bu elbiseyi nöbetleşe giyip mektebe devam edecekler ve böylece cahil cühelâ değil, âlim ulemâ olacaklardı. Ne var ki, bu obur veletlerin hüsnüniyetten anladıkları yoktu. Her kopil gibi onlar da nankör ve abur cubura düşkün olduklarından, bir akşam utanıp sıkılmadan dedelerinden helva bile istemişlerdi. Kalın Musa onları yine de kırmamış, anlayışlı bir aile büyüğü gibi şunları söylemişti:

"Helva istemekte haklısınız. Ama biraz daha sabredin. Karşı komşumuz Hilmi Efendi'nin kayınpederi Rıza ölüm döşeğinde. Birkaç güne kalmaz son nefesini verir. Zavallı bizler de iftarda rahmetlinin helvasını yeriz."

Recep ayında başladıkları orucu Şaban ve Ramazan aylarında da sürdürmüşlerdi. İşin garibi, Ramazan ve bayram geçmesine rağmen hâlâ sahur ile iftar arasında ağızlarına zerre koymuyorlardı. Kalın Musa'nın hesabına göre tam dörtyüzyirmi akçe biriktirmiş olmalıydılar. Ama her iftar vakti yedikleri lokmayı sayan ihtiyara, kelleyi koltuğa alıp bu paranın nereye gittiğini sormaya kimse cesaret edemedi. Bu eli sıkı adamın, kimselere renk vermeden esrârengiz bir yerde bütün servetini gizlemiş olabileceğini de ilk kez o günlerde düşündüler. Veysel Bey ve çocuklar son derece büyük bir sıkıntının tam ortasındaydı. Bununla birlikte, amcaları Muhayyer Hüseyin Efendi çocukların imdâdına yetişti. Hem Dâvut'a hem de Eflâtun'a kol kanat gerdi. Yarı Kıptî olduğundan mıdır, öfkeli ve coşkulu Dâvut, meşhûr bir ûdî olan Kamber Efendi'yle meşk edip ûd çalmayı öğrenmişti. Daha sâkin ve uysal olan Eflâtun ise, başlangıçta

musikîye pek hevesli görünmüyordu. Ama kardeşi gibi uysal olmayan Dâvut, o yaşlarda çok hırslıydı. Ûdî Kamber Efendi âlem-i bekâ'ya intikâl edince, yirmi yaşına gelen Dâvut'u, üstâtlar ile meşk etsin diye, amcası yanına yarım akçe yevmiyeyle çırak aldı. Toplam onaltı akçe, her ayın ilk perşembesi, yanına salavâtla varılan o huysuz ihtiyara, yani Kalın Musa'ya teslim edilecekti. Mehterânda kös döven Musa'nın tazminatlar, hakk-ı huzur ve fazla mesai ücretleriyle birlikte, hiç de azımsanmayacak bir geliri olmalıydı. Ama adam, artık nasıl olduysa, kendisini ve diğerlerini züğürt olduğuna bir kez inandırmıştı. Evet! Kalın Musa fakir olduğuna gerçekten kalıbını basıyor ve mahdumunun, torunlarının, kardeşi Muhayyer Hüseyin Efendi'nin, konu komşunun ve servet edinmek için tâ gırtlağına kadar günâha batmış olan cümle namussuzun fitre ve zekâtlarını, Allah rızası için kabul ediyordu. Bugüne kadar talihi hiç de yâver gitmemişti ona göre. Fakat Dâvut'un Kostantiniye'deki en âlâ üstâtlardan oluşan bir fâsıl heyetine kabulü ve evden kaçan Eflâtun'un da dervişliğe niyet edip mevlevîhâneden medet ummaya başladığı zamanlar, yoksullukla senelerce boğuşan Musa'nın hiç ummadığı bir olay patlak verdi.

Yatsıdan sonra nevbet vuran mehterân dağılmıştı. Kalın Musa evine dönerken o karanlıkta bir kımıltı fark etti. Yaklaşıp baktığında bunun bir civciv olduğunu anladı. Daha doğrusu piliç olmaya yüz tutmuş bir civcivdi bu. Sağa sola bir baktıktan sonra yakalayıp hemen koynuna soktuğu hayvanı eve gelince avluya bıraktı. Pilicin darıya taneye pek ihtiyacı yok gibiydi ve bahçede ne bulursa yiyebiliyordu. Kalın Musa bazı hayvanları severdi. Bunların en başında fırında kuzu geliyordu. Eti az buçuk yağlı olan süt danaya da hayır demezdi. Ama daha ziyâde, fırınlanmış tavuğa bayılırdı. Bu yüzden pilicin o pis bahçede dolaşıp bulduğu onca yemi gagalayıp yutmasına ve büyümesine izin verdi. Bir ay

sonra hayvanı yakaladı ve eliyle butlarını yokladı. Piliç epeyce et tutmuştu ama biraz daha yağlansa daha lezzetli olurdu elbette. Ağzı sulanan Musa, bir iki yutkunduktan sonra hayvanı kesmekten vazgeçti. Tavuğa da bir isim koymayı ihmâl etmemişti: Zümrüdüankâ! Tavuğu ne zaman eline alıp butlarını bir yoklasa iştahlanıp yutkunuyor, hattâ arada bir elinin bıçağa gittiği bile oluyordu. İşte gaflete düşmek üzere olduğunu hissettiği bu gibi durumlarda bazen, bakkaldan bir iki dirhem pastırma alıp ekmekle yiyerek nefsini az da olsa köreltiyordu. Akşamüstleri de pedallı bir bileği taşında, tavuğu keseceği bıçağı bilemekteydi. Yağlanması için Zümrüdüankâ'ya verdiği mühleti o kadar erteliyor ve kesim işini o kadar sürüncemede bırakıyordu ki, Allah göstermesin ama, tavuk eceliyle ölecek gibiydi. Bunun yanında Kalın Musa, evlerinin bahçesindeki erik ağacını da sakınır, iyice büyüyüp olgunlaşmaları için erikleri tâ yaz sonuna kadar koparmazdı. Gel gör ki, lezzetli meyveleriyle bu ağacın çocuklar tarafından istilâ edilme tehlikesi de yok değildi. Kalın Musa bu tehlikeyi önlemek için bahçe kapısı önünde sık sık pusuya yatar, sadece çocukların en cesur öncülerinin değil, tamamının bahçeye girip ağaca çıkmasını sabırla bekler, derken elinde kızılcık sopasıyla "Allah Allah" diye saldırıya geçer, ne kadar fır, ne kadar kopil varsa tepelerine binerdi. Elbette bütün bunlar Cüce Efendi'nin, Sofuayyaş Mahallesi'ne gelmesinden önceydi.

* * *

Kalın Musa'nın birâderi Muhayyer Hüseyin Efendi bu lâkabını, cemaat içinde kazâen yellenmesi sonucu almıştı. Bu kazadan sonra hem hayrete düşmesi hem de yellenirken çıkan sesin "muhayyer" perdesinde olduğunun musikî üstâtlarınca tespiti, ona böyle bir lâkabın takılmasına vesile olmuştu. Fakat kendisine vurulan bu damga, Hüseyin Efen-

di'nin utanıp sakındığı kusurlar arasında değildi. Çünkü bu efendi en başta, kahvehanesine gelen müşterilerini memnun edememekten sakınırdı. Çalgılı kahvehanesi, Beyazıt'taki Gediklikazan Hanı'nın hemen yanındaki o asırlık, o âbidevî çınar ağacının dibindeydi. Taş zemin üzerine inşâ edilmiş bu tek katlı ahşap binanın yüksekçe tavanını, eğri büğrü tam oniki şimşir sütun taşırdı. Kahvehane dolu olduğu zaman yoğun tütün dumanı nedeniyle yaldız işlemeleri zor görünen bu köhne tavan, musikîye meraklı en fazla otuz kırk âdemoğlunu altına alacak kadar genişti. Mesai saatleri boyunca kapıda, efendileri ve yiğitleri az bir ücret karşılığında, üstâtlardan feyz, hayattan da kâm almaya dâvet eden bir çığırtkan beklerdi. Kapıdan girince sağ taraf, yani Mekke-i Mükerreme'ye nispeten daha yakın olan kısım, kalıplı kıyafetli, giyimli kuşamlı efendilere ve zâdegân tâifesine ayrılmıştı. Ortasında fıskiyeli bir havuzun bulunduğu bu kısmın üç bir tarafında, kırmızı kadife kaplı ve oymalı tahta parmaklıkla çevrili sedirler vardı. Parayı bastıran, pabuçlukta kunduralarını çıkardıktan sonra hem bu rahat sedirlere oturup sırtını çuha yastıklara yaslar, hem çubuğunu keyifle tüttürür hem de kahvesini okkalı içerdi. Ayaktakımı için ayrılan diğer kısımda ise sedir yerine tabureler, meteliksizler için de bir Allah kerîm yeri vardı. Bununla birlikte, meslekleri ne olursa olsun udîler, tamburîler, kanûnîler ve diğer erbap dâima, zâdegâna ayrılan kısımda oturur ve musikî konusundaki hünerlerini burada gösterirlerdi. Ne ilginçtir ki, kıble duvarında hep ya bir akrep ya koç ya aslan yahut bir başka burcu temsil eden çerçeveli bir resim asılı olurdu. Çünkü bu çalgılı kahvehanede çalınan eserler, saz üstâtlarının mahâretini hakkıyla ölçmek için, o mevsimde güneşin bulunduğu burca göre tayin edilirdi. Meselâ güneş oğlak burcundaysa Bûselik, koçtaysa Rast, balıktaysa Uşşak makamları revaçta olurdu. Burç resimleri ha-

ricinde duvarlar, dinî yahut dünyevî olsun, binbir konuda tasvirlerle süslüydü: Burak'ın sırtında Hazreti Peygamber'in mirâca çıkması, Zaloğlu Rüstem'in ejderhayı öldürmesi, Yusuf'u hamamda görür görmez Züleyhâ'nın düşüp bayılması, Ankâ kuşuna binen Bukrat'ın Kaf Dağı'na uçması ve başı insan gövdesi ise yılan olan Mâr-ı Kahkaha hakkındaki tasvirler bunlardan sadece birkaçıydı. Bu nakışlardan başka duvarlarda ne olur ne olmaz diye, yangına karşı Allahümme ente Rabbi, geçim sıkıntısı için Bismillâhi alâ nefsî duâları asılmıştı ki, bunlar hat sanatının nadide örneklerindendi. Kahvehanenin sahibi olan Hüseyin Efendi, tefecilere en son dokuz sene kadar önce yirmidokuz filori ödeyip hesabı kapatmış olmasına rağmen, borçtan kurtulmak isteyenlerin okuduğu Allahümekfini bihalâike duâsını ocağın davlumbazında asılı bırakmıştı. Ocağın sağındaki ve solundaki raflarda ise yığınla porselen kahve fincanı ve zarflar, pirinç ve bakır cezveler, lüleleri ve imameleriyle, kiraz ağacından yapılmış incecik uzun tütün çubukları, nargile şişeleri ve marpuçlar göze çarpmaktaydı. Öğle namazından sonra, yani kahvehanenin hıncahınç dolu olduğu zamanlar, ocaktaki korların üzerinde bazen en azından yirmi cezve birden olurdu. Böyle zamanlarda çıraklar müşterilerin sipârişlerini yetiştirmekte adamakıllı zorlanırlardı. Musikî alanında bütün Kostantiniye'de nâm salmış üstâtlar da mahâretlerini işte bu zamanlarda gösterirler, ûdlarını, tamburlarını, deflerini ele alarak bazen tek başlarına bazen de bir fâsıl heyeti kurarak kahvehane sâkinlerini coştururlardı. Enderûn ve mevlevîhâne dışında, genç neslin musikî ilmini öğrenebildiği yegâne yer çalgılı kahvehaneler olduğu için, bıyıkları yeni terlemiş hevesli yeniyetmelerden oluşan bir kalabalık da bu üstâtları dinlemeye gelirdi. İçlerinden biri, işin erbâbına kafa tutup, "Bu meydanda artık ben de varım!" diyerek sazı eline aldığı dakika bitmeden, bu alanda

saç sakal ağartmış büyükler tarafından genellikle rezil kepaze edilirdi. Burnu büyük ve kasıntı şahıslar olan musikîşinâslar aslında birbirlerine karşı da merhametli değillerdi. Koskoca dünyada caka satıp afi kesebilecekleri yegâne mekân olan bir çalgılı kahvehanede meslektaşlarına ve ahâliye burun kıvırıp tepeden bakarlar, ona buna takılıp lâf dokundurmak için fırsatı kaçırmazlardı. Kalın Musa'nın torunu Dâvut, musikî ilmini, makamları ve usûlleri, ûd çalıp şarkı tertip etmeyi, ama en önemlisi beste bağlamayı, işte bu çalgılı kahvehanede tam yedi yılda öğrenmişti. Tertip ettiği peşrevleri, semâîleri ve besteleri ebced hesabında kullanılan harflerle kâğıda geçirmek, öğrendiği son şey değildi elbette.

Hüseyin Efendi'nin kahvehanesinde, musikîye âşık üstâtlara ilhâm veren birkaç şey olduğu söylenirdi. Bunlardan biri havuzun fıskiyesinden fışkıran suyun şırıltısı, diğeri ise kapıya asılı kafesteki kanaryanın şakımasıydı. Bu ilhâm kaynaklarından özellikle ikincisi daha rağbet görürdü. Ancak günün birinde bir fâcia cereyân etmişti: Hüseyin Efendi, kanaryanın şakımasının ansızın niye kesildiğini merak edip dışarı çıktığında, bitişikteki Gediklikazan Hanı'nın yaman bir fare avcısı olan kedisinin, artık nasıl becerdiyse, tâ yukarıya kadar tırmanarak içinde zavallı kuşun bulunduğu kafese dört pençesiyle yapıştığını görmüştü. Kafesi âdeta kucaklayan kediyi ayırmayı bir türlü başaramamışlardı. Nihâyet, hayvanın başından aşağı bir kova su boca etmeyi akıl edebildiler. Ama zavallı kanarya o kadar korkmuştu ki, o günden sonra ötmez oldu. Kuşun susması herkesi üzmüştü. Ancak günün birinde sivri akıllı biri, bu kuşu hayata bağlayacak ve yeniden şakıması için ona âdeta ilhâm verecek bir babayiğidin cihanda bulunmadığına kalıbını bastı. Kanûnîler, neyzenler ve kemânîler bunu gurur meselesi yapıp kıyasıya çalışmaya başladılar. Ne var ki bir gün, Bereket adında bir Kıptî ortaya çıktı ve iki telli Kıptî kemençesiyle

öyle oynak, öyle kıvrak, öyle sevinçli bir nağme döktürdü ki, aşka gelen kanarya derhal şakımaya başladı. Bu olaydan sonra ahâli musikînin sadece Enderûn'da, mevlevîhânede ya da çalgılı kahvehanelerde değil, fakat aynı zamanda, Şehremini tarafındaki Ağa Çayırı'nda obalarını kurmuş Kıptîler arasında da öğrenilebileceğini düşünmeye başladılar. İşte bu Kıptî'yi dinledikten sonra Dâvut'a bir hâl oldu. Amcasının kahvehanesinden elini eteğini çekti. Çünkü, "Geceler dişidir," diyen Kıptî'yi dinledikten sonra, artık nedense, ilhâm ona sadece geceleri geliyor, gündüzleri ise değil ûd, ıslık bile çalamıyordu. Fakat geceler ona o kadar ilhâm verdi ki, beste tertip ederken artık kalıplaşmış seyir anlayışını bozma cesaretini gösterdi. Bundan sonra, kendi yapacağı musikî, raks eden bir Kıptî kadını gibi oynak ve bir o kadar da hür olmalıydı. Ne var ki bunlar, Muhteşem Neyzen Bâtın'ın mahdumu Zâhir'in şehre gelmesinden önceydi.

* * *

Galata'da, Kurşunlu Mahzen civârındaki Mustafa Paşa Câmii'nin müezzinleri her ne kadar ellerini kulaklarına götürüp yatsı ezanını umutla okusalar da, göklerden gelen bu dâvete Barba Malaki'nin meyhanesini dolduran demkeşlerin hiçbiri uymadı. Çünkü Hamr Emiri'nden daha dün alınan Edremit şarabı, bir demir asâlı ve demir pabuçlu bir dervişin bile içini gıcıklayacak kadar lezzetli, sakîlik yapan oğlanlar da bir evliyâyı baştan çıkaracak kadar cilveliydi. Deniz kıyısında, kazıklar üzerine inşâ edilen bu meyhane, cuma ve Ramazan hariç her zaman, felekten bir gece çalmak isteyen yeniçeri eskileri ve ocağa yeni katılmış karakullukçuların, kâtipler ve onların şâkirtlerinin, orta hâlli tüccârlar ve kalyoncuların emirlerine âmâdeydi. O gece kimi tezgâh başında demlenirken, hâli vakti yerinde olanlar

sofra kurdurmuş, kavurmadan ve pastırmadan balık yumurtasına ve midye dolmasına kadar envaî çeşit mezeyle sinileri donatmışlardı. Şarap dağıtıp sakîlik yapan o fettân ve fingirdek muğbeçelerin asıl günâhı, galiba ateşe tapmak değil, belki de meyhane müşterilerinin gönüllerini aşk ateşiyle yakmaktı. İlk kadehler nûş edildiğinde sohbetler koyulaştı. Neşelenenlerin kahkahaları ve ağlayanların hıçkırıkları duyulmaya başlandığında, tezgâh başındaki mastori, "Cümbüş başlasın!" diye haykırdı. Mekândaki uğultu yavaş yavaş dindi ve yerini fısıltılara bıraktı. Herkes köşedeki, biri çocuk yedi sâzendeye bakıyordu. Ortaya gelen mastori, "Kemençede muhteşem Bağdasar!" diye bağırınca, sırtına kara bir cüppe ve başına da yine kapkara bir kalpak giymiş, sıska ve gözlerinin sadece akı görünen kör bir ihtiyar ayağa kalkıp elini önce göğsüne, ardından dudaklarına ve alnına götürerek müşterileri selâmladı. "Yaşa! Varol!" nidâlarıyla birlikte bir alkış tufanı kopmuştu. Kör Bağdasar sıska olmasına sıskaydı ama, artık nedense, insanda bir tokat patlatma arzusu uyandıran ensesi epeyce şişkin ve kat kattı. Ancak armudî kemençede tek isim olduğu ve bağladığı besteler, Kostantiniye'nin tüm meyhaneleri yanı sıra Enderûn'da da kabul gördüğü için kendisine saygıda kusur edilmiyor ve yağlı ensesine artık pek şaplak yemiyordu. Bağdasar taburesine otururken mastori bu kez, "Ayrıca Bağdasar'ın birâderi, feylesof Fisagor'dan sonra kanûnun en büyük üstadı olduğu yedi iklim dört bucakta kabul edilmiş, görkemli Kirkor!" diye haykırdı. Kör birâderinden farklı olarak topal olan kanûnî Kirkor, yerinden doğrulur gibi yaptığında bir alkış tufanı daha koptu. Elli yaşlarındaki bu kanûn üstadı da birâderi gibi, Ermenilere mahsus kara bir üstlük ve kalpak giymişti. Rivâyete göre Kirkor'un bestelerine en çok, Padişâh Efendimiz'in haremindeki hanımefendiler ve câriyeler rağbet ediyorlardı. Ancak mastori, başındaki kırmızı

barataya ve kılık kıyafetine bakılırsa, gayrimüslim olmayan üçüncüyü ve diğer dört sâzendeyi müşterilerine takdim etmeye gerek duymadı. Sadece geceleri ûd çalabilen bu sâzende, istikbâl vaadeden bir genç olduğu için, heyete kabul edilen Dâvut'tan başkası değildi.

Bir anlık bir sessizlikten sonra bir oyun havası çalmaya başladılar. Buluğ çağına yeni girmiş görünen kara kuru bir Kıptî veledin çaldığı darbuka ve Dâvut'un ûdu düyek usûlünde âhenk vururken, Kirkor kanûnun telleri üzerinde serpme yapıyor, bu esnada armudî kemençe de taksîm geçiyordu. Sazlardan ilk sesler koptuğunda mekânda bir hareket, bir kıpırtı başladı. Hele hele barbanın ellerini çırpmasıyla içeri bir köçek dalar dalmaz ahâli, sevinç çığlıkları atıp ıslıklar çaldı. Bu şivekâr köçeğin yüzü, belki de sakalları tek tek cımbızla yolunduğundan, bir kadınınkini bile aratmayacak kadar pürüzsüzdü. Çalparalarını düyek usûlünde velveleli çarpa çarpa fingir fingir fingirdiyor, göz süzüp gerdan kırıyor, yalpa attırıyordu. Raksı seyreden demkeşler musikîye uyarak el çırpmaktaydılar. Bu cümbüş sürerken bazıları aşka geliyor ve hâşâ, sanki câmide imişler gibi "Allah!" diye bağırıyorlardı. Edâlı ve fettân bir tavırla göbeğini titretip kalçalarını sallayan köçek, diz üstü çöküp geriye yatarak salınmaya devam ettiğinde, ahâliden safâ ehli biri çıkıp şûh oğlanın alnına tam bir filori yapıştırdı. Cümbüş gece yarısına kadar sürdü. Şarabın lâneti ruhlarına sindiğinden, hemen herkes zilzurna sarhoş olmuş, evliyâ kesilmişlerdi. Kapanma vakti geldiğinde kapının önünde, o içtikleri zıkkım olasıca hayırsız kocalarını ve hattâ özbeöz oğullarını bu batakhaneden toparlayıp götürmek için bekleyen dert ehli sekiz on kadar kadın vardı. Hattâ bu talihsiz kadınlardan bazıları, körkütük olan kocalarını taşıtmak için, sırtlarında küfe olan hamallar bile getirmişlerdi. Sızıp kalan birkaç ayyaşı da muğbeçeler, kollarına girip meyhaneden epey

uzağa götürerek boş bir arsaya yahut bir kapı eşiğine yallah ettikten sonra geldiler ve ellerine süpürgeleri alıp mekânı temizlemeye başladılar. Âdet gereği, meyhanecinin sâzendelere yemek çıkarması gerekiyordu. Bunun için önlerine bir çanak midyeli iç pilav koydu. Bu sırada mumlar ve kandiller söndürülmeye başlamıştı. Etrafı aydınlatan sadece bir kandil kaldığında meyhaneci, Kirkor'un yanına geldi. Elinde para kesesi vardı. Herhâlde saz heyetinin toplam yevmiyesi olan dörtyüzyetmiş akçeyi ödeyecekti. Bu da Kostantiniye'de, bir saz heyetine verilen en yüksek ikinci ücretti. Derken Kirkor'un avucuna paraları ikişer ikişer saymaya başladı. Meyhaneci, "Bereket versin!" dedikten sonra kesesini tam kapatıyordu ki, kör Bağdasar öfkelenip ayağıyla yere vurarak, "Namussuz!" diye haykırdı, "Son verdiğin para iki kez değil, bir kez tıngırdadı! Bize tam dörtyüzaltmışdokuz akçe verdin!"

Böylesine hassas bir kulağı olmasa, Bağdasar ebette musikî ilmine bu kadar vâkıf olamazdı. Meyhaneci bir iki yutkundu. Neden sonra işi pişkinliğe vurarak, "Nasıl istersen beybaba!" dedi. "Bu gün iyi çaldınız. Bunun için elbette bir akçe fazladan verebilirim."

Kirkor'un avucuna bir akçe daha koydu. Görünüşe göre hesap tamamdı. Kör Bağdasar dişlerinin arasından, "Haysiyetsiz!" diye fısıldadıktan sonra akçelerden yüzseksenbeşini aldı. Kirkor'un payı da bu kadardı. Tambur ve miskal çalan efendilere kırkbeşer akçe, henüz toy olduğu için Dâvut'a otuzbeş akçe verildi. Ama bu miktar, musikîde yeni yeni keşifler yapan bir genç için hiç de az sayılmazdı. Parayı görünce sevinçle sırıtan Kıptî velede de onbeş akçe saydılar. Bu küçük serveti oracıkta böylece paylaştıktan sonra Kirkor, Dâvut'a, "Senin aramıza katılmanla âhenk tamamlandı," dedi. "Bir tambur yanı sıra bir ûda da ihtiyacımız vardı. Muhteşem Neyzen Bâtın bizi bu hâlde görse, herhâlde sura-

tımıza tükürürdü. Senin yaşındayken biz, adam başı gecede otuz akçe alıyorduk. Boğazımıza anca yetiyordu ama, Allah korusun, kemençenin teli kopsa! İşte gitti en az otuz akçe! Yayı nâzik çeksen hiç olmaz. Çünkü ayyaş milleti musikîyi gürültülü sever. İnce musikîden anlamaz. Sana tavsiyem, yine de sazının tellerine fazla kuvvetli vurma. Bam telinin kopması, tam iki gece çalışmanı gerektirir. Ama en iyisi, ûdun için kartal teleğinden bir mızrâp edinmen. Gerçi en az yarım filori ama, ûdunun sesinin nasıl gürleşeceğini göreceksin."

Âdet gereği, kaçıp gitmeyip ertesi akşam yine gelmeleri için sazları içeride rehin tutuldu. Sâzendeler gece yarısı meyhaneden çıktıklarında temiz havayı ciğerlerine çektiler. Darbukacı Kıptî velet bir türkü tutturup evine yollandığında, Kirkor Bağdasar'ın koluna girdi ve Dâvut'la birlikte üçü deniz kıyısındaki Büyük Yoldan Karaköy'e doğru yürümeye başladılar. Dolunayın buz rengi ışığı, yıldızlarla dolu gök kubbeden Galata'daki ticarethanelerin, kâgir evlerin ve kiliselerin çatılarına dökülüyordu. Frenk tüccârların, muhtemel bir yangında kül olmaması için taştan yaptırdıkları ve içlerinde dünyanın dört bucağından gelen envaî çeşit malın muhâfaza edildiği devasa ambarların önünden geçtiler. Karadeniz'den türlü türlü mal getiren, saymakla tükenmeyecek irili ufaklı ticaret gemileri kıyı boyunca baştankara etmişti. Dalgaların etkisiyle salındıklarında gemilerin karinalarından kopup gelen gıcırtılar, bazen bir kukumav kuşunun çığlığı ya da kanat sesi, bazen de tâ uzaklardan bir köpeğin uluması, yürüdükleri tenha sokaklarda yankılanıyordu. Ansızın, bir tehlike sezer gibi olduğundan Dâvut tam da arkasını dönüyordu ki, Bağdasar'ın yağlı ensesinde şaklayan bir tokadın sedâsıyla irkiliverdiler!

Dönüp baktıklarında, Kostantiniye'deki yegâne rakipleri olan saz heyetinin üyelerinden birini, yani Âmin'i gördüler.

Arkalarından hissettirmeden yaklaşarak kör Bağdasar'ın ensesine tokat şaplatıp kaçan da bu Kıptî'ydi. Diğer üç Kıptî, yani Âmin'in birâderleri olan tamburî Gülâbî, miskal çalan Meymenet ve Gülâbî'nin onaltı yaşındaki darbukacı olan mahdumu, biraz uzakta kasıklarını tuta tuta gülüyorlardı. Meymenet hariç hepsi son derece esmer tenliydi. Yalnızca, düzgün denilen bir merhem kullanan Meymenet'in yüzü bembeyazdı. Tokadı patlattıktan sonra emniyetli bir mesafeye kadar koşup duran Âmin, Bağdasar'la Kirkor'a bağırdı:

"Bâkir kalâfatçılar sizi! Musikînizin tekmili zırtullahı kirmanî! Atarsınız ep böyle kırmızı fenerli bitirimhanelerde koftiden keriz! Ayatınız bu! Düşmeyiz biz todiler öyle yerlere! Dindar efendileriz biz, beş vakit namazımızda, gâyet sofu! "

Bu söz üzerine bir kahkaha patlattılar. Âmin, "Abazanlar!" diye tekrar bağırdı. "Bâkirsiniz bu yaşınızda âlâ! Biriniz kör, biriniz topal! Kör tuttuğunu, topal yakaladığını bafiler anca! Abazansınız siz!"

Ensesini ovuşturan Bağdasar sunturlu bir küfür savurdu. Kıptî sâzendeler gülmekten iki büklüm olmuşlardı. Bunların kıyafetleri, doğrusu pek bir afili, pek bir fiyakalıydı: Hepsi bembeyaz ipek gömlekler giymiş, bellerine lâhûrî şallar sarmışlardı. Arkalarında pembe, eflâtun, turuncu cânfes camadanlar, altlarında ipek şalvarları vardı. Pabuçları gıcır gıcır ve kıpkırmızıydı. Kulaklarında kızıl altundan küpeler, parmaklarında ise akik, yâkut ve firüzeli yüzükler göze çarpıyordu. Kostantiniye'de nâm yapmış bu Kıptîlerden Âmin, o zamanlar pek yaygın olmayan bir çalgı, yani keman çalıyordu. Ortanca birâderleri olan Gülâbî, perdelerini biraz kendi aklınca değiştirdiği tamburda üstât kabul edilirdi. Musikîye gönül verenler, uzundan kısaya doğru sıralanmış yirmiiki borudan ibâret bir sazda, yani miskalde, en küçük birâder olan Meymenet'le kimsenin boy ölçüşemeyeceğine

kalıplarını basarlardı. Bu sâzendelerin gözde makamı Hicâz idi. Yahut en azından, onların aksak, evfer ve çifte sofyan ile ölçülmüş eserlerinde mutlaka bir Hicâz çeşni olurdu. Kendilerini usûl makam bilgisine sahip "malûmatlı kerizci" addeden bu âdemoğulları, makamın icâp ettirdikleri sesleri tam hakkıyla değil, kâh azıcık pes, kâh birazcık tiz çalarak musikîlerine bir ruh verir, dinleyicileri mest ederlerdi. Ne var ki, pek de pis ağızlıydılar.

Bembeyaz dişlerini göstererek sırıtan Gülâbî, elindeki para kesesini kaldırıp şıngırdatarak, "Mastoriden almışız tam beşyüzellibeş akçecik sipali!" diye bağırdı, "Toplamışız bir de aysiyetli, nûr yüzlü, izzetinefis saibi efendicağızlardan tam yüzelliiki akçe alaturacık! Sizinse açlıktan tâ buraya kadar geliyor nefesinizin kokusu! Alın size bir akçecik! Gidin doyurun aç karnınızı!"

Gülâbî keseyi açıp bir akçe fırlatmıştı ki, Meymenet atik davranıp koşarak parayı yerden hemen aldı ve müsrif birâderine, "Abe angut! Te nasıl olur da verirsin ite uğursuza rızkımızı!" diye çıkıştı.

Bu sırada, darbukacı veledin yerden alıp fırlattığı taş Kirkor'un omzuna isabet edince, Dâvut da onlara taş atmaya başladı. Ancak, Kıptî birâderler, bir yandan kıs kıs gülüp bir yandan da Karaköy'e doğru kaçmaya başlayınca o karanlıkta gözden kayboldular ve taş kavgası da bitti.

Bu olaydan sonra Bağdasar, birâderi Kirkor ve Dâvut, Balıkpazarı Kapısı'nın önüne geldiler. Fakat iki birâder bu kapıdan girmeye yeltenmedi. Şaşıran Dâvut duraksadı ve Ceneviz kavmi tarafından inşâ edilen ve mermer alınlığına putperest sazlarından biri olan bir lir nakşedilmiş o taş kapıyı parmağıyla göstererek sordu:

"Niye buradan girmediniz? Kule Kapısı'na gitmeyecek miydiniz?"

İhtiyar birâderler, Erganûnlu Kilise'nin karşısında, atadan

kalma ahşap bir evde yatıp kalkıyorlardı. Balıkpazarı Kapısı'nı Arap Câmii Yolu'na bağlayan o esrârengiz sokak, ikisinin de yollarını epey kısaltırdı. Fakat bu ihtiyar hâlleriyle başka bir güzergâhı tercih edip zahmete girmeleri tuhaftı. Ayrıca ne gariptir ki, Dâvut parmağıyla kapıyı gösterdiğinde, sanki tüyleri ürpermiş gibiydi. İrkildikleri için ıstavroz çıkaran birâderlerden Bağdasar, başparmağıyla damağını bir kaldırdıktan sonra, titreyen sesiyle Dâvut'a şöyle dedi:

"Ne münasebet! Allah korusun! Sen kanûnî Âsım'ın hikâyesini duymadın mı yoksa?"

Dâvut şaşırmıştı. Hızlıca yürüdükleri için nefesi kesilen topal Kirkor şunları söyledi:

"Üç haftadan bu yana, hiçbir âdemoğlu bu sokağa girmez. Girenler de kanûnî Âsım'ın, intikam hırsıyla kıvranan hayâletiyle karşılaşır. İşte bu sokakta hayâletle burun buruna gelip ödleri patlamak sûretiyle yatalak olanların, dili tutulanların ya da en azından saçları bembeyaz kesilenlerin sayısı onikiyi geçmiş bulunuyor. Gel gör ki, bu hayâlet onu bunu korkutup ürkütmekte de pek haksız değil hani! Anlaşılan kanûnî Âsım'ın başına gelen felâketi nasıl bilmezsin! Sağlığında, surların dışında, Eyüp Kapısı ile Edirne Kapı arasındaki o ıssız yerde, kâgir bir evde yaşayan Âsım, tam on yıldır kanûnuyla insanın aklını başından alan hârikulâde bir musikî yapıyordu. Beyler paşalar onu yalılarına ve konaklarına dâvet edip dünyanın bahşişini vermekteydiler. Belki Bâtın bile, yani o Muhteşem Neyzen de dinleseydi hayran kalırdı. Ama peşrevleri, semâîleri ve oyun havaları için seçtiği bir tek makam vardı. Bu makam ne idi, biliyor musun? Hani şu uğursuz makam..."

Dâvut, "Yoksa Çârgâh makamı mıydı?" diye sordu, "Hazreti Peygamber Kur'ân'ı bu makamla okumuş derler. O yüzden Çârgâh bir oyun havası çalan ya da bu makamda dünyevî bir beste bağlayan kişi çarpılırmış güyâ!"

"Orasını bilmem," dedi Kirkor. "Ama bu makamın uğursuz olduğu çok açık. İşte Âsım'ın başına gelen felâketin sebebi de bu olsa gerek. Zaten musikîsi de bir garipti. Nasıl söylemeli, sanki kanûnuyla aynı anda iki farklı nağme çalmaktaydı. Ben hiç görmedim ama, on parmağına on ayrı mızrâp takıp öyle çalarmış kanûnunu. Bu nağmeler ancak bir üstadın eseri olabilirdi. Ne var ki musikîsinde ruh olmadığını söylerler."

Bağdasar hemen atıldı:

"Evet! Neyzen Bâtın da biliyor ki, ustacaydı ama ruh yoktu. Kanûnla yapabildiği sadece ve sadece hesap ve cambazlıktı."

Kirkor şöyle devam etti:

"Ama günün birinde Âsım işte bu sokağa girdi. Sokakta ne olduysa oldu, ertesi günden itibaren zavallı adam, surların dışında bulunan o ıssız yerdeki evine kapandı. Bilirsin orası ıssız bir yerdir. Ama her nasılsa, civârdan geçen birileri işitmiş. Daha önce hiç bu kadar nefis bir musikî duymamışlar. Bir saz semâîsiymiş bu. Ama Âsım'ın hep yaptığının tersine, semâînin makamı Çârgâh değilmiş. İlk hânesi hariç, hiç kimse sonuna kadar dinleme talihine erişememiş bu eseri. Ne var ki, Âsım bir ay kadar önce evinde ölü bulundu. Yatağındayken biri onu boğazlamış, şâh damarını kesmişti. Bu korkunç cinâyeti kimin işlediği hâlâ bilinmiyor. Bana kalırsa, uğradığı felâketin nedeni, onun bu sokağa girmesiydi. Çünkü ancak bu sokağa girdikten sonradır ki huyu ve kaderi değişmişti. "

Bağdasar, Kirkor'un sözünü kesti:

"Semâîyi de bu sokağa girdikten sonra bestelemiş. Bazıları bu hârikulâde besteyi bağlamasını sağlayan şeyin bu sokakta gizli olduğunu söyler."

O âna dek sözünün hep kesilmesine içerleyen Kirkor devam etti:

"Buraya kadar olanlar bizi ilgilendirmez. Şu ya da bu şekilde, Âsım'ın başına bir felâket gelmiş işte. Ama etimiz ve kemiğimizle birer ölümlü olarak işin bizi ilgilendiren yanı çok korkunç! Âsım'ın hayâleti işte bu sokakta dolaşıyor! Hayâletle bu güne kadar tam onüç kişi karşılaştı!"

Bağdasar yine araya girerek, "Ama en mükemmel musikînin sırrının da bu sokakta olduğunu söylüyorlar," dedi.

Kirkor sinirlenerek, "Halt etmişler!" dedi. "En mükemmel musikî sağ esen olmak ve basur illetinin pençesinde kıvranmamaktır. Eğer hayatını ve huzurunu kaybetmek istiyorsan gir bu sokağa da gör gününü!"

Gecenin karanlığında Dâvut, o esrârengiz sokağa bakakaldı. Dolunayın ışığı yüzüne vurmuştu. Derken sokağın tâ içinden, buz gibi bir rüzgâr ona doğru esti. Dâvut iliklerine kadar ürperdiğini hissetti. Bedeni, ruhu ve kalbi soğuktu. İçini, hele kalbini ısıtması gerekiyordu. Ruhunu tutuşturacak olan duygunun bu esrârengiz sokakta olduğunu sezinlemişti. Belki de kaderdi bu. Arkadaşlarına dönerek, "Anlattıklarınıza inanmak isterim," dedi. "Ama bir şey beni bu sokağa çekiyor. Yüreğim bana, hemen şimdi bu sokağa girmemi söylüyor. Hayâlet mayalet de umurumda değil. Şimdi sizlerden ayrılmak zorundayım. Kaderimin bu sokakta olduğunu düşünmeden edemiyorum! Yollarımız burada ayrılacağı için beni affedin! Sanki ilhâm geldi!"

Bağdasar şaşırmıştı. Kirkor telâşla Dâvut'un koluna girip ona engel olmaya çalıştı. Ama kararlı olduğunu görünce bırakmak zorunda kaldılar. Çünkü bir sâzendeye gelen ilhâmın, hayattan bile daha değerli olabileceğini düşünmüştü belki. Sokağa giren delikanlının başına gelecek felâketin büyüklüğünü düşündüğü için olsa gerek, Kirkor elleriyle yüzünü kapadı ve başını çevirdi. Bağdasar ise Dâvut'un arkasından, Allah'ın onu koruması için, itikadınca duâlar okumaktaydı.

* * *

Dolunaydan süzülen mavi ışığın yıkadığı boş ve kasvetli sokağa giren Dâvut, her iki taraftaki evlerin kafesleri arkasından, asırlar önce ölmüş mahzun insanların bakışlarını üzerinde hisseder gibi oldu. Sağda ve solda bazı bazı, azâp içinde mezarlarından kalkan ölülerin kurumuş pençeleri gibi dolunaya uzanan çıplak ağaçlar vardı. Yıldızsız ve zifirî bir gecede olduğunun tersine, sokaktaki karanlık yekpâre ve devamlı değildi. Tıpkı siyahımtırak bir pus gibi orada burada kümelenmiş, sanki kötücül ruhları gizlemek ve beslemek için saçaklara, kapı önlerine, kuytu köşelere, boş ve tekinsiz arsalara çökmüştü. Dâvut bu yapışkan ve yoğun pus içinde yürürken bazen bir ifritin kükürt kokulu nefesini ensesinde hissediyor, bazen de damlardaki kiremitlerin altında bekleyen, zehirlerini akıtmaya her an hazır sarı akrepleri ve kızıl cehennem örümceklerini görür gibi oluyordu. Ezelî bir lânetin sürüp gittiği bu âlemi örten karanlığı ancak, ifritlerin kor gibi yanan kızıl gözleri delip geçebilirdi. Dâvut bağırmak isteyip de bağıramadığı o anda, kör ve sessiz ceninlerin, bağırtlak, saksağan ve karabatak kemiklerinin kaynadığı kazanların fokurtusunu, Azrâil'in tırpanının acıyla kıvranan bedenlerinden koparttığı azâp içindeki ruhların çığlıklarını işitti. Ardından, karanlıktan yontulan ifritlerin kahkahalarını, ezelden ebede kadar dünyaya gelmiş ve gelecek günâhkârların tekmilinin birden isimlerini tek tek saymaya mahkûm cinlerin fısıltısını duydu. Fânîlerin boğazlarını sapsarı ve sipsivri dişleriyle parçalayıp kanlarını kana kana içmeye can atan upirleri sezinlediğinde, karanlığın efendilerinin ebedî susuzluğunu ancak, fânîlerin kanının dindirebildiğini de fark etti. Sokağın ortasına vardığında, siyah kayadan oyulmuş kapağının taş lahite sürtünürken çıkardığı o tüyler ürpertici tokurtuyu, toprağın ancak civanperçemi, âcemlâlesi ve çayırmelikesi kökle-

rinin erişebildiği derinliklerinde yatan ölülerin duâlarını dinledi. Ebedî hayata kavuşmak için ruhlarını ve ölümlerini İblis'e satan, o tenleri kül gibi beyaz efendileri arkasında tam hissetmişti ki, ansızın bir ışık parıldadı!

Elinde mumla ahşap bir evin bahçesinde görünen bir genç kadın, karanlık bulutların arkasından âniden çıkıveren güneş gibi, Dâvut'un içini ışığa ve sevince boğmuştu. Bu güzel kadın, o içe işleyen, büyüleyici sesiyle bir nağme terennüm ediyordu. Bu ses, genç adamın o güne kadar duyduğu en güzel, evet en güzel sesti:

terdilli terdilli terdilli tenen natenedir ney
terdilli terdilli terdilli tenenen natenedir ney

Gecenin o ilerlemiş saatinde sokakta bir yabancıyı gören genç kadın da şaşırmış, sevgiyle ve gülümseyerek Dâvut'a bakıyordu. Kadının yeşil gözlerinden yayılan ılık bakışları tâ yüreğinde hisseden Dâvut gülümseyiverdi. Bu ay misâli güzelin kiraz dudakları sanki gonca-i handan, gözleri nergis-i fettân idi. Yüreğine gam oku saplanan Dâvut, nefes nefese sordu:

"Ey güzel! Yüreğim artık senin için atıyor! Bana adını söyle!"

Genç kadın kıkırdayıp yemenisiyle ağzını örttükten sonra, zavallı Dâvut'un yüreğine bir ok daha sapladı:

"Nevâ. Adım Nevâ."

Gözleri kör eden aşk, aynı zamanda kulakları da sağır kıldığından mıdır, Dâvut arkasından gelen takunya seslerini işitemedi. Kemikli bir el, genç adamın bileğine yapıştı. Dâvut dönüp baktığında, yetmiş yaşlarında bir kocakarıyla göz göze geldi. Elindeki feneri kaldıran kocakarı Dâvut'u şüpheyle bir süzdükten sonra, Nevâ adlı âfete, cırlak sesiyle, "Sen gir içeri kızım!" dedi. Nevâ, "Peki anne!" dedikten sonra kıkırdayarak koşup eve girmesine rağmen, kocakarı

Dâvut'un bileğini hâlâ bırakmış değildi. Yaşlı kadın, öfke dolu, cırlak bir sesle şunları söyledi:

"Evlerinde mazbut bir hayat süren bir ana kızı gecenin bu vaktinde rahatsız eden kopuklara ne yaparlar, biliyor musun? Kızım bir hânendedir ve sesi duyabileceğin en güzel sestir. Ama şimdi bağırsam, benim sesim de Galata'nın dört bir yanından işitilir, yedi mahallenin tüm delikanlıları, imam ve kollukçular derhal buraya toplanırlar. İşte o zaman vay senin hâline! Ya tersane zındanına gidersin, ya salmatomruğa, yahut gözün patlar veya kemiklerin kırılırsa sana belki acırlar da, yediğin onca kötekten sonra bir külhanda is kurum içinde tâ sabaha kadar çalıştırırlar!"

Bu kocakarı, cân-ı cânânı Nevâ'nın annesi olduğundan mıdır, Dâvut hürmeten başını önüne eğip iki elini önünde birleştirmiş, bu tehditleri sessizce dinliyordu. Onun bu efendice hâlini gören kadın, neden sonra, "Ne iş yaparsın?" diye sorunca, genç adam şu cevabı verdi:

"Ûd çalarım. Yani ekmeğimi musikîden kazanırım."

Bir düşündükten sonra kadın, "Musikîyi meşk ederek ondan bundan mı öğrendin, yoksa bir semâîyi ya da bir peşrevî, daha önce hiç dinlemeden, sadece ebced işâretlerine bakarak da çalabilir misin?" diye sordu.

Ebcedi tâ çocukluğunda öğreten amcasını hayırla anan Dâvut, cevabı hemen yapıştırdı:

"Evet! Ebcedi çok iyi bilirim!"

Kadın onu tekrar bir süzdükten sonra, "O hâlde seni şimdilik affediyorum. Yalnız bana borçlusun. Sadece kızımın hatırı için bir şey yapmanı isteyeceğim. Kızıma musallat olan biri var. Bizi rahat bırakmıyor. Bu hususta biz ana kıza yardım eder misin?"

Dâvut, bütün kalbiyle, "Evet!" diye cevapladı ve kadına, "Beni gündüzleri, Beyazıt'ta, Gediklikazan Hanı'nın hemen yanındaki semâî kahvehanesinde bulabilirsin!" dedi.

Gerçi Dâvut'un kalbi en büyük aşkı bile taşıyabilirdi. Ama bu "Evet!" cevabıyla sırtına ne kadar ağır bir yük aldığını, ateş-i âh ile bağrı yanan delikanlının anlaması elbette zordu.

* * *

Kostantiniye'deki her mahallede olduğu gibi Sofuayyaş'ta da bir câmi vardı. Kubbesindeki kurşun kaplamalar yılların etkisiyle eğrilip yırtıldığı için yağmurda tavanından su damlayan bu ibâdetgâhı ahâli, Abalıfellâh Câmii olarak bilirdi. Câminin müezzini, namazında niyâzında, epeyce sofu bir âhiret adamıydı. Yaşı altmışın üzerinde olan bu efendi, câminin hemen bitişiğindeki bir barakada yatar kalkar ve ezan-ı Muhammedî'yi dâima aptestli olarak okumak sûretiyle, Allahü Teâlâ Hazretleri'nin dâvetini Sofuayyaş Mahallesi sâkinlerine günde beş kere tebliğ ederdi. Sünnet-i Peygamberî'ye dâima uyan bu imân sahibi, ezan okuyup kamet getirmek ve salâ vermek dışında gecelerini genellikle zikrullahla ve Kur'ân-ı Kerîm'i kırâat etmekle geçirir, sadece kuşluk vakti o da ancak iki saat uyurdu. Hemen herkeste olduğu gibi onun da gönlünde bir arslan yatmaktaydı ki bu da, Hazret-i Dâvut'un sesi kadar gür bir sese sahip olmaktı. Bunun için her gece Cenâb-ı Hakkâ niyâz ederdi. Çünkü böylece bağırarak ezan-ı şerif'i kâfirlerin katı yüreklerine belki de sirâyet ettirebilirdi. Aslında bu duâsı kabul edilir gibi olmuştu: Çünkü Sultanahmet Câmii başmüezzini bir ara, az bir zaman gecikmeyle, sabah ezanını okumak üzere minâreye çıkmakta iken, tâ Aksaray tarafından bir âvâz işitmiş, kulak kabarttığında ise bunun Abalıfellâh Câmii'nden gelen mübârek ezan sesi olduğunu hayretle görmüştü. İşte başmüezzin, bu sesin olsa olsa, sahâbe'den Bilâl-i Habeşî'ye âit olacağını düşünerek el öpmeye Sofuayyaş Mahallesi'ne gitmiş, ihtiyar müezzini gördüğünde ise şaşırmış ve ona

tam yirmi akçe bahşiş ihsan eylemişti. Cenâb-ı Rabbü'l Âlem'in duâlarını kabul buyurduğundan mıdır, ihtiyar müezzinin sesi bir hayli gürleşmişti. Öyle ki, ne zaman ezan okusa, Kostantiniye'nin bütün horozları öter, bütün köpekleri de ulur olmuştu. Aslına bakılırsa müezzin işini lâyığı ile yapardı. Ne var ki vaktiyle ufacık da olsa bir hata işlemiş, Ramazan ayının yirmibirinci günü, şerefede akşam ezanını okumayı biraz ağırdan aldığından dolayı, aşağıda açlık başına vuran tütün müptelâsı bir ihtiyar ona, "Sahurdan beri beklemekten canımıza tak etti bre! Haydi oyalanma da oku artık şu ezanı!" diye bağırınca, o da adama ayıp bir el işâreti yapmıştı. Aslında böyle durumlarla imam bile karşılaşırdı. Abalıfellâh Câmii'nin imamı epeyce genç biri, yahut nasıl söylemeli, basbayağı bir delikanlıydı. Pembe yanaklı imam yaşça küçük olsa da, yeni yeni çıkan sakalı istikbâl vaadeder gibiydi. Akıl başta değil de yaşta olduğundan mıdır, genç imam cemaate namazı çok hızlı kıldırırdı. Hattâ bu yüzden biraralar adı "Fırtına İmam"a bile çıkmıştı. Söylenenler doğruysa bu imam Fâtiha'yı, minârenin şerefesinden bırakılan bir karpuz daha yere düşmeden okuyup bitirebiliyor ve âmin diyebiliyordu. Anlaşılan o ki, bu başarısının sırrı, sadece nefes verirken değil nefes alırken de duâ okuyabilmesindeydi. Ayrıca, yirmi rekatlık teravih namazını, sabah namazının farzı edâ edildiği süre içinde kıldırabilmekteydi. Öyle ki, Allahü Ekber deyip secdeden kalkarken cemaat daha yeni secdeye varmış oluyordu. Elbette, ne de olsa serde gençlik vardı. Horoz dövüşüne olan merakı da, herhâlde henüz genç olmasının getirdiği macera tutkusundan kaynaklanıyordu.

İşte, Abalıfellâh Câmii'nin tam karşısında, Hızır Paşa'nın damatlarından birine âit olan iki katlı ve aylardır kimsenin oturmadığı bir ev vardı. Evin alt katında birkaç nefeslik dışında hiçbir pencere yoktu. Fakat üst katının üç cephesin-

de de payandaların taşıdığı üç cumba ve her biri kafesli toplam dokuz penceresi ile güzelce bir ev sayılırdı. Günün birinde ferâceli, yüzleri yaşmaklı, yürüyüşlerine bakılırsa ikisi genç ve biri de yaşlıca üç kadın işte bu evin kapısı önünde durdu. Genç görünen ikisinin omzunda uzun saplı birer süpürge ve ellerinde de birer kova vardı. Temizlik için gerekli olan toz bezi, soda ve tahta fırçaları kovaların içinde olmalıydı. Yaşlı olan, birkaç basamak çıkıp zeminden biraz yüksekteki kapıya vardı. Kuşağından bir anahtar çıkarıp kapıdaki kilidi soktu ve bir iki döndürdü. Ardından kapı gıcırdayarak açıldı. Fakat kadın içeri girmedi. Sokağa, geldiği yöne baktığına göre, herhâlde birini bekliyordu. Nitekim çok geçmeden, su dolu kırbalarını nefes nefese taşıyan dört saka geldi ve taşıdıkları suyu, alt kattaki saka deliğinden içerideki küpe döktüler. Bu beşinci gelişleriydi. Kadın kesesinden dört akçe çıkarıp adamlara verdi. Ücretlerini aldıktan sonra adamlar, "Uğurlar olsun!" dediyse de kadınlardan bir karşılık alamadı. Herhâlde kadınlar, tanımadıkları erkeklerle konuşmayacak kadar iffetliydi. Zaten, Galata'daki meçhûl bir yerden Sofuayyaş'a, yani nezih bir semte taşınmaya karar veren meşhûr vâiz Hacı İskender'den, yeni evini temizlenmesi için ancak böyle namuslu ve iffetli kadınlar seçmesi beklenirdi. Bu meşhûr vâizle komşu olacaklarını öğrenmeleri, mahalle sâkinlerini sevince boğmuştu. Hele hele Abalıfellâh Câmii'nin yıpranan kurşun tabakalarının tamir masraflarını, Hacı İskender'in sevâp olsun diye üstlendiğini işittiklerinde bayram ettiler. Gerçi yağmur yağdığı sıralar namaz kıldıklarında, Allah'ın rahmeti artık üzerlerine yağmayacaktı ama, tavandan akan yağmur suyunun ıslattığı seccadelere oturdukları için mafsalları da ağrımayacaktı. Fakat en önemlisi, artık rutubetten değil, Hacı İskender'in vaazları dinlerken kapıldıkları huşûdan titreyeceklerdi.

Kadınlar evin ahşap döşemelerini kan ter içinde soda ve fırçayla temizlerken, bir taş ustası da evin kapısına çıkan yedi taş basamağı düzeltmeye koyulmuştu. Usta birbuçuk gün uğraşıp, bir çocuğun rahatça çıkabileceği ondört basamaklık bir merdiven meydâna getirdi. Çünkü seneler önce Rumeli tarafındaki Pereve denilen bir beldeden geldiği sanılan Hacı İskender, yahut Pereveli İskender Efendi, nasıl söylemeli, hem cüce denilecek kadar kısa boyluydu. Ayrıca, ölü birer ahtapotu andıran elleri tâ dizlerine kadar sarkardı. Çok kısa boylu olduğu için, bazı haddini bilmez gafiller ondan bahsederlerken "Cüce Efendi" gibi çirkin bir tâbir kullanır, diğer bazı densizler de bu efendinin boyunun yedi karış olduğunu söylerlerdi. Ama iddiaları galiba gerçekti. Doğrusunu söylemek gerekirse, abartıldığı kadar değil ama, Hacı İskender'in boyu yedi karıştan az buçuk fazla gibiydi. Fakat dizlerine kadar inen kolları bir pehlivanınki kadar uzundu. Hele, tekrar etmek gerekirse, çok uzun parmaklarından dolayı örümceğe benzeyen, kocaman elleri vardı. Evet! Hacı İskender Efendi'nin ölü ahtapot misâli koskoca elleri altı parmaklıydı. Sağ elinin işâret parmağına geçirilmiş görünen demir kılıfı, herhâlde ona ya bir hekim ya da bir büyücü tavsiye etmişti. Ancak mahalle sâkinleri onun bu kusurunu bir uğursuzluk belirtisi olarak görmekten ziyâde, Allah vergisi bir meziyetin nişânı olarak yorumladılar. Çünkü Allah'ın her işinde olduğu gibi, bunda da bir hayır olsa gerekti. Besbelli ki, cüceliğinde de ders, ibret alınacak esrârengiz bir husus olmalıydı. Öyleyse, sırf bu özellikleri nedeniyle onu Yeni Saray'da, Padişâh Efendimiz'i eğlendiren cücelere benzetmek insâfsızlık olurdu. Çünkü Hacı İskender asık suratlı, vakûr, gözlerinde imân ışıltılarının oynaştığı bir din âlimiydi.

Nihâyet, bir perşembe sabahı Sofuayyaş'ta, Pereveli Hacı İskender Efendi'nin eşyalarını taşıyan dört devenin boyun-

larına asılı çanların sesleri işitildi. Hayvanlardan indirilen denkler ve hurçlar açıldığında neler ortaya çıkmadı ki! Edirne işi dolaplar, İran halıları, ceviz sehpalar, Bursa'da dokunan dibâ kumaş kaplı kerevetler, küçük bir fiske atıldığında uzun süre tınlayan fağfûrî tabaklar, tombak buhûrdanlar, gümüş gülâbdânlar, Venedik aynaları, usta marangozlarca bezenmiş ceviz sandıklar ve cilt cilt kitap, orada toplananların akıllarını başlarından aldı. Ertesi gün, yani mübârek cuma günü ise, Hacı İskender Efendi Sofuayyaş'a teşrif etti ve etrafını derhal, dindarlardan sofulardan ve mollalardan oluşan bir hayran kalabalığı sardı. Öyle ki, mahallede onun örümcek misâli uzun parmaklı ellerini öpüp bir hayırduâsını almayan kalmamıştı. Ev, gayb Âlem'inin bazı sırlarına sahip olduğuna ahâlinin inandığı bir kocakarı tarafından, üzerlik, günlük, çörekotu ve kuru karanfil yakılarak tütsülendikten sonra getirilen bir koçun gözleri bir tülbentle bağlandı; ve yüzü kıbleye çevrilerek, evin hayırlı, uğurlu, bereketli olması için hayvan kurban edildi.

Anlatılanlar doğruysa buraya, artık yaşını başını aldığı ve huzuru hakkettiği için taşınmıştı. Görülen o ki, Sofuayyaş Mahallesi'ndeki cemaata nûr-ı Muhammedî'yi saçmaya da kararlıydı. Bunun için vaazlarına hemen başladı. O varken câmi tıklım tıklım doluyordu. Hac farîzasını yerine getirmek niyetiyle Mekke-i Mükerreme'ye gittiğinde, Kâbe'yi tavâf ederken, Sudanlı iri yarı zenci hacılar tarafından o izdihâmda ezildiği için sol kaburga kemiklerinden üçü çatlayan bu yedi karışlık vâiz, âdeta bir gazi sayılıyor, vaazları can kulağıyla dinleniyordu. Câmide kürsüye çıkıp oturuyor, ne söyleyecek diye ağzının içine bakan cemaatin önünde eüzübesmele çekip önce uzun uzun duâ ettikten sonra, gözlerinden imân parıltıları saça saça, "Ey cemaat-ı Müslimin!" diye söze başlıyordu. Hazreti Muhammed Aleyhissalatu Vesselâm Efendimiz'i görmek için tâ Yemen'den kalkıp Mekke'ye

gelen ve annesinin sözünden çıkmamak için Resûl-i Ekrem'i görmeden geri dönen Veysel Karanî'den, cennette artık ibâdet olmayacağı için ölüp oraya gitmek istemeyen Hazreti Mansûr'dan, Ashâb-ı Kirâm'dan ve ululardan bahsederken bazen vecde gelip sarsıla sarsıla ağladığı oluyor, işte bu anlarda cemaatten biri ya da birkaç kişi huşû içinde "Allah!" diye feryât koparıyordu. Ancak vaazlarında önce dinden imândan bahsetmesine rağmen, konuyu dönüp dolaşıp, bir küfür saydığı musikîye getirmesi şaşırtıcıydı. Evet! Bu yedi karışlık efendi, bir asır önce yaşamış Birgivî Mehmet Efendi'nin *Tarikat-ı Muhammediye* adlı eserini defalarca okuyup hatmederek, Mevlevîlerin semâsının ve musikîsinin, kâfirliğin ta kendisi olduğuna hükmetmiş bir Kadızâdeli bir vâizdi. Aynı tarikattaki diğer vâizler gibi, musikîyle uğraşmanın zındıklık olduğunu cemaate, hayırduâlarını alıp sırf sevâp kazanmak için anlatıyordu. Her şey bir yana, sadece musikî yapmak değil, onu dinlemek de insanı dinden çıkarırdı. Dinleyenlerin anlattıkları doğruysa, en güzel seslerin, Arabî elifbe'deki harflerin sesleri olduğunu söylemekteydi. İşte bu seslerden meydâna gelebilecek en kusursuz ve yegâne nağme de Kur'ân azîmüşşan idi. Nitekim hadîs ilmiyle uğraşanlara göre, Peygamber Efendimiz, davulu ve boru şeklindeki çalgı âletlerini kırmakla emrolunmuştu. Yine bu âlimlere göre, "Kur'ân'da teganni eden bizden değildir," diyen de, "şarkıcı kadını dinleyenin kulaklarına ergimiş kurşun dökületeceğini" söyleyen de Hazreti Peygamber'di. Gerçekten de Hacı İskender, sadece çalgı âletlerine değil, Kur'ân'ın makam ile okunmasına bile karşıydı. Bir vaazında musikîyle uğraşanların büyük bir günâh işlediklerini söyledikten sonra cehennemden şöyle bahsetmişti:

"O Yevm-i Kıyâmet'te, o azîm günde ateş uçurumları iştahlanıp harlayacak. İşte cehennem o zaman kuduracak! Âdemoğulları mahşerde göründüğü vakit cehennem, avını

gören kuduz bir köpek gibi harlayıp kükreyerek onlara âdeta saldıracak ve ehl-i mahşer dehşete düşecek! Yevm-i Mîzânda amel defterleri verildikten sonra müminlere ve sâlihlere Cennet-i âlânın kapısı açılacak! Nûr-ı İslâm, nûr-ı Kur'ân ve nûr-ı imânla aydınlananlar Cennet-i âlâ'ya geçerken, günâhkârlar nâr-ı cahîmde yanacak. Alevler şahlanıp galeyâna gelerek ehl-i nârı saracak ve kuşatacak! Deli gibi, uğul uğul esen ateş rüzgârları onları yakıp kavuracak! Günâhkârların sefil bedenleri ve ruhları alev denizlerindeki devasa girdaplarda için için yanacak! Neüzübillâh! Ya Rabbi! Âlem-i ulvîye geçerken son kelâmımızı tevhid eyle! Bizi rahmetin ile müstağrak eyle! Bizi nûr-ı imân ile münevver eyle! Bi hürmet-i seyyidü'l mürselin. Velhamdülillâhi Rabbü'l Âlemin. El fââtiha!"

Hacı İskender bunları anlatırken gözlerinde beliren imân ışıltıları sanki cehennem aleviydi. O böyle şeyleri anlatırken câmidekilerin soluğu kesilir, betleri benizleri atardı. Vaazdan sonra, ateşten o kadar korkarlardı ki, evlerinde birkaç gün mangal yakmadıkları dahi olurdu. Ne var ki, korku yüreksiz bir insanın nefreti, nefret de cesur bir insanın korkusu olduğundan mıdır, Sofuayyaş sâkinleri önce, Kalın Musa, mahdumu Veysel Bey, torunu Dâvut ve semâî kahvehanesi işleten amcaları Muhayyer Hüseyin Efendi'yle selâmı sabahı kestiler. Sonra da çocuklarını, evlerinden ne zaman bir nağme işitilirse, bu zındıkların kapısını penceresini taşa tutmaya azmettirdiler. Çünkü bu zındıkların cehennemden cezbedebilecekleri bir kıvılcım, ahşap evlerle dolu tüm mahallede devasa bir yangın çıkarabilirdi.

* * *

O vakitler, evi sadece geçindiriyor olmasını ve mahdumu Veysel Bey'in ekmek elden su gölden yaşayıp gitmesini Kalın Musa bir haksızlık olarak görüyordu. Tam tersi, şu yaşı-

nı başını almış hâliyle artık dinlenmesi ve mahdumunun da bizzat, kocamış babasına bakması gerekirdi. Fakat bu çıtkırıldım efendi ne mehterânla sefere gidip babası gibi kös dövebilir ne de ekmeğini taştan çıkaran bir yiğidin gördüğü türden bir işi yapabilirdi. Elinden gelen yegâne iş armudî kemençe çalmaktı. Ama günün birinde, Kalın Musa mahdumundan umudunu tam kesmişken, Hızır Paşa Hazretleri'nin huzuruna çağrıldı. Ne gariptir! Paşanın yeğeni bir karasevdaya tutulmuş, günden güne eriyip bitmekteydi. İşte Hızır Paşa da yeğenini neşelendirmek için ona musikî dersleri verip meşk edecek ve günbegün dirhem dirhem eriyen bîçâreyi şenlendirecek bir hoca aramaktayken Musa'nın mahdumu Veysel Bey'in bir kemânî olduğunu işitmişti. Kalın Musa, Hızır Paşa Efendimiz'in söylediklerini işitince sevincinden delirecek gibi oldu:

"Söyle mahdumuna, yarın bir gelsin. Görelim bakalım sazını nasıl çalar! Beğenirsek yüzyirmibeş akçe yevmiye veririm. Bizim şânımıza işte bu kadar yüksek bir ücret vermek yakışır!"

Güneş doğmak üzereyken bir baba ve oğlu, sabah namazını kıldıktan sonra Abalıfellâh Câmii'nden çıkmış, Paşa Efendimiz'in konağının bulunduğu Ayasofya semtine doğru yürüyorlardı. Kararlı ve hızlı adımlar atan ihtiyar önde giderken, ince yapılı ve narin oğlu da kamburunu çıkarmış, öksüre tıksıra ona yetişmeye çalışıyordu. Kadife bir mendile sardığı kemençesi koltuğunun altındaydı. İkisi, paşanın konağına varıp, tek kanadı âdet gereği akşam ezanına kadar açık bırakılan bahçe kapısından içeri girdiler. Peder ve mahdumu, Paşa Hazretleri'nin kullarından, cüppesinin etekleri tâ topuklarına kadar inen, sakallı, asık suratlı, kem bakışlı, çiroz gibi sıska biri olan daire kapıcısı ağa durdurdu. Kalın Musa'nın verdiği üç akçelik bahşişi kabul ettikten sonra onları içeri aldı. Sabahtan beri Veysel Bey'in başının

etini yiyen Musa, mahdumuna bir kez daha, "Unutma! kesinlikle acıklı, dokunaklı bir şey çalma," diye tembih etti. "Mutlaka neşeli bir şey çalacaksın. Yoksa işi alamazsın ve biz perişan oluruz. Anladın mı!"

Sabahtan iyice silip boyadıkları kunduralarını pabuçlukta çıkardıktan sonra içeri girdiler ve boydan boya dört Âcem halısının serildiği, bir hayli yüksek tavanlı ve alabildiğine geniş sofaya ayak bastılar. Az sonra velinimetinin huzuruna çıkacağı için Kalın Musa saygısından, iki elini önünde birleştirmiş el pençe dîvân duruyor, saygıda kusur etmesinden korktuğu mahdumunu da yan gözle kollamayı ihmâl etmiyordu. Asık suratlı ve şişman kethûdâ efendi, onları tâ öğlene kadar, yani ayakları adamakıllı sızlayıncaya kadar bekletiktен sonra içeriye, Paşa Efendimiz'in huzuruna aldı. Burası misâfirlerin kabul edildiği, bir ev kadar koskocaman, yüksek tavanını tam dokuz ahşap sütunun taşıdığı azametli bir mekândı. Duvarlar ve tavan kıyâmet gibi altun yaldızlı süslemelerle, mahâretli nakkaşların eseri ağaç, çiçek ve gemi resimleriyle doluydu. Her duvara işinin ehl-i hattatların çektiği âyet-i kerîmeler asılmıştı. Odanın üç bir tarafındaki sedirlerin ahşap kısımları altun yaldızlı, döşeme ve kuştüyü yastıkları ise kıpkırmızı atlastandı. Zemine alacalı bulacalı, dallı güllü koskoca bir halı serilmişti. Tavana yakın baş pencerelerindeki işlemeli rengârenk camlardan elvan elvan yayılan gün ışığı bu azîm mekâna yayılıyor ve içeride bir renk cümbüşü vücuda getiriyordu. Paşa Efendimiz ise bu debdebeli ve şaşaalı ortamda, yatak kıyafetiyle sedirin tam ortasına oturmuş, kiraz ağacından yapılma çubuğuyla tütün tüttürürken bir yandan da höpürdeterek kahvesini içmekteydi. Gecelik takkesi adamın hâlâ kafasındaydı. Oturduğu yerin arkasında belki de azametini belirtmek için, câmilerdeki mihrâp gibi bir girinti vardı. Kalın Musa ile mahdumu Veysel Bey'i görünce Paşa Efendimiz'in kaşları çatıldı.

Musa ile mahdumu hemen yanına varıp Paşa Hazretleri'nin mübârek elini öptüler. Ancak Kalın Musa bu yüceltme gösterisini kararında bırakmak yerine, hürmetten gözü döndüğünden midir, adamın bir elini bırakıp ötekini öpüyordu. Hızır Paşa Hazretleri gösterilen bunca saygıya lâkayıt kalarak, kapıda bekleyen kethûdâ efendiye buyurdu:

"Benim o yiğit, o şâhbâz yeğenime söyle, gelsin!"

Adam temennâ edip, saygı gereği Paşa Efendimiz'e arkasını dönmeden geri geri gitti ve kapıyı açıp adama bir kez daha temennâ ettikten sonra odadan çıktı. Paşa telvenin dağılması için fincanı bir salladıktan sonra dikip içti ve ardından sehpadaki bir bardak suyu yudumladı. Elinin tersiyle ağzını sildikten sonra Veysel Bey'e sordu:

"Pederinin söylediğine göre kemençede üzerine yokmuş. Doğru mu bu?"

Veysel Bey mahçubiyetten susuyordu. Kalın Musa hemen atıldı:

"Doğrudur Efendimiz! Mahdumum Veysel bir kemençe çaldı mı bir ölü bile dayanamaz, raksa kalkar! Onun nağmelerine Bâtın Efendimiz bile dayanamaz!"

Bunları söyledikten sonra Veysel Bey'e dönerek, "Haydi aç şu mendili de Efendimiz muhteşem bir kemençe görsün," diye fısıldadı. Oğlu kemençesini çıkarınca o da Paşa'ya döndü ve "Kostantiniye'deki en iyi kemençe de budur!" dedi. "Manok Usta oydu ve telledi. Mükemmel bir kemençe ve en mâhir kemânî şimdi emrinize âmâdedir! Mahdumum bir yay çeksin de dinleyin sesini, siz karar verin."

Veysel Bey kemençeyi dizlerinin üzerine koyup âhenkledikten sonra yegâh, rast ve nevâ tellerinde uzun birer yay çekti. Çıkan sesler gerçekten kulakları okşayıcıydı. Derken tam bir bûselik taksîm etmeye başlamıştı ki, geriden, kapının olduğu yerden bir "Âââh!" sedâsı geldi. Dönüp baktıklarında Venedik Balyosu'nun genç ve güzel kızına vurulup

deli dîvâne olduğu için, gönül derdiyle ölüp ölüp dirilen o narin delikanlıyı gördüler. Hızır Paşa'nın en rütbeli kullarından kaftan ağası ile kethûdâ efendi bu zavallının kollarına girmişti. Cân-ı cânânı olan kız geçen ay bir kalyonla memleketine döndüğü için, Paşa Efendimiz'in yeğeni olan bu delikanlının o ciğerpâresine kavuşma ihtimâli yok gibiydi. Bağrını yakan karasevda nedeniyle canı gidip geliyor, günbegün eriyip süzülüyordu. Beti benzi atmış, mermer gibi bembeyaz teniyle daha şimdiden canlı cenazeye dönmüştü. Kollarından tutan iki hizmetkârın yardımıyla, ayaklarını sürüye sürüye gelip sedire, paşa dayısının yanı başına, inleyerek yığılıverdi. Kaftan ağası bu nâzenin delikanlıya bir bardak okunmuş su uzattı. Kethûdâ ise, kalp yarası yüzünden baygınlıklar geçiren bîçâreyi elindeki yelpazeyle ferâhlatıyordu. Bu manzarayı gören Kalın Musa, fırsatı ganimet bilerek Paşa Hazretleri'ne, "Efendimiz!" diye bağırdı. "Musikînin iyileştiremeyeceği dert yoktur. Hüseynî makamı yeğeninizin yüzünü güleç, içini müsterih kılacaktır. İzin verin de mahdumum bir köçekçe çalsın!"

Bunun üzerine Veysel Bey bir bismillâh çekerek yayını kemençenin tellerinde gezdirmeye ve çıldırasıya kıvrak, ziyâdesiyle neşeli bir hüseynî köçekçe çalmaya başladı. O kadar şen ve o kadar keyifli bir nağme döktürdü ki, efendilerinin huzurunda olmalarına rağmen hizmetkârlar bile neşelenip elleriyle usûl vurur oldular. Veysel Bey dügâh perdesinde karar edip köçekçeyi sonlandırınca gözler Paşa Efendimiz'in yeğenine çevrildi: Evet! Delikanlının çehresine az buçuk kan gelmiş ve suratına bir tebessümdür yayılıvermişti! Yeğeninin felâh bulduğunu gören Paşa Hazretleri sevinç gözyaşları döküyordu. Büyük bir heyecanla Veysel Bey'e buyurdu:

"Yiğidim, şâhbâzım şifâ buldu! Haydi çal! Bu sefer en sevdiğin nağmeyi çal!"

Paşa Efendimiz bunları söylediği anda, Kalın Musa'nın başından aşağı kaynar sular dökülmüş gibi oldu. Çünkü Veysel Bey'in, en gaddar, en hoyrat adamın bile ciğerini delip derdini depreştirecek kadar kasvetli bir musikîden hoşlandığını adı gibi biliyordu. Araya girmesine fırsat kalmadan oğlu son derece yoğun bir hüznü ifâde eden bir hüzzâm eseri cân-ı gönülden çalmaya başlamıştı. Oradakiler daha ne olduğunu anlamadan, son derece dokunaklı, alabildiğine çileli ve öldüresiye hüzünlü nağmeleri kemençesinden döktürüverdi. Kalın Musa'nın, "Dur! Kes şunu!.." diye bağırmasına rağmen Veysel Bey kendini bu musikîye o kadar kaptırmıştı ki, etinden et kopartsalar hissedecek değildi ve segâh perdesinde karar etmeden çalmayı bitireceğe benzemiyordu. Nitekim bu musikîdeki kasvet, ortalığa vebadan daha çabuk yayıldı: Hizmetkârların ve Paşa Efendimiz'in suratları ağlamaklı oluverdi. Hele hele karasevdalı delikanlı bir "Âh!" edip fenalaşınca Paşa, "Biricik yiğidim, şâhbâzım elden gidiyor!" diye haykırdı. Ama iş işten geçmişti. Paşayla beraber kethüdâ ve kaftan ağası, fenalaşıp eli ayağı buz kesilen delikanlının başındayken, oğlunun basiretsizliğine köpüren Kalın Musa da, ".....!" diye haykırarak Veysel Bey'in üzerine atıldı ve Allah yarattı demeden o da oğlunun beline bir tekme indirip ensesine de şamarı patlattı. Kemençeyle çalınan o yürekler acısı hüzzâm eser ciğerine işlediği için, kendinden geçen karasevdalı delikanlının ağzının köşesinden bir de kan sızıyordu. Paşa ise yeğenine dönmüş ağlamaktaydı. Salondaki şamataya koşup gelen uşaklara bağırdı:

"Hekim Efendi'yi çağırın! Acele edin!"

Çok geçmeden, çırağı ve ilâç çekmecesiyle gelen bir Yahudi hekim, kalabalığın salondan çıkartılmasını istedi. Bu içler acısı durumun sorumluları olan Kalın Musa ile mahdumunun beti benzi atmıştı. Bu yüzden kapı önünde bekle-

dikleri her dakika onlara âdeta bir saat miktarı gibi geldi. Neden sonra salonun kapısı açıldı ve Kalın Musa içerideki manzarayı görünce bir kelime-i şahâdet getirdi: Kasvetli hüzzâm makamının yol açtığı kederden dolayı Hakk'ın rahmetine kavuşan zavallıyı sırtüstü sedire yatırıp üstüne boydan boya bir çarşaf örtmüşler, göbeğine de bir Kur'ân-ı Kerîm ve bir bıçak koymuşlardı! Odaya doluşan kadınlar saçlarını başlarını yolarak ağlayıp feryât ediyor, gözlerinden kanlı yaşlar akıta akıta ağıtlar söylüyorlardı. Hekimin dediğine bakılırsa, paşanın zavallı yeğeni, üzüntü guddelerinin aşırı ifrâzâtı nedeniyle ölmüştü.

Paşa Efendimiz ağlıyordu. Bu yetmiyormuş gibi, kethûdâ efendi işâret parmağıyla Veysel Bey'i göstererek, "Efendimiz!" diye bağırdı. "Rahmetli yeğeninizin helâk olmasının yegâne sorumlusu işte bu zâttır. Bu zındık o yürek paralayıcı nağmeyi çalmasaydı, merhûm şimdi evvelallah yaşıyor olacaktı!"

Kaftan ağası da, "Kethûdâ efendi doğru söylüyor," dedi. "Yeğeninizin vefât etmesinin nedeni kesinlikle bu şahıstır. Eğer o musikîyi dinlemeseydi, Kur'ân çarpsın ki yaşıyor olacaktı. Şimdi ise emri Hak vâki olduğu için cezâ yahut kan parası şarttır."

Yeğenini kaybeden Paşa Hazretleri gözyaşlarını bir sildikten sonra Veysel Bey'i işâret edip büyük bir öfkeyle şu emri verdi:

"Şu zındığı falakaya yatırın. Sonra da alıp kavasbaşına götürün. Derhal Baba Cafer Zındanı'na atsınlar. Şeriata göre artık kan parası şarttır. Ya ödeyecek ya da İslâm şeriâtına göre katledilecektir!"

* * *

O devirde Eminönü'ndeki Valide Câmii çarşısının yakınında, Zındankapı'nın hemen karşısında, "Baba Cafer Zın-

danı" derler meşhûr bir arslan yatağı vardı. Yanlarında merdiven ve ellerinde ucu çengelli uzun sırıklarla onun bunun canını yakmak için Kostantiniye'nin karanlık sokaklarında dolaşan hırsızlar, harama uçkur çözen zamparalar ve zâniyeler, onca mâsumun kanını sebil eden katiller, subaşı ve adamları tarafından yakalanır yakalanmaz derhal kadı ya da naip huzuruna çıkarılırlar, kısmetleri olan cezâ İslâm şeriâtına göre takdir edildikten sonra ise defterleri dürülüp apar topar Baba Cafer Zındanı'na tıkılırlardı. Ellerinde "haydar" denilen o bilek kalınlığında sopalarıyla içeride kol gezen acımasız zındancılar nedeniyle burada kabadayılık pek sökmezdi. Zından nizâmını bozmaya yeltenen bir mahpus kesinlikle okkanın altına gitmiş sayılırdı. Eğer çıkarsa böyle biri, Allah yarattı bile demeden yaka paça derhal falakaya yatırılır, ardından ite kaka, aç farelerin uğrak yeri olan bir hücreye tıkılıp zincire vurulur, işlediği kabahat burnundan fitil fitil getirilirdi. Bu kapkaranlık zından gerçekten de epey kasvetli bir yerdi: Zifirî karanlıkta sık sık duâlar, fısıltılar, çığlıklar, küfürler, zincir şıkırtıları, kapanan demir kapıların menteşelerinden kopan gıcırtılar ve kilitlerde döndürülen anahtarların tıkırtıları işitilirdi. Zındancıların nûrsuz çehreleri, ortalıkta cirit atan kedi büyüklüğündeki fareler, binbir çeşit haşarat ve etraftaki onca pislik her ne kadar insanın iştahını kaçırsa da, mahpusların açlıktan dâima imânı gevrerdi. Çünkü Baba Cafer'de bir mutfak ve ocak olmasına rağmen, zından sâkinlerinin iaşesi için ayrılmış bir ödenek yoktu. Bu yüzden kuledeki mahpuslar nöbetleşe olarak, gün boyunca pencereden sokağa, gelip geçenlere bağırır, Allah rızası için sadaka isterlerdi. Aynî ya da nakdî olsun, hayır sahipleri sadaka vermezlik etmezlerdi gerçi. Ama bu şekilde toplanan para hep cüzî bir miktar olur, beher gün adam başına yarım somun ekmekle bir tas çorba düşse, mahpuslar kendilerini bahtiyâr addederlerdi. Zaten onca

zahmetle toplanan paranın büyük bir kısmı da zındancılar ve kâtipler tarafından iç edilirdi. Yardımı yahut himayesini kazanmak amacıyla bir paşaya yollanacak her şefâatnâme için, derkenar akçesi adı altında kâtiplere para koklatmak burada esastı. Kısacası, her ne suç işlemiş olurlarsa olsunlar, burası zavallı mahkûmlar için bir eza ve cefa yeriydi. Bununla beraber, mahpuslara sorulacak olursa her biri bizzat, hile hurda bilmez, helâl süt emmiş, cennetmekân kişilerdi. Bu kanaat bir ölçüde doğru olsa gerekti. Çünkü mahkûmların hemen hepsi, artık ne hikmetse, aptestinde namazında, gâyet sofu kişilerdi. Baba Cafer'in mescidini günde beş vakit doldurur, hırsızlık ilminde saç sakal ağartmış zehir gibi bir ihtiyarı kendilerine imam seçip arkasında namaza dururlardı. Kalplerinde Allah korkusu bulunan bu şahıslar aynı zamanda izzetinefis sahibi de oldukları için onca eziyet karşısında dâima yâ sabır çekerler, zındancılara hiçbir zaman eyvallah etmezlerdi. Gelgelelim zındancıların da bazı durumlarda yürekleri yufka olurdu. Ezkaza mahpuslardan biri tahliye edilecek olsa, huylunun huyundan dünya durdukça vazgeçmeyeceğini bilen zındancıbaşı, ona hayırduâ ederek, "Allah güle güle gitmek selâmetle dönmek nasip eylesin!" der, mahpus da ona, "Gidip de dönmemek var, dönüp de bulmamak var! Haydi! İzzet-ü ikbâl ile!" diye cevap verdikten sonra çıkarken, zındancının biri, selâmetle gidip gelmesi muradıyla arkasından bir kova su dökerdi.

Hızır Paşa Efendimiz'in zavallı yeğeninin ölümüne sebebiyet vermekle suçlanan Veysel Bey de, falakaya yatırıldıktan hemen sonra kavaslar tarafından, yalın ayak başı kabak bir hâlde eşeğe bindirilerek tâ Eminönü'ne götürülmüş ve işte bu zındana atılmıştı. İslâm şeriâtına göre âdemoğullarından birinin can bedeli, yarısı gebe olmak üzere tam yüz deve idi. Bu evsaf ve sayıdaki devenin râyiç bedeli ise en azından altıyüzotuz Felemenk altunuydu. Bu miktarın üç

ay içinde ödenmesi gerekiyordu. Ne aksidir ki Dâvut ortalarda yoktu. Kalın Musa'nın, menkul ve gayrimenkul olarak bu kadar servete sahip olmadığını ve olamayacağını, zaten sahip olsa bile mahdumunun selâmeti ve tahliyesi için kuruş koklatmayacağını söyleyenler, aslında pek o kadar haklı değillerdi. Çünkü Hızır Paşa'nın yeğeninin vefâtından sonra Sofuayyaş'taki evine gelen Kalın Musa artık nedense gece yarısına kadar düşünüp yarım saatliğine bahçeye çıktı ve kuyunun başında biraz oyalandıktan sonra eve, artık nasılsa, elinde bir kırmızı kadife kese ile girdi. Galiba bu keseyi kuyudan almıştı. Torunu Dâvut'un bir ihtimal, ansızın çıkageleceğini düşündüğü için kapıyı sürgüledi. Bu cimri ihtiyar, meseleye kendince bir çözüm bulmuş gibiydi. Konaktaki kethûdâ efendi yahut kaftan ağasının yardımıyla Hızır Paşa'dan oğlu Veysel Bey için af talep eyleyecek, ama diyet olarak timsâlî bir tutarı ödemekten de geri kalmayacaktı. Ne var ki bunun için, ya kethûdâ efendiye ya kaftan ağasına, yahut da en azından, konağın kapısında akşam ezanına kadar bekleyen daire kapıcısı ağaya önce bir izzet-ü ikrâmda bulunması gerekiyordu. Öyle ki, Kalın Musa bu uğurda gerekirse, gözü gibi bakıp semirttiği o tavuğu kesmeye bile kararlıydı! Saatlerce düşünen ihtiyar nihâyet, kethûdâ efendiyi değil, sıskaca olan daire kapıcısını razı etmek gerektiği sonucuna vardı. Çünkü görünüşe bakılırsa şişman olan kethûdâ efendi daha obur olabilirdi. Kalın Musa'nın gözlerinin içi gülüyordu! Dolabı açıp divitini çıkardı. Kamış kalemini hokkaya batırıp Paşa Efendimiz'in kapıcısına hitâben, sülüs harflerle yazmaya özenerek bir ziyafet dâvetiyesi kaleme alıp zarfladı. Kırmızı balmumunu kandilin alevinde eritip kâğıda damlattıktan sonra mührünü bastı. Dışarı çıkıp sokakta oynayan çocuklara doğru, "Beşir! Beşir!" diye bağırdı. Derken, şebeği andıran, sekiz yaşlarında, kara kuru bir kopil koşa koşa geldi. İhtiyar, yarım bardak şerbet ve bir

akide şekeri için cinâyet bile işleyecek tıynette görünen bu velede zarfı uzatarak kime, nerede, nasıl vereceğini uzun uzun anlattı. Çocuk koşa koşa Aksaray'a doğru giderken, gözlerinin parladığına bakılırsa Kalın Musa, mektubunun yerine varacağı ve umduğu etkiyi göstereceğinden emin sayılırdı.

* * *

Galata'da, ikindi ezanını okuyan müezzinin çağrısına uyup Karaköy Kapısı yakınlarındaki Yeni Câmii'nin avlusunda toplanan müminler şadırvanda tuhaf bir olaya tanık olmuşlardı: Delikanlının biri, sanki çöllerde günlerce sürünmüş de susuzluktan ölmesine ramak kalmış gibi, çeşmeden oluk gibi akan suyu lıkır lıkır içiyor, arada bir durup derin bir nefes aldıktan sonra ağzını yine musluğa dayıyor, bir türlü kanmak bilmiyordu. Anlaşılan, delikanlının bağrı aşk ateşiyle yanmaktaydı. Ne var ki bu sofu müminler, Allah'ın emrine karşı gelip ibâdet için câmiye girmeyen bu delikanlıya içerlemekte haklı sayılmazlardı. Çünkü alevden gömlek giyip âşıklar ordusunun mecnûn, meftûn ve meclûp neferlerinden biri olan Dâvut artık, kalbindeki firâvuna, yani Nevâ'ya tapıyordu.

Aşk şerbetinden içen Dâvut, dostlarının nasihatlerine kulak asmayacak kadar sarhoştu. Hattâ öyle ki, Eminönü'ne geçmek üzere bindiği peremenin ayyaş kürekçisi bile ondan daha ayık sayılırdı. Pereme Eminönü'ne yaklaşırken Dâvut kendisini, Kostantiniye'ye gelen buğday ve arpanın muhâfaza edildiği taş ambarların kırmızı kiremitli çatılarını istilâ eden güvercinlerden çok daha özgür hissetti. Gemilerden boşaltılan pamuk balyaları, yağ tulumları ve boya fıçılarıyla dolu iskeleye çıktıktan sonra Mısır Çarşısı'na doğru, güneşin altında yürümeye başladı. Masmavî gökyüzünde martılar çığlık çığlığa uçuşuyordu. Sarayburnu'ndan tâ Eyüp'e

kadar uzanan surun kâh içine kâh dışına inşâ edilmiş, toptancılara ve bezirgânlara âit birçok taş ambar, onlarca han ve kıyâmet kadar dükkânın bulunduğu bu yolu, tüccârlardan hamallara, dükkâncılardan dilencilere, mollalardan gayrimüslimlere kadar her mesleğe, her tabakaya, her dine ve her tarikata mensup insanlardan oluşan bir mahşer kalabalığı doldurmuştu. Haliç'teki iskelelere veya ziftle kalafatlanmış ahşap tombazlara yanaşmış, yahut sahile baştankara etmiş hadsiz hesapsız gemiyi de bu kalabalığa eklemek doğru olurdu: Edremit ve Bandırma'dan meyve-sebze, pekmez ve bal getiren bumbartalar Yemiş İskelesi'ne, Kırım ve Karadeniz'den buğday, arpa ve yulaf yüküyle gelen kancabaşlar Unkapanı İskelesi'ne yanaşmışlardı. Eminönü'nde ise kumaş, kürk, tabaklanmış deri ve boya taşıyan karamürseller vardı. Çekeveleler ve İnebolu kayıkları da İsmailiye, Varna ve İzmit'ten aldıkları tavuk, yumurta, zeytinyağı ve pekmezden ibâret navlunlarını Bahçe Kapı İskelesi'ne indiriyorlardı. O keşmekeşte, kelepire konmak için ruhunu şeytana satmaya hazır bezirgânlarla, onlara külâh giydirmek için yanan madrabazlar, sözgelimi birkaç gemi yükü zerzevât, beşbin fıçı pekmez ve bir ambar dolusu yumurta için, vur aşağı tut yukarı pazarlık ediyorlar, çoğu iflâs borusunu öttürmüş eski tüccârlardan olan dilenciler de, Allah rızası için onlardan bir sadaka istiyorlardı. Kırmızı serpûşlarıyla Yahûdîler, Kara kalpaklarıyla Rumlar, gemi dolusu yükleri koruduklarıı için vikaye bahşişleri tüccârlar tarafından ödenen, ocak nizâmına uygun günlük giysileri içinde, başları kalafatlı yeniçeriler ve daha nice âdemoğlu, âdeta bir insan deryâsı meydâna getirmişlerdi. İşte bu kalabalığın içinde ilerlemeye çalışan Dâvut, bir elinde teber denilen balta, diğerinde ise sadaka toplamak için bir keşkül taşıyan, saçı sakalı birbirine karışmış bir dervişe yol verdi. Ama az kalsın, denizciler gibi yalın ayak yürüyüp topuk nümayişi

yapan genç bir bıçkınla çarpışıyordu. Bir ara, başlarında kırmızı Cezayir fesi olan bir grup gemicinin arasında kaldı. Sırtında gümüş gibi parlayan şerbet haznesi, önünde bembeyaz peştemâlı, belindeki kemerin yedi gözünde yedi billûr bardağı ile, afili bir tavırla yürüyen bir şerbetçiyi takip ederek balık pazarına vardı. Tezgâhlarda galsemeleri kıpkırmızı nice cins balık teşhir edilmişti. Mevsimine göre burada, kolyozdan mezgite, tekirden kalkana, lüferden uskumruya kadar her deniz mahlûkunu bulmak mümkündü. Bazıları ayrıca, palamut dilimlerini una bulayıp mangalın üzerindeki, kızgın zeytinyağı dolu tencerede kızartarak iki meteliğe satıyorlardı. Balıkçıların yanındaki dükkânlarda ise, ev yapımı için gerekli her şey var gibiydi: Tuğla, kiremit, çilingir malzemeleri ve her boy çivi yanı sıra, gürgenden ıhlamura kadar bütün ağaçlar burada, kalas, tomruk, kereste hâlinde satılırdı. Çoğu çarşıda olduğu gibi burada da, önüne bir perde örttükleri boy aynalarının başında bekleyen âyinedârlar vardı. Bu şahıslar bir akçelik ücret karşılığı perdeyi açar, müşteri de ayna karşısında üstünü başını bir düzeltir, serpûşunu afili bir şekilde hafif yana yatırır, bıyıklarını burardı. Bu işte, özlerine âşık oldukları için dakikalarca kendilerini seyreden müşterilere indirim yapmak esastı. Derken Dâvut, Mısır'dan gelen malların müşterilerin beğenisine sunulduğu, o kubbeleri kurşunla örtülü Mısır Çarşısı'na girdi. Buhûrdanlardan tüten günlüğün ve tarçın, zencefil, havlıcan kokularının adamı sersemlettiği bu çarşıda ayrıca, sinir buhranına karşı farekulağı, baş ağrısını şıp diye kesen havacıva, mide ağrısını gideren aptestbozanotu, iştah açıcı gece sefâsı, nefes darlığına etkili tavşandudağı, afyonlu tiryâklar, mürdeseng, zırnık, nişadır, zacyağı ve binbir derde devâ, binbir çeşit müstahzar satılıyordu. Burada ayrıca, içinde bir çift sülük bulunan iki şişeyi tek ellerinde birbirine tın tın vurarak müşterilerin dikkatini çekmeye çalışan

sülükçüler de görünürdü. Ama bu çarşı asıl, her birinin râyiç değeri en az beşyüz altun olan yedi gayriresmî gediğin sahibi yedi yankesicinin ekmek kapısıydı. Kurbanlarının kuşaklarındaki kuruş dolu kadife keseleri hissettirmeden aşırabildikleri için ellerinin hafifliğiyle övünen bu yankesiciler, aynı zamanda bellerindeki kerpetenlerle diş de çekiyorlardı. Çarşıdan çıkarken Dâvut, sırtlarındaki yüklerle bir tüccârın peşi sıra kafile hâlinde giden hamallara yol verdi. Fiyatı ikibin filoriye yükselinceye kadar ambarında istifleyeceği otuz fıçı Karabaş balını, ikişer metelik karşılığında otuz hamala taşıtan bu vurguncu tüccâr da, çöküк omuzlarına ve sırtındaki kambura bakılırsa, çoğu meslektaşı gibi, sanki günâh yükü altında ezilmişti. Burada bir başka çarşı başlıyordu. Yolun iki tarafında, dünya kadar malın satıldığı ahşap dükkânlar uzayıp gitmekteydi. Burası, gelip geçenlerin koluna girip onlara, "Efendi baba! Bey kardeş! Kurban! Cân cağızım! Anam babam! İmanım!" diye hitap ederek dükkânlarına çekip bozuk mal sokuşturmaya ant içmiş çığırtkanlardan geçilmiyordu. Kalabalığın yoğun olması yetmiyormuş gibi, Sandal Bedesteni'ne kadar uzanan bu taş döşeli yollar, bazen üçü beşi güneş altında miskin miskin yatan, bazen de gelip geçenlere hırlayıp havlayarak diş gösteren köpeklerle doluydu. Dâvut, Sabuncular'dan yukarı çıkarken, Balkapanı'na giden ve her birine Trabzon yağı dolu dörder küp yüklü altı devenin boyunlarındaki çanlardan kopup gelen sesleri işitti. Ardından, arkasında kendisini iştahla takip eden bir kediler ordusu olduğu hâlde "Ci-ger!" diye feryât edip geçen bir Arnavut ciğerci ile burun buruna geldi. Çok geçmeden, "Zi-mid!" diye bağıran simitçinin ve geniş tepsisi içindeki gözlerde tarçınlı, limonlu, naneli, güllü ve sakızlı macun satan macuncunun sesi, ciğercinin feryâtlarını bastırdı. Nasıl olduysa bir an ortalığa bir sessizlik çöktü. İki sırığa bağlı para dolu bir sandığı ikişer metelik

karşılığı aceleyle taşıyan dört sırık hamalının nefes seslerini Dâvut, işte bu sırada işitti. Fakat paranın asıl mekânı Tahtakale olmalıydı. Galata'da tefecilikle geçinenlerin birer şubesi de burada idi. Kostantiniye'nin fukarâ takımı, bu tefecilerin dükkânlarındaki yedi sekiz kilitli, dövme demirden kasalarında, dünyayı üç gün boyunca doyuracak miktarda altunun istifli olduğunu söyler dururdu. Ama aynı kasada sakladıkları o kara kaplı fâiz defterlerindeki alacaklarının yekûnu, bu miktarın iki katı olsa gerekti. Bu efendiler Sevilla kuruşunu yüzon akçeye, aslanlı Felemenk eküsünü yüzyirmi ve Mısır'dan gelen Şerefî altunu ise yüzotuz akçeye bozarlar, üstüne de utanmadan sarrafiye alırlardı. Öyle ki, bir filori için istedikleri para, yetmişiki okkalık yükü sallasırt edip Tahtakale'den tâ Mahmut Paşa Hanı'na kadar yokuş yukarı taşıyan bir hamala verilen ücretin tam yedi katıydı! Dâvut subaşının adamlarıyla işte bu yokuşta karşılaştı: Mahmut Paşa Hanı'na yaklaştığında o kalabalıkta, öfkeli bir adamın sesini işitmişti. İmsak vaktinden tâ akşam ezanına kadar şehrin âsâyişinden ve düzeninden sorumlu olan subaşının sesiydi bu. Adamın kırmızı ve uzun bir cüppesi ve enli, tepeye doğru daralan bir de kavuğu vardı. Nûrsuz çehreli adamlarından biri, iki eliyle boynunu kavradığı zavallı bir esnâfın ensesini dükkânının kapısına dayamıştı. Diğeri ise çekiciyle, zeytinyağını okkası yedi akçe gibi fâhiş bir fiyattan satan bu namussuzu, kapıya kulağından çivilemekteydi. Adamcağız o kadar acı bağırdı ki, bir katırcının güttüğü, top top kumaş ve küfe küfe incir yüklü bir dizi katır ürküverdi. Derken başka bir çığlık duyuldu: Elindeki meşaleyi ağzına götürüp ateş yutan, sonra da ahâlinin üstüne püskürtüp insanların kaçışmasına neden olan bir ateşbâzın etrafını çevirmiş kalabalıktan gelmişti bu ses. Bu adamın yanında her ihtimale karşılık, elinde su dolu kovayla biri bekliyordu. Çünkü ateşbâzların, alev püskürteyim der-

ken, bir Nakşibendî şeyhinin mübârek sakalını, bir kâtibin ipek kaftanının eteğini, bir yeniçeri eskisinin palabıyıklarının ucunu yaktığını duyan Padişâh Efendimiz, böyle bir tedbirin alınmasını fermân eylemişti. Ateşbâzdan bıkan bir kısım kalabalık ise, bir Kıptî'nin çaldığı defe uyarak salınıp gerdan kıran bir ayıyı seyrediyor, dilencinin biri de Allah rızası için onlardan sadaka istiyordu. Gülsuyu ve kereste fiyatları âniden iniverdiği için sermayeyi kediye yükleyen eski bir tüccârdı bu dilenci. Hayırsever birkaç kişi tam ellerini keselerine götürüyorlardı ki, elinde sadaka kâsesiyle oniki yaşlarındaki bir Kıptî veledin yedeğinde giden ve biri diğerinin omzuna tutunmuş üç âmâ dilenci peydâ oluverdi. Bu zavallılar, Kerbelâ hakkındaki, "Gökte melek, yerde her can ağladı" nakaratlı bir ilâhîyi bıkıp usanmadan teganni ediyorlardı. İlâhileri acıklı olduğu için hayırseverlerin rağbeti de bu dilencilere oldu. İşte tam bu sırada bir patırtı koptu: İkiyüz kubbeli Sultan Mehmet Tımarhanesi'nin kalın taş duvarından asılıp koparttığı zincirleriyle, kâh ağlayıp kâh gülen çırılçıplak dîvânenin biri, önlerinden yıldırım gibi koşup geçiverdi. Peşinden ise ellerinde sopalarıyla, tımarhanenin yirmibeş otuz hademesi koşturuyordu. Ne var ki, pabuççu bekârlarının derdi başkaydı: Toptancılar sahtiyan ve köseleye fiyat bindirdiği için batağa saplanan kunduracı esnâfı, işlerinin açılması için nefesi kuvvetli mübârek bir zât ile anlaşmıştı. İşte bu şeyh, felâketi bertaraf etmek için duâ okuyor ve elindeki buhûrdanı sallayıp sokağı tütsülüyordu. İhtiyarın azametinden ürkmüş olmalılar ki, yanlarındaki civcivleriyle birkaç tavuk, gıdaklayıp kanat çırpa çırpa yolun kenarına kaçıştı. Kalabalığın daha da yoğunlaştığına bakılırsa Dâvut, Sandal Bedesteni'ne yaklaşmıştı. Bir firâvun mezarı kadar büyük Mahmut Paşa Hanı sağ tarafındaydı. Hava güneşli olmasına rağmen tam bu sırada bir yağmur bastırıverdi ve herkes sağa sola kaçıştı. Dâ-

vut da koşarak bedestene girdi. Kurşun kaplı kubbelerle örtülü bu çarşı hem serin hem de korunaklıydı. Mahmut Paşa Çarşısı'nda, dolap tâbir edilen dükkânlarının ahşap kepenklerini açıp kerevetlerine bağdaş kurarak bekleyen ve Câhiliyye devrinde Kâbe'deki putlar kadar sessiz ve hareketsiz tüccârlar burada yoktu. Bu tüccârlardan hepsi olmasa bile bazıları acımasızlıklarıyla nâm salmıştı. Bire aldığını yüze, ona aldığını da bine satan bu efendilerin, metelik etmeyecek bir pırtıyı, ağlarına düşürdükleri kurbanlarına, Mansûr Hazretleri'nin mübârek peştemâlıdır diye yirmi altına yutturdukları olurdu. Kubbeleri altında her gün yüz binlerce altının el değiştirdiği bu bedestende ise yok yoktu. Atlastan cânfese, kutnîden sündüse, şitarîden meydanîyeye kadar her tür ipek kumaşın satıldığı kumaşçılar çarşısında, kocalarından alışveriş izni alabilen kadınlar, gözlerine kadar yüzleri yaşmakla örtülü olduğu hâlde, üzerlerinde ipekten, taftadan yahut kadifeden renk renk ferâceler ve yanlarında çocuklarıyla, birer haremağasının nezâreti altında dükkân dükkân dolaşıyorlardı. Kendilerine pâye verilip falanca vezirin yahut filanca vezirin kulu olma şerefine erişen, ama en ufak hatalarında ölümlerden ölüm ve cellâtlardan cellât beğenecek olan efendiler ise, şanlarına yakışacak memuriyet kıyafeti için bu çarşıda, zerbafttan dibâya, serâserden sündüse kadar, altun ve gümüş tellerle dokunmuş o pahalı kumaşlardan hangisini alacaklarına bir türlü karar veremiyorlardı. Bu çarşıda neler yoktu ki! Necef taşları ve yâkutlarla bezenip savatlanmış gülâbdânlar, ibrikler ve buhûrdanlar! Mavi beyaz fağfûrî kâseler, kadehler ve şerbet takımları! Üzerlerinde topazların ve safirlerin sapsarı ve masmavî parıldadığı cenbiyyeler ve hançerler! Altun yaldızlı çerçevesi kıpkırmızı bir dizi lâl ile süslü, üzerinde Allah ve Muhammed ile dört hâlifenin adı yazılı, Hazreti Peygamber'in eşkâlinin tasvir edildiği Hilye-i Şerifler! Dervişlerin

zikir âyinleri için yeşil akikten yapılmış dokuzyüz doksanlık tespihler! Kem gözlerden korunmak için, Hazreti Peygamber'in ayağına giydiği pabucu tasvir eden yaldızlı Kadem-i Şerifler! Bakanın sadece eşkâlini değil, aynı zamanda hâlet-i ruhîyesini de gösteren Venedik aynaları! Kallâvî, yusufî ve hüseynî kavuklar için, firûzeli ve balıkçıl tüylü sorguçlar! Lohusaları nazardan koruyan armudîyeler! Kıskanç zevceler için halhallar, gelgeller ve alınlıklar! Çin ilinden gelme yeşil sırlı mertebanîler! Âcem, Moğol ve Hint miğferleri! Nemçe ilinden getirilen, koşan kurt damgalı meçler! Andrea Ferrara damgalı rapiyeler! Dervişlerin teberlerini andıran baltalı mızrâklar ve insanın yüreğine korku salan Moskof bardiçleri! Endülüs'teki Sahagun ailesinin işâretini taşıyan süvari kılınçları! Gece dövüşleri için fenerli kalkanlar! Kim bilir vaktiyle kimin giydiği, bazılarında kurşun delikleri bulunan göğüs zırhları! İspanyol fâtihlerinin kullandığı fitilli arkebüzler! Zemberekli alaybozan tüfenkleri! Ve üzerindeki kan rengini kıyâmete kadar zamanın asla silemeyeceği nice silâh! Bir müteşebbisin tâ Mısır'dan getirttiği, evleri böcek istilâsından koruma hassası olan, bu yüzden parça parça satılan bir firâvun mumyasını gören Dâvut adımlarını sıklaştırarak çarşıdan çıktığında kendini Okçularbaşı'nda bulmuştu. Amcası Hüseyin Efendi'nin kahvehanesi çok yakındaydı.

Dâvut, kapının ipini çekip içeri girdiğinde, keyif ehlinin tütün çubuklarından tüten o kesif duman içinde, kahvehane sâkinlerinin bir tamburîyi dinlediklerini ve Bâtın'ı yâd ettiklerini gördü. Ancak nedense Hüseyin Efendi, müşterileriyle ilgilenmek yerine, kelli felli görünen bir adamın yanı başındaydı. Dâvut'u fark eder etmez, korku ve telaş içinde görünen Hüseyin Efendi hemen yeğeninin yanına geldi ve ona, "Hele şükür gelebildin!" diye sitem etti. "Babanın başına gelenleri bilmiyor musun? Zavallı, dün zındana atıldı.

Hızır Paşa'nın yeğenini öldürmekle ithâm ediliyor. Paşa bizden kan parası istedi. Eğer altıyüzotuz filori ödemezsek baban idâm edilecek. Kahvehaneyi bu yüzden satışa çıkardım. Ama fırsatçılar hemen dadandı. Burayı yok pahasına almak istiyorlar."

Hüseyin Efendi, sırtında kadifeden pahalı bir cüppe, başında da bir ağabanî sarık olduğu hâlde çevreyi dikkatle inceleyen yaşlıca bir adamı gösterip şu sözleri fısıldadı:

"Ama bu adam farklı! Ona Hamamcı diyorlar. Çünkü Uzun Çarşı'da bir hamam işletiyor. Ayrıca dünya kadar parası varmış. İmam Efendi'yi şâhit tutacağız. Şimdi pazarlık ediyoruz. Dilerim ki zavallı babanı zındandan çıkaracak parayı verir!"

Fakat, "Hamamcı" diye anılan bu adam, kelepire konmaya her an hazır yaman bir alıcıya benziyordu. Tavana bir göz attıktan sonra, sağlamlığını tespit etmek için olsa gerek, çatıyı taşıyan direklerden birine omzunu yaslayıp bir abandı. Tavana tekrar baktıktan sonra, "Bu direk eğri!" dedi. "Bu hâl, binanın değerini azaltacaktır."

Hamamcı'nın sözleri karşısında Hüseyin Efendi'nin tüyleri ürpermişti. Ama kahvehanenin tâlibi olan adam ona aldırmadan su küpüne doğru ilerledi. Maşrapayı alıp küpe daldırdıktan sonra sudan bir yudum içti. Gören onu şarap tadıyor sanırdı. Ancak suratı ekşidi ve suyu tükürdü. "Bu küp suyun tadını bozmuş!" dedi. "Küp en adî Kağıthane balçığından yapılmış."

Derken Hamamcı, sanki lağımdan yeni çıkartılmış iğrenç bir paçavraya dokunur gibi iki parmağıyla ucundan tuttuğu halıyı yerden bir kaldırdı ve "Halı lime lime olmuş!" dedi. "İler tutar yanı kalmamış."

Adamın acımasız bir müşteri olduğunu fark eden Hüseyin Efendi içinden Âyet-el Kürsî'yi okumaya başlamıştı. Hamamcı gerçekten de ince eleyip sık dokuyan biriydi. Raflar-

daki tütün çubuklarını tek tek alıp lülelerini ve imamelerini çıkarıyor, deliklerinden bakıp tıkalı olup olmadıklarını saptıyordu. Böylece, zarflarıyla birlikte elli kadar porselen fincanı teker teker inceledi. Çatlakları ve çizikleri görünce, düzeltmek istermiş gibi tırnağıyla kazıyor, bazılarını da kaldırıp, pencereden giren gün ışığı altında muayene ediyordu. Bu hâliyle adam, altun bir bileziğin değerini takdir etmeye çalışan bir kuyumcuyu andırmaktaydı. Kafesteki kanaryaya bir baktıktan sonra, kaşlarını çatıp dudağını sarkıtarak, "Bu kanarya yüksek sesle ötmüyor," dedi. "İşte bu yüzden beş akçe bile etmez. Ayrıca bu bina öyle pek âhım şâhım bir şey de değil! Şunun şurası bir kahvehane işte! Çerden çöpten, derme çatma yapılmış. Tavanın çökmesi de an meselesi. Ama yine de ben, onbinikiyüz akçe hesabı yüz filori veririm!"

Hüseyin Efendi titreyen sesiyle, "Ama bu kadarı yetmez!" dedi. "Bana en azından altıyüzotuz filori lâzım. Ayrıca sana kahvehaneyle birlikte, dibekte daha dün dövülmüş yirmidokuz okka kahve de bırakacağım. Sadece bu miktar bile en az yirmibeş filori eder. İşte, şu çuvalda hepsi."

Hamamcı, Hüseyin Efendi'nin gösterdiği çuvala seğirtti. Yalayıp ıslattığı parmağını çuvaldaki kahveye bandı ve ağzına götürüp tattıktan sonra yüzünü ekşiterek, "Bu kahve bayat!" dedi. "Namuslu bir kahveci bunu müşterisine içirmez. Ama zor durumda olduğuna göre senin için fiyatı dokuz filori arttırırım. yüzdokuz filori veriyorum. Ne dersin?"

Bu fırsatçıya fazlasıyla öfkelendiği için kıpkırmızı kesilen Hüseyin Efendi, "Sende din imân yok mudur! Eksik olsun senin paran!" diye çıkıştı. "Beşyüz filoriden az etmeyecek, müşterisi bol bir kahvehaneye biçtiğin fiyata bak. Haydi! Yürü! Git başka kapıya!"

İşte, tam bu sırada kapı gıcırdayarak açıldı. Eşikte bir kocakarı belirdi. Sırtında mavi taftadan bir ferâce, başında da bir hotoz vardı. Yaşmağı yüzünü tam örtmüyordu. Dâ-

vut'un kalbi güm güm atmaya başladı. Çünkü bu kadın, daha geçen gece görüp vurulduğu, o âhû gözlü, o güzel sesli Nevâ'nın annesiydi.

Kocakarı önce, içerideki müşterilere tek tek baktıktan sonra, çekingen bir tavırla sordu:

"Ûdî Dâvut Efendi'yi arıyordum. Burada mı?"

Kadını görünce yüreği güm güm atmaya başlayan Dâvut, hemen ona doğru seğirtti. Kapının önünde, "Buyur Hanımanne! Bir isteğin varsa söyle," dedi. "Sadece kızın Nevâ'nın aşkı için elimden ne gelirse yaparım."

"Bundan zaten eminim," dedikten sonra kadın, ferâcesinin yeninden bir kâğıt çıkardı. Yüzünde bir tiksinti peydâ olmuştu. Sanki helâ çukurundan eğilip almış gibi iğrenerek, iki parmağının ucuyla tutuyordu kâğıdı.

Dâvut, kocakarının elinden aldığı kâğıda baktığında birtakım harfler gördü. Doğrusunu söylemek gerekirse bunu önce, kendine yazılan bir aşk mektubu sanmıştı. Ama heyhât ki, bu işâretler, kaba çârgâhtan tiz nevâya kadar, musikîde kullanılan sesleri gösteriyor, altlarındaki noktalar da seslerin sürelerini belirtiyordu. Dâvut'un bu esrârengiz kâğıtta, ebced işâretleriyle bir zîrgûle sazsemâîsinin yazılmış olduğunu anlaması fazla zaman almadı. İlk üç hânesi aksak semâî, dördüncü hânesi ise curcuna usûlüyle ölçülmüştü.

Dâvut, âharlanmış kâğıttan eline pis bir şey bulaştığını hissetti. Kâğıdı burnuna götürdüğünde, gayrimüslimlere et satan kasap dükkânlarından âşina olduğu domuz yağı kokusunu aldı. Onun şaşırdığını gören kadın şunları söyledi:

"Bu kâğıdı üç hafta kadar önce kapı eşiğimizde bulduk yiğidim. İşte o günden beri huzurumuz kalmadı. Âsım isminde biri Nevâ'ya sırılsıklam âşık oldu ve biz ana kızı üç haftadır rahatsız etmekte. Bıkıp usanmaksızın, hemen her gece gelip Nevâ'ya tebelleş oluyor. Yiğidim kurtar bizi Âsım denilen şu adamdan! Bu rezil yüzünden cümle âlem bizle

ilişkisini kesti. Bütün bunların sorumlusu bana kalırsa işte şu kâğıt! Bu büyüyle bir tanecik kızımın kısmetini bağladı. Şu koca şehirdeki neredeyse her nâmlı hocaya, her şöhretli üfürükçüye, her ünlü yıldızınâmeciye gittik. Sahtekâr olduğu âşikâr birkaçı dışında hepsi, bu kâğıda bakar bakmaz korkudan bembeyaz kesildi. Yalnızca, bir ayağı çukurda kıranta bir hoca, bu büyüyü ancak musikî ilmine vâkıf bir zâtın bozabileceğini, çünkü kâğıttaki saz semâîsinde bir kusur olduğu, gel gör ki, bu kusur düzeltildiğinde büyünün bozulup Nevâ'nın evlenebileceğini söyledi. Yiğidim! Biz ana kız tek başımıza mazbut bir hayat yaşarız. Koruyanımız kollayanımız yoktur. Bize yardım et yiğidim! Kurtar bizi bu belâdan!"

Cân-ı cânânı Nevâ'ya dertakıl olup kızı rahatsız eden bir adam olduğunu gören Dâvut öfkeyle şunları söyledi:

"Vay hergele! Vay dökünтü! Vay ciğersiz! Vay sütü bozuk! Vay pespâye! Vay Allah'tan korkmaz! Vay kepaze! Hanımanne! Siz merak etmeyin. Ne gerekiyorsa yaparım! Nevâ için canımı bile veririm!"

İhtiyar kadın bir süre düşündükten sonra, "Yiğidim!" dedi. "Ya gücünü aşarsa? Ya korkarsan?"

Yine sinirlenen Dâvut, "Asla!" dedi. "Allah korkusu bile, benim Nevâ'ya duyduğum aşktan daha büyük olamaz. Aşkım benim kanatlarımdır. Cennete gideceksem eğer, bu kanatlarla yükselirim. Yeter ki Nevâ orada olsun! Eğer o, yerin yedi kat dibindeyse, Kabil'in, Nemrud'un, Ebû Cehil'in ve tüm putperestlerin günâhlarının bin mislini işleyip cehenneme bile inerim! Çünkü kalbimi kavuran aşkın, cehennem ateşinden bile yakıcı olduğunu bilirim! Nevâ dünyadaysa eğer ve ben cennetteysem, yasak meyveyi hiç düşünmeden yerim! Çünkü bilirim ki, Nevâ neredeyse cennet de oradadır! Şimdi anlatın bana! Nerede oturur bu Âsım! Varayım hemen haddini bildireyim namussuzun!"

Kadın başını eğdikten sonra, "Evlâdım!" dedi. "O artık herhangi bir yerde değil ve biz de onun bedenini görmüş değiliz. Ama eşkâli anlattığımız herkes onun Âsım isimli çalgıcı olduğunu söyledi."

Dâvut şaşırmıştı:

"Peki nerede yaşıyor!"

Kadıncağız, "O artık yaşamıyor," dedi.

Dâvut, "Ne demek oluyor bu!" diye sordu.

Kısa bir sessizlikten sonra, Nevâ'nın annesi şu cevabı verdi:

"Âsım bir ay kadar önce evinde ölü bulundu."

* * *

Dâvut gelmeden birkaç saat önce Kalın Musa, yemek pişirmesi için mahalleden bir kocakarıyla anlaşmıştı. Hızır Paşa'nın kulu için hazırlanacak sofrada, önce çorba, ardından pilav olacaktı. Ama daire kapıcısı ağa, et olmadan elbette ağırlanamazdı. Ne çâre ki, o güzelim tavuğun da kesilmesi gerekiyordu. Kalın Musa, kocakarıya teslim etmeden önce Zümrüdüankâ'yı kucağına aldı ve o tombul, o semiz ve yağlı butlarını bir yoklayıp mıncıkladı. Gözünden bir damla yaş gelir gibi olmuştu. Ama metânetini kaybetmedi. Hayvancağızı teslim ettikten sonra kocakarıya şunları söyledi:

"Unutma! Önce çorba gelecek. Ama sofrada benim kaşığım büyük, misâfiriminki ise küçük olacak. Çorbadan sonra tavuğu hemen getirme. Önce pilavı getir. İçine bol kuşüzümü koy ki adam tıkansın. Lokmalar boğazında büyüyünce tavuğu yemeyi pek istemeyecektir. Yine de insanın hemen iştahı kapanmaz. Sen her ihtimale karşılık tavuğu son ana kadar ateşten indirme. Misâfirin eliyle dokunamayacağı, dilini değdiremeyeceği kadar sıcak olsun! Bu arada, olur ki ezkaza torunum Dâvut ocağa gelir, yemekten ona sakın yedirme."

İkindiden sonra kapıcı ağa nihâyet geldi. Misâfir derhal içeri buyur edildi ve sofra kuruldu. Tembih edildiği gibi, kocakarı misâfirin önüne küçük bir kaşık koymuştu. Ama heyhât ki, Musa sofraya oturur oturmaz, adam koynundan kendi kaşığını çıkardı. Meşe ağacından oyulma, bir hayli eski, ama yine de evlâdiyelik, devasa bir kaşıktı bu! Musa'nın içi titredi. Bu yetmiyormuş gibi adam bir de, "Önce şunu bil ki, zındana atılan oğlun için hiçbir şey yapamam!" diyordu. "Paşa Efendimiz böyle irade buyurdular. Senin için yapabileceğim yegâne şey, bana çıkardığın yemeği âfiyetle yemektir. Yeter ki hatırın kırılmasın!"

Bunu işiten Musa'nın başından aşağı kaynar sular dökülmüştü. İşin kötüsü, çorbayı getiren kocakarı pilavın demlenmekte ve tavuğun da haşlanmakta olduğunu adamın yanında söylemiş bulunuyordu. Bunları bir bir işiten kapıcı ağanın da gevezeliği tutmuş, mahdumunun altı ay önce yapılan düğününün ne kadar debdebeli olduğunu anlatmaya başlamıştı. O dev kaşığındaki diş izlerine bakılırsa yaman bir yiyici olan ağa, nefsinin kayıtsız şartsız esiri olduğundan mıdır, o kadar iştah ve azimle yiyordu ki, Ramazan'da nasıl olur da onca saat oruç tutabildiğine insan şaşardı. Adam avurtlarını has ekmekle doldurduktan sonra çorbayı çalakaşık içiyor ve ağzındakileri neredeyse hiç çiğnemeden yutuyordu. Çorba bittiğinde ağzı ve çenesi yağdan parlamıştı. Ardından pilav tenceresi geldi. Çorbadan pek içemeyen Musa kaşığını tencereye tam uzatmıştı ki, adamın da aksi gibi pilava doğru aksıracağı tuttu. Ağzından burnundan saçılan sümük ve tükürük zerrecikleri kandilin ışığında parlamışlardı. Sofradaki peşkiri alıp sümkürdükten sonra hem yemeye hem de mahdumunun düğününden bahsetmeye devam etti. Hem yiyip hem de konuştuğu için, pilavla dolu ağzında kürek gibi dönen dili gözüküyor, nefes alıp verdikçe ağzından pirinç taneleri saçılıyordu. Adamın tükü-

rük guddeleri fevkalâde çalıştığından mıdır, en zorlu lokmalar bile adamakıllı çiğnenmeden boğazından geçmekteydi. Hele hele, elini başının tepesine koyup arada bir su içtikten sonra geğirirken, küçük dilinin titrediği bile görülmekteydi. Nihâyet, kaftan ağasının tek başına silip süpürdüğü pilavdan sonra, kocakarı tavuğu getirdi. Gözü gibi bakıp semirttiği Zümrüdüankâ'yı görünce Kalın Musa'nın içi cız etmişti. Ama tavuğun budunu eliyle tam kavradığı anda, kaftan ağası da diğer budu yakalamıştı. İkisi birden koparmak için butları çekmeye başladılar. Ne var ki, but yağlı olduğundan Musa'nın elinden kurtuluverdi. Tavuğu önüne çeken adam, "Kısmet benimmiş," diyerek kanatları Musa'nın önüne attıktan sonra butlardan birini dişlemeye başladı. Öyle ki, Kalın Musa, adam sanki Zümrüdüankâsı'nın etini değil de kendi budunu ısırıyormuş, canından can ve etinden et kopuyormuş gibi azâp çekiyordu. Son yemek de böylece yendikten sonra, kapıcı kalan kemikleri birer birer emip soğurdu. Elini ve ağzını peşkirle sildikten sonra sofradan kalktı. Kapıdan çıkarken sadece, "Allah kabul etsin!" demişti.

Kapıcı ağa gittikten sonra, Kalın Musa zavallı tavuğunun kemiklerine bir baktı ve oracıkta kustu. Sofrada hemen hemen hiçbir şey yememekle kalmamış, bir de o gün boyunca mideye indirdiği her şeyi böylece çıkarmıştı. Zavallı Zümrüdüankâsı'nın kemiklerini beyaz bir mendile sardı ve ağlamaya başladı. İşte bu ıstıraba dayanamıyordu. O anda kendini bitkin hissetti. Yer onu sanki kendine doğru çekiyordu. Seslenmeye çalıştı, ama dili ağzında dönmüyordu. Bir elinde kadife kese ve diğerinde de Zümrüdüankâ'nın kemiklerini koyduğu mendil olduğu hâlde, döşeğine doğru sürünmeye çalıştı. Az sonra gelen kocakarı da ihtiyarı bu döşekte buldu. Dâvut geldiğinde, bacaklarını hissetmeyen ihtiyar korku içinde görünüyordu. Dedesini bu hâlde gören Dâvut,

büyük amcası Hüseyin Efendi'ye haber verdikten sonra hemen hekime koştu. Eve gelen hekim, vücuttaki kara safra fazlası ve aşırı üzüntü nedeniyle Kalın Musa'ya inme indiğini, adamcağızın bacaklarının artık tutmadığını söylemişti.

Hekimin verdiği afyonlu şurup etkisini hemen gösterdi ve Kalın Musa derin bir uykuya daldı. Tavuğu Zümrüdüanka'nın adını sayıklayan dedesinin üstünü örten Dâvut merdivenlerden yukarı çıktı ve bir zamanlar babası Veysel Bey'in kaldığı odaya girip şamdandaki mumu yaktı. Aklı karışıktı. Düşünmeye başladı. Hem zındandaki babası, hem bacaklarına inme inen dedesi hem de cân-ı cânânı Nevâ için bir şeyler yapması gerekiyordu. Nevâ'nın annesinin verdiği kâğıdı koynundan çıkarıp mum ışığında işâretleri inceledi. Meçhûl bir kusuru düzeltmesi için verilmiş bu semâîde, nedense garip bir şey vardı. Her şeyden önce, dört hâneden meydâna gelen bu semâîde ilk bakışta hiçbir eksiklik görünmemekteydi. Ancak bazı semâîler beş hâne olurdu. Bununla birlikte, bir beşinci hâne eklemek, bu semâîyi bozmak olacaktı. Karışık düşünceler içinde kalan Dâvut, raftan eski ûdunu alıp telleri âhenkledikten sonra semâîyi çalmaya başladı.

Evet, görünüşe bakılırsa hiçbir eksiklik yoktu. Ama zaten tamam olan bir semâînin tamamlanmasının imkânsızlığı Dâvut'u korkutmuştu. Dördüncü hâneyi de çalıp dügâh perdesinde karar ettiğinde, oda kapısının arkasından gelen gıcırtıları işitti ve yüreği yerinden oynadı. Ûdu bırakıp kulak kabarttı: Gıcırtılar şimdi daha net duyuluyordu. Evde yabancı birinin olduğu açıktı. Yerinden kalkan Dâvut, bir eline mangalın maşasını aldı. Diğer eliyle de şamdanı tutuyordu. Kapıyı açıp sofaya baktı. Kimse görünmüyordu. Ama Dâvut o anda tüylerinin ürperdiğini hissetti: Evet, arkasında biri, bir şey vardı sanki! Soluğu duracak gibiydi ve geri dönüp arkasına bakmaya bir türlü cesaret edemiyordu.

Ama bunu yapmaya mahkûmdu artık. Yavaşça dönüp bakınca hayâleti gördü.

Tahmini doğruysa, Âsım'ın hayâletiydi bu!

Fânîlerin içine gam ve kasvet veren mavi yeşil yalımlar saçan hayâletin gözlerinde kıpkırmızı şerâreler oynaşıyordu. Parmakları upuzun ve sipsivriydi. Kendisini bu fanî dünyaya bağlayan kalın zinciri artık nedense bir türlü kopartamayan bu korkunç mahlûk, elini kaldırıp Dâvut'u işâret etti. Derken, denizlerin dibindeki derin ve karanlık uçurumlar kadar kapkara ve koskocaman ağzını açtı. Önce zifir gibi olan ağzından, gözleri kör edecek kadar parlak ve masmavî bir ışık hüzmesi çıkan hayâlet, sanki âhiretten gelen kalın ve tüyler ürpertici bir sesle inlediğinde, delikanlının dizlerinin bağı çözüldü.

İşte bu tüyler ürpertici vak'a, Dâvut'un ikiz kardeşi Eflâtun'un o esrârengiz ıslığı işitmeye başlamasından tam onyedi yıl sonra cereyân etmişti.

Dügâh

Fî tarihinde, yani Goncagül isimli Kıptî güzelinin harama uçkur çözen Veysel Bey'den peydahladığı ikiz bebekleri, efelenip babalanan birâderinin nezâreti altında Kalın Musa'nın evine bıraktığı tarihten dokuz sene sonra, onuncu yaşını geride bırakan Dâvut, ûd çalmayı, usûlleri ve makamları yeni yeni öğrenmekteydi. Musikîye âşık sayılırdı, çünkü ne de olsa damarlarında Kıptî kanı vardı. Ama belki de yine bu yüzden, oniki yaşını doldurduktan sonra, her ihtimale karşı, kuşağında paslı bir ekmek bıçağı taşımayı huy edinmişti. Daha o yaşında, Galata şehri dâhil o koskoca Kostantiniye'de girmediği sokak, sürtmediği mahalle yoktu. Evet! Dâvut cesur ve atak bir çocuktu. Ne var ki, ikiz kardeşi Eflâtun hiç de onun gibi değildi.

Sofuayyaş Mahallesi'ndeki haylaz ve haşarı kopillerce sürekli itilip kakıldığından mıdır, bu dalgın, sessiz ve içine kapanık çocuk evden dışarı pek çıkmazdı. Bakışları fersiz ve bulanık olduğuna göre, insanı coşturan musikî ilmine de herhâlde pek ilgisi yoktu. Ama sokağa çıktığı o ender günlerden birinde, akşam ezanları okunduğu hâlde eve gelme-

mişti. Aksi gibi yağmur da başlamıştı. Bu durumu dedesi Kalın Musa'ya bir çıtlatırsa kıyâmetin kopacağını bilen Dâvut, hemen amcası Hüseyin Efendi'nin evine koştu.

Amca ve yeğen o karanlıkta ve yağmurun altında ellerinde muşamba fenerlerle sokak sokak dolaşıp Eflâtun'u aramaya koyuldular. Nihâyet bir bekçi onlara, yalınayak ve başı açık, üzerinde sadece bir entari olan mecnûn misâli bir çocuğu Dâvut Paşa Kabristanı civârında gördüğünü söyledi. Eflâtun olmalıydı bu! Hemen kabristana koştular. O yağmurda ve o karanlıkta, mezar taşları arasında ismini bağıra bağıra Eflâtun'u aradılar. Onu bulduklarında yatsı ezanı okunuyordu. Eflâtun, ücreti düşük acemî bir ustanın elinden çıktığı hemen anlaşılan bir mezarın başında sessizce bekliyordu. Bir kadına âit görünen mezar taşının kitâbesinde şunlar yazıyordu:

HÜVELBÂKÎ
GONCAGÜL
Ruhuna Fâtiha

İkizlerin analarını hatırlayan Hüseyin Efendi'nin içi sızladı. Ancak kendisini doğuran kadının ismini bilmeyen Dâvut, kardeşini bulduğu için sevinç içindeydi. Abasını çıkardı ve yağmurda iliklerine kadar ıslanan Eflâtun'un sırtına giydirdi. Birlikte eve döndüler. Durumdan haberi olmayan dedeleri Kalın Musa yatmış, çoktan sızıp uyumuştu. Yukarıdaki odadan ise, ince hastalığa yakalanmış, ama âhirete intikâl etmeye hâlâ direnen Veysel Bey'in öksürükleri işitiliyordu. Görünüşe bakılırsa her şey yolundaydı. Ama Eflâtun, ertesi gün de kayıplara karıştı.

Bununla birlikte onu nerede bulacaklarını artık biliyorlardı. Dâvut ve Hüseyin Efendi bu gidişata göre cinler âlemine göçmesine ramak kalan Eflâtun'u getirdiklerinde, Kalın Musa adamakıllı öfkelenmişti. İşte o loş odada iki mum daha yakılınca, çocuktaki değişiklik de hemen fark edildi.

Eflâtun'un gözlerine ışık ve yüzüne nûr gelmişti! Ayrıca en önemlisi, âdeta cennetteymiş gibi, çocuk bir de gülümsüyordu. Fakat onların bu şaşkınlığı az sonra endişeye ve nihâyet kedere dönüşecekti. Eflâtun hâlâ gülümseyerek, "İşitiyor musunuz? Bakın ne güzel bir ses!" diye sordu.

Hayır, elbette hiç kimse hiçbir şey işitmiyordu. Sadece, dışarıdaki yağmurun sesi ve yeğeninin aklını kaçırdığına kanaat getirdiği için Âyetü'l Kürsî'yi okuyan Hüseyin Efendi'nin fısıltıları duyulmaktaydı. Eflâtun, "Biri ıslık çalıyor, işitiyor musunuz? Çok güzel!" diye tekrar sordu. Hayır! Kimse böyle bir ses işitmiyordu. Kalın Musa, "Cinlere karışmış bu!" diye korkuyla haykırdı. "Cinlerin ıslığıdır işittiği! Allah ve Peygamber aşkına Hüseyin! Ben meteliğe kurşun atan bir fakirim! Sen ise benim yegâne birâderimsin! Paraya da para demiyorsun! Üç beş kuruş ver de şu zavallı çocuğu bir okutup üfletelim! Kurşun döktürelim! Olmadı, bir kocakarıya tütsü yaptıralım! Elini öpeyim! Hem kulun, hem kölen, hem kurbanın olayım! Bir yardım et! Ne olur!"

Tekrar kaçıp kaybolmasından korktukları Eflâtun'u üst kattaki daracık sandık odasına kilitlediler. Çocuğun yüzündeki nûr ve gözlerindeki ışık, sonraki günlerde de sönmedi. Yine eskisi gibi sessizdi ama yüzündeki gülümsemeye bakılırsa gâyet mutlu ve huzurluydu. Arada bir de olsa konuşuyor, kulaklarında sürekli çınlayan o esrârengiz ıslığı başkalarının nasıl olup da işitmediğine hayretler ediyordu. Gayb âleminin sırlarına vâkıf olduğu söylentisi ağızdan ağıza dolaşan bir acûzeyi çağırıp çocuğun başında, göbeğinde ve dizlerinde kurşun döktürdüler. Kadının tembihine uyup kurşunun döküldüğü suya ekmek doğradıktan sonra az ilerideki bir dörtyol ağzında köpeklere yedirdiler. Fakat bu işe yaramayınca Kalın Musa, dökülen kurşunları bir hurdacıya sattı. Ardından hayırsever bir hâfız, Eflâtun'un kilitlendiği odada üç gün üç gece Kur'ân-ı Kerîm'i kırâat edip defalarca

hatim indirdi. Ancak anlaşılan o ki, çocuğa musallat olduğuna inanılan cinlere bu da vız gelip tırıs gitmişti. Nihâyet, aptestsiz yere basmayan gâyet sofu bir hocaya giden Kalın Musa bu mübârek adamla pazarlık edip torununa bir muska bile yazdırdı. Bu muskanın gümüş bir mahfaza içinde boyna asılması gerekiyordu. Üstelik ihtiyar adam, zaman zaman mustarip olduğu ense kökü ağrısına karşı bir tılsımı da ödeyeceği ücrete dâhil ettirip bedavaya getirmişti. Ama ne yaparlarsa yapsınlar fayda etmedi. Sonunda umudu kestiler. Gaipten ıslık sesi duyan çocuğu sandık odasında senelerce kapalı tuttular.

İşte Eflâtun bu odada tam yedi sene kaldı.

Yüzünde o gülümseme eksilmediğine göre, herhâlde kendine göre mutluydu. Kim bilir? Boynuna astığı o gümüş mahfaza içindeki muska, gün gelir belki de etkisini gösterirdi. Kardeşinin bakıcılığını üstlenen Dâvut, sandık odasının kapısını birkaç kez sürgülemeyi unuttuğunda Eflâtun'un buna rağmen dışarı çıkmadığını fark edince, neden sonra kapıyı artık açık bırakmakta bir beis görmemişti. Bununla birlikte Eflâtun, özgürlüğü bu kapının ardında değil de sanki senelerdir kaldığı odanın tam içindeymiş gibi, evden firar etmedi; tâ ki o çağrıyı duyuncaya dek!

Serçelerin, kırlangıçların cıvıldaşarak uçuştuğu, güvercinlerin guruldayıp bülbüllerin çilediği güneşli, hârika bir perşembe gününün öğle vakti, Eflâtun bir ses işitti: Sanki kendisini biri çağırıyordu. Buna şaşırır gibi oldu. Çünkü senelerdir, dedesi, babası ve kardeşi, onun bu odada bulunmasını ve asla dışarı çıkmamasını ister gibiydiler. Ama bir çağrıya cevap vermemek de düpedüz nezâketsizlik olurdu. Sedirden kalkan Eflâtun başını uzatıp kapıdan dışarı baktı: Sofada kimsecikler görünmüyordu. Kendisini çağıran kişi aşağı katta olmalıydı. Bu alışıldık bir durum değildi. Ne var ki, üzerinde sadece bir entari olan Eflâtun, terk etmemesi

gerektiğine inandığı odadan, sırf nezâket gereği dışarı çıkmakta bir sakınca göremedi. Çünkü kendisini çağıran kişi zor bir durumda olabilirdi. Basamakları çıplak ayaklarıyla gıcırdata gıcırdata merdiveni indikten sonra, sağ taraftaki mutfağa girdi. Dedesi Kalın Musa, buradaki sedire yan gelip yatmış, derin derin, horlaya horlaya uyuyordu. Eflâtun birkaç defa, "Dede! Dede! Beni mi çağırdın?" diye sorduysa da, uyanmak bilmeyen adamdan herhangi bir cevap alamadı. Çaresizce, sedirin kıyısına ilişip bir süre, dedesinin uyanmasını bekledi. Fakat avluya açılan kapıya kulak kabarttığında, çağrının dışarıdan geldiğini anlar gibi oldu. Çekinerek kapıyı açtı ve avluya çıktı. Ama burada da in cin top oynuyordu. Sokağa açılan cümle kapısına gözü ilişti-ğinde, dışarı çıkmaya karar verdi. Temiz kalbiyle, kendisini çağıran kişinin, artık her kimse, pekâlâ yardıma ihtiyacı olabileceğini düşünüyordu. Böylece, üzerinde sadece bir entariyle, yalınayak ve başı açık sokağa adım attı. Ne var ki, hiç de fevkalâde bir durumla karşılaşmadı. Az ileride mahallenin çocukları çığlık çığlığa köşekapmaca, elimucu veya birdirbir oynuyorlardı. Beride ise başının üzerindeki tablasıyla bir simitçi ve sırtında küfesiyle bir zerzevâtçı da âvâz âvâz bağırarak mallarını övmekteydiler. Ortalık biraz yağda kızarmış soğan kokuyor, bazen de insanın burnuna at idrârı ve tütsü kokusu geliyordu. Eflâtun sağına soluna bir göz attı. Ama suratındaki kayıtsız ifâdeye bakılırsa, evinin önündeki kerevete bağdaş kurup çubuğunu tüttüren ihtiyar da onu çağıran kişi olamazdı. Çağrı, iki sokak ötedeki Bodrum Câmii tarafından, belki de Dîvân Yolu'nda bir yerden geliyor da olabilirdi. Bu yüzden Eflâtun, Sofuayyaş Mahallesi'nden yukarı doğru giden o daracık, tümsekli çukurlu, inişli çıkışlı, girintili çıkıntılı yol boyunca ilerlemeye başladı. Bir yandan da, ikide bir yüzüne konan sinekleri eliyle kovalıyor, ortasındaki oluktan kirli su akan yoldaki at ve

deve pisliklerine, sivri hayvan kemiklerine basmamaya dikkat ediyordu. Acemî ocağındaki yeniçeri adayı oğlanların taş döşediği bu yolu, çınar, ıhlamur ve servi ağaçları yanı sıra, ustalarının "eliböğründe" tâbir ettiği payandalarca taşınan çıkmaları ve cumbalarıyla, âdeta yükseldikçe genişleyen ahşap ve sarp evlerin geniş saçakları gölgeliyordu. Birkaç yerden bel verip esnemiş eğri büğrü ve geniş çatılarındaki kiremitlerin yosun bağladığı bu evler, kirişlerle ve direklerle değil de, sanki göz boncuklarıyla, inşâallah ve mâşallahlarla ayakta duruyorlardı. Gerçekten de bu fakirhanelerin hemen hiçbir kısmının, gönyeye, çeküle, cetvele ve pereseye uyduğu pek söylenemezdi. Bunların taslaklarını, en az yarım kırba şarap içtikten sonra çakırkeyif olmuş mimârlar çalakalem çizmiş gibiydi. Belki de direkleri ve kirişleri, akşamdan kalma, kafası dumanlı dülgerler tarafından yamuk yampiri kesilip biçilen bu hâneler, afyon müptelâsı bir usta nezâretinde çalışan sakar ırgatlarca inşâ edilmişlerdi. Şiddetli kış yağmurlarının sebep olduğu rutubetin tâ içlerine işlediği ahşap aksamları bir de yakıcı yaz güneşiyle kavrulan bu meskenler, elâlem kıskanmasın, göz değmesin diye pek boyanmaz; ama tahta kurtlarına bir asır daha direnip evlâtlara kalsın diye ille de boyanması gerekiyorsa, kırmızı gibi cafcaflı renkler asla tercih edilmezdi. Ne var ki, bu meskenleri birer aile ocağı yapan şey, onların dışı değil de içiydi. Ömürleri boyunca dokuz yorgan, elli gömlek eskitip elden ayaktan düşmüş dedeler ve nineler genellikle üst katlardan birinde, kafesten dışarı bakıp sokaktan gelip geçenleri seyrederler, ayrıca tandırın üstüne serilmiş battaniyelerini üstlerine biraz daha çekip sızlayan dizlerini mangalda ısıtırlardı. Kocadıkları için şeytanın artık elini eteğini çektiği bu ihtiyarlar, bir vakitler burada ömür sürmüş ecdatlarını hayırla yâd ederler ve ruhlarını şâd etmek için Yasin okurlardı. Ayrıca, haylaz ve haşarı torunlarını azarlayan ana

babalarla, bıyıkları terleyip sakalları bitmeye başlamış mahdumlar ve serilip serpilmiş gelinlik kızlarla dolu bu evler, nice bayramların, doğumların, düğünlerin, ölüm ve cenazelerin, suskun ve kayıtsız birer şâhidi gibiydiler.

Gelgel Çıkmazı'nın köşesindeki Tiryaki İlyas Dede Hazretleri'nin türbesini geride bırakan Eflâtun, Tekir Kasap'ı da geçince Bodrum Câmii'nin yukarısındaki, tâ fetih öncesi devirlerde Rûm sultanlarınca yaptırılmış, ama şimdi subaşından kaçan berdûş ve âvârelerin barınak bildikleri, incir, köknar ve servi ağaçlarının gölgesindeki saray vîrânesine vardı. İşte burası, genişçe ve nispeten temiz tutulmuş kalabalık bir yolun köşesindeydi. Bu yol ise, sefer ilân eden Padişâh Efendimiz ve hizmetkârlarından, başlarında yatırtmalı börkleri ve sırtlarında kırmızı çuhadan kaputlarıyla yeniçeri zâbitlerinden, vezirlerden ve paşalardan ibâret Alay-ı Hûmâyûn'un, yeni ülkeler fethetmek amacıyla geçit resmi yapıp yola çıktığı Dîvân Yolu idi.

Çevreye bakınan Eflâtun, kendisini çağıran o sesi yine işitir gibi oldu. Ses sanki Bayezit Hamamı tarafından gelmekteydi. Ama aksilik bu ya, bir çift öküz tarafından çekilen ve engebeli Arnavut kaldırımında sarsıla sarsıla gittiği için çıngırakları çıngır çıngır çıngırdayan arabanın gürültüsü bu sesi bastırdı. Eski zaman efendilerinin "koçu" dedikleri bu arabada, ipek yaşmaklarına ve taftadan biçilmiş sarı yeşil ferâcelerine bakılırsa, kocalarının zengin olduğu belli dört beş hanım vardı. Önden bir arabacı yürümede hayli isteksiz görünen öküzlerin koşumlarına asılıp çekerken, daha yaşlı olan meslektaşı da arkadan hayvanların sağrısına kamçısını indirip onları gayrete getiriyordu. Koçunun arkasında ise elbette, efendisinin kadınlarına göz kulak olan, beli hançerli, siyahî bir haremağası yürümekteydi. Hamamdan döndükleri anlaşılan bu hanımların yaydığı lavanta ve Kandiye sabunu râyihaları yolun ortasındaki at ve öküz dış-

kılarından burcu burcu tüten kokuya karışıyor, ama Hasan Paşa Hanı'nın hemen yanındaki Tersane Çavuşbaşısı Yasin Efendi'ye âit konağın duvarları ardından gelen leylak ve hanımeli kokuları bunları yine de bastırıyordu.

Araba geçip gidince, Eflâtun kendisini çağıran kişiyle göz göze gelmeyi umarak etrafına bakındı. Allah'ın hiçbir kulu ona göz ucuyla bile bakmıyor, sanki onu görmüyordu. O ise herkese bakıyor, gelip geçen zevâtı tek tek inceliyordu. Bu hâliyle Eflâtun kendisini, âdeta cin misâli görünmez bir mahlûkmuş gibi hissetmişti ki, işte bu anda, birinin sanki ona, kısacık bir süre için de olsa baktığını sezinler gibi oldu. Eğer yanılmıyorsa bu kişi, konağın tam karşısındaki dükkânında taburesine çökmüş, ekşi suratlı ve yaşlıca bakkal olmalıydı. Eflâtun yolu geçip ârâstadaki emsalleri gibi epey salaş görünen dükkânın önünde durdu. İçeride duvara, belli ki uğur bereket getirsin diye, sülüsle yazılmış karınca duâsı, Âyetü'l Kürsî ve Salât-ı Tefriciye asılmıştı. Bunların altına da "Ey Allahım, zarara sokan ticaret eşyasından sana sığınırım," yahut, "Doğru sözlü tüccâr, peygamberlerle, sıddıkla ve şehitlerle beraberdir," gibi hadîs-i şerifler iliştirilmişti. Bunca mukaddesat yetmiyormuş gibi bu sofu adam bir de, tabîatüstü yetenekleri olduğuna inandığından mıdır, cadılar gibi burnu eğri bir ihtiyar kadına dükkânını tütsületmekteydi. Ama bu nemrut bakkal asıl bitişik komşusu ve dolayısıyla ticarî rakibi olan bir meslektaşını, hemen yanındaki pencereden hasetle ve yan gözle dikizliyordu. Çünkü ne hikmetse, müşteriler ekşi suratlı bakkalınkine değil de, komşusunun dükkânına rağbet edip onun mallarına üşüşüyorlardı. Tasasız ve güler yüzlü olan bu komşu bakkalı, herhâlde anası Kadir Gecesi doğurmuş olacak ki, talihi gâyet yâver ve işi rast gidiyor, keselerini açıp para uzatarak yumurta, fasulye, tereyağı, peynir ve Allah'ın daha birçok nimetini isteyen yağlı müşterilerinin taleplerine zor

yetişiyordu. İşte bu rakibi, müşterilerden aldığı çil akçeleri cebine her atışta sofu bakkal bir yutkunuyor, belli ki kıskançlıktan çatır çatır çatlıyordu. Neden sonra, elinde buhûrdan, fısır fısır duâ ederek dükkânını tütsüleyen kocakarıya, şöyle yakındı:

"Adâlet bu mudur! Bundan dokuzbuçuk sene önce, üşenmeyip surre alayıyla hacca giderek Kâbe'yi yedi kere tavâf eyledim ve şeytan taşladım. O ise hâlli vakitli olmasına rağmen bu farîzayı yerine getirmeye hiçbir zaman tenezzül etmedi. Helâya girer ve çıkarken, sipâriş edip Hicâz'dan onca paraya getirttiğim Zemzem suyunu içerken ve hattâ karım yahut odalığımla cimâ ederken bile, dinimizce en makbul duâlar ağzımdan dilimden hiç eksik olmaz. Üstelik hacı hâlimle Peygamber Efendimiz'i rüyamda tam iki kez görmüş mübârek bir adamım. Ama bir de şu köftehora bak! Paraya para demiyor! Tıkırı yolunda! Paraya pula bu kadar düşkün olduğuna göre, anam avradım olsun ki zekâtını da vermiyordur! İşimi genişletmem için bizzat ondan ricâ minnet temin ettiğim borçla beş çuval nohut almıştım. Fakat işe bak ki, daha bir dirhemini bile satabilmiş değilim. Çünkü parasında bereket yok! Gerçi yüzüme güler! Ancak bilirim ki, Allah'ın sevgili kulu olduğum için beni için için kıskanır vesselâm!"

Öfkeyle bu sözleri sarf eden bakkal, çok geçmeden, kapıda durmuş kendisine bakan Eflâtun'a başını çevirdi. Boynundaki gümüş muska bir yana, üzerinde sadece bir entari bulunan bu yalınayaklı ve başı açık delikanlı, yağlı bir müşteriye hiç de benzemiyordu. Belki de onu dilenci sanan bakkal sert bir sesle, "Ne var! Ne istiyorsun? Sadaka madaka istiyorsan nah sana! Tembellik etme de çalış!" dedi. Eflâtun ise ona, gülümseyerek, "Efendim, beni siz mi çağırdınız? Bana gelmemi söyleyen siz misiniz?" diye sordu. Delikanlının bu sözleri üzerine, bir mecnûnla konuştuğuna ka-

naat getiren ekşi suratlı bakkal, sinek kovar gibi elini savurarak Eflâtun'u tersledi:

"Buraya musallat olma! Defol! Haydi çek git!"

Dükkânında müşteri bekleyip ekmeğini kazanmaya çalışan, namuslu ve kendi hâlinde bir bakkalın huzurunu kaçırdığı için hicap duyan Eflâtun, birinin ona seslendiğinden emindi. Bu kişiyi bulmak için sağı solu kolaçan ede ede yoğurtçu Celâyir Ağa'nın dükkânını geçti ve etrafı, yüksek bir taş duvar yerine, gelen geçen görsün de bir duâyı esirgemesin diye demir parmaklıklarla çevrili bir hazîrenin önüne geldi. Asırlar önce ölüm denilen deliksiz uykuya dalmış efendilerin ve hanımlarının mezarlarının bulunduğu bu hazîrenin önünde zaman zaman, yoldan geçen biri duruyor ve sevâp kazanmak için ruhlarına bir Fâtiha okuyup âmin diyordu. Ama dallarına konan sakaların ötüp bülbüllerin çilediği, servi, kavak ve çınar ağaçlarının gölgesindeki bu küçük kabristan asıl, o meşhûr Kekez Mustafa Efendi Hazretleri'nin mübârek türbelerinin bir devamıydı. Yeşil türbenin hâcet penceresi önünde ise, beli bağlanarak artık cimâ yapamadığı için kederden göğsü daralıp döşeklere düşmüş ve ölüp ölüp dirilen kocalarının kefeni yırtması, karasevdaya tutulup yorgan döşek yatan ve bağırlarında yanan aşk ateşinden kül olmalarına ramak kalmış mahdumlarının felâh bulması, güzelliğini çekemeyenlerce yaptırılan büyü sonucu yirmi yaşına gelmesine rağmen bir türlü isteyeni çıkmayan gelinlik kızlarının kısmetinin açılması için, adak adayıp çaput bağlayan birkaç kocakarı görünüyordu. O sırada yoldan geçen hurçlarla yüklü üç devenin boynundaki çanlardan gelen çıngırtı, türbenin önünde yakarıp niyâz eden acûzelerin fısıltılarını bastırdığında, Eflâtun o sesi yine işitti. Evet! Yakından biri ya da birileri kendisini çağırıyordu.

Mesleğe başladığı ondört yaşından bu yana geçen elli senede belki de toplam bir dağ kadar ağırlık taşımış şu ha-

mallardan biri ya da orada yirmi başlık bir koyun sürüsünü gütmeye çalışan çoban, herhâlde bu kişi olamazdı. Eflâtun'un bakışları işte bu sırada, mağrûr mağrûr bakan bir çift sürmeli gözle birleşti.

Dizginlerinden tutup önü sıra yürüyen, sivri külâhlı bir Arap seyisin güttüğü, alnı beyaz akıtmalı hârika bir yağız ata binmiş, kasılıp şişindiğine bakılırsa burnu tâ Kaf Dağı'nda, zâdegân sınıfından bir delikanlıydı bu. Serâser astarlı samur kürkünün uzun yenleri, koltuk yırtmaçlarından geriye atılmıştı. Astarın üstü sıvama lâl işlemeliydi. Fiyaka yapmak için bu havada samur kürk giydiğinden midir, serinlemek için sol elinde bir de yelpaze tutuyordu. Oturduğu eğerin ön ve arka kaşında altun bezemeler, tepindiriğinde ise inci ve firûze nakışlar göze çarpmaktaydı. Herhâlde âlâyişli koşum takımının gümüş üzengilerine uysun diye sarı sahtiyandan çizmeler giymişti. Üzerinde bir yâkutlu balıkçıl sorgucun parıldadığı Horasanî kavuğu, şahâdet parmağına geçirdiği ceviz büyüklüğündeki zümrüt yüzüğü ve sağ elindeki, sapı akik işlemeli örme kamçısı ile, doğrusu bu efendinin afisi tırakası tamdı. Gâyet iyi bir binici olmasına rağmen, yelesi kızıla boyalı atını Arap seyisine güttürüp caka satan bu çalımlı delikanlı, aynı zamanda, cümle âlem görsün de nâm olsun diye, bu adamcağızın sırtına basarak hayvanına binip inmeyi huy edinmişti.

Bununla birlikte Eflâtun, sadece kısa bir an göz göze geldiğinden olsa gerek, kendisini çağıran kişinin bu azametfürûş zât olabileceğine kanaat getirdi. Biraz duraksadıktan sonra atılıp bir yandan da, "Efendim! Efendim!" diye bağırarak ardı sıra koştu ve ona yetişti. Ama arkasına dönüp bir bakmadığına göre, bu zât-ı muhterem ona pek o kadar aldırır gibi değildi. Eflâtun yine, "Efendim! Beni siz mi çağırdınız? Bana siz mi gel dediniz?" diye sorunca, atın üzerinde kasım kasım kasılan mağrûr delikanlı, "Haydi oradan kalta-

ban! Benim gibi bir efendinin senin gibi sefille ne işi olabilir! Seni çağıracağıma köpeklerimi çağırırım! Defol! Git!" diye bağırdıktan sonra alt dudağını büzerek, örme kamçısını Eflâtun'un suratına savurup şaklattı.

Açılan kaşından oluk gibi akarak çenesinden damlayan kan, Eflâtun'un yüzündeki gülümsemeyi örttü. Birkaç sokak köpeği ona havlıyordu. Bayezit Medresesi'nin ve ıhlamur ağaçlarının tam karşısındaki, Topal Recep Paşa tarafından hayır olsun diye yaptırılan çeşmede yüzünü yıkayan zavallı delikanlı, adamakıllı hüzünlenmişti. İşin garip yanı, o hâline rağmen kimse ona aldırmıyor, gelip bir geçmiş olsun bile demiyordu. İnsanların musallat olup rahatsız etmesinler diye mahalle delileriyle ve mecnûnlarla göz göze gelmeye çekindiklerini bilmeyen Eflâtun, yarasından akan kan kesilip kuruyana kadar çeşmenin önünde oturup bekledi. Bir yandan da sağa sola nazar edip kendisine göz ucuyla da olsa bakan birini aradı. Bir dost yüzü göreceğinden emin gibiydi. Ne var ki, önünden geçip medreseye doğru giden kara cüppeli ve külâhlı softalar bile onu umursamadılar. Genellikle, icâzetnâme koparıp âlim sıfatıyla bir daireye kapağı atmak için yanıp tutuşan, dünyevî ilimleri kâfirlik saymalarına rağmen dünyevî çıkarlar peşinde koşmayı ihmâl etmeyen bu talebeler, günde beş kere aptest tazelemelerine karşılık, hamama ancak ayda yılda bir giderler, kâgir medresenin kurşun kubbeleri altındaki hücrelerde yatıp kalkarlar, yer içerlerdi.

Eflâtun'un kaşından akan kan kesilmeye yüz tuttuğunda, "Heeeyt! Açılın bre! Padişâh Efendimiz'in ulağı geliyor!" diye bağıra bağıra, altındaki yağız atı Edirne Kapısı'na doğru dört nala koşturan, kuşağında çifte piştov ile bir kulaklı yatağan ve boynundaki gümüş mahfazada ise, Allah bilir hangi voyvodanın kellesinin vurulup saraya gönderilmesinin buyrulduğu bir fermân-ı hûmâyûn taşıyan bir süvari,

rüzgâr gibi geçti. Bu sırada, kocayıp elden ayaktan düştüğü için artık ata binemeyen efendice bir pîrin bulunduğu tahtırevanı nefes nefese taşıyan çam yarması gibi iki hizmetçi, kenara çekilip Sultanımız'ın ulağına yol vermişlerdi.

Dörtnala koşturulan at, tozu dumanı kaldırdığı için bir iki öksüren Eflâtun, kendisini, karnından konuşan muzip bir hokkabazın şaka olsun diye çağırdığını düşünüyordu ki, bu sesi yine işitti. Bir süre bu sese kulak asmamayı denedi. Ama çağrı kesilmek bilmiyordu. Evet! Lâmı cimi yoktu, yakında birilerinin kendisini çağırdığı âşikârdı. Söylenecek çok önemli bir şey varmış gibi konuşan bir can dostunun sesine benziyordu. Bu ses kesinlikle bir emir değildi. Hattâ bir ricâ gibi bile görünmüyordu. Daha çok bir tavsiye, belki de bir temenniydi. Bir dostun sesine kulak asmazlık doğru sayılmazdı. Bu yüzden Eflâtun yerinden doğrularak, sesin geldiğini sandığı Darphane tarafına seğirtti. Her gün binlerce altun sikkeye Padişâh Efendimiz'in tuğrâsının darp edilip piyasaya sürüldüğü bu büyük bina, Tatlıcı Bekir Ağa'nın dükkânını geçtikten sonra sağ tarafta, Mercan Ağa ile Yakup Bey'in evlerinin bitişiğindeydi. Herhangi bir hırsızlığa mahal vermemek için hemen hepsi helâl süt emmiş, namus ehli zevât arasından seçilen vezneci, sarraf, cilâcı, sikkeci ve haddecilerin çalıştığı Darphane'nin, kendi câmisi, imamı, müezzini ve bir de maaşlı cellâdı vardı. Ama çiğ süt emmiş insanoğluna yine de pek güven olmadığından, burada çalışan sikke vurucular, sabah geldiklerinde ve akşam giderken anadan üryân edilip muhafızlarca aranırlardı. Bu iş için pek çok usûl vardı. Meselâ bunlardan biri, vücutlarındaki uygun bir yere bir altun sikke sokuşturmuş olabilecekleri şüphesiyle bu insanların, bir muhafız tarafından, sol elin tahâret parmağıyla muayene edilmesiydi. Bu iş için elinde fermân ve yetki bulunan Darphane Emini'nce en küçük hırsızlık bile hoş karşılanmaz, suç işleyen şahıs şerîate uy-

gun olarak derhal cezâlandırılırdı. Zaten gören ibret alsın diye Darphane'nin kapısına, çoğu artık kurumuş tam yirmibir kesik el çivilenmişti.

Bu kapının önüne geldiğinde, Eflâtun o çağrıyı tekrar işitti. Evet! Bu şefkat dolu ses mutlaka bir dosta âit olmalıydı. Yüzüne o eski gülümsemesi yayılan delikanlı etrafına bakındı. Ancak, katırına yüklediği iki güğüm sütü satmaya çalışan şu ihtiyar sütçü ona seslenmiş olamazdı. Birbirleriyle külhanî bir üslûpla konuşup kahkahalar ata ata, o dâhil kimselere aldırış etmeksizin yanından geçip giden, günlük kıyafetleri içinde, beli hançerli ve başları kalafatlı yeniçerilere de bir baktı. Ortalarının nişânlarını ya da Hazreti Ali'nin çatal kılıncı, minâre, balta gibi şekilleri barut döküp yakarak yahut iğne ve mürekkeple kollarına ve göğüslerine dövdürmüş bu efendilerin de onu çağırmış olabileceklerine pek ihtimâl verememişti. Ancak o esnada, bir adamın gözünün kendisine doğru kayar gibi olduğunu fark edince heyecana kapıldı.

Tatlıcı Reşit Ağa'ya âit dükkânın köşesine yatmış, ondan bundan sadaka bekleyen bir dilenciydi bu. Topukları çatlamış kirli ayaklarına, senelerdir yıkanmadığı için muşambaya dönmüş yırtık pırtık gömleğine ve yağlı külâhına sardığı pis destârına bakılırsa bu efendi, enikonu alçakgönüllü bir zât olsa gerekti. Her nedense yanında, kılık kıyafeti onunkinden farksız, on yaşlarında bir velet ayakta dikilmiş bekliyordu. Ne var ki, dilencinin bu gösterişsiz hâlinden cesaret alıp ona doğru seğirten Eflâtun, bu şahsın ne kadar nâmlı bir dilenci olduğunun, Dîvân Yolu'ndaki cümle esnâfça senelerdir bilindiğinden habersizdi. Arnavut kaldırımına serdiği pis bir şilte üzerine yan gelip yatarak pinekleyen bu efendiye, dilenci demektense tembelin teki demek daha münâsip kaçardı. Kuşağında gümüş bir afyon kutusunu eksik etmeyen bu adam, mesâisinin sona erdiği yatsı vaktine kadar şiltesinde miskin miskin ense yapar, hımbıllı-

ğından ötürü evine yürüyerek gitmeye üşenir ve bunun için, iki mahalle ötedeki meskenine kadar küfe içinde taşıyacak bir hamal çağırtırdı. Zaten yanındaki veledi de, gözünde büyüttüğü bu türden gel git işlerine koştursun diye çırak olarak almıştı. Yine de, en azından yeniyetmelik dönemi için adamın hakkını yememek gerekirdi. Çünkü bu dilenci mesleğe heves ettiği gençlik dönemlerinde, verilen sadakayı kabul ettiği zaman, hayır sahiplerine en azından bir duâ olsun okurdu. Ancak sanatında hayli yükseldiğinden midir, şimdi artık bunu yapmaya da üşeniyordu. Ne hikmetse, sadaka kâsesi dâima akçe dolu olan adam, en az yirmi senedir mesleğini icrâ ettiği yeri değiştirme zahmetine bile girmiş değildi. Onun dâima aynı yere çöreklendiği senelerdir bilindiği için, dilenciyi sanki bir han yahut dükkân gibi gayrimenkul bir varlık sayan çevre esnâfı, biri yol soracak olursa, "Doğru yürü, dilenciyi geçince sağa sap!" ya da "Dilencinin tam karşısındaki sokağa gir, oradan sola sap!" gibi cevaplar verirdi. Belki de bu dilencinin yegâne meziyeti, gemicilere yol gösteren Kutup Yıldızı gibi dâima sabit olmasıydı.

Kendisini çağıran kişiyi bulduğunu sanan Eflâtun, dilencinin yanına varıp, "Efendim, bir yanlışlık varsa affedin. Ama beni siz mi çağırdınız? Gelmemi siz mi istediniz?" diye sorunca, adam istifini bozmamıştı. Bununla birlikte, bir süre cevap bekledikten sonra Eflâtun çekine çekine sorusunu tekrar edince, dilenci yanındaki velede dönüp bir şeyler mırıldanır gibi oldu. Konuşmaya bile üşenen ustasının lisânını artık çözmüş bulunan velet de Eflâtun'u, "Sağır mısın! Ustam sana git diyor!" diye tersledi. "Bu köşe yirmi yıldır bizim. Burada sadece biz dileniriz! Kendine başka yer bul! Haydi, al voltanı, çek git!"

Yanıldığını anlayan Eflâtun, ziyâdesiyle rencide olmuştu. Hıçkırığı boğazında düğümlendi ve başını önüne eğip, iki

tarafında renk renk tenteli dükkânlar, hazîreler, konaklar, medreseler ve mescitler bulunan Dîvân Yolu boyunca, Çemberlitaş'a doğru yürümeye başladı. Meşe, ıhlamur ve servi ağaçlarının gölgelendirdiği Arnavut kaldırımını adımlarken, bir yandan da kendisini çağıran var mı diye çevreye kulak kabartıyordu. Senelerdir kulaklarında tınlayan ve ailesinin, "cinlerin sesi" diye bellediği o esrârengiz ıslığın, her an işitebileceği o dostça çağrıyı bastıracağından endişe etmekteydi. Bu düşüncelerle nihâyet, Kara Mustafa Paşa Külliyesi'ni geride bıraktı ve çatlayıp zarar görmesin diye, çoktan paslanmış demir çemberlerle çevrili o sütunu, yani tam tepesinde, yuvasında bir leylek bulunan Çemberlitaş'ı gördü. Hemen arkadaki Atik Ali Paşa Câmii'nin şadırvanında, ayaklarında takunyeleriyle müminler, burunlarına su çekip sümkürerek ve ağızlarında gargara yaptıktan sonra suyu tükürerek, sünnet-i şerifeye yaraşır biçimde aptest alıyorlardı. Burada âdemoğulları yanı sıra, yere serilip uyuyan, bazen havlaya bağıra birbirlerini kovalayan ve çiftleşen sokak köpekleri de kıyâmet gibiydi. Yeni Saray'ın aslanhânesindeki, tâ Habeş ilinden gönderilmiş kaplan, arslan ve parslanların bakımından sorumlu Arslancıbaşı Lokman Efendi'ye âit konak, Çemberlitaş Hamamı'nın karşısına düşüyordu. Bu meşhûr hamamın, yerden yedi sekiz basamak yükseklikteki kapısına ise, üzerlerinde sadece çıngıraklı birer peştemâl ve ayaklarında takunye bulunan, iriyarı ve kıllı bıyıklı üç tellâk çıkmış, ar damarları çatlamış olduğundan mıdır, gelip geçen ahâliden gözlerine kestirdiklerine, sırıtarak, "Hey! Gözü çapaklı! Hey! Burnu sümüklü! Bak, paçandan necâset akıyor! Çömleğini köpek yalasa doyar! Gel de o güzelim kâseni ovup billûr gibi parlatayım! İki akçeye seni adamakıllı bir keseleyip pîrüpâk edeyim! Zemzemle yunmuş evliyâ gibi olursun!" diye nidâ edip satışıyorlardı. Hamamın karşısındaki Köprülü Câmii ve medresesinin taş

duvarı yanında sıralanmış ve hemen her istidâya usûlünce, "Devletlû, İnâyetlû, Merhametlû, Efendim, Sultanım Hazretleri sağ olsun! Arzuhal-i kullarıdır ki..." diye başlayan istidalar yazan ihtiyar arzuhalcilere işleri düştüğü için oraya gelen ferâceli ve yaşmaklı kadınlar ise, bu yarı çıplak edepsizleri görür görmez, "Üstüme iyilik sağlık!" diyerek başlarını çevirmekteydiler. İşte o küfürlü tokatlı arbede de, onun bunun hâcetini dinleyerek münâsip bir dille yazdıkları istidalar için birbuçuk akçe ücret kabul eden, hemen hepsi yetmiş yaşını çoktan geride bırakmış bu arzuhalcilerden ikisi arasında çıkmıştı.

Anlaşılan o ki, kavganın sebebi, arzuhalcilerden birinin, hemen yanındaki rakibinin müşterisini, "Benim ilmim onunkinden daha derindir. Okuma yazmayı bana Kahire Müftüsü öğretti," diye ayartmaya kalkışmasıydı. Bunun üzerine sinirlenen rakibi, ekmeğiyle oynayan meslektaşının suratına bir şişe dolusu mürekkebi boca etmiş, ardından diğeri de onun suratında bir tokat patlatmıştı. Ağarmış saçlarına sakallarına rağmen silleler ve tekmelerle kapışmaya başlayan ihtiyar arzuhalciler, bir yandan da birbirlerine, "Labunya! Mebûn! Dübürzâde! İskerlet! Sabuncu! Hamam oğlanı!" diye hakâretler yağdırmaktaydılar. Ancak ağızlarında sadece birkaç diş kaldığından, o öfkeyle ne söyledikleri yine de tam anlaşılamıyordu.

Derken olay büyüdü. Yediği tokadın şiddetiyle kavuğu düşüp keli görünen arzuhalci gazaba gelerek hasmına bir tekme attı. Ama pabucu ayağından fırlayıverdi. Bunun üzerine, pabucunun diğer tekini ayağından çıkarıp hasmının ensesine suratına vurmaya başladı ve adamın güzelim cüppesini yırttı. Ne var ki, kör talihi sonucu çakşırının uçkuru çözülmüştü. Rakibinin düşmesin diye çakşırını bir eliyle tutmak zorunda kaldığını gören meslektaşı da, fırsatı ganimet bilerek, kendisini tek elle savunmak zorunda kalan

adama sille tokat girişti. Çevrede birikip bu hırgürü seyreden kalabalıktan birkaç efendi, "İkiniz de tahsil terbiye görmüş, deryâ gibi mütefekkirlersiniz! İt uğursuz gibi dalaşmak size yakışmaz! Yapmayın! Etmeyin! Ayıptır! Günâhtır! İlim irfân sahibi, yaşlı başlı adamlarsınız!" gibi nasihat ve tembihlerle onları ayırmasalardı, ölümüne dövüşen bu asabî ihtiyarlardan biri pekâlâ, ertesi günü Bayezit Câmii'nin musalla taşında, diğeri de Salmatomruk Zındanı'nın idâmlıklar koğuşunda olabilirdi.

Kavga sona erdiği için kalabalık artık dağılırken Eflâtun yine birilerinin ona seslendiğini işitiyor, ama onca insana tek tek ne kadar dikkatle bakarsa baksın, bu çağrının menşeini bir türlü bulamıyordu. Kendisini buyur edenler bu kadar ısrarlı olduğuna göre, çağrılarını kulak ardı edip cevapsız bırakmak elbette biraz ayıp kaçardı. Delikanlı bu kaygıları güderken neden sonra, açlıktan kadîdi çıkmış fukarâdan bir kavruk zâtın, karnından gelen gurultulara bakılırsa en az kendisi kadar aç, hırpanî kılıklı, sıska bir bîçâreye şöyle dediğini işitti:

"Yalan söylüyorsam ekmek çarpsın! Ama bu dünyadaki en lezzetli yemek, yağlı kuzu etinden yapılmış büryan kebâbıdır! Hele yanında kokulu Âcem pirincinden nefis bir tereyağlı pilav olursa insan yemeye doyamaz! Pilavın üzerine elbette etin yağından da bir iki kaşık gezdireceksin! Daha ilk lokmayı tadarken et ağzında dağılıverir! Yüzüne kan, bedenine can gelir! Bu leziz yemeği bitirip doyduğunda ise, 'Ah! keşke iki midem olsaydı da bir sahan daha yeseydim!' diye hayıflanırsın. Çünkü Lokman Hekim'in ye dedikleri arasındadır bu yemek. Gerçi ben hayatımda hiç büryan kebâbı yemedim. Fakat az önce kalbime doğdu! Sözlerime inanmıyorsan gel de şu iştahlı adama bir bak!"

Bunları söyleyen fakir ve aç adam, Çemberlitaş Hamamı'ndan Vezir Hanı'na giden sokağın sağ köşesindeki aşçı

dükkânını eliyle işâret etti. Dükkânın önündeki, müşteriler için hazırlanmış, yemyeşil sarmaşıklarla kaplı bir çardağın gölgesinde, koskoca kıçı oturduğu tabureye zor sığan, enikonu şişman ve semirgin bir efendi, büyükçe bir bakır sahan içinde aşçının daha yeni getirip önündeki sinide kendisine takdim ettiği, buram buram baharat ve yağ kokan büryan kebâbını, iştahla mideye indirmekle meşguldü. Bir yandan da, yemeğin hararetini bastırsın diye aşçının çırağı bir palmiye dalıyla adamı yelpazelemekteydi. Bu etli butlu, kıçlı göbekli şahıs, kebâptan eliyle bir parça et koparıp ağzına attığı zaman, tıpkı o fakirin dediği gibi, lezzet damağına yayılıyor ve adamın hazdan gözleri süzülüyordu. Hattâ bazen etin yağlı bir kısmına denk geldiğinde, kebâbın lezzetini damağında daha bir hissetmek için gözlerini yumduğu bile olmaktaydı. Gel gör ki, adamın sinisinde, ara sıra çalakaşık içtiği koskoca bir tas sarımsaklı paça ve ikide bir parmaklayıp yediği bir çanak da Karadeniz balı vardı. Etrafında ona bakan ve ağızlarının suyu aktığı için arada bir yutkunan üç beş fakir peydâ olmuştu. Önceleri bu bîçârelere pek o kadar itibâr etmeyen şişman adam, o anda gönlünden koptuğundan mıdır, etini dişleyip sıyırdığı bir kemiği bu zavallılara doğru fırlattı. İşte, fakirlerin kemiğe üşüştüğü o anda Eflâtun, nasıl olduysa, bu pisboğaz efendi ile göz göze geliverdi.

Şişman ve obur adam Eflâtun'a, şunun şurası, ancak kısa bir süre bakmıştı. Ama bu da bir umut ışığı sayılırdı. Gerçi bu zât bakışlarını hemen kaçırmıştı. Ne var ki, kendisini böyle gizlice çağırdığına göre adamın, uluorta söyleyemeyeceği, mahrem bir derdi, bir hâceti olabilirdi. Kim bilir, yemeye içmeye bu kadar düşkün olduğuna göre belki de basur denilen onmaz illetin pençesinde kıvranıyordu. Bu yüzden belki, teselli edecek bir can dostuna ihtiyacı vardı da bunu açıkça ifâde edemeyecek kadar gururuna düşkündü. Eğer böyleyse, adamcağıza derdini, izzetinefsini kırmadan

sormak, onu rencide etmeden imdâdına koşmak gerekirdi. Ancak adam yemeğini bitirmeden yanına gitmek münâsip olmazdı. Bu yüzden Eflâtun, bu efendinin önündeki kebâbı silip süpürmesini bekledi. Gel gör ki, adam önündeki son lokmayı da yutup bir geğirdikten sonra ikinci bir kebâp daha sipâriş etmiş ve kalaylı bakır sahanda gelen sıcak yemeğini, kıtlıktan çıkmış gibi tıkınmaya başlamıştı. Eflâtun bu obur efendinin, kebâbını bitirip işkembesini şişirmesini sabırla bekledikten sonra yanına gidip başına dikildi ve "Af buyurun efendim!" dedi. "Galiba beni çağırdınız. Bir hâcetiniz mi var? Yoksa yanılıyor muyum? Bana gel diyen siz miydiniz?"

Birdenbire suratı asılan obur, Eflâtun'a bir baktıktan sonra kendi kendine, "Anlaşılan devlet hazinesinde akçe kalmadı! Bu güzelim şehri dilenciler istilâ etti! İki lokma yemek yerken bile insana rahat yok!" dedi. Ardından Eflâtun'a dönerek, "Açsan al da bunları ye!" diyerek bakır sahandaki, kebâptan artakalmış kemikleri gösterdi. Şaşıran Eflâtun, "Teşekkür ederim efendim! Ama aç değilim," der demez, pisboğaz adam parladı:

"Demek hem karnın tok hem de sadaka istiyorsun! Ayıp sana! Defol git!"

Bir efendinin huzurunu kaçırdığı için Eflâtun'un yüreği burkulmuştu. Obur adamın ona söyleyecek daha söyleyecek çok şeyi var gibiydi. Ama Tavuk Pazarı'ndan Eminönü İskelesi'ne inen o dolambaçlı yokuşun elli adım kadar aşağısındaki Elekçi Baba Türbesi'nin bulunduğu taraftan bir uğultu gelince, susup o yöne bakmaya başladı. Hattâ, aşçı dükkânının karşısındaki kahvehanede pinekleyerek, bir meddâhtan Hayber Kalesi Cengi'ni dinleyen en hımbıl, en bezgin zevât şöyle dursun, en başta meddâhın kendisi ve kahvehanede tıraşını yarım bırakan berber ile beyaz önlüklü ve suratı hâlâ sabunlu müşterisi bile dışarı fırlamış, yola

bakıyorlardı. Çünkü gelenler, o zamanın nâmlı cellâdı Kara Ali ile yamağıydı. Bu cellât beline doladığı kemendi sevâp olsun diye her idâmdan önce yağlar, böylece kurbanı da fazlaca acı çekmeden âhireti boylardı. Başına cellât kavuğu, sırtına ise kasap peştemâlları gibi, döktüğü kanı göstermesin diye kıpkırmızı renkte bir cüppe giymişti. Kemerinde, eklem kırmak için demir bir mengene, deri yüzmek için ustura, bir de cesedinden kurbanın başını ayırmak için bir ustura vardı. İşte, kurban bayramlarında ahâli, keserken belki bu usturayı kullanıyordur diye cellâdın dağıttığı eti asla kabul etmezdi. Musikî meşk eden diğer Kıptîler ise, saflkan bir Kıptî olan bu cellâdı, "Aramzâdedir! Can alırken yüreciği sızıldamaz! Bizim gibi isli değildir ki kanûn kemençe çalsın," diye anarak cemaatlerinin yüzkarası ilân etmişlerdi ama, bazılarının sıkıştıkları zaman arada bir gelip Kara Ali'den üç beş kuruş koparmak için yalvar yakar oldukları da görülmemiş, duyulmamış değildi.

Hemen arkasında yamağı olduğu hâlde cellât, meşe, kestane ve çam ağaçlarının gölgelendirdiği yoldan, renk renk tentelerin altında mallarını teşhir eden esnâflardan alışveriş ede ede oraya doğru yaklaşıyordu. Sol elinde, pazarlık edip oniki akçeye aldığı, ayakları bağlanmış besili bir tavuk vardı. Yamağı ise, bir elinde soğan, patlıcan ve biber dolu bir sepet, diğerinde ise, tepesindeki bir tutam saçtan tuttuğu, şifreyle gövdesinden yeni ayrılmış, kanlar içinde bir insan kellesi taşımaktaydı. Kim bilir hangi zavallıya âit bu kelleden hâlâ kan damladığına bakılırsa, idâm az önce Eminönü'nde infâz edilmiş olmalıydı. Kapıda teşhir edilmek üzere saraya götürülen kelleyi görenlerde bet beniz attı. Bir "Fesübhânallah!" diye nidâ ettikleri hâlde, cellât pek oralı olmaksızın, yol üstündeki manavın önünde durup, okkası yedi akçeden ikiyüz dirhem bamya aldı. İnfâzdan hemen önce, canını alırken fazla acı çektirmesin diye bizzat kurba-

nı tarafından takdim edilen bahşişle bamyanın parasını ödeyen cellât, cancağızı çektiğinden midir, pastırmacıya doğru seğirttiğinde, Eflâtun o esrârengiz çağrıyı yine işitmişti.

Görüp kucaklaşmasının bir türlü kısmet olmadığı bu meçhûl dostun sesi, yokuşun aşağısından bir yerden geliyor olmalıydı. Eflâtun umutla, tâ Eminönü'ne uzanan Arnavut kaldırımından aşağı inmeye koyuldu. O meşhûr Şengül Hamamı'nın az berisindeki, Cigalazâde Yusuf Sinan Paşa Köşkü'nün kesme taştan örülmüş yüksek bahçe duvarı boyunca yürüdü. Kavukçular ve kürkçülerin bulunduğu çarşıya geldiğinde, kendisini çağıran dostu görebilmek umuduyla çevresine bakındı, ama kimse ona aldırmıyor gibiydi. Çünkü gelip geçenler, sipâriş üzerine mukavva ve tülbentten yapıp içine pamuk tıkılan, sırma ile süslendikten sonra şekli bozulmasın diye kalıplara oturtulan o muhteşem görünüşlü yusufî ve selimî kavuklara daha fazla itibâr ediyorlar ve gözlerini, yâkutlar ve zümrütlerle süslü, siyah beyaz balıkçıl tüylerinden, çorbacıların takındığı süpürge sorguçlardan alamıyorlardı. Hattâ belindeki peştamala bakılırsa bir manav olduğu belli bir adam, sekiz on yaşlarındaki oğluna tam yedi karış yüksekliğindeki, el emeği göz nûru bir kallâvî vezir kavuğunu gösterip, "Gelene beyim, gidene paşam deyip büyüklerine saygı gösterir, el etek öpersen, işte sen de gün gelir böyle muazzam bir kavuk giyer, bey gibi yaşarsın!" diye hayat dersi veriyor, pederini can kulağıyla dinleyen çocuk da, o yaşına rağmen dükkândaki vezir kavuğuna gıpta, hattâ haset ile bakıp yutkunuyordu.

Ancak kavukçu esnâfı, neftî Hint tülbentinden dilimlenerek yapılmış katibî, en az bir okka çeken horasanî ve yeşil çuhadan, kafesi andıran bir destâr sarılı, dilimli âmedî kavuklar sipâriş eden, kâtip, medrese âlimi, kadı nâibi gibi daha mütevâzı şahıslara da hizmet sunmaktaydı. Bedesten'in

Kürkçü Kapısı'ndaki meslektaşlarıyla rekabet eden kürkçü esnâfının da onlardan bir farkı var denemezdi. Bu esnâf beyler paşalar için, sarı çuhaya ihtimâmla dikilmiş sarı samur, yine çuhaya dikili zerdeva, kakum, mavi tilkinin yanı sıra, orta hâlli efendiler için, kaba dokunmuş yünlü kumaşlara dikili porsuk, tavşan, sansar ve kedi kürkleri, nihâyet ayaktakımı için en âdi kumaşa gelişigüzel dikilmiş koyun, kurt ve sırtlan postları satarak nafakasını doğrultur, böylece hepsi, Allahü Teâlâ'ya bin şükrederek geçinir giderdi.

Kendisine gelen çağrıyı takip eden Eflâtun, kürkçü dükkânlarından sonra, emekli olmadan önce bir paşanın konağında haremağalığı yapan ama paşanın câriyesi bir zenci bebek dünyaya getirince, hekim tarafından yapılan muayenede zebbinin olanca görkemiyle hâlâ yerinde durduğu tespit edilmiş bir zenci olan Hadım Yaşar Ağa'nın, iki katlı ve eskice ahşap evinin önüne geldiğinde, yine sağa sola bakındı. Bir zamanlar tüm Kostantiniye, tekrar tekrar iğdiş edilmesine rağmen adamın zebbinin her defasında yeniden çıkıp apış arasında peydâ olduğu, hattâ aynı câriyeyle bir kez daha uygunsuz vaziyetteyken kapı yumruklanmaya başlayınca korkusundan, ürkmüş kertenkele nasıl ki kuyruğunu bırakıp kaçarsa, bu adamın da zebbini, artık her neyin içindeyse orada bırakarak, öfkeli paşa tarafından boğazlanmaktan kurtulduğu söylentisiyle çalkalanmıştı.

Haremağasının evini geçen Eflâtun yolun aşağısından, doru bir at üzerinde olduğu hâlde, yanında kavaslarıyla ilerleyen genç ve yakışıklı bir paşa da gördü. Paşa önlerinden geçerken yolun iki yanına birikmiş ahâli korku ve saygıyla ellerini kalplerine, ağızlarına ve alınlarına götürüp temennâ ettikten sonra yerlere kadar eğiliyorlar, kavasların önünde yürüyen ve yevmiyesi elli akçe olan bir selâm çavuşu da efendisine verilen selâmları onun adına tek tek alıyordu. Paşanın elini ayağını öpmek için çevresinde fır dö-

nerek ona sokulmak isteyenler ise, zengin bir kapıya kul ve güçlü bir zâta uşak olmanın gururunu yaşadıkları için olsa gerek, at üzerindeki efendilerinden bile daha vakûr, daha kalıplı kıyafetli ve daha kellifelli görünen kavaslarca engellenmekteydi. Oysa, şeyhülislâm efendinin "Malı haram, kanı helâldir!" fetvâsı ve Sultanımız'ın fermân-ı hûmâyûnuyla köşküne elinde kemendiyle bir cellât gönderilirse, bunu ilk haber alacak ve daha düne kadar önünde el bağlayıp baş tâcı ettikleri efendilerini cellât gelene kadar dilleriyle ve hattâ elleriyle aşağılayacak olan kişiler de yine bu hizmetçiler olurdu. Her devirde ve kudretin bulunduğu her yerde olduğu gibi, bu paşanın maiyetinde de, onun yanı sıra yürüyüp efendisini pohpohlayıp pehpehleyen, ikiyüzlü bir yaltakçı bile vardı. Ellerinde istidalarla ardından bağrışa çağrışa gelen ricâcılar gürûhuna bakılırsa, paşanın işi zordu. Bir yere yetişeceğinden midir, aldırmaksızın atını sürmeye kalktıysa da, dişleri arasında bıçak taşıyan kurnazca bir adam iki eliyle boynuzlarından kavradığı, gözlerine tülbent bağlamış bir koçu paşanın tam önüne sürükleyince kafile durmak zorunda kaldı. Kaşla göz arası üç ayağı birbirine bağlanıp boğazlanan koç boşta kalan ayağıyla debelenirken, kavaslar yalvar yakar olan ricâcıların ellerindeki istidaları paşaya uzatmalarına pek engel olamadılar. Ricâcılardan gözü yaşlı bir kadın, elinde istidasıyla bağırdı:

"Paşa Efendimiz! Gâfil oğlum medresede, 'Kur'ân-ı Kerîm'i koruyan Allah, Tevrât'ı ve İncil'i niye koruyamamış da kâfirler bu kitapları tahrif edebilmişler?' diye sorduğu için kelâm hocası onu asâsıyla, Allah yarattı demeden dövdü ve Ümmet-i Muhammed'in düşmanı ilân etti. Zavallı oğlum her ne kadar yanına varıp hocasından af ve merhamet dilese de adam bir türlü insâfa gelmiyor. İlim irfân öğrenmesi için ailecek seferber olduğumuz zavallı mahdumum, bu sene icâzetnâme alamayıp maaşa geçemezse hepimiz aç kalı-

rız. Efendim! Ayağınızın türâbı olayım! Allah rızası için bu işe bir el atın!"

Eline çabuk biri fırsat bulup koçun kanını hemencecik alnına sürünce, ısrarlara kayıtsız kalamayan paşa başıyla işâret etti ve kavaslardan biri istidaları toplamaya koyuldu. Böylece, kayınçoların, amcazâdelerin, bacanakların, kirvelerin, sağdıçların ve damatların, âmedî, beylik, tahvil, ruûs kalemlerine tayinlerinin arz edildiği... bu dairelerde sürüp giden mezâlimin, alicengiz oyunlarının ve dalaverelerin, paşa efendinin bilgisine sunularak gammazlandığı... bakliyat dükkânı açmak için fazladan bir gedik verilmesinin, narh koyulan oğlak eti fiyatının bir akçecik olsun arttırılmasının, hekimbaşıdan cerrâhlık izninin temininde bir kolaylık gösterilmesinin, Allah rızası için istirhâm edildiği... hadsiz hesapsız, kucaklar dolusu istida, ricâcılardan toplanarak bir torbaya dolduruldu.

Maiyetiyle birlikte paşa oradan uzaklaşınca, sokaktaki izdihâm da sona erdi. Eti ona buna dağıtılan kurbandan kalan yenilebilir yegâne parça olan kelleyi paylaşamayan iki fakir, birbirleriyle ağız dalaşına girmişlerdi. Et kokusu alınca oraya üşüşmüş, sayıları yirmiye yakın sokak köpeği birbirlerine diş gösterip hırlayarak, kesilen koçun kemiklerini iştahla kemirirken, Eflâtun o çağrıyı apaçık bir şekilde hâlâ işitiyordu. Kendisine seslenenleri bulmak için yine de çevreyi bir dinleyince, Ahır Kethüdâsı İdris Efendi'nin yaptırdığı sebilin karşısına düşen İmdât Ağa Hamamı'nın erkekler girişi önündeki asabî zâtın, öfke dolu feryâdı kulağına geldi.

Keçe külâhına sarılı âbânî destârı dikkate alınmazsa aslında efendice giyimli denilebilecek bir ak sakallı ihtiyar, öfkeden gözlerinde şimşekler çaktığı hâlde âvâz âvâz bağırıyor, bir yandan da kölesinin kıçına tekme savurup suratına şaplak şaplatıyor, burnuna yumruk indirip ensesinde to-

kat patlatıyordu. İhtiyarın kapıldığı gazâp olsa olsa, malını sırtlayıp taşıyan kölesinin sendeleyerek yere kapaklanmasının pek tabiî bir sonucu olan yerdeki devrik küfe ile bu küfeden dökülüp kırılan yüzlerce yumurta olabilirdi. Bu kaza nedeniyle kudurup köpüren adam ara sıra da, Allah yarattı demeden patakladığı kölesini bırakıp, canı kadar değerli malını başka hiçbir mahlûka yâr etmek istemediğinden olsa gerek, sağlamken on tanesi bir akçeye satın aldığı kırık yumurtaları yalamakla meşgul sokak köpeklerini de tekmeleyip kovalamaktaydı. Açlıktan karınları gövdelerine yapışmış bu hayvancağızlar inleye ağlaya oradan kaçarlarken, onca dayağa karşın hâlâ ayakta kalan kölesinin çenesine yerden sıçrayıp kafasıyla bir tos vuran ihtiyara çevrede biriken kalabalık, "Yapma! Yazıktır! Günâhtır!" dese bile, heyheyleri tutan hırçın adam aldırmıyor, "Köle benim kölem! Bu kaltaban için Esir Hanı'ndaki tellâla ikibuçuk altun saydım! Bu yaptığım az bile! Yumurtalarımı kırdığı için âhirette on parmağım bu deyyûsun yakasında olacak! Karışmayın siz!" diye bağırıyordu. Cin ifrit kesilen adam, zavallı köleyi adamakıllı hırpaladı, hattâ sırtını dönüp hırçın bir katırın teptiği gibi, adamcağıza bir ters tekme bile attı. Fakat, bütün bu eziyete rağmen hıncını alamamıştı. Bunun için çevrede birikip olayı seyredenler arasından bir dervişi gözüne kestirdi ve kölesine daha da eziyet etmek için, ruhunu Allah'a ve âhirete adamış bu adamın asâsına yapışıp zorla elinden almaya bile kalktı. Gel gör ki, derviş sımsıkı tutuğu asâsını vermemekte direniyordu. Hâl böyle olunca, kudurgan ihtiyar ağzından köpükler saçarak bu mübârek zâtın suratına bir sille çarptı ve orada bulunan bir kör dilencinin değneğini kaptı. Ancak, artık yere yığılıp inleyen kölesine bu değnekle daha birkaç darbe indirmişti ki, değnek kırıldı ve ihtiyarın tepesi iyice attı. Öfkeden gözleri evinden uğramıştı. Attığı yumruklar ve indirdiği tekmeler, nefes nefese

kalan bu pîrin kollarında ve bacaklarında derman bırakmamıştı. Bu yüzden kölesinin üzerine çöküp bîçârenin kalçasını ısırdı. Ama bu hareketi, ağzındaki dört dişten birinin kırılmasına yol açınca gözünü kan bürüdü. Bıçak kapmak için Kasap Râgıp Ağa'nın, dükkânına tam seğirtmişti ki, bir fenalık geçirdi. Orada bulunan hayırsever kişiler ihtiyarı, hamamın önündeki binek taşına oturtup sevâptır diye bir bardak da su verdiler. Kafası ve bedeni zonk zonk zonklayan ve bütün kemikleri sızım sızım sızlayan kölesi yerde serilmiş inleye âhlaya yatarken, sahibi olan ihtiyar da suyunu içip sâkinleşmeye çalışmaktaydı. Derken, mahzunlaştı ve ağlamaklı oldu. Az önceki celâlli adam gitmiş, sanki yerine mülâyim, üzgün ve uysal bir pîr gelmişti. İşte Eflâtun, bu zâtın kendisine şöyle bir baktığını hissetti.

Eflâtun, kendisine seslenen kişi olduğuna inandığı bu ihtiyarın, ağlamaklı olduğuna göre, bir âdemoğluna yaptığı eziyetten pişman olduğuna hükmetmişti. Ne var ki, adamın kölesine değil de kırılıp hebâ olan yüzlerce yumurtasına üzüldüğü aklının kıyısına bile gelmiyordu. Ona kalırsa bu pişman ihtiyar teselli edilmeliydi. Olur mu olur, bir de bakmışsın ki bu öfkeli adam, "Evet! Seni ben çağırdım!" diyecek, sevinç gözyaşlarıyla yerinden kalkıp Eflâtun'u hasretle kucaklayacaktı.

Binek taşına oturmuş, suyunu yudumlayan ihtiyara yaklaşan Eflâtun, saygıyla, "Efendim! Beni siz çağırdınız herhâlde," dedi. "Kölenizi dövmek gibi bir günâhı işlediğiniz için üzülmeyiniz. Bakın! Sanki dokunsam ağlayacaksınız. İsterseniz size yardım edeyim de, kölenizi hekime taşıyıp yaralarını tımar ettirelim. Sonra onun gönlünü alır, özür dilersiniz. Onu bundan sonra hoş tutunuz. Bakın! O zaman şimdiki pişmanlığınız ve üzüntünüzden eser kalmayacaktır."

Eflâtun'un bu sözleri üzerine adamın elleri yine sinirden titremeye başlamış, gözleri yuvalarından fırlamıştı. Eflâ-

tun'a bir küfür savurdu. Gel gör ki, kulaklarında o esrârengiz ıslığın tınladığı delikanlı rencide olmadı. Edepsiz ihtiyara, "Fakat efendim! Beni siz çağırmadınız mı?" diye sorunca, tekrar fenalaşmaya başlayan adamdan şu cevabı aldı:

"Deli misin, dîvâne misin! Katil etme beni! Defol başımdan! Yallah! Çek git!"

Bir kez daha yanlış kapı çaldığını gören Eflâtun'un yine kalbi kırılmıştı. Yanıldığının en büyük kanıtı, işitmeye hâlâ devam ettiği o çağrıydı. Bu esrârengiz çağrı, sanki Haliç tarafından geliyordu Anlaşılan şu ki, sakınarak da olsa yanlarına sokularak onun bunun huzurunu kaçırmaması için biraz daha dikkatli olması gerekmekteydi. Bunun için gözlerinden çok kulaklarına güvense, belki daha münâsip olurdu. Eminönü İskelesi'ne doğru boynunu bükmüş yürürken, zihninde bu düşünceler vardı. Buhûr Kâtibi Recep Ağa Konağı yanındaki, bir zamanlar müritlerine bir perde arkasında kendisini göstermeden vaaz veren Tutî Baba Hazretleri'nin yeşil türbesinin yanından geçti. Kostantiniye halkı arasında dolaşan söylentiler doğruysa, vaktiyle bir kedi vaaz verilirken bu perdenin arkasına geçmiş, derken kedinin girdiği bu yerden, "Âââh! Aman! Yetişin! İmdât!" nidâları gelmeye başlamıştı. Rivâyetler doğruysa, işte bu kedi, girdiği perdenin arkasından ağzında çırpınan bir papağan olduğu hâlde çıkmıştı. İşin garip yanı, kedinin ağzıyla kaptığı papağan, bağıra çağıra kelime-i şahâdet getirmekteydi. Tutî Baba da bu garip olay sonunda sırra kadem basmıştı. Ahâli, perde yüzünden suratını bir kez bile görmedikleri Tûtî Baba'nın ölümü esnasında papağan oluverdiğini kahvehanelerde ve meyhanelerde seneler boyu konuşmuş, hattâ türbede bu mübârek adamın mübârek naaşının değil, o hınzır kediye yemek olan papağandan artakalan kemiklerin gömülü olduğunu demeye dili varan sivri akıllılar bile çıkmıştı.

Eflâtun, o esrârengiz çağrının geldiği yer olduğu zehâbına kapıldığı Eminönü İskelesi'ne nihâyet vardı ve Haliç'i gördü. Burada kıyı, hem Galata'dakilere hem de Eminönü'nden tâ Fener'e kadar bütün iskelelere yanaşmış, mantilyaları ayarsız, serenleri sağa sola meyil vermiş, neredeyse kıyâmet kadar yelkenlinin kuru direklerinden ibâret bir çıplak orman gibiydi. Liman, iskelelere borda vermiş yahut karaya baştankara etmiş, denizcilerin "gagalı" dedikleri, aynı sınıfa girmelerine rağmen armaları birbirlerinden az çok farklı bumbartalar; Ege'ye mahsus mavi sancaklı ve iki direkli tırhandiller; onlara benzeyen çekeveleler, hububat taşıyan küçük ve hızlı İnebolu kayıklarıyla doluydu.

Sayısız hamalın, tüccârın ve kâtibin bağırıp çağırdığı Eminönü İskelesi'ne yanaşıp palamar vermiş dört bumbartadan, neredeyse bir adam boyu yükseklikteki bal fıçıları, pamuk balyaları ve yüklerle odun indirilmekteydi. Çuval çuval arpa ve buğday, küfe küfe sebze, tulum tulum tereyağı ve küp küp zeytinyağı ise hâlihazırda indirilip istif edilmişti. Gerçi iskele pire gibi insan kaynıyordu ama Eflâtun yine muradına erememiş, buradaki izdihâmda bile kendisini çağıracak tıynette bir âdemoğluna rastlayamamıştı. Esrarengiz çağrı sakın karşı taraftan, ayrı bir şehir sayılan Galata'dan geliyor olmasındı? Eğer böyleyse delikanlının işi zor demekti. Çünkü Eminönü ile Galata arasında, aşılması pek o kadar kolay görünmeyen, ahâlinin "Haliç" dediği bir deryâ vardı. Ne var ki, mutlaka karşıya geçmenin bir yolu olmalıydı. İşlerine dört elle sarılmış canla başla çalışıp alın teri döken şu hamallara, yahut ellerindeki akçe tahtalarında para sayan tüccârlara danışıp onları işlerinden alıkoymak doğru olmayacaktı. Bu yüzden Eflâtun, iskeleye yanaşıp müşteri bekleyen, arada bir de zuladaki şarap kırbasını ağzına dikip demlenen kayıkçıya sokularak, "Affedersiniz efendim. Ama karşıya geçmem gerekiyor. Nasıl geçebili-

rim?" diye sordu. Onca eyyâm görüp âdeta bir insan sarrafı kesilmiş bitirim görünüşlü kayıkçı ise, şarabından bir yudum daha alıp yeniyle ağzını sildikten sonra, ona şu cevabı verdi:

"Eğer adın Îsâ ve lâkabın da Mesih ise, su üstünde yürüyerek geçebilirsin!"

Eflâtun'un kafası karışmıştı. Her şeyden önce adı İsa değildi. Sofuayyaş'taki arsız ve utanmaz çocukların ona taktıkları "Deli" ve "Dîvâne" dışında bir lâkabı da yoktu. Çekinerek ayyaş kayıkçıya yine sordu:

"Efendim! Size inanmadığımı sanmayın ama karşı kıyıda bir sürü insan görüyorum. Üstelik onların tekmilinin birden adlarının İsa olduğundan şüpheliyim. Oraya gitmenin mutlaka bir çâresi vardır. Bu hususta bana yol gösterebilir misiniz?"

Eflâtun'u tepeden tırnağa süzen kayıkçı, ona biraz acımış olacak ki şöyle dedi:

"Evet, bir yol var. Eğer ücretimi ödersen ben seni oraya geçiririm. Çünkü bana 'Merhametli Karûn' derler. Ama oraya gidersen, bu temizpâk hâlinle geri dönmen zor olur. Kayığımla Galata'ya götürdüğüm nice imamı, zâhidi, sofuyu ve dini bütün âdemi, dinlerini ve imânlarını unutmuş, dahası, ayyaş, bıçkın ve zamparanın âlâsı kesilmiş olarak buraya getirdim. İşte o Galata denilen şehir, âdeta âhiret gibi bir yerdir. Eğer oraya bir gidersen, bu güne kadar yaşadığın namuslu hayatı unutur, bambaşka biri olursun. Benden söylemesi! Ayrıca bugün sıftah etmiş bile değilim. Evde de çoluk çocuk rızk ekmek bekler. Seni oraya geçirsem emeğimin ve onca zahmetimin karşılığını ödeyebilecek misin? Kılık kıyafetine bakılırsa, züğürdün, meteliksizin teki olduğun besbelli!"

Kendini çâresiz hisseden Eflâtun'un içi cız etmişti. Ama boynundaki gümüş muska, işte o anda kayıkçının nazarı dikkatini celbetti. Adam, "Dur biraz!" dedi. "Boynuna asılı

o muskayı bir ver bana. Eğer kalaydan ya da kurşundan değilse, bu işe bir hâl çâresi buluruz."

Eflâtun denileni yaptı. Uzattığı gümüş muskayı alıp inceleyen ve eliyle tartan adam sevindi. En acımasız kuyumcunun hileli terazisinde bile asgarî elli dirhem çekecek saf gümüşten muskayı kendi boynuna astıktan sonra, "Atla kayığa!" dedi. "Gerçi pek fazla para etmez. Ama ne demişler? Kiminin parası kiminin duâsı!"

Ayyaş adam, "Yâ Bismillâh!" diye nidâ ettikten sonra var gücüyle küreklere asıldığı anda ıskarmozlar gıcırdadı ve tekne bodoslamasından suyu şırıltıyla yararak ilerlemeye başladı. O devirde surlarla çevrili Galata'ya doğru giderlerken, tuzlu deniz suyunun ıslatıp yakıcı güneşin kuruttuğu sararmış yelkenleri istinga edilmiş Haliç'e demirli bir üç ambarlının, ayrıca pruvalarında ahşaptan yontulmuş birer arslanın göze çarptığı beheri ellişer topçeker dört fırkateynin yanından geçtiler. O sırada, vardiyanın çaldığı silistreye uyularak, yirmisekiz çift küreğinin her biri beş forsa tarafından âhenkle çekilen, tepeden tırnağa kadar silâhlı olduklarına bakılırsa cenge niyet etmiş leventlerle dolu bir kadırga, Saray Burnu'nu döndüğü esnâda, Padişâh Efendimiz'i selâmlamak için baş topunu patlatır patlatmaz Eflâtun irkildi. Neyse ki, Karaköy İskelesi'ne yaklaşmışlardı. Ama buradaki gemiler biraz farklı gibiydi. Ambarları büyük, kargoları ağır ve su kesimleri derin olduğu için, Galata'daki Balıkpazarı, Gümrük, Kürkçü ve Azâp Kapı iskelelerine yanaşamadıklarından açıkta demirleyen kalyondan bile büyük devasa karakaların ticarî yükleri, yirmişer kürekçinin çektiği koskoca sandallarla kıyıya taşınıyordu. Bu iskelelere Trablusgarp şebekleri, çoğu Frenk diyarlarından gelmiş karaveller ve şalupalar borda vermiş, palamar bağlamıştı.

Eflâtun Karaköy İskelesi'ne ayak bastığında, elli dirhemlik gümüş muskayı boynuna asan ayyaş kayıkçı, biraz olsun

pişmanlık duyduğundan olsa gerek arkasından, "Meyhanelerden ve bitirimhanelerden uzak dur! En önemlisi, dikkat et de karpuzu çizdirme! Haydi! Allah'a emânet ol!" diye bağırmıştı. Gerçekten de burası bambaşka bir yerdi. İskeleye göre sağ tarafta, Havyar Hanı ile Gümrük arasında, şimdi Kurşunlu Mahzen denilen, ama eskiden Haliç'i düşman gemilerine kapatmak için Rumlar tarafından yaptırılmış zincirin diğer ucunun asılı olduğu kale vîrânesi vardı. İşte bu yapıya, eski zaman efendileri, "Galata kalesi" derlerdi. Sol tarafta ise surun ardından, Aziz Fransisko Kilisesi'nin çan kulesi, daha aşağıda da Arap Câmii'nin minâresi, yukarıda ise o meşhûr Galata Kulesi görünmekteydi. Tâ tersaneden gelip surlar ile kıyı arasından Tophane'ye kadar ilerleyen Büyük Yol'un yanında, denize çakılı kazıklar üzerinde derme çatma kurulmuş, müdâvimlerinin endişe etmeksizin felekten bir gece çalsınlar diye kollukçulara beher gece yüzer, hattâ üçyüzer akçenin koklatıldığı bir dizi salaş meyhane göze çarpmaktaydı. Bu yolun diğer tarafında ise, sırtlarını Galata surlarına vermiş ahşap ve köhne evler, müşterileri genellikle gemicilerden ibâret demirhaneler, boyahaneler, marangozhaneler ve yelkencisinden pusulacısına kadar çeşit çeşit esnâf ve zanaatkâr dükkânı diziliydi. Yine ellerinde mekiklerle ağ ören yahut tamir eden Ermeni kadınları ve Surp Krikor Kilisesi'nin o ağır çanını bile taşıyacak sağlamlıkta, kenevir halatlar ve urganlar büken ipçiler de buradaydı. Çevreden kol testerelerinin gıcırtıları, kalâfatçı tokmaklarının tokurtuları işitiliyordu. Ellerinde çuvaldızdan bile büyük, kocaman dikiş iğneleri ve meşin yüksükleriyle yelkenciler de, fırtınada tamamen yırtılmasın diye enli bez şeritleri parça parça birbirlerine dikerek, kendilerine sipâriş edilen o koskoca trinket, mayıstıra ve gabya yelkenlerini çırpına didine, teslimât tarihine yetiştirmeye çalışıyorlardı. Marangozlar ise yine gemiciler için, makara ve boğatadan,

bir insan beli kalınlığındaki babafingo ve gabya çubuklarına kadar, bir geminin armasını oluşturan binbir çeşit parça imâl etmekteydiler. İskeleyi bordalamış bir şalupada, destemoradan nice zahmetlerle geçirilmiş otuz karış çapındaki gabya çubuğunu basmak için mandara asılan ve adamakıllı zorlandıkları için kollarından ve şakaklarından damarları fırlayıp suratları kıpkırmızı kesilmiş gemicilerin, "Yisa!" nidâları da kulağa geliyordu. İşte burada, Allah'ın bir tek boş kulu bile yoktu.

Karaköy İskelesi'ne çıkan, Eflâtun'u çağıran esrârengiz kişi ya da kişiler buralarda bir yerde olmalıydı. Kendisine seslenenlerle göz göze gelmeyi ümit eden Eflâtun etrafa bir bakındı. İskeleye yanaşmış bir bumbartanın dikmesi ucundaki makaraya geçirilen bir halatı kavrayan en az yirmi kadar ırgat veya hamal, ipin ucundaki kancaya bağlanmış ağır ve lenduha misâli koskocaman bir sandığı binbir zahmetle zemine doğru indirmekle uğraşıyorlardı. Artık içinde nasıl bir şey varsa, bu sandığın sâhibi olan kara kalpaklı bir Rum tüccâr, gözlerini bir an olsun malından ayırmıyordu. İşte fedaîlik edip mallarına göz kulak olsunlar diye bu adam bir de, kanûn-ı kadîm gereği başlarına saçaklı Cezayir şalı sarmış, sırtlarında bornusları, ayaklarında yemenileri, bellerinde kulaklı yatağan ve çifte piştovlarıyla, vücutları dövmeden geçilmeyen iki de kalyoncu tutmuştu. Görünüşe bakılırsa, en azından bu iskelede Eflâtun'u aldıran bir tek şahıs bile yoktu. Ama bu sırada beklenmedik bir şey oldu.

Kendirden yapılan halat, devasa sandığın mânevî ve maddî ağırlığına dayanamamış olacak ki, bir "tık" sesiyle koptu ve koskoca sandık zemine düştü ve paramparça oldu! Fakat, parçalanan sandıktan çevreye belki de yüzbinlerce altın para saçılıvermişti! Dokuzar dirhemlik Nemçe ekületi, sarrafların "yaldız" tâbir ettikleri Venedik dükaları, Mısır'ın şerefî altunları, Lehistan zolotaları, İspanyolların Sevilla ku-

ruşları ve sekiz buçuk dirhemlik arslanlı Felemenk eküleri, büyük bir gürültüyle düşer düşmez, çıngırdaya tıngırdaya oraya buraya yuvarlanarak ortalığa dağılıverdi. Sermayesinin bulunduğu sandığın parçalanıp paracıklarının saçıldığını gören tüccârın gözleri yuvalarından uğramıştı! Bunca parayı hayatlarında ilk kez, hem de ayakları dibine yığılmış olarak gören ırgatların ve hamalların da suratlarında peydâ olan ifâde, tıpkı tüccârınkine benziyordu. Oracıkta beti benzi atan Rum tüccâr, yüzyirmişer akçe yevmiyeyle fedaî olarak tuttuğu kalyonculara, "Bir tekini bile alanı sağ komayın! Harama el uzatan olursa vurun iki kaşının ortasından!" diye bağırdı. Ama ortalık birbirine girdi girecekti. Bunu hisseden tüccâr oradakilere bağırdı:

"Bre deyyûslar! Bir tek sikkeye bile tenezzül edecek olursanız, yemin olsun acımam, vurdururum!"

Ancak haram süt emmiş ve elliyedi yıl hamallık yaptıktan sonra, işte şimdi gözünü para hırsı bürümüş bir namussuz, bir avuç altun aldıktan sonra kaçacak gibi oldu. Karaköy Kapısı'na doğru yirmi adım kadar koşmuş koşmamıştı ki bir piştov patladı ve bacağından vurulan adamcağız yere kapaklanıverdi. Yarasının derinliğine bakılırsa bacağının, müşterilerinden en az seksen akçe ücret kabul eden bir cerrâh tarafından kesilmesi gerekecek bu hamalın elinden saçılan dokuz altunu, tüccârın muhasebecisi gidip tek tek yerden toplamıştı. Bu hâl üzerine, yağmaya yeltenir gibi olan işçiler de niyetlerinden vazgeçip, gerileyerek iskeleden aşağı inmek zorunda kaldılar. Sağa sola saçılan onca altunu elleriyle birer birer toplamasının mümkün olmadığını bilen Rum tüccâr, muhasebecisine, hemen gidip bir süpürge ile faraş getirmesini emretti. Bu sırada, ellerinde piştovlarla kalyoncular kuş uçurtmuyorlardı. Az sonra muhasebeci, Mihel Kapısı'nın karşısındaki Sait Ağa Mescidi'ne âit helânın temizliğinde kullanılan iyice yıpranmış bir çalı süpür-

gesi ve paslı bir faraşla geri gelmişti. İşte bu anda, Eflâtun'un bakışları bir an, sermayesini itin uğursuzun harama el uzatan ellerinden ve kem nazarlarından kurtarıp toplama derdine düşen tüccârınkilerle birleşti.

Bir lâhza olsa da göz göze geldiklerine göre, kendisini çağıran şahsın, doğrusunu yine de Allah bilir ya, bu tüccâr olabileceği ihtimâli, Eflâtun'u heyecanlandırır gibi olmuştu. Ama böylesi zengin ve güçlü birinin kendisine neden seslenip çağırmış olabileceğine, yeterli bir cevap pek bulamıyordu. Ancak adam, dişinden tırnağından artırdığı paraları toplamakta kendine yardım etmesini talep etmiş olabilirdi. Bunun için Eflâtun, bir umut, kalabalığı yarıp, daha önce olduğu gibi şimdi de kendisini fark etmeyen, hattâ başını çevirip bakmayan kalyoncuların arasından bir hayal misâli geçti ve tüccâra yardım etmek maksadıyla o da yerden altun paraları toplayıp eteğine doldurmaya koyuldu. Ne var ki, dedesi Kalın Musa'nın dört sene önce elden düşme aldığı, en azından yüz kere yıkanıp güneşte kurutulmuş entarisinin kumaşı artık, altun gibi ağırca bir madenî taşıyacak kadar sağlam değildi. Bu yüzden eteği yırtıldı ve topladığı sikkeler yerlere saçıldı.

Dökülen altun sesini mesleği gereği gâyet iyi tanıyan tüccâr dönüp baktığında, elinde hâlâ birkaç sikke tutan Eflâtun'u gördü ve çileden çıkarak, kalyonculara doğru, "Sizin gözünüz kör ve kulağınız sağır mıdır! Bu dîvâneyi nasıl geçirdiniz buraya! Sadece saymak için bile senelerce alın teri dökerek yırtınıp debelendiğim bu para bir kuruş bile eksik çıkacak olursa sizlere hakkımı helâl etmem, bilesiniz bunu!" diye bağırdı. Kelleleri kulakları yerinde, enseleri kilise direği gibi kalın birer çam yarmasından farksız kalyonculardan biri gelip pîştovunun kabzasını Eflâtun'un suratına indirdi ve eli ağır adamın bu şiddetli darbesiyle kaşı yine açılan, üstelik burnundan kan gelmeye başlayan zavallı delikanlıyı kolun-

dan tutup iskelenin dışına doğru sürükledi ve yola fırlattı. Marûz kaldığı bu kaba muameleye şaşıran Eflâtun, tüccâra, "Ama Efendim! Beni siz çağırmadınız mı? Gelmemi bana siz söylemediniz mi?" diye sorunca; Rum tüccâr da onu, "Duâ et ki delinin dîvânenin tekisin! Hırsızlığa yeltendiğine göre sağ elini kestirmediğim için şükret kendi itikâdınca! Haydi, defol başımdan! Çek git!" diye tersledi.

Anlaşılan o ki, Eflâtun yine bir hatadır işlemiş, yüzüne bir kapı daha kapanmıştı. Burnundan ve açılan kaşından akan kandan, entarisinin önü kıpkırmızıydı. İşte bu sırada, üçü Rum, beşi Ermeni ve kırmızı serpûşlarına bakılırsa dördü Yahûdi tam oniki tüccâr da haberi alır almaz, ellerinde çifter çifter kovalarla koşar adım iskeleye gelmişlerdi ki, her biri insâf merhamet nedir bilmeyen bu zevât, elinde süpürge ve faraşla paralarını toplamaya çalışan Rum tüccârın alacaklılarıydı. İçlerinden en yaşlısının, şâhit olduğu bu manzara karşısında öfkeden elleri ayakları titriyordu. Gözleri velfecri okuyan bir muhasebecinin ellerinde iki boş kovayla yanında beklediği bu Ermeni tüccâr, elindeki senetleri sallayarak, kendisini görünce beti benzi atıveren Rum tüccâra şöyle bağırdı:

"Utanmaz Hıristo! Fırıldakçı seni! Namussuz! Bize olan borçlarının vadeleri aylar önce doldu. Sen ise, 'Beş kuruş param yok, Îsâ Mesih aşkına bana biraz daha süre tanıyın!' diye nice zamandır kapımızı aşındırdın da, merhametli olduğumuz için ağzımızdan birer evet koparabilmeye muvaffak oldun. Utanmaz arlanmaz! İşte bu hayırlı kaza oldu da foyan meydâna çıktı! Meğer Karûn kadar zenginmişsin! Deyyûs seni! Şimdi bize olan borçlarını, hem de hemen, işte tam burada, paşa paşa ödeyeceksin! Şimdi al şu kovaları da, sadece bana borcun olan elliyedibinaltıyüzüç şerefî altunu içlerine doldur. Fâizi ödemen için az sonra yazıhanemden boş bir kova daha gelecek!"

Eflâtun ne bu sözleri ne de çevrede biriken ve açgözlü tüccârlar arasındaki arbedeyi seyreden kalabalığın gülüşmelerini işitti. Çünkü kulaklarında tınlayıp onu kanatlandıran, o aydınlık ve esrârengiz ıslığa dikkat kesilmişti. Yüzünden gözünden kanlar akmasına rağmen artık o, yaralı bedeninden çok, huzur içindeki ruhunun ta kendisiydi. Bu nedenle, içinde yine de bir umut ve hoşnutluk olduğu hâlde, çağrının geldiğine inandığı yere doğru yürümeye başladı. Karaköy Kapısı'ndan girip, feryât figân eden bir müşterisinin köpek dişini elinde paslı kerpeteniyle çekmeye çalışan fennî cerrâh Sabetay'ın az ötedeki dükkânının önünden geçti. Burada, tâ Ceneviz devrinden kalma, üstlerine çıkılan ahşap katlarda esnâfın yatıp kalktığı ve dükkân olarak işletilen bir dizi taş bina vardı. Marangoz Kirkor Ağa'nın dükkânına gelince, içinden gelen sese uyup Mihel Kapısı'ndan girdi. Kapının üstünde, Eflâtun'un o güne dek hiç görmediği birtakım harflerle şunlar yazılıydı:

MCCCC ITALICVM JBAR MED
DFRANCHI GAVDEAT ERGO
JANVA SUB TATO DVCE
VBERNATA

Anlaşılan kayıkçı boşuna konuşmamıştı. Burası Sofuayyaş'tan epeyce farklı bir mekâna benziyordu. Sur boyunca yukarı doğru uzanan yolda, inşâları aceleye geldiğinden olsa gerek, hiçbir debdebe, hiçbir ihtişâm taşımayan, duvarları kabaca örülmüş ve ambarlarında kedi büyüklüğündeki farelerin kaynadığı taş hanlar vardı. Tüccârların, hamalların, tefecilerin, muhasebecilerin ve sarrafların asırlar ve nesiller boyu inip çıkması sonucu taş basamakları fena hâlde aşınmış bu hanların dehlizlerinde ve küçük pencereli taş hücrelerinde hâlâ, kalantor sermayedârların nezâreti altında, Karûn kadar zengin ticarî rakipler ve hattâ hasımlar,

birbirlerinin gözlerinin yaşına bakmadan çekişe çekişe, âdeta Azrâil can alır gibi azimle, nice pazarlıklar yapmaktaydılar. Hattâ bu hanlardan geceleri bile, kara havyar ticaretinin çoğu asılsız bazı sırlarını birbirlerine aktaran tacirlerin, düzenbazların ve fırıldakçıların fısıltıları işitilirdi. Görünüşe göre, Galata'da bir günde kazanılan paranın, Cenâbı Hakk'ın cümle kulunu tam yedi gün besleyeceği söylentisi galiba doğruydu.

Çağrının geldiğini sezdiği tarafa, yani yokuşun sonuna doğru yürüyen Eflâtun, denize açılacak gemilerin mürettebâtı için peksimet imâl eden fırınların bulunduğu yere ulaşmıştı ki, Arap Câmii Yolu'nun sağından gelen bir kafileye yol vermek için durdu: Sırtlarında güç belâ taşıdıkları ağır tomruklar olduğu hâlde, ayaklarından ikişer ikişer prangaya vurulmuş, idrâr ve necâset kokan, saçlı sakallı, paslı pasaklı, bitli pireli, salyalı sümüklü, bezgin ve yorgun Frenk esirler, zincirlerini taş zeminde şıngırdata şıngırdata, Kaptan Paşa emrindeki silâhlı muhafızların nezâreti altında, "Banyol" denilen Tersane Zındanı'na doğru yürümekteydiler. Zayıfı görünce zâlim kesilen çocukların yağdırdıkları taşların, bu zavallıların bedenlerinde açtığı yara bereler, aslında yolun tam karşısındaki dükkânında binbir derde devâ ilâçları hazırlayıp satan eczâcı Levi'ye ödenecek üç beş kuruşla kapanabilirdi. Ancak fidyeleri senelerdir bir türlü gelmediği için umutlarını çoktan kaybeden bu zavallıların, biriktirdikleri dertlerinden başka sermayeleri yoktu. Öte yandan eczâcı Levi'yi suçlamak da doğru olmazdı. Çünkü, gelen talep doğrultusunda piyasaya sürdüğü ve ayrıca engereğinkinden bile daha etkili olduğuna kalıbını bastığı zehirli müstahzarları satın alan namus ehli insanlarla; meselâ babasının servetine konmak isteyen hayırsız evlâtlar, oğullarının zâlimliğinden ve müsrifliğinden illallah demiş üvey babalar ve kocalarının nemrutluğundan bıktıklarından biricik

sevgililerine kavuşmak için yanıp tutuşan iffetli kadınlarla belki de fazlaca sıkı fıkı ve içli dışlı olması sonucudur ki, bu kadar katı ve hissiz olmuştu.

Yokuş yukarı biraz daha yürüyen Eflâtun, Voyvoda Kapısı'na erişti. Karşısında Ermeni Kilisesi'nin bulunduğu bu kapının hemen yanındaki dükkândan, üstüne meşin önlüğünü giymiş demirci Vartan'ın çekiç sesleri işitiliyordu. Nice canlar almış ve kim bilir daha ne kadarını alacak kılınçlar ve tüfenklerin bizzat kendisinden yapıldığı ve bu nedenle lânetlenmiş farz edilen, insanoğluna kolay kolay boyun eğmeyip ona direnen akkor hâlindeki demiri, dişlerini sıkıp âdeta nefretle ve her darbede kıvılcımlar sıçrata sıçrata örs üzerinde döverken, yanıbaşındaki çırağı da bu işe seviniyor olmalıydı ki, "Oh olsun usta! İşte böyle acımadan döv bu melûn madenî!" der gibi ameliyeyi seyrediyordu. Ama demirci neden sonra, az buçuk insâfa geldiğinden midir, biraz önce örsünde büyük bir hiddetle dövdüğü kızgın demiri bir kovadaki soğuk suya batırdı ve cızırtıyla çevreye damlacıklar saçıldı, sudan buğular yükselip tüttü. Demircinin çırağı bu işe de sevinmiş gibiydi. Çünkü ancak, sipârişin son parçası olan bu demir soğuduğunda paydos edeceklerini biliyordu. İşte bu sırada akşam ezanları okunmaya başladı. Hava artık kararıyordu.

Voyvoda yolunu diklemesine kesip tâ Küçük Kule Kapısı'na kadar giden o upuzun taş merdiveni tırmanmaya başlayan Eflâtun, çağrının bu yol üzerinde bir yerden geldiğinden emin gibiydi. Ama kendisine seslenenler, başlarında kırmızı Tunus fesleri, hem aşk hem de fiyaka olsun diye göğüslerine dövdürdükleri kadın isimleri, sine perçemleri ve kuşaklarında kulaklı yatağanları ile bu yolda nedense bir aşağı bir yukarı, âvâre âvâre yürürken birbirlerine ağalık taslayan, kavga gürültü çıkarmaya âdeta yeminli şu bıçkınlar ve kopuklar olamazdı. Havanın iyice kararmaya başladı-

ğı o saatte, bu tür bitirimlerden sakınarak, çevresine bakına bakına basamakları çıkan Eflâtun bu yoldaki bazı evlerin kapı üstlerine, ne hikmetse, kırmızı fener asılı olduğunu gördü. Bu evlerden tambur, def dümbelek ve çalgı çağanak sesleri geliyor, şûh kadın kahkahaları erkek nâralarına karışıyordu. Galiba burası pek tekin bir yer değildi. Üstelik bazı hanımlar da sokaktaydı. Hattâ telli pullu, gözlerine sürme ve kaşlarına rastık çekmiş bu kadınlardan biri, ayaklarında demir pabuçlar, boynuna nefîr ve omzuna da çıkın asmış, eli asâlı ihtiyar bir dervişin kolundan çekiştire çekiştire, "Baba! Baba! Gel içeri! Sana bedava!" diye bağırıyor, yüzü bu dâvet karşısında kızaran ihtiyar derviş de, "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyül azîm! O nasıl söz kızım!" diye bu hanımdan kurtulmaya çalışıyordu.

İşte bu evlerden birinin kapısı açıldı ve dışarıya, suratı kıpkırmızı, merhemle burulup uçları dik tutulması gereken gür bıyığı lif lif, tel tel dağılmış, başındaki kalafatın rengine bakılırsa küçük rütbeli olması gereken bir yeniçeri zâbiti çıktı. Arkasından ışık sızan kapıda, biri yaşlı diğeri ise nispeten daha genç iki de güzelce hanım vardı. Kaşlarına rastık ve gözlerine de sürme çeken bu kadınlar, fettân fıngırdak hâlleriyle, kırıta kikirdeye yeniçeriyi uğurluyorlardı. Yeniçeri bir ara Eflâtun'u süzer gibi olunca delikanlı olduğu yerde kalakaldı ve bu adama bakmaya başladı. Bu elbette büyük bir hataydı. Eflâtun'un gözlerini üzerinde hisseden yeniçeri sinirlenerek delikanlıya bağırdı:

"Ne var! Ne bakıyorsun öyle dik dik! Belânı mı arıyorsun!"

Eflâtun ise çekine çekine, "Hiç olur mu öyle şey efendim?" diye cevap verdi. "Kulaklarım yalan söylemiyorsa bana seslenen sizsiniz. Yanınıza yaklaşıp bir hâcetiniz, bir emriniz mi var diye soracaktım. Ama yenge ile konuşuyordunuz. Bu yüzden rahatsız etmek istemedim. Üstelik vâlideniz de kapıdaydı. Neşeleri bol olsun! Gelen kahkahalara bakılır-

sa evde de galiba kerimeleriniz var. Belki de kına gecesi yapmaktalar. Namuslu bir koca ve bunca kızı yetiştirmiş bir baba olan size, saygıda kusur ettiysem lütfen affediniz!"

Öfkeden kuduracak gibi olan yeniçeri, "Bre gavat! Aba altından baba ölçen bu âşifteleri nasıl olur da benim akrabam sayarsın!" diye bağırıp Eflâtun'un suratına okkalı bir şaplak çarparken, kadınlar da adamın bu sözlerine bozulmuş olacaklar ki, "Aşk olsun! Biz âşifte miyiz ayol!" diye söyleniyorlardı.

Anlaşılan o ki, Eflâtun yine bir hatadır işlemiş, yardım edeyim derken yine, Allah'ın bir kulunu daha ziyâdesiyle rencide etmişti. Şamar suratında patladıktan sonra ümidi sönmüş, hevesi kaçmış gibi olsa da, kulaklarındaki o ıslık, Eflâtun'u yine gayrete getirdi. Gariptir ki, dikkat kesilip bu sedâyı dinlediği sürece dünyalar onun oluyordu. Ancak, o âna kadar kazara da olsa, tam yedi kere görünüşe aldanarak hata işlemiş, kendisini çağırdığı zehâbına kapıldığı yedi efendiye, kâh hayır işleme, kâh ilgi ve kâh nezâket nâmına tebelleş olup bu zevâtın ağızlarının tadını kaçırmıştı. Bütün bunlara rağmen, işte şimdi bile, sanki birileri kendisini yine çağırıyordu. Bu esrârengiz çağrı, herhâlde Galata'nın kuzey suru arkasından, merdivenin bittiği Küçük Kule Kapısı'nın ardındaki meçhûl bir yerden gelmekteydi. Hava artık kararmış olduğu için bu kapı, Galata'nın âsâyişinden sorumlu mumcubaşının adamları tarafından kapatılmak üzereydi. Eflâtun bu nedenle, son basamakları koşa koşa tırmandıktan sonra kendini kapıdan dışarı zor attı. Mumcubaşının adamları kapının kanatlarını gümleterek kapatıp bir de kol demiri geçirdikleri için, Eflâtun'un geri dönmesi artık imkânsızdı.

Sur dibindeki hendeği de geçtikten sonra, karanlıkta ve ışıl ışıl, pırıl pırıl parıldayan yıldızların ışığı altında, çağrının geldiğini sandığı yere doğru yürümeye başladı. Sol taraftaki taş bina onu nedense ürpertti. Bu duygusu geçer geçmez gökyü-

züne bir baktı. Şu ayaltı âleminde, ölmüş, yaşayan ve henüz doğmamış ne kadar insan varsa, göklerde o kadar yıldız ve belki bir o kadar da kader vardı. Müneccimlerce gök kubbenin sultanı bellenmiş Şems çoktan batmış, ancak onun veziri sayılan Kamer hâlâ doğmamıştı. Havvâ anamızın Kabil ve Hâbil'i emzirdiği süt kadar beyaz ve parlak Samanyolu, bir uçtan diğer uca kadar uzanıyordu. Şems'in düşmanı olan Utarid'in ardından, savaş ve öfkenin timsâli Merih de battığından olsa gerek, göklere barış ve huzur hâkimdi. Buna rağmen yıldızların hiçbiri yörüngelerini terk edip göklerin düzenini bozamadı. Çünkü Ülker'i kovalayan ve yedi yıldızdan ibâret Cebbâr batarken, ölçü ve dengeyi temsil eden Terazi takımyıldızı artık doğmuştu. Hayâlperestliğin timsâli Seretan'a bakan Eflâtun, Büyükayı, Ejderha ve Küçükayı'dan sonra Kutup Yıldızı'nı gördü. Gökyüzü bu yıldızın etrafında dönüyordu ve giderek, sanki daha da hızlı dönmeye başladı. Karanlık gece ve parlak yıldızlardan oluşan girdap, Eflâtun'u Kutb'a doğru çekiyordu. Delikanlı yokuş yukarı elli adım kadar yürümüştü ki, yolun sağ tarafında, açık bırakılmış kapısından ölgün bir ışığın sızdığı o binayı fark etti.

Kendisini çağıranlar, bu üç katlı ve ahşap binada olmalıydılar. Allah nasip ederse bu defaki tahmini daha isabetli olacaktı. Yine de, sol taraftaki mezar taşlarının yanından geçerken içinde bir şüphe yok değildi. Açık bırakılmış kapıdan içeri girdiğinde kendini, tavandan sarkan âvizedeki onsekiz kandilden çok, kelimelere dökülmesi gayri kabil bir nûrun aydınlattığı, geniş bir mekânda buldu. Mihrâbın önünde bir halka teşkil edecek şekilde sıralanmış otuz kadar Mevlevî, halka boyunca dönen upuzun bir dokuzyüzdoksanlık tespihi çekerlerken, hep birlikte ilk hecede sağa ve ikincide ise sola eğilerek, defalarca ve defalarca İsm-i Celâl'i, yani "Allah" adını zikrediyorlardı. Başlarında "sikke" dedikleri uzun serpûşları, sırtlarında ise düğmesiz ve iliksiz

siyah hırkaları vardı. Hayat denilen şu kısacık yolculukta, ama canlı ama cansız, ama güzel ama çirkin, ama dost ama düşman, kendilerine refâkat eden her şeyi sevip koruyan bu ehl-i insâf dervişler, fırlatıldığında bir insanın kafasını dağıtacak bir taşı bile incitmek istemezlerdi. Çünkü biiznillâh dile gelse, sonsuz bir masalı anlatacak o taş, Allah'ın sırdaşı, dolayısıyla kendilerinin can dostu idi. Kâinâtın âhengini bozmaktan, yaratılan her şeye zarar ve zevâl vermekten çekinen bu efendilerin zikir çektikleri mekân o kadar ferâh ve dingindi ki, zincire vurulmuş en saldırgan deliler ve zincirlerinden boşanmış en amansız fırtınalar bile, böylesi bir yerde huzur bulurdu.

Duvarlardaki, üstât pâyesine ermiş hattatların ellerinden çıkma şâheserler, meselâ altunlanmış zemin üzerine kırmızı lâl ve siyah is mürekkebiyle yazılmış sülüs celîsi "Er Rahman" yahut, "Es Selâm" veya "Er Râhim" gibi isimler, Mevlevîler için herhâlde, Şems'ten bile daha aydınlatıcıydı. Mihrâp tarafında, ebrû kâğıt üzerine tâlîkle çekilmiş bir besmele ve onun hemen üstünde de siyah kâğıt üzerine altun mürekkebi ile yazıya dökülmüş "Allah" lâfzı yer alıyordu. Sol tarafta, hârikulâde bir sülüsle yazılmış "Allahü Ekber" ibaresi ve onun altında, nâmlı ve nâmsız hattatların neshî, dîvânî ve tâlîkle kâğıda döktükleri âyet-i kerîmeler yer alıyordu. Sağda ise, kayık, ibrik, kuş ve câmi şeklinde istif edilmiş sülüs duâların yanı sıra, mütenâzır tâlîk harflerle, insan yüzü şeklinde bir "Yâ hû" görünmekteydi. Bununla birlikte, altun yaldızla çerçevelediklerine bakılırsa, bu canların en çok değer verdikleri yazı, misâfir edilip gönlü yapılan bir gezginci dervişin siyâkatle karaladığı, bir "Allah râzı olsun" ifâdesiydi. Burası, Muhteşem Neyzen Bâtın Efendimiz'in en mübârek bulduğu yerlerden biriydi.

Öte yandan, bu kadar huzurlu bir mekânda kedilerin olmaması da imkânsız gibiydi. Nitekim tekir bir kedi hasırla-

rın üzerine uzanmış uyurken yavrularından ikisi birbirlerini kovalayıp oynuyorlardı. İsm-i Celâl zikredilirken sürekli dönüp kıpırdadığı için olsa gerek, üçüncü yavru da şıkırdatıla şıkırdatıla çekilen o upuzun zikir tespihini hedef seçmişti. Âniden atılarak tespihi pençeleriyle yakalayıp dişlerini geçiren bu kedi, o sabırlı ve nûr yüzlü Mevlevîlerden biri tarafından usûlca tutularak az ileride bir yere konsa bile yılmıyor, az sonra başka bir yönden hamle ediyordu. Ayrıca, sarı bir kedi de, kuyruğu havada olmak üzere, dizleri üzerine oturup zikir çeken canların sırtlarına ağır ağır, teker teker sürtünüp yavaş yavaş dolaşmaktaydı. Bütün bunlar bir yana, siyah-beyaz olan bir başka kedi, şeyhin kızıl postunun yanına ilişip çökmüş, tam da tabîatına yaraşır bir şekilde, uyumadığı hâlde gözlerini yumup âdeta tefekküre dalmıştı. Bu kedinin öyle huzurlu ve dingin bir edâsı vardı ki, sanki Allah'a ulaşmaya çalışan bu canların şeyhi bizzat oydu. Belki de Mevlevîlerin, "Allah" adını değil de, kendi adını zikrettiklerini düşünüyor, üstelik bunu olağan karşılıyordu. Eğer, ciltlerce kitap okuyup yazmış bir âlimin düşünme yeteneğinin on katı bu kedide olsaydı, ihtimal ki düşünmeye tenezzül edeceği yegâne şey de bu olurdu.

Mevlevîlerin şeyhi, entarisi suratından akan kanla kırmızıya boyanmış delikanlıyı, yalınayak ve başı açık Eflâtun'u görünce, canları yatıştırmak istercesine ellerini kaldırdı. Zikir kesilince diğerleri biraz afalladılar. Bu insanları rahatsız ettiğini düşünüp utanan Eflâtun çekinerek, sikkesine destâr sarmış şeyhe sordu:

"Beni affedin efendim. Bir yanlış anlama da olabilir ama, beni siz mi çağırdınız? Bana siz mi 'Gel' dediniz?"

Eflâtun'u tepeden tırnağa süzen şeyh ona şu cevabı verdi:

"Biz insanlara 'Gel' diyenleriz. Doğru yere geldin."

Sevince kapılan Eflâtun, kendisine gülümseyen şeyhe şu soruyu sordu:

"Peki beni niye çağırdınız? Bir emriniz, bir ihtiyacınız mı var?"

Gözlerinin içi gülen şeyh, usûl gereği, kalkmadan önce yeri öptü ve "Evet," dedi. "Senin temiz kalbine ihtiyacımız var. Bazıları var ki buraya gelir ve huzur bulur, yine bazıları var ki buraya gelir ve bizler onda huzuru buluruz."

Diğer canlar da yeri öpüp ayağa kalktıklarında, şeyh ellerini göğsünde çapraz yaptı ve hafifçe eğilip Eflâtun'u selâmladı. Ardından, Galata Mevlevîhânesi'nin canları ve dedeleri delikanlının başına üşüştüler. Biri sıcak su ve temiz bir bezle yüzündeki kan izlerini temizlerken diğeri kaşı üzerindeki yaraya kantaron merhemi sürdü. Bir başkası ise bembeyaz bir tülbentle yarasını sardı. Eflâtun'un hikâyesini hemen hepsi, az ya da çok tahmin edebiliyordu. Ama uzun söze gerek olmadığını en iyi bilen kişi, mevlevîhânenin şeyhi İbrahim Dede'ydi. Eflâtun'a yatacak bir yer bulmak için dışarı çıktıklarında, Şeyh İbrahim Dede ona şöyle dedi:

"Senin buraya gelmenin sebebi sadece bizim 'Gel' dememiz değil, ayrıca onların sana 'Git' demeleri. Hiç kimseye 'kötüdür' deme. Aslında onlar, bilmeden iyilik eden insanlardır."

Derviş hücrelerinin bulunduğu binaya girdiklerinde, Eflâtun açık bırakılmış bir kapıdan gelen seslere kulak kesildi. İçeriden, bir nağmeyi âdeta muhâtap alıp ona tâ–be– sabah tıpıtıpına ve tab'an hitap etmeye azimli bir kudümün gönültâb taptapaları işitiliyordu. Eflâtun kudümün ne olduğunu biliyordu. Ama diğer sazın sesi onu hayrete düşürmüştü. Bu sazdan üflenen nağmeler, sırrın ufûlevî vüsafâsı olan ehl-i vukuf füsûnkârların bezediği o vâsî füseyfisâda raks ve vüsûb eden vüsemâ gibi birer üfkûhe idiler. Ama füsûs ki, üflendikçe gönüllerdeki menhûs ufûnetin üfûl olduğu, bu füyûz dolu, tabiî bir vüs ve vüs'at taşıyan nefesler, hangi yusuf-ı kalbîden nasıl hâsıl olur diye sanki, fusûl-ı er-

baa teessüf ediyordu. Üflenenler âdeta, Şems'in üfûl ettiği ufka gönderilen canlardan ibâret bir demet vüfûd idiler.

Eflâtun'un kalbi güm güm atıyordu. İsmail Dede'ye büyük bir heyecanla, "Merakımı affedin efendim," dedi. "Ama bu tap tap sedâlarının eşliğindeki, o muhteşem ses hangi sazdan geliyor?"

İsmail Dede gülerek cevap verdi:

"O saz neydir. Ne o? Beğendin mi yoksa?"

İşte o anda, Eflâtun bu sazı öğrenmek için içinden yemin etti.

Çünkü seneler boyunca kulaklarından eksilmeyen o ses, aslında ney sesi idi!

* * *

"Gel" çağrısına itâat eden Eflâtun'un Galata Mevlevîhânesi'ne kadem basmasından epey zaman önce, Kostantiniye'den bir hayli uzakta, o baktıkça insanoğlunun yüreğinde huşû duygusu uyandırıp bir Neüzübillâh çektiren, o ulu ve karlı dağlardan birinin tepesinde, kalbinde taşıdığı nefret duygusu nedeniyle burnundan soluyan bir Mevlevî dervişi, menziline varabilmek için geçit yokluyordu. En çevik dağ keçilerinin bile zorlukla geçebildiği daracık patikalardan yuvarlanmamak için adım adım hedefine doğru yürürken, boş bulunup aşağıya baktığında, âdeta kendisini yutmak için koskocaman ağzını açmış devasa bir canavara benzeyen uçsuz bucaksız ve depderin vâdileri; yukarıya baktığında ise, sanki Peygamber Efendimiz'in mirâcı gibi arşı âlâya uzanan, karla kaplı yalçın kayalıkları görüyordu. Ancak yoğun bir nefretin verebileceği inanılmaz bir azimle hedefine doğru kararlı adımlarla yürüyen Mevlevî dervişini, doğrusu en yüksek ve en ulu dağlar bile durduracak gibi değildi. Kalbinde yaşattığı ve beslediği o dağlar kadar büyük kin ona, yolculuğuna başladığı Tebriz'den bu yana, Zagrosları,

İspiriz Dağları'nı, Vaviranları, Sasonları, Mastur Dağları'nı ve Munzurları tam on gün içinde aşırtmıştı. Muazzam nefreti yüzünden gözleri çakmak çakmak olan bu dervişin kafasında, lime lime bir külâh, daha doğrusu bir Mevlevî sikkesi vardı. Siyah hırkası yırtık pırtık, çarıkları ise delik deşikti. Koltuğunun altında tiftik tiftik bir battaniye, çıkınında ise yarım somun bayat ve küflü ekmek, birkaç metelik, ateş yakmak için çakmak ve kav, bir de bileği taşı vardı. Ne var ki en önemli eşyası, kemerine sıkıştırdığı pırıl pırıl ekmek bıçağıydı. Her menzilde durup bir mola verdiğinde, artık iyice küçülmüş bileği taşını çıkarıp işte bu bıçağı uzun uzun biliyor, bu arada dişlerini gıcırdatıyordu. Ancak bu bıçağın bir insanın boğazını bir hamlede kesecek kadar keskin olduğuna kanaat getirdikten sonradır ki, çıkınından somununu çıkarıp birkaç lokmayla açlığını bastırmaktaydı. İşte intikam duygusuyla kıvranan bu Mevlevî dervişinin Kostantiniye'ye vâsıl olması, bir on gün daha sürecekti.

Anlatılanlar doğruysa, bu süre göz açıp kapayıncaya kadar geçmişti. Mevlevî dervişi son tepeyi de aştığında, aşağıdaki puşun içinden Üsküdar'daki kutu gibi ahşap ve kâgir evleri, dükkânları, mescitleri, minâreleri ve göz alabildiğine uzanan parça parça tarlaları, bostanları, daha ileride ise boğazı seçti. Karşıda Ayasofya ve Sultanahmet'in kubbe ve minâreleri, sağ tarafta ise Galata'nın kiliseleri, harap surları ve o meşhûr kulesi hayal meyâl seçiliyordu. Büyük bir sebâtla günlerdir sürdürdüğü yolculuğunun artık son menziliydi bu. Eğer içinde o muazzam kin olmasaydı, derviş kendisini binlerce fersah uzaktan tâ buraya kadar ulaştıran Cenâb-ı Hakk'a şükredebilirdi. Fakat bunun yerine o, kemerindeki bıçağı bir yoklayıp dişlerini daha bir sıkarak azimle, yokuş aşağı inmeye başladı. Yağmur her an bastırabilirdi. Gök gürlemeye başladığı zaman Üsküdar'da, Merzifonlu bir tüccârın pamuk balyalarını taşıyan bir salâ, birkaç serseri ile

birlikte iki metelik karşılığı yolcu olarak kabul edildi. Sal nihâyet, Galata tarafındaki Havra yakınlarında, Alacakulluk İskelesi'ne yanaştı. Derviş karaya ayak bastığında, Kara Mustafa Paşa Câmii'nin minâresindeki şerefeden müezzin ağlamaklı bir sesle salâ veriyordu. Hakkın rahmetine kavuşan zât, Galata Mevlevîhânesi'nin pek muhterem şeyhi, cennetmekân Nuvârif Bursevî idi.

Gel gör ki, intikam duygusuyla yanıp tutuşan derviş, bu mübârek kişi için rahmet bile okumadı. Nedense yağmur bir türlü yağmıyordu. Hava kasvetliydi. Lodos tarafından esen şiddetli rüzgâr gökyüzündeki yağmur yüklü kara bulutları sürüklüyor, dalgalar sahile vuruyor ve kıyâmet kadar martı da denizin üzerinde çığlık çığlığa uçuşuyordu. Ancak Mevlevî dervişinin üzüntü ve sıkıntı duyması imkânsızdı. Çünkü artık nedense, adamın bütün ruhunu o kapkara duygu istilâ etmişti. Onu ayakta tutan kuvvet, sanki canı değil de nefretiydi. Hattâ neredeyse, canı bedenini terk etse bile sadece nefreti, onu belki de senelerce yaşatabilirdi. Taş merdivene doğru yürürken, yolun iki tarafındaki salaş meyhanelerden gelen leziz şarap kokusu da herhâlde onu, bu duyguyla sarhoş olduğu için fazla etkilemedi. Merdiveni tırmanıp Kireç Kapısı'ndan Arap Câmii Yolu'na girdi. Surp Krikor Kilisesi'ni sağına alıp Voyvoda Kapısı'na erişti ve sağa sapıp yokuş yukarı yürümeye başladı. Kendisine havlayan köpeklere aldırmadan Küçük Kale Kapısı'ndan çıkıp hendeği geçti. Sur dışındaki bu bağlık bahçelik bölgede, tâ Galata Sarayı'na ve mevlevîhâneye kadar ancak birkaç ev görünüyordu. Çevrede ulu çam ağaçları, meşeler, çınarlar ve bu ağaçların altında yer yer, sağa sola, oraya buraya meyletmiş mezar taşları vardı. Derviş, yokuşu bir süre daha tırmandıktan sonra durdu. İşte nihâyet hedefine vâsıl olmuştu: Serviler ve kavak ağaçları arasındaki o lânetli ev, şimdi karşısındaydı.

Artık nedendir bilinmez, bir Mevlevî dervişini binlerce fersah uzaktan kendine doğru cezbeden bu tekinsiz ev, kesme kara taştan yapılmış, pencereleri sımsıkı kapalı, iki katlı ve epeyce havaleli bir binaydı. Burası Rafael'in evi diye bilinirdi. Özellikle geceleri, bu binanın yanından geçmek yürek isterdi. Babayiğit geçinen, ama yine de Mushaf'ı bir öpüp alınlarına koyduktan sonra, muskalarına da güvenerek gece vakti tekinsiz eve yaklaşmaya cesaret edenler, ertesi sabah heyecanla, bu uğursuz mekândan sık sık inleme ve kahkaha seslerinin geldiğini meyhanede yârenlerine anlatırlardı. Bu iki katlı kapkara binanın bir de, tıpkı putperest tapınaklarında olduğu gibi alınlığı vardı. Bu alınlığın tam ortasında, ne hikmetse, Frenklerin grifon dediği kartal başlı bir arslan kabartması göze çarpıyordu. Yakıcı yaz güneşi altında bile gece kadar karanlık ve ayın ışığı kadar da soğuk görünen bu binanın çeşitli kısımlarını dördülleyerek birbirleriyle oranlayan mimâr, herhâlde menâzır duygusu hakkıyla gelişmediğinden, alınlıkta, duvarlarda ve sövelerde gönyeyi tutturamamıştı. Sanki yerin yedi kat dibine âitmiş de, bir an önce oraya göçmek eğilimindeymiş gibi, yıkıldı yıkılacak görünen bu bina, belki de bir mimârî mûcizesi sayılmalıydı. Çünkü yapılan bütün hesap hatalarına rağmen bu eğri büğrü ev, tabîat kanûnlarının tekmiline birden meydan okurcasına ayakta kalmaya devam ediyordu. Felemenk kiremidiyle kaplı çatısının her bir köşesinde taştan oyma ve ağızları arslan biçiminde oluklar vardı. Yağmur yağdığında çatıdan akan su, işte bu arslanların ağızlarından aşağı şarıl şarıl akardı. Anlatılanlar doğruysa bacasından zaman zaman, zırnık ve kükürt kokan bir duman tütmekteydi. Hemen hemen herkes, tekinsiz evin en azından birkaç sâkini olduğuna kalıbını bassa da, uğursuz binanın cümle kapısından sadece bir kişi girer çıkardı: Kaputunun yenleri yanı sıra, şahin pençesini andıran ince ve kemikli ellerinde de

kezzap yanıkları olduğuna bakılırsa, bu kara kuru ve sakalsız bıyıksız adamın bir elkimya üstadı, yahut benzeri bir kara ilimle uğraşan bir âlim olduğu söylenebilirdi. Ağzındaki birkaç dişi tizâb benzeri eczâlarla kırmızıya, maviye ve yeşile boyamış Rafael isimli bu esrârengiz adam, çevre sâkinlerinden bazılarına göre, vaktiyle usta bir hekim, bazılarına göre ise işinin ehli bir eczâcı ya da hekimdi. Ama herkes, onun seneler önce cinlere karıştığı konusunda hemfikir sayılırdı. Başında siyah bir Yahudi serpûşu, daracık ve cılız omuzlarına aldığı uzun ve eprimiş bir pelerinle dolaşan bu efendiden herkes bucak bucak kaçar ve selâmını bile almamanın yanı sıra, esnâf onu gördüğünde yüzünü çevirirdi. Çocuklar ise onu nerede görseler alay edip taşa tutarlardı. Dahası, nedendir bilinmez, Mevlevî dedeleri ve dergâhın diğer canları, lânetli evin önünden ne zaman geçseler, saygı ve sevgiyle baş kesmekteydiler. O civârda yaşayan ahâli ise, Mevlevîlerin bu sevgi gösterisinin hemen ardından, evin içinden korkunç bir inlemenin işitildiğini, bire bin katarak meyhanelerde anlatır dururdu.

İçini kemiren kin nedeniyle, tâ fersahlarca uzaktan kalkıp onca dağı aşan Mevlevî dervişi, Rafael'in evine, bu tekinsiz binaya, kim bilir neler düşünerek uzun uzun baktıktan sonra öç alma zamanının artık geldiğini anladı ve o anda hırsla, çenesini öyle bir sıktı ki, şakaklarından damarlar fırladı. Eli kemerindeki bıçağa doğru şöyle bir uzandı. Ama bu sırada, yokuşun aşağısındaki Kule Kapısı'ndan gelen kalabalığın feryâtlarını işitti. Kapıdan bir insan seli akmaya başlamıştı. Bu mahşer kalabalığının önünde, taşıyıp sevâba girmek için insanların birbirlerini neredeyse ezdiği bir tabut ve onun da önünde, cenazeye saygısından olsa gerek, boynunu büküp yere bakarak yürüyen bir imam vardı. Yağmurun bir türlü indirmediği o iç bunaltıcı havada, Kule Kapısı'ndan Galata Sarayı'na giden her iki tarafında da servile-

rin tâ göklere uzandığı o toprak yoldan, kalabalık bir cenaze alayı geliyordu.

Kara Mustafa Paşa Câmii'nde cenaze namazı kılınan o fukarâ babası, o mübârek ve mukaddes zâtın, yani Galata Mevlevîhânesi'nin şeyhi olan Nuvârif Bursevî Efendi merhûmun cenazeleriydi bu. Tabutunun üzerindeki yeşil örtüye, Enbiyâ sûresinin otuzdördüncü âyet-i kerîmesi sırmayla işlenmişti. Arkada ise ellerini birbirine çalıp ağlayan, hüngürdeyip bağıran, yırtınıp âh ü vâh eden, murassâ sorguçlu örfî kavuklarıyla birkaç paşadan, perişanî destâr sarılmış külâhlarıyla esnâflara; yatırtmalı üsküfleriyle bir kapıkulu gürûhundan, kırmızı sikkeleriyle Mevlevîlere; dalfesli, dalkülâhlı dilencilerden, saçlarını başlarını yırtıp dövünen kadınlara kadar, oradan buradan gelmiş binbir türlü insan vardı. Anlaşılan o ki, Kostantiniye'de kadir kıymet bilen, kalbinde az buçuk minnet duygusu taşıyan ve şu kadarcık insanîyeti olan ne kadar âdemoğlu varsa, bu cennetmekân zâtı âhirete uğurlamaya gelmişti.

Bu tantanayı seyreden Mevlevî dervişinin kalbi biraz yumuşar gibi oldu. Gönlünden, "Rahmetlinin bu kadar çok sevilmesi boşuna değildir herhâlde. Belki de dünyada hâlâ gerçekten iyi insanlar var, kim bilir?" diye geçirdi. Bu sırada kalabalıktan gözünden sicim gibi yaş akan bir dilenci hıçkıra hıçkıra, dervişe, "Gel ey dost! Gel bize katıl! Nuvârif Bursevî Efendi Hazretleri Hakk'ın rahmetine kavuştu. Gel de acımızı paylaş! Belki bu sayede az da olsa teselli buluruz!" diye nidâ etti. Hâl böyle olunca, duygulanan derviş bir yutkundu, ağlayan insanlara baktıktan sonra, mübârek bir zât olduğu anlaşılan bu şeyh için son vazifesini yapmaya karar verdi.

Kalabalık az sonra Galata Mevlevîhânesi'nin avlusunu tıklım tıklım doldurmuştu. Cenaze buradaki bir hazîrede, "Suskunlar" diye anılan küçük kabristanda toprağa verile-

cekti. Derken, merhûmun defni için açılan çukura iki Mevlevî dedesi girdi ve kefeninin bağlarından tutup şeyh hazretlerinin nâşını, yüzü kıbleye gelecek şekilde yerleştirdiler. Hüzünlü ama vakûr görünen Mevlevîler ve canlar dışındaki hemen herkesin hıçkırıkları ve feryâtları sürüp gidiyordu. İmam Kur'ân okurken mezara kürek kürek toprak atılmaya başlandı. Cenazeye katılan her hayır sahibi mezara, her iki elleriyle üçer kere toprak attı. Ardından toprak sıkışsın ve sertleşsin diye mezara üç testi su döküldü. Telkin de verildikten sonra defin işlemi bitmişti. Şimdi ise âdet gereği, cenazeye katılan herkese yemek verilmesi gerekiyordu.

Bunun için semâhânenin ve hücrelerin bulunduğu binanın çevresindeki sundurmaların altına kilimler serildi, minderler konuldu, nihalelerin üstüne siniler yerleştirildi. Zâdegân takımı şeyh dairesine buyur edilmişti. Ama Mevlevîler yemeklerini elbette, kendileri için daha mukaddes bir yerde, yani mutfak-ı şerifte yiyeceklerdi. O zamanlar mevlevîhânenin mutfağı, üstü tonozla örtülü kâgir bir binaydı. Kazanlarda yemeklerin pişirildiği üç ocağı ve bunların üstünde de, tuğladan örme kocaman üç bacası vardı. Kepenkleri açılmış mutfak penceresinden buram buram yağlı koyun eti, yağda kızarmış soğan, kuyruk yağı ve sirke kokuları geliyor, avludakilerin iştahını kabartıyordu. İyi çeken bacalara rağmen ocaklardan yayılan dumanın dışarı çıkması için açılan pencereden, içerideki canlar ve elindeki kepçeyle, kazanda fokurdayan aşı tadan kazancı dede görünmekteydi. İsten kapkara kesilmiş ocaklardaki odun ateşinin yaydığı hararet yüzünden canların alınları boncuk boncuk terlemişti. Ocaklardan yayılan duman ve yoğun buhar yüzünden mutfaktakiler ikide bir öksürüp tıksırıyorlardı. Neden sonra, dedenin emriyle canlar ellerinde keçelerle kızgın kulplarından kavradıkları kazanı ateşten indirdiler. Bu sırada kazancı dede, "Hakk berekâtını vere! Yiyenlere nâr-ı

imân ola! Dem-i Hazreti Mevlânâ, sırr-ı Ateşbâz-ı velî, Hû diyelim, Hû!" diye bir gülbang çektikten sonra canların tekmili, bir ağızdan, "Hûûû!" diye bağırdılar. Yemek pişmişti. Nitekim az sonra, semâhânenin sol tarafında bulunan mutfaktan, canlardan birisi, soluğu yettiğince, "Hûûûûû! Somata salâââ!" diye bağırarak kardeşlerini yemeğe çağırdı.

Rahmetliye karşı son vazifesini lâyıkıyla yaptığına kanaat getiren derviş oradan tam çekip gidiyordu ki, bir el koluna yapışıverdi. Gülümsemesine rağmen, acısından gözleri hâlâ yaşlı, elli yaşlarında bir Mevlevî dedesiydi bu. Dergâhta muhibleri onu "Neyzen İbrahim Dede" diye bilirlerdi. Daha sonra bu dergâha şeyh olacak olan bu adam, dervişin kolunu bırakmadan, yumuşak sesiyle şunları söyledi:

"Belli ki senin bizim lokmamıza ihtiyacın yok. Ama bizim sana ihtiyacımız var. Gel, soframıza şeref ver. Yemeğimizin tuzu, gözümüzün nûru ol. Gel soframıza! Gel!"

Bu ricâ karşısında dervişin suratı asıldı. Ama ters bir söz sarf etmeye de çekindi. Bu yüzden Neyzen İbrahim Dede'yle birlikte mutfağa doğru yürümek zorunda kaldı. Buraya söveleri damarlı mermerden yontulmuş, düz kemerli alçak bir kapıdan giriliyordu. Mutfak denilen mukaddes yer, üzeri tonozlu bir sofadan geçince sağdaydı. Canlar buraya girerken baş keserlerdi. Ama derviş böyle yapmadı. Hattâ sofraya oturup peşkiri dizlerine çektikten sonra yemeği bekleyen diğerlerinin tersine, parmağını ıslatıp tuza banmadı ve yalamadı. Derken sofralara, sahanlar içinde nohutlu, kestaneli, havuçlu ve yağlı koyun etli Özbek pilavı geldiğinde bile bu yemekten bir lokma olsun yemedi. Onun yerine çıkınından çıkardığı kuru ve küflü ekmeği yemeye başladı. Hâl böyle olunca, sofradaki diğer canlar da âdet üzerine, o nefis Özbek pilavından yemeyi bırakacak gibi oldularsa da, İbrahim Dede bir işâretiyle onlara engel oldu.

Sofrada asla konuşulmazdı. Fakat bu geleneği, Sultan Veled'in bile gerekirse ihlâl edeceğini düşünmüş olmalı ki, Neyzen İbrahim Dede, misâfir dervişe dönerek, "Yediğin ekmek herhâlde bizim lokmamızdan daha lezzetli," dedi. "Onu hiç olmazsa benimle paylaşmak istemez misin?"

Bir an şaşıran derviş, küflü ekmeğini ikiye böldü ama, yarısını İbrahim Dede'ye uzattıktan sonra önceki umursamaz tavrını takındı. Dede somundan bir lokma koparıp ağzına attı ve ona tekrar sordu:

"Yanılmamışım. Mevlâ'nın verdiği her rızk gibi bu da lezzetli. Ama bunu şimdi neden tercih edip yediğini sorabilir miyim sana?"

Derviş lokmasını çiğnerken, yarım ağızla, "Bana büyük kötülükler yapmış biri var," dedi. "Bıçağımla boğazladıktan sonra o kişinin ciğerini yemedikçe, kuru ekmekten başka Allah'ın hiçbir rızkını tatmamaya yeminler ettim!"

Neyzen İbrahim Dede gülümseyerek, "Kin şeytanın kahkahasıdır," dedi. "Bu duygu seni yoldan çıkarmış. Tekrar bize katılıp bu duygudan arınmaya ne dersin?"

Derviş, "Sevsinler!" dedi. "Yamak, aşçı olmak ister. Aşçı, aşçıbaşı olmak, şâkirt de kâtip olmak, kâtip ise paşa olmak ister. Paşaların istediği de vezir olmaktır. Kısacası herkesin istediği, bir şey olmak, olabilmek! Sizler de güyâ pişmek ve olmak istiyorsunuz. Aslında kendinizden başkasını kurtarmak peşinde değilsiniz. Sadece kendi ruhunuzu temizleyecek kadar da bencilsiniz. Yazıklar olsun size! Ruhunuzu kirletmemek için, taşın altına elinizi sokamayacak kadar da korkaksınız. Kinin ve nefretin ne olduğunu siz nereden bileceksiniz! Bu dergâhta kötülüklerden uzak yaşıyorsunuz. Padişâh tarafından korunup kollanıyorsunuz. Üstüne üstlük bir de saygı görüyorsunuz. Hâl böyleyken sizlere kim kötülük yapmaya cesaret edebilir ki! En önemlisi, sizin hiçbir yaranız yok! Ya benim yaralarım? İşte!"

Derviş hırkasını sıyırıp sırtını herkese gösterdi. Gerçekten de adamcağızın sırtında sayısız kırbaç yarası vardı. Bu hâl üzerine sofradakilerden bir hayret nidâsı yükseldi. Dervişin gözünden ise hırstan birkaç damla yaş süzüldü. Gözlerini yeniyle sildikten sonra, zavallı adam anlatmaya başladı:

"Anlatacaklarımı dinledikten sonra bana hak vereceğinizden kesinlikle eminim. Her şey bundan yirmi sene kadar önce başladı. Ben de bu dergâhta sizlerden biriydim. Adımı söylememe gerek yok. Çünkü onca seneden sonra, hiçbirinizin beni hatırlayabileceğinize inanmıyorum. Hiç unutmam, kış vaktiydi. Mezarlık ziyâretinden sonra akşama doğru, şimdi adını unuttuğum bir derviş ile dergâha dönüyorduk. Bu arkadaşım hakkında hatırladığım yegâne şey onun çok iyi ney üflediğidir. İşte o ıssız yolda, Rafael'in evi dedikleri o uğursuz binanın önünden geçiyorduk ki, birdenbire, arkamda biri olduğu hissine kapıldım. Dönmeme fırsat kalmadan, beynime balyoz gibi bir şey indi. Acımdan, tıpkı çilehanedeki nev-niyâzlar gibi dizlerim üzerine çöktüm. Başımdaki Yaradan gelen kan çenemden aşağı şıpır şıpır akarken, elinde sopayla birinin arkadaşıma saldırdığını gördüm. Herhâlde daha bir iri, dolayısıyla daha tehlikeli olduğum için ilk kurban olarak beni tercih etmişti. Arkadaşım inleyerek yere yığılmıştı ki, sopa bu kez benim enseme indi ve yüzüstü yere kapaklandım. Doğrulmak istiyor, ama acıdan ayağa kalkamıyordum. Buna rağmen, tam böğrüme bir tekme yedim. Derken eli sopalı saldırgan, benim ve arkadaşımın ayaklarına birer kement bağladı ve ipe asılıp bizi o esrârengiz eve doğru yerde sürüklemeye başladı. Yol engebeli olduğu için kafam sık sık taşlara çarpıyor ve bu da bana dayanılmaz acı veriyordu. Bu şekilde evin önüne sürüklendiğimizde, tâ uzaktan, akşam ezanlarını işittim. Derken bir anahtar kilitte tıkırdayarak döndü ve bir kapı gıcırdadı. Sonra bayılmışım. Kendime geldiğimde bileklerimde

zincirlerle bir duvara asıldığımı fark ettim. Neyzen arkadaşım da, sol tarafımda benim gibi zincire vurulmuştu. Sağda solda hiçbir pencere olmadığına göre, bu loş mekân evin bodrumu olmalıydı. Duvardaki nişte yanan üç mumlu şamdan buradaki yegâne ışık kaynağıydı. Bu arada burnuma, tandırda pişmiş kuzu eti kokusu geldi. Buna hiç anlam veremedim. Bir süre sonra bir elinde kırbaç diğerinde ise bir kovayla, merdivenlerden aşağıya biri indi. Neüzübillâh! Böyle nûrsuz çehreli adam hayatımda görmemiştim! Cellât Kara Ali ve yamaklarının tümü bile bu insan müsveddesi yanında damat gibi kalırlardı. Adamın kafası karpuz gibi kocaman, koca suratı ise ablaktı. Kalın ve biçimsiz dudaklarının üstündeki bıyığı seyrekti. Ayrıca göbekli ve iri yarıydı. Bize bakıp sırıttığında, eğri büğrü, çarpık çurpuk dişlerini görünce kanım dondu. Kovayı yere koyup önce arkadaşıma yaklaştı. Bu esnada burnuma kükürt kokusu geldi. Anlaşılan, bizi kırbaçlamaya kararlı görünen bu alçak adam, daha çok acı vermesi için kırbacını önce bu kükürtlü suya batıracaktı. İşte bu lânetler olasıca adam, köşeye seğirtip bir sahanın kapağını kaldırıp eline, tandırda pişmiş, buğusu hâlâ tüten bir kuzu budu aldı ve kükürtlü suya soktuğu kırbacıyla zavallı neyzen arkadaşımın sırtına bir darbe indirdi. Ardından kuzu budunu ısırıp koca bir lokma kopardıktan sonra tüyler ürpertici bir kahkaha attı. Benden daha zayıf olmasına rağmen, artık nedense, arkadaşım gık bile demedi. Gözü kör olasıca adam, bir yandan lokmasını çiğnerken kırbacını bu kez benim sırtımda şaklatınca 'Allah!' diye feryâdı bastım. Cehenneme gidesice adam, saatler boyu kırbacını bir arkadaşımın bir benim sırtıma indirdi durdu. Nefes nefese kaldığında, köşeye gidip elinde bir torbayla döndü. Torbadan çıkardığı tuzu yaralarımın üzerine serpince, hissettiğim acıdan nasıl olup da aklımı kaçırmadığıma hâlâ şaşarım. Aynı şeyi arkadaşıma da yaptı. Fakat o,

yine gıkını çıkarmadı. Geberesice herif ise, adamakıllı yorulduğundan mıdır, yere bir kilim serdi ve çöküp üzerine oturdu. Hiç unutmam, ağzından şu sözler döküldü: 'Bana Firâvun derler. Bursalı'yım. Bugün yediğiniz kötek daha bir şey değil. Önümüzdeki günlerde benden daha çok çekeceksiniz. Buradan sağ çıkarsanız eğer, bilin ki artık kalbiniz nefret dolu olacak. Bunun böyle olacağından emin olun, çünkü benim işim bu. İşimi de iyi yaparım.'

"Firâvun isimli ya da lakaplı bu alçak adam tam üç gün boyunca bizi kırbaçladı. Arkadaşımın belinden yukarısı mosmor kesilmişti. Allah biliyor ki, benim de ondan aşağı kalır yanım yoktu. Hiçbir günâh yahut kabahatim olmadan marûz kaldığım bu dayağın öcünü ne olursa olsun almaya, dişlerimi sıkarak üçüncü gün yemin ettim. Bu günün sonunda bayılmışım. Gözümü açtığımda bir küpün içindeydim. Artık nasıl olduysa, sikkemle hırkam bir çıkının içinde, ayaklarımın dibindeydi. Firâvun isimli o alçak, beni ve arkadaşımı birer küpe koyarak Üsküdar'da İranlı tüccârlara satmıştı.

"Neyzen arkadaşımı Halep'te sattılar. Beni ise Tebriz'e götürdüler. Orada bir çiftçiye satıldım. Allah'a şükürler olsun ki sahibim iyi huylu, insanîyetli bir ihtiyardı. Onun iyiliğini hiçbir zaman sû-i istimâl etmedim. Bu muhterem adamın karşı geldiğim yegâne emri yahut ricası, kalbimdeki nefreti atıp yerini sevgi ile doldurmamdı. Hattâ bunun için, ölüm döşeğinde biricik kızıyla evlenmemi ve çiftliği sahiplenmemi vasiyet etti. İstemeye istemeye bunu kabul ettim. Bir yıl sonra, karım bana bir kız doğurdu. Ama bu bile kalbimdeki nefreti söndürmedi. İntikam ateşiyle yanıp tutuşuyordum. Aradan seneler geçti. Kızım evlendi ve bir süre sonra torun sahibi oldum. Gel gör ki, Firâvun'a duyduğum kin bağrımı kavuruyordu. Derhal Kostantiniye'ye dönüp Firâvun isimli o canavarı boğazlayıp ciğerini yemeye can atıyordum. Karım ve kızım ne kadar ısrar edip yalvardılarsa da beni en-

gelleyemediler. Nihâyet bir gün sikkemi başıma giyip hırkamı sırtıma aldım. Ayrıca Tebriz pazarındaki, adam boğazlamaya en uygun bıçağa çeyrek altun ödedim. Ve yollara düştüm, şimdi ise, öç almak için işte buradayım. Er ya da geç, Firâvun'u boğazlayacak ve onun ciğerini yiyeceğim!"

Neyzen İbrahim Dede gülümsüyordu. Dervişe, "Belki de nefret gözlerini kör ettiği için beni hatırlamıyorsundur," dedi. "O geceyi ben de çok iyi hatırlıyorum. Rafael'in evinin bodrumunda seninle birlikte kırbaçlanan kişi bendim."

Dervişin şaşkın bakışları karşısında İsmail Dede hırkasını açıp sırtını gösterdi: Sırtındaki kırbaç yaraları dervişinkinden bile çok ve daha derindi. Sözlerine şöyle devam etti:

"İranlı tüccârlar seni nasıl Tebriz'e götürdüyseler beni de Halep'te taş ocağı işleten bir Fellâh'a sattılar. Elimde balyozla orada tam on sene taş kırdım. Firâvun'a duyduğum nefret belki de seninkinden bile fazlaydı. Sen nasıl kuru ekmeğe tâlim ettiysen ben de bu süre zarfında ney üflemekten kaçındım. Çünkü üfleseydim neyin ıslığı kalbimi yumuşatabilirdi. Ama sonunda kaçmanın bir yolunu buldum ve Kostantiniye'ye geldim. Cebimdeki son akçeyi bir marangoza vererek tornada, insanın beynini bir vuruşta dağıtacak bir sopa yaptırdım. Gece olunca da, Rafael'in evinin önüne gelip ağaçların arasında bir yerde pusuya yattım. Sabaha kadar orada bekledim. Nihâyet evin kapısı açıldı ve Firâvun dışarıya çıkıverdi. Sopamı elimde bir tarttıktan sonra adamın yaklaşmasını bekledim. Fakat bu sırada beklenmedik bir şey oldu: Kulağıma bir ney sesi geliyordu. Ama belli bir yerden değil, sanki her yerden geliyordu ses. Biri ya da bir varlık usûl usûl ney üflüyordu. İşte o anda, Bâtın Efendimiz'i hatırladım ve yüreğim aydınlandı."

Bu sözleri şaşkınlıkla dinleyen derviş sordu:

"Peki o lânet Firâvun'un beynini dağıttın mı?"

İbrahim Dede, "Hayır," dedi. "Ona duâ ettim."

Derviş, "Bedduâ mı ettin?" diye sordu.

İbrahim Dede, "Hayır," dedi. "Tam tersi, hayırduâ ettim."

"Anlayamıyorum," dedi derviş. "Onu hem öldürmemişsin hem de hayırduâ etmişsin. Niye yaptın ki böyle bir şeyi?"

İbrahim Dede, "Onun doğru yola dönmesi için duâ ettim," dedi. "Çünkü ölüyü diri yapan Mevlâ'nın kötüyü de iyi yapabileceğini biliyorum. Kötü ve ölü bir düşmanım olacağına, iyi ve diri bir dostum olsun istedim."

Dervişin gözleri yaşarmıştı. İbrahim Dede'ye "Sen ne kadar mübârek bir insanmışsın!" dedi. "Peki Firâvun'a ne oldu sonra?"

İbrahim Dede, "Ben mübârek sıfatını hakketmiyorum," dedi. "Mübârek olan kişi, Firâvun'un ta kendisi. Nedeni de şu: Duâlarım kabul olundu ve bu adam dergâhımıza gelip yüz sürdü. Onun yolu bizden uzundu. Çünkü biz iyiliğe kötülükten gelmedik. Ama o en sefil yerden gelerek en şerefli yere yükseldi. Bizden de o kadar ileri gitti ki, seneler sonra Firâvun yerine, onun tersi olan Nuvârif ismiyle dergâhımızın şeyhi oldu. Bu hâliyle daha dün sabah Hakk'ın rahmetine kavuştu. Senin öldürüp ciğerini yemek istediğin o Firâvun, işte mübârek Nuvârif Bursevî Hazretleri'dir!"

İbrahim Dede'yi hayretler içinde dinleyen dervişin, bu olaydan sonra bıçağını kırdığı ve yeni memleketi olan Tebriz'e, karısı, kızı ve torununun yanına döndüğü söylenir. İşte, Rafael'in evindeki o sırrı bilen yegâne kişi, Nuvârif Bursevî Hazretleri'nden sonra bu dergâhın şeyhi olan İbrahim Dede'dir. Bu mübârek neyzenin dergâhta en sevdiği kişi ise, Kalın Musa'nın torunu, Veysel Bey'in mahdumu ve Dâvut'un ikiz kardeşi, sağır ve dilsiz Eflâtun Bey'dir.

* * *

Başlangıçta sükût var idi. Ve her yer karanlık idi. Ve Yaradan Yegâh makamında terennüm eyledi. Ve bu ışıltılı nağ-

me ile etraf nûr oldu. Ve nağme boşlukta yankılanıp geri döndü. Ve Yaradan, bu Yegâh nağmenin güzel olduğunu gördü. Ve akşam oldu ve sabah oldu, birinci gün.

Ve Yaradan Dügâh makamında terennüm etti. Ve suların ortasında bir azîm kubbe peydâ oldu. Ve kubbe tâ arşa kadar yükseldi. Ve nağme, işte bu kubbede yankılanıp geri döndü. Ve Yaradan bu Dügâh nağmenin güzel olduğunu gördü. Ve akşam oldu ve sabah oldu, ikinci gün.

Ve Yaradan Segâh makamında terennüm etti. Nağme çöllerde ve enginlerde yankılanıp geri döndü. Ve Yaradan bu Segâh nağmenin güzel olduğunu gördü. Ve terennüme devam etti. Nağme ile mest olan toprak, ot ve tohum veren sebze ve meyve veren ağaçlar hâsıl etti. Ve akşam oldu ve sabah oldu, üçüncü gün.

Ve Yaradan Çârgâh makamında terennüm etti. Ve bu nağme, vecde gelip ışıl ışıl ışıldayan yıldızların ve kendisiyle, Yaradan'ın hem Gündüz'e hâkim olduğu Güneş ve hem de geceye hâkim olduğu Kamer'in bulunduğu göklerde yankılanıp geri döndü. Ve Yaradan bu Çârgâh nağmenin güzel olduğunu gördü. Ve akşam oldu ve sabah oldu, dördüncü gün.

Ve Yaradan Pençgâh makamında terennüm etti. Ve bu nağme, envaî çeşit deniz canavarlarıyla ve türlü türlü canlı mahlûkatla kaynayan deniz dibinde ve çeşit çeşit kanatlı kuşla dolu semâda yankılanıp geri döndü. Ve Yaradan bu Pençgâh nağmenin güzel olduğunu gördü. Ve akşam oldu ve sabah oldu, beşinci gün.

Ve Yaradan Şeşgâh makamında terennüm etti ve gelecek olan yankıya kulak kabarttı. Ancak bu kez, nağme yankılanmadı. Bununla birlikte Yaradan baktı ki, uzaklarda bir yerden aynı makamda bir âvâz gelir, hemen tanıdı: Cins cins canlı mahlûkatın ve yürüyenlerin ve sürünenlerin ve denizdeki balıkların, göklerdeki kuşların ve her şeyin hâkimi ilân edip mübârek kıldığı İnsan'ın sesiydi bu. Yaradan

bu sesin pek o kadar çirkin olmadığını gördü. Ve akşam oldu ve sabah oldu, altıncı gün.

Ve Yaradan Heftgâh makamında es eyleyip sustu. Çünkü sesini Yer ile Gök arasındakilere işte böyle duyurmuştu. Ve Yaradan, yedinci günü mübârek kılıp takdîs eyledi ve dinlendi.

Ve Yaradan, yerin toprağından adam yaptı ve onun burnuna, makamı gizli bir nağme üfledi. Adam bu nağmenin güzel olduğunu gördü. Çünkü adam artık yaşıyordu ve onu yaşatan da bu nefes idi. Ancak adam ve onun sol kaburga kemiği, meyveyi ısırıp yasağı çiğneyince, kendilerini diri kılan bu nağmeyi unuttular ve Aden'den kovuldular. Ne var ki âdemoğulları; Hâbil ve Kabil'den Hazreti İdris'e, Hûd Peygamber'den Firâvun Kâbus bin Muslap'a, Süleyman Aleyhisselâm'dan İskender Zülkarneyn'e, Melik Tubbâ Rıdvanüllâhi Aleyh'ten Âhirzaman Peygamberi Hazreti Muhammed Sallallâhü Aleyhi ve Sellem Efendimiz'e kadar bütün devirlerde; tamburdan santurdan yongardan, davula kavala miskala kadar türlü türlü musikî âletiyle; bu nağmeyi keşif yahut peydâ etmek için yırtınıp didindiler. Hattâ Sokrat ve Bukrat, bu esrârengiz nağmenin bir güftesi olduğunu da söylemişti. Bu âlimlere göre güfte, "Lazare, deuro ekso!" idi. İbn-i Uzluk ise bu nağmenin hem makamının hem de güftesinin Kürdî olduğunu söyledi: "Lazar, were derve!" İbni Uzluk aynı zamanda, makamı Kürdî olduğuna göre, nağmenin karar perdesinin dügâh olması gerektiğini de ileri sürmüştü.

Ne var ki, her şeyi bilmek için, belki hiçbir şey bilmemek gerektiğinden, âdemoğullarından bazıları, bildikleri her şeyi unutmaya hayatlarını adadı. Çünkü onlara göre, ancak hiçbir şey bilmeyen bir mâsum, gördüğü anda O'nu tanıyabilirdi. Bunun için belki de, ölmeden önce ölmek gerekiyordu. Ölmek aslında, içindeki şarabı tamamen döküp billûr kadehi boşaltmak gibi, her şeyi ebedîyen unutmak ve

artık hiçbir şey bilmemek demekti. Nasıl ki ancak boş bir kadeh Îsâ'nın kanıyla doluyorsa, aynı şekilde sadece her şeyi unutan bir gönül ilâhî esintiyle dolardı. İşte "Galata Mevlevîhânesi'nin şeyhi" olarak tanınmaktan ziyâde, "ney" denilen o muhteşem, derin ve bir o kadar da yalın sazı, hazâkatle ve ustalıkla üfleyip gönülleri açmasıyla bilinen Neyzen İbrahim Dede Efendi, bu esin dolu insanlardan biriydi.

Artık şeyh olduğu için başındaki sikkesine destâr sarmak zorunda kalmış bu aksakallı ve nûr yüzlü zât, dergâhın sâbık şeyhi olan merhûm Nuvârif Bursevî Hazretleri gibi canlara ve erenlere, Rafael'in evi önünden geçerken, eğer şu yaşlı şeyhin ricasını kırmak istemezlerse, eğer içlerinden geliyorsa ve eğer münâsip de bulurlarsa, saygıyla baş kesmelerini söylemişti. Bu esrârengiz ev ve onun içinde neyin olduğu, nelerin yapıldığı, şeyhten şeyhe geçen bir sır gibiydi. Baş kesip selâm verdiklerinde, evden gelen korkunç ve acı dolu bir feryât, bazen canların, muhiblerin ve hattâ dedelerin bile ödünü patlatırdı. Ancak, dergâha döndüklerinde, hele semâ yapılırken, kırmızı post üstüne dizleri üzerine oturup gözleri kapalı olduğu hâlde mutrîban mahfilinden gelen musikîyi dinleyen İbrahim Dede Hazretleri'nin yüzündeki huzuru ve nûru görürler ve böylece, "Allah'ın bir kulu bu kadar mutlu ve huzurluysa, dünyada korkulacak bir şey de olmamalı," diye içlerinden geçirirlerdi.

Neyzen İbrahim Dede neyine el atıp onu öptüğünde dergâhtakiler düğün bayram ederler, o bir besmele çekip neyini üflemeye başladığında kendilerinden geçerler, coşarlar ve mest olurlardı. Ama ne yazık ki, bu şeyh bilerek, ney üflerken ya bir perdeyi azıcık pes veya tiz çalar ya da bir sesi fazlaca uzatır, yani mutlaka bir, sadece bir tek hata yapardı. Kendisine, "Erenler, zîrgûleyi biraz dikçe üflediniz!" veya "Peşrevin ikinci hânesinde bir ara usûlü kaybeder gibi oldunuz!" diyenlere dâima şu cevabı verirdi:

"Kusur, benim imzamdır."

Ardından, şunu söylemeyi de ihmâl etmezdi:

"Kusur benim imzamdır. Bir ismim olduğu sürece bir kusurum da olacak ve olmalı."

Bazen de şöyle söylerdi:

"Kusursuzluk, Muhteşem Neyzen Bâtın'a mahsustur."

Neyzen İbrahim Dede, Mevlevîler arasında kabul görmüş ve rağbette olan bir kurala uymaz, yani kendisinden bahsederken, "ben" yerine "fakir" zamirini asla kullanmaz, "gittim" veya "geldim" demek yerine, "fakir gitti" ve "fakir geldi" demezdi. Üstelik bu şeyh zengin de sayılmazdı. Hücresindeki en pahalı şey, saatlerin yanı sıra dakikaları da kadranında gösteren, Frenk yapımı bir sarkaçlı saatti. Başındaki sikke, hepsi çift olmak üzere, üzerine giydiği iki hırka, iki elifî çakşır, bir kemer ve iki tennûre yanı sıra, bir kaşığa, bir bıçağa ve gençlik günlerinden kalma, öttürüldüğünde vahşî hayvanları kaçırtan bir nefîr'e sahipti. Bunlara elbette, Üsküdar tarafındaki, dededen kalma bostanın senede getirdiği ve çoğu dergâha verilen, yarısı da muhtaçlara bağışlanan, yüz akçe kadar geliri de eklemek gerekirdi. Konuşurken "Ben" tâbirini kullanması, Anadolu'dan gelmiş ve kendisini tanımayan, o zengin Mevlevî dedelerini şaşırtırdı. Böyle bir durumda şöyle derdi:

"Ben henüz 'fakir' bile olamadım. Yalan mı söyleyeyim? Dilerim ki bir gün gelir, gerçek bir fakir olurum. Allah'tan umut kesilmez, değil mi erenler?"

Bu sözleri işiten Mevlevî dervişleri de utana sıkıla ellerini hırkalarının içine daha bir çekerek, parmaklarındaki akik, yeşim ve hattâ elmasların pırıldadığı altun yüzükleri göstermemeye çalışırlardı. Aslında bu dervişlerin utanıp sıkılmalarına pek o kadar gerek de yoktu. Çünkü Şeyh İbrahim Dede Efendi (zîde takvâhu) Hazretleri'nin hem aklı hem gönlü ve hem de gözü, başkalarınınkileri değil, sadece ken-

di hatalarını ve günâhlarını görürdü. İşte bu şeyhin günâhlarından biri de, yüzü gözü kanlar içinde ve derbeder bir hâlde dergâha gelen o delikanlıdaki musikî yeteneğini anlaması sonucu, Allahü Teâlâ'dan niyâz ve talep ettiği şeydi.

O perşembe günkü ihyâ gecesinde, akşam namazını müteâkip dokuzyüzdoksanlık tespihle dergâhta hep birlikte "Allah" adını zikrederlerken çıkagelen bu perişan delikanlıyı görünce İbrahim Dede, canlara seslenip kantaron yağı ve sargı bezi istemişti. Yaralarını tımar ettikten ve zavallıya ayıüzümü şerbeti içirdikten sonra "hayırlı bir misâfir" olarak bellediği delikanlıyı kendi hücresine götürüp burada farekulağı tütsüsü yaptırmıştı. Ama delikanlının, bir başka hücrede üflenen neyin sesini işittiği anda yüzünde peydâ olan sevinç de, dedenin gözünden kaçmış değildi. Nitekim, elbette ailesine göndermeleri gerektiğinden dolayı ona Kostantiye'nin neresinde oturduğunu sorduğunda, delikanlı heyecanla ve biraz da endişeyle şöyle demişti:

"Bana ney üflemeyi öğreteceğinize söz verirseniz tabiî söylerim efendim!"

İbrahim Dede gülümseyerek bu vaadde bulununca delikanlı sevinçle, isminin Eflâtun olduğunu ve ailesinin de Sofuayyaş'ta oturduğunu söylemişti. Bu mahalleye gönderilen bir can, ikindiye doğru, kayıp yeğeni bulunduğu için dudaklarını kıpırdata kıpırdata şükür duâları okuyan ve Eflâtun'u gördüğü o âna kadar iki horoz ve bir koç adamış bulunan, Muhayyer Hüseyin Efendi ve o zamanlar henüz delikanlılık çağındaki Dâvut ile birlikte geri geldi. Ancak Eflâtun, Sofuayyaş'taki evlerine gitmemekte ayak diretiyor, kendisine bir söz verildiğini ve dergâhta kalıp ney üflemeyi öğreneceğini, nâzik bir şekilde, ama ısrarla söylüyordu. Nuh deyip peygamber demeyen delikanlının ağzından en son şu kelimeler dökülmüştü:

"Ben artık neyin ıslığının, ayrıca onu işitmemiz için bize

kulaklar ve dediklerini anlamamız için bir de gönüller veren Mevlâ'nın âşığıyım. Artık buraya âidim ve destûr verilirse, burada kalmak istiyorum."

O zamanlar zındana atılmamış olan Veysel Bey'den, ama asıl dedesi Kalın Musa'dan amcasının ricâ minnetle koparabildiği izinle ve Şeyh İbrahim Dede Efendi'nin de ikrârıyla, dervişlerin ateşten gömleğini giymeye karar veren Eflâtun, üç gün boyunca saka postunda dizleri üzerinde oturup uyumadan, uyuklamadan, yemeden, içmeden, konuşmadan ve hattâ kımıldamadan çile doldurmuştu. Bu süre sonunda başına takması için yünden bir arakkiye, üzerine giymesi için geniş etekli bir tennure ve beline bağlaması için de bir elifî nemed verildi. Mutfakta geçecek tam binbir günlük çilesinin başında, çivili tahtada semâzen başı tarafından kendisine semâ öğretildi ve böylece hakkettiği sikke denilen serpûşu başına taktı. Derken "ayakçı" olarak, başta mutfak olmak üzere hemen her yeri süpürdü, toz aldı veya yıkadı. "Pazarcı" olarak omzunda heybe, sırtında küfe ve elinde üç beş kuruş ve belinde pazarcı maşasıyla çarşıya çıkıp alışveriş yaptı. "Somatçı" olarak sofraları kurup kaldırdı. "Meydancı" olarak erenlere cezvede kahve yaptı. "Kandilci" olarak dergâhın kandillerini gece yakıp sabah söndürdü. Nihâyet, "tahmîsçi" sıfatıyla dibekte kahve dövmeye başlamıştı ki, dergâhın şeyhi, Neyzen İbrahim Efendi onu hücresine çağırdı.

Destûr deyip içeri giren Eflâtun yeri öptü ve oraya oturdu. Neyzen İbrahim Dede de aynı şeyi yaptı. Ardından görüştüler. Şeyhin yanı başındaki yüksekçe sehpada bulunan, kızıla çalan esmerce bir kız neyini görünce delikanlı heyecandan titrer gibi olmuştu. Delikanlının gözünü neyden ayırmadığını gören İbrahim Dede, "Aşk olsun!" dedi. "Hoş geldin" yerine bu kelimeleri söylemek bir Mevlevî edebindendi. "Aşk" dediği her yerde ve her anda gözlerinin içi gülen şeyh, vakit geçirmeden, sehpanın üzerinden çuhaya sa-

rılmış bir ney ortaya çıkardı. İncitmeden iki eliyle tutup öptükten sonra Eflâtun'a müjdeyi verdi:

"O kız neyine bakma," dedi. "Bu çok daha iyi. Yenikapı Mevlevîhânesi'ndeki bir üstât açtı bunu. Bu üstât dâima, Şam'daki Ayn Zerka sazlığından kesilen kamışları kullanır. Sen dergâha geldiğinde, amcan Hüseyin Efendi bana üç altun vermişti. Bu ney zaten iki altun eder. Senin için ben seçtim. Al!"

Ama Eflâtun'un gözü, ilk gördüğü kız neyindeydi. Bunu fark eden İbrahim Dede, o ney hicâz kamışından açılmış," dedi. "Atmaya kıyamadığım için onu saklıyorum. Ama açık ve kapalı sesler birbirini tutmuyor. Kelimelerle olmaz. En iyisi bunu ney anlatsın. Dur da sana göstereyim."

Önce kendi neyini alıp öperek besmele çektikten sonra, her defasında farklı delikleri kapatıp farklı nefes derecelerıyle üfleyen İbrahim Dede'nin hücresi, gerçekten de iki gerdâniyye, iki ayrı nevâ ve iki farklı muhayyer ile tınladı. Ama daha sonra, Eflâtun'un beğendiği ney ile bu perdeleri üfleyemedi. "Bununla kaba rast üflemek de imkânsız," dedi. "Ayrıca, tiz nevâ bile, üfleyemezsin. Çünkü pek iyi açılmamış bu ney. İstersen al bir bak!"

İbrahim Dede Efendi'nin, başpâresini yeniyle silerek uzattığı neyi eline alıp öptükten sonra alnına götüren Eflâtun'un bu "kamış" hakkındaki bilgisi, semâhânenin mutrîb heyetindeki dört neyzeni dikkatle seyretmekten öteye gitmiyordu. Hattâ eli hayatında ilk kez bir neye değmişti. Neyi tıpkı bu neyzenler gibi tuttu, başını biraz yana eğdi ve neyin yedi deliğine parmakları, dudakları ise başpâreye temâs eder etmez, nefesini gönülden üfledi. İbrahim Dede Hazretleri'nin yüzüne bir şaşkınlık ifâdesi işte o anda yerleşmişti. Çünkü kendisinin değer vermediği bu neyden düpedüz, kaba rast üflenmişti. İş bununla da kalmadı, Eflâtun'un dudakları daha da pes bir sesi buldu. Bu ses azıcık daha pes

olsaydı, neyden kaba geveşt üflenmiş olacaktı. Hayretler içinde kalan İbrahim Dede durmadan, "Mâşallah! Mâşallah!" diye söyleniyordu. Neden sonra delikanlıya, "Peki, mâdem ki bu kadarını biliyorsun, şimdi de üfleyebileceğin en tiz sesi üfle bakalım!" dedi. Bunun üzerine Eflâtun, nefesinin derecesini değiştirdi ve üflediği neyden bir tiz nevâ sesi işitildi. Bununla da kalmadı, ardından her biri gâyet temiz olmak üzere sırayla, tiz hüseynî, tiz âcem ve nihâyet tiz gerdâniyye üfledi. O kadar coşmuştu ki, o anda elinden bir türlü bırakamadığı neyi üfleyerek bütün perdeleri tek tek buldu ve hiçbirini unutmadı.

Bu bir mûcize olmalıydı. Ama Şeyh İbrahim Dede Hazretleri adamakıllı ciddîleşmişti. Neden sonra Eflâtun'a sordu:

"Seneler boyunca kulaklarından bir ıslık sesinin eksik olmadığını söylemiştin. Burada ise bu ıslığın aslında neyden üflenen bir ses olduğunu gördün. Merak ettim, kulağına gelen şu ıslığı, işte bu neyden üfleyebilir misin?"

Eflâtun sevinçle kabul etti. Ama Şeyh İbrahim Dede Efendi, o âna kadar açık olan kapıyı "kapadı", demir sürgüsünü çekti ve ses dışarıdan duyulmasın diye battaniyesiyle kapıyı örttü. Derken Eflâtun neyini üflemeye başladı.

Bu kapı sabah ezanı okunana kadar açılmadı.

Önce endişeye kapılan canlar, muhibler ve dedeler kapıyı defalarca çaldılar. Ama cevap veren çıkmıyor, ancak içeriden belli belirsiz bir ıslık işitiliyordu. Muhtemeldir ki, Şeyh İbrahim Dede Hazretleri inzivâya çekilmiş, tefekkür ediyordu. Ama yanındaki delikanlıyla gecenin bu saatine kadar kapanmasını hoş karşılamayan birkaç kişi de çıkmamış değildi.

Sabah vakti nihâyet kapı açıldı. Şeyh İbrahim Efendi'nin suratı ilk kez asılmıştı. Eflâtun ise o kadar mutlu, o kadar ferâh, o kadar keyifli ve o kadar müsterihti ki, sadece gülümsüyor ama kendisine sorulan soruları cevapsız bırakı-

yordu. Şeyh, kendi sikkesine sardığı destârı onun boynuna bağlamıştı. Rütbesini ve unvânını gösteren böyle bir alâmeti Eflâtun'un boynunda gören birçok kişi hayret etti. Fakat o sırada, susmakta ısrar eden delikanlının arkasında biri âniden, iki tencere kapağını birbirine çarptı. Ama Eflâtun ne geriye dönüp bir baktı ne de başka bir tepki verdi. Dedelerden biri şöyle seslenmişti:

"Zavallı sağır olmuş! Yazık! Ney üflemeye çok hevesi de vardı. Şimdi hem sağır hem de dilsiz!"

İşte bu vak'a, Eflâtun'un ikiz kardeşi Dâvut'un, o korkunç hayâletle yüz yüze gelmesinden, yaklaşık on sene önce olmuştu.

Segâh

Dâvut'un işi başından aşkındı. Hem cân-ı cânânı, biricik aşkı Nevâ'yı düşlemesi, hem yavuklusunun annesince verilen o saz semâîsiyle uğraşması, hem ûduyla her akşam akşamcıları ve ayyaşları üç kuruş için eğlendirmesi hem de tabîatüstü bazı muhtemel vak'alarla baş etmesi gerekmekteydi. Allah'tan ki, daha iyi bakılması için babası Kalın Musa'yı amcası Hüseyin Efendi yanına almıştı. Ancak ihtiyar gitmekte önce epey bir direnmesine rağmen, her akşam kuzu etli nohut verileceği vaadiyle razı edilmişti. Sedyeyle yeni mekânına götürülen adam o kırmızı çıkınına, sanki içinde hazine varmış gibi sımsıkı yapışmıştı. Soran çıktı mı, çıkınındakilerin aslında, Muharrem ayının ilk gününden Zilhicce ayının son gününe kadar bütün günlerinin hoş ve ferâh geçmesi için bir üfürükçü tarafından yazılmış tam üçyüzellidört meşin muska olduğunu söylüyordu. Dâvut onu her ziyâret ettiğinde, Kalın Musa'yı dâima yemek yerken görüyordu. Anlaşılan o ki, adam bu yeni mekânından memnundu. İyiydi hoştu ama, yine de evde yalnız kalmak Dâvut'un hoşuna gitmiyordu. Çünkü Nevâ'nın annesinin

verdiği kâğıttaki saz semâîsini gece vakti her çaldığında, Âsım'ın o parlak mavi hayâleti odada hemen zuhûr ediyordu. Ne var ki Dâvut, hayâletin ne zaman geleceğini, ortamın âniden soğumasından ve baykuşlarının banlamayı kesmesinden anlayabiliyor ve sarmaşığa tutunup pencereden avluya iniyordu. İşin üzücü tarafı, ilhâm ona sadece, periler ve cadıların uyanık kaldıkları zamanda, yani geceleri gelmekteydi. Gündüzleri ise değil ûd çalmak, hiçbir musikîyi dinleyemiyordu. Semâîyi gece, hem de bu evde tamamlaması lâzımdı. Çünkü Âsım'ın hayâletinden birkaç arkadaşına söz ettiğinde, başta Bağdasar ile Kirkor olmak üzere, muhiti ona biraz mesafelice davranıyor, aynı âkıbete uğramaktan çekindikleri için onu aralarına pek almıyorlardı. Hattâ amcası Hüseyin Efendi bile, Dâvut yemeğe gelmesin diye, bir kadın yollayarak her öğününü evinin kapısına bıraktırmaktaydı.

Sonunda Dâvut, Süleymaniye Câmii'nin altındaki ârâstanın ön cephesine bakan kahvehanede, takım taklavatıyla bir hayâlet avcısının bütün gün oturup iş beklediğini haber aldı. Bu adam çatısında baykuşların banladığı, perili ve hayâletli binalardaki, ifrit ve hayâlet dâhil olmak üzere, tabîatüstü ne varsa defedip karşılığında yüzaltmış akçe gibi mâkul bir ücret alıyordu. Bu haberi alınca Dâvut sevinmiş ve derhal adamın müşteri beklediği kahvehaneye gidip onunla, konuşmuştu. Adam kendisinin, üfürükçü cinci hacı hoca tâifesinden apayrı, fennî bir hayâlet avcısı olduğunu söylemiş ve âlet edevâtını da göstermişti. Bunlardan biri, insanın göğüs hizâsına kadar gelen bir üçayak üstüne raptedilmiş bir kutuydu. Öyle ki, bu kutunun derinliği ayarlanabiliyordu. Önünde bir ufacık delik olan kutunun arka tarafına ise, yarı şeffâf bir yağlı kâğıt boydan boya gerilmişti. Aynı tarafta bir de, içine bir kafanın girebileceği ebâtlarda, ışık geçirmez ve siyah bir örtü tutturulmuştu. Dâvut'a bu garip

âletin ruhları ve hayâletleri gösterebildiğini anlatmaktaydı. Hattâ inanması için Dâvut'a bu kutudan kahvehanenin ateşçisine doğru bir baktırdı. Siyah örtünün oluşturduğu karanlık içinden, kutunun arkasındaki yağlı kâğıda bakan Dâvut, ateşçinin ruhunu gerçekten de kâğıt üzerinde, ama tepesi taklak görünce hayretlere düştü. Hayâlet avcısı, esrârengiz kutuyu başka yönlere, başka kişilere doğru çevirdikçe, Dâvut'un hayreti artıyordu. Adam, "Görüntü ters olmasına ters ama, yukarıdan baktıkları için, göklerdeki melekler de bizi böyle görür," diyordu. Anlattığına bakılırsa eşya dâhil, yaşayanların bedenleri ile ruhları arasında ilâhî bir bağ vardı. Ama, bedeni olmadığına göre hayâletler için bu geçerli olamazdı. İşte hayâlet bu yağlı kâğıt üzerinde gözükür gözükmez kutunun deliğini tıkamak ve onun böylece hapsolduğu yağlı kâğıdı makasla kesmek ve daha sonra da bu kâğıdı yakmak, onu cehenneme göndermek için yeterliydi. Şaşkınlığı giderek artan Dâvut'a bir başka fennî araç daha gösterdi. Ağzı mantarla tıkalı şeffâf bir cam şişeydi bu. Üst ucu topuzlu bir pirinç tel, mantarın içinden geçip şişenin tâ ortasına kadar uzanıyordu. Telin ucunda ise, ufacık menteşelerle birbirlerine tutturulan ve düşey duran iki altun yaprakçık göze çarpmaktaydı. Hayâlet avcısı, "İşte bu şişeye 'hayâlet şişesi' derler, hem kehribara hem de hayâlete duyarlıdır," dedikten sonra kuşağından bir parça kehribar çıkardı ve yün gömleğine sürtüştürdü. Derken, "Şu yaprakçıklardan gözünü ayırma. Şimdi, onlara dokunmadığım hâlde hareket edecekler," dedi ve kehribarı şişenin ucundaki pirinç topuza değdirir değdirmez altun yaprakçılar, kendilerine hiç dokunulmadığı hâlde, birbirlerini itip esrârengiz bir biçimde iki yana doğru kalktılar. Hayâlet avcısı, "Çevrede bir hayâlet varsa, bu yaprakçıklar işte böyle havaya kalkar," diyordu. Adamın gösterisinden etkilenen Dâvut al aşağı tut yukarı derken onunla yüzyirmi akçeye anlaştı

ve takım taklavat toplandıktan sonra ikisi Sofuayyaş'a doğru yollandılar. Güneşin batmasına ve akşam ezanının okunmasına az kalmıştı.

Ya işinin erbâbı olduğundan yahut da müşteri bulduğu için ziyâdesiyle sevindiğinden olsa gerek, neşelenen hayâlet avcısı yokuşu adımlarken bir de türkü tutturmuştu. Yolda bir de Dâvut'a, öldükten sonra hangi insanların hortlayacağını anlattı durdu. Ona göre, biri kendi kendileriyle konuşuyorsa, bu onda iki ruh bulunduğunu gösterirdi. İşte bu ruhlardan biri hayâlet olurdu. Diğer taraftan, aynaya çok bakanlar da gün gelir iki kişi olurlar ve aynı âkıbete uğrarlardı. Bununla beraber, gömülürken yüzü kıbleye döndürülmeyen birinin hayâletinin başkalarını rahatsız edeceği, hayâlet kovuculuğu ile uğraşan câhil üfürükçü takımının uydurduğu bir hurâfeydi. Bunları anlatırken adamın yüzü gülüyor, neşe ve keyiften gözleri ışıldıyordu. Sanki bir gülyabanî, bir hayâlet yahut bir umacıyla değil, yavuklusuyla buluşmaya gidiyor gibiydi. Hiç korkmadığına ve gönlü bu kadar ferâh olduğuna göre, işinin ehli bir hayâlet avcısı olduğu âşikâr gibiydi.

Sofuayyaş'taki eve girdiklerinde akşam ezanı çoktan okunmuştu. Dâvut adamı, hayâletin göründüğü odaya çıkardı. Bütün kandilleri yaktılar ve oda ışıl ışıl oldu. Derken, adam üçayağı açıp kutuyu üzerine yerleştirdi. Gözü, hayâletin geldiğini haber verecek olan şişedeydi. Bu tabîatüstü varlığı dâvet edecek o esrârengiz saz semâîsini çalmaya hazırlanan Dâvut da ûdunu âhenkledi. Bir süre beklediler. Ortalık iyice kararmıştı. Derken yatsı ezanı okunmaya başladı ve Dâvut, kalbi güm güm ata ata, mızrâbı eline aldı. Hayâlet avcısı ise gâyet soğukkanlı ve hattâ epeyce de şen görünüyordu. Ezan bittiğinde, Dâvut semâîyi çalmaya başladı. Çok geçmemişti ki, adam "hayâlet şişesi"ndeki yaprakçıkların oynadığını gördü. Nedense ortalık buz kesmişti. Aşağıdan

sesler geldiğine göre, bulundukları kata merdivenden biri geliyordu. Basamaklara basarken çıkan gıcırtılara bakılırsa, gelen varlık olsa olsa, en az yüzelli okka çeken ızbandut misâli heyûla gibi bir pehlivan olmalıydı. Karar perdesine gelip semâîyi bitirmesine az kalan Dâvut'a, "Şşşşşşt! Geliyor işte. Onu tongaya bastıracağız! Sen hiç merak etme!" diye fısıldadı. Çok geçmemişti ki, odada mavi bir ışık peydâ oluverdi. Anlaşılan, hayâlet gelmişti. Fenne ve kendi ilmine aşırı güvenen adam, kutusundaki siyah örtünün altına girmiş, tetikte bekliyordu. Ansızın, Âsım'ın hayâleti odada görünür görünmez, Dâvut kıbleye doğru yere kapanıp secde etti ve gözlerini sımsıkı yumdu.

Adam ise üçayak üzerindeki kutusunu hayâlete yöneltti ve bu âletin yağlı kâğıdı üzerinde, değil bizzat şâhit olmak, o güne kadar hayal bile edemediği kadar korkunç bir varlığı ters olarak gördü. Hayâlet avcısının yüreği oynadı ve tüyleri diken diken oldu. Hayâletin çatık kaşları altındaki gözlerinin sadece akı görünmekteydi. Dehşete kapılan adam kutusunun deliğini çubukla tıkadı. Aklınca bu korkunç varlığı kâğıda hapsetmek istiyordu ama, hayâletin kutunun arkasındaki yağlı kâğıttaki sûreti de kaybolmuştu. Görünüşe bakılırsa bu varlıkla, ilim ve fen yoluyla başetmek mümkün değildi. Eli ayağı çözülen adam, siyah örtü altından başını kaldırır kaldırmaz, hayâletle yüz yüze geldi.

Aklınca kendisini bu yolla ketenpereye getireceğini sanan adamı gören hayâlet o kadar gazaba gelmişti ki, gözlerinden kızıl kıvılcımlar fışkırmaya başladı. Ardından, öfkesi nedeniyle birdenbire parlayıp alev aldı. Ama az buçuk yatışır gibi olunca alevler yavaş yavaş söndü. Tamamen sönünce, hayâletten bir süre duman tüttü. Sonra da, gözleri bir çift kızıl kor gibi parlayıp parlayıp sönmeye başladı. Ayrıca fânîlerin tersine, ciğerlerine hava değil de cehennemin kızıl alevini çektiğinden olsa gerek, burun deliklerinden çıkan

kıpkırmızı iki alev huzmesi, her nefes alışında ve verişinde şavkıyordu. Eğri burnu ve o korkunç yüzü olmasaydı, başında mermerşâhî destârlı arakiye, ayağında sahtiyan çizmeler, mâhir bir terzinin el emeği göz nûru olduğu hemen belli olan canfes çakşırı, atlas astarlı samur kürkü ile hayâletin aslında, kalıplı kıyafetli, gâyet muntazam bir zât olduğu sanılabilirdi. Efendi görünmesine rağmen, hayâlet ayağını yere hışımla öyle bir vurdu ki, döşemeden sağa sola şerâreler sıçradı. Hattâ darbenin şiddetinden evin tamamı şöyle bir sarsıldı ve hayâlet avlayarak ekmeğini kazanan adamcağız bile sendeleyip dengesini kaybeder gibi oldu. Çok geçmemişti ki öte âlemden gelen bu varlık, insan eti yiye yiye karın doyuran o amansız devlerin barındıkları mağaralar kadar kapkara ve koskocaman ağzını açtıktan sonra öyle bir kükredi ki, bu tüyler ürpertici sedâ, odanın dört bir yanında yankılandı. Beti benzi kül kesilen hayâlet avcısı sakır sakır titriyor, korkudan çeneleri birbirine takır takır vuruyordu. Kaçacak delik arayan adamcağız neden sonra duvardaki, içine şilte, yatak ve yastık gibi şeyler koyulan gömme dolabı gözüne kestirdi ve bir hamlede dolaba girip kapısını kapatarak saklandı. Allah'tan dolap boştu. Gel gör ki adam, hayâletlerin değil kapılar, duvarların bile içinden geçebileceğini unutmuştu. Nitekim hayâlet mavi ışık saçan elini dolabın içine sokmuş, el yordamıyla adamı yakalamaya çalışıyor, bir yandan da sabırsızlıktan parmaklarını oynatıyordu. El sağa gelince, korkudan yüreği tavşan gibi atan adamcağız eğilip altından geçerek sola doğru kaçtı. Bir ara el kaybolur gibi oldu. Adam soluk soluğa kalmıştı. Yüreciği güm güm atmaktaydı. Ama zeminden de mavi bir ışık geliyordu sanki. Adam yere baktığı vakit, elin aşağıda, kendi ayak bileğini kavramak üzere olduğunu gördü ve korkudan bir feryât kopardıktan sonra, zıplayarak bu tehlikeyi bertaraf etti. El, birkaç kez daha yakalamaya yeltendi. Yaradan'a

sığınan adam ise, feryâdı basa basa durmadan zıplamaya başladı. İşte bu arada, içinde bulunduğu dolabın, başka bir odaya açılan bir kapısı olduğunu fark etti. Kan ter içinde kalmıştı. Ancak ne kadar uğraşırsa uğraşsın kapı bir türlü açılmıyordu. Hamle edip sağ omzunu defalarca vurmasına rağmen kapı açılmadı ve adamın omzu ekleminden çıktı. Ne var ki yılmayıp bu kez sol omzuyla bir darbe indirdi ve nihâyet kapı açıldı. Ne çâre ki, hayâleti yine karşısında buldu ve korkudan koyverdiği feryât yedi göğü çınlattı. Buradan hemen kaçması gerekiyordu. Dolabın diğer kapağını açıp dışarı fırladı ve yine karşısında olan hayâletin içinden geçip kafesi parçalayarak kendini üst kattan sokağa attı. Zavallının uyluk kemiği kırılmıştı.

Hayâlet avcısı sokaktan Dâvut'a şöyle bağırdı:

"Bu hayâlet çok öfkeli! Hiç bu kadar öfkelisini görmemiştim. Allah sana yardım etsin. Çırağım yarın gelir malzemelerimi alır. Bana ödediğin yüzyirmi akçenin yarısını da sana getirir. Ücretin asla tamamını ödemem. Çünkü hayatımın yarısını bu gece kaybettim. Bir daha da senin evine adımımı atmam. Bunu böyle bilesin!"

Ama hayâlet görünür görünmez Dâvut, yere kapanıp kıbleye doğru gözleri kapalı olarak secde etmeyi akıl etmişti. Hayâlet avcısı feryâtlar atarken, kendisi o vaziyette, korkudan tiril tiril titriyor, ara sıra bir gözünü olsun açacak oldu mu hayâletin neşrettiği o mavi ışığı görüyor, bu arada da dehşetengîz bir inleme kulağına geliyordu. Hayâlet avcısının tüyüp yakayı sıyırmasının hemen ardından, Dâvut'un secde hâlinde olduğu bütün bir gece boyunca orada bekleyen hayâlet, ancak sabah ezanı okununca sırra kadem basmıştı.

Dâvut, içinde bulunduğu durumu sivri zekâlı birine anlatsa, hayâletin meçhûl bir nedenle tebelleş olduğu Nevâ'nın ve annesinin oyununa geldiğinin ve bu hanımların sadece belâyı defetmek için, lânetli bir saz semâîsinin yazıldığı o

kâğıdı sırf hayâlet başka yere gitsin diye verdiğinin; kısacası, tam anlamıyla bir enayi olduğunun işte şimdi anlaşıldığı cevabını alırdı. Gerçekten de, âşık olduğu için gözü ve basireti bağlanan Dâvut, hâliyle Nevâ ile annesinin evine musallat olan Âsım'ın hayâletini kendine bizzat çekmiş; ve sözüm ona, Nevâ'nın gözünde kahraman olmuştu. Kafası karışan Dâvut, sağır ve dilsiz ikizi Eflâtun'un çilesi binbir gün sürmesi gerektiği hâlde tam on senedir dibekte kahve dövdüğü yer olan Galata Mevlevîhânesi'ne gidip, Şeyh İbrahim Dede Efendi Hazretleri'ne bir danışmaya karar verdi.

* * *

Nevâ'nın annesi tarafından verilen kâğıttaki ebced ile yazılmış zîrgûle saz semâîsini inceleyen İbrahim Dede Efendi, bu eserdeki muhtemel kusur hakkında Dâvut'a şunları söylüyordu:

"Ustaca! Çok ustaca! Ama şu garibime gitti. Bu eserde bir ağırlık var. Havası, vakûr ve ciddî. Somurtuk ve çatık kaşlı bir semâî bu. Ruhu sakîl, okkalı ve kurşun gibi de ağır. Evet, ağır. Ağdalı ve helmeli. Makam tiz değil pes tarafına genişletilmiş. Niye böyle yapmış olsun? Seyre hüseynîden başlamış. O kadar ağırbaşlı ki, pes seslere, tâ yegâha kadar inmiş, sonra da dügâhta karar etmiş. Bir bakıma, Hâfız Post'un musikîsinin ruhunda tertip edilmiş. Daha ilk hânede karamsar bir hava var. Üçüncü hâneden sonra da teslim bütün hiddetiyle tekrar işitiliyor. İkinci hâne ise câzibeli, esrârengiz ve hülyâlı ama aynı zamanda biraz sert ve iç karartıcı. Ayrıca, kanûnun üstâtlık gerektiren imkânlarından da faydalanmış. Böyle bir saz semâîyi değil bağlamak, âşık bir kişi bu eseri dinleyemez bile. Eğer Âsım âşık idi ise, böyle bir şey yazacağını zannetmiyorum. Çünkü aşk insanı kanatlandırıp uçurur. Peygamberimiz'in mirâcını hatırla. İçinde o sevgi olmasaydı, hiç bu kadar yükselir miydi?"

Şeyhi dikkatle dinleyen Dâvut sordu:

"Ama efendim, bu eserde bir kusur olduğu muhakkak. Ama kusurun nerede olduğunu bulamadım. Bu semâînin bir tek sesi bile değiştirilirse âhenk bozulur. Çünkü mükemmel bir eser."

Düşünmesine bile gerek kalmadan, belki de ilhâmla, İbrahim Dede şunları söyledi:

"Evet, öyle. Ama mükemmellikle güzellik aynı şey değildir."

Dâvut susuyordu. İbrahim Dede konuşmasına devam etti:

"İşin zor. Çirkin bir şeyi güzel yapmak mümkündür ama, mükemmel bir şeyi güzel kılmak çok daha zahmetli bir iştir."

Bu sırada muhiblerinden biri, İbrahim Dede'nin istediği, evrâk dolu bir torbayı getirdi. Şeyh elini torbaya sokarak aranmaya başladı. Derken dürülüp sicimle bağlanmış bir tomar evrâk çıkardı. Bunlar ebcedle yazılmış şarkılar, peşrevler, semâîler, kârlar, besteler, âyinler ve oyun havalarından ibâret bir külliyâttı. "Burada Âsım'ın bir peşrevî olmalıydı. Sana vereyim, belki işine yarar," diyen İbrahim Dede, onca kâğıt arasında nihâyet aradığını buldu. Bu kâğıdı tam Dâvut'a veriyordu ki, bir şey dikkatini çekti ve kâğıda bakmaya başladı. "Tuhaf bir durum!" dedi. "Bana getirdiğin kâğıttaki yazı ile buradaki birbirini tutmuyor. Bendeki kâğıdın Âsım tarafından yazıldığından eminim. Her iki el yazısı farklı. Sendekini Âsım değil, başka biri yazmış olmalı."

Dâvut, "Peki, mâdem ki başka biri yazmış ya da tertip etmiş, bu semâîyi her çaldığımda Âsım neden geliyor?" diye sordu.

İbrahim Dede, "Belki de, onu çok rahatsız eden bir kusuru düzeltmeni istiyor," dedi. "Bedenini bu dünyaya bırakan Âsım'ın göklerde olması gerekirdi. İki nedenden ötürü: Hem öldüğü hem de âşık olduğu için. Hayatında tamamlanmamış, eksik ya da kusurlu bir şey olduğu için yeryüzü

onu çekiyor herhâlde. Anlaşılan, ruhunun özgür kalmasını engelleyip onu dünyaya çeken bir ağırlık var. Bu sakın bizim şimdi incelediğimiz o 'ağır' saz semâîsi olmasın? Bana kalırsa bu eser Âsım tarafından yazıldı ve musikîde epeyce mahâretli biri, belki de kötü niyetle bu semâîyi değiştirdi. Senin önündeki mesele, bu 'ağır' eseri kanatlandırıp uçurmak! Eğer bunu başarırsan, belki de Âsım huzur bulacak ve eseriyle birlikte göklere yükselecek."

Dâvut, "Peki! ne yapmam gerekir?" diye sorunca, şeyh de ona, "Hem basit hem de zor," dedi. "Bana kalırsa yapman gereken, eserdeki 'ağırlığı' kaldırman."

Dâvut giderken İbrahim Dede Efendi ona şu ihtârda da bulundu:

"Bu şehirde çok kötü şeyler olacak. Kendini ve sevdiklerini kolla!.."

* * *

Balık, Delv, Oğlak, Koç, Akrep, Kavs, Mîzân, Sümbüle, Boğa, Cevzâ, Yengeç ve Esed burçlarının makamları olan Uşşak, Nevâ, Bûselik, Rast, Hüseynî, Hicâz, Rahevî, Zîrgûle, Irak, Isfahân, Zirefkend ve Büzürg'ün, hilâfsız ve şüphesiz hâkimi; yegâhtan dügâha, segâhtan çârgâha, geveştten gerdâniyeye kadar cümle sedânın bilfiil şâhı; kanûnîlerin, defâfların, tamburîlerin, kudümzenlerin, çengîlerin, zurnazenlerin ve ûdîlerin tartışmasız hükümdarı olan, Muhteşem Neyzen Bâtın Hazretleri'nin ayağı kademli, başı devletli olsun! Adıyla sanıyla tanınsın! Saadeti dâim olsun! Dünya durdukça dursun! Aziz olsun izzet bulsun! Gönlü sefâda olsun! Âmin! Âmin! Âmin! Ancak ne çâre ki, bazı şahıslar onun, hâşâ huzurdan, bir mahdumu vardır ve ismi de Zâhir'dir, demekteydiler. Bu gafiller, Yedikule Kâhini'nin sözüne inanmış sâfdiller idi. Ama yine de gökteki sitârelere bakıp gelecekten haber aldığına inanan müneccimin hakkını

teslim etmek gerekir. Çünkü bütün Kostantiniye, bu kâhinin kehânetiyle çalkalanmıştı. Gerçi kâhinin söylediklerine dünya âlem inanmaktaydı ama, belki kehânet onların kuvvetli inançları sayesinde tahakkuk etmişti. Nasıl olduysa, bazı şahısların yolu, Sefer-i Hûmâyûn olduğu zamanlar, Venedik, Moskof ve Nemçe elçilerinin maiyetleri ile birlikte hapsedildikleri o dünyaca meşhûr Yedikule Zındanı civârına düşmüştü. İşte, zındanın sur içinde kalan kısmına bitişik, asırlık bir çınar ağacının koskoca gölgesi altındaki derme çatma meskenlerin arasında, zemin üzeri tek katlı köhne bir de ev vardı. Ortadan bel verdiği için, her an çökmesi kuvvetle muhtemel çatısındaki kiremitleri yer yer yeşil yeşil yosun tutmuş bu ahşap evde bir zamanlar, dünyevî ve uhrevî meselelerle senelerdir uğraştığı için saçı ağarmış o kâhin yaşamaktaydı. Rahmetli pederinden miras kalan evi Kostantiniye'nin sapa bir yerinde olduğu için, müşterisi ve geleni gideni az olan bu zâta ahâli, "Yedikule Kâhini" derdi. Fazla bir müşterisi olmayan kâhinin zaten parada pulda pek o kadar gözü yoktu. Çünkü bu mektep medrese görmüş, mürekkep yalamış adam, paradan çok ilmin kendisine değer verirdi. Hattâ öyle ki, neredeyse gün boyu, filozofların ve kadîm âlimlerin eserlerini satır satır kırâat eden kâhin, bilgiyi bir nimet kabul ettiği için Ramazan ayında sahurdan sonra okumayı bırakır, nefsini bastırarak iftar zamanına kadar elini kitaba sürmez, ancak akşam ezanını işittiği zaman Aristâtalis'in *Badü't Tabiîyye* başlıklı meşhûr eserinden bir bölüm okuyarak orucunu açardı. Bununla birlikte, ilim konusunda deryâ gibi olan kâhin, epeyce dindar da olduğundan, sadece ve sadece bir tek kitap kaleme almış, böylece kafa sermayesinin kırkta birini, okusunlar öğrensinler diye cahil cühelâ takımına zekât olarak vermişti.

Ne var ki bu kâhinin, kelimenin tam anlamıyla bir çehre züğürdü olduğu, bu yüzden peçe bile taktığı söylenirdi. Ne

var ki adamın başkaları gözünde en büyük kusuru, öyle her şeyi hayra yormaması, kehânetini müşterisine dobra dobra söylemesiydi. Meselâ mesleğe yeni bismillâh demiş acemî bir tefecinin yüzüne karşı, onun senetsiz sepetsiz verdiği bir borcun, fâiz asıl paranın doksandokuz katına ulaştığı zaman geri ödeneceğini söyler, yahut arkadaşlarıyla girdiği bir iddia sonucu, "Eğer dairenin çapına olan nispetini on gün içinde, ilk kırkbir hâneye kadar hesaplayamazsan, anamla Kâbe'de zinâ etmiş olayım!" diye yemin eden ve elbette bin pişman olup kapısına dayanarak, yapacağı hesabın sonucunun kaç olacağını soran sivri akıllı bir medrese talebesini ise tekme tokat evinden kovardı. Ama kâhinin asıl ekmek kapısı, Kostantiniye'nin dört bir yanından kalkarak tâ kapısına kadar gelip eşiğine yüz süren bazı müşterilere, kendilerinin tam dokuz kuşak sonrasına kadar zürriyetlerini hesaplayıp yazdığı şecerelerdi. Ayrıca kâhin namuslu bir insandı da. Çünkü, her atılışta kaç geleceğini kehânet yoluyla tespit edip bir bir deftere yazdığı bir fildişi tavla zarını, kumarbazlara satmak yerine bir kavanoz içinde muhâfaza etmişti. İşte bu zar, kehânete göre en son, âhir zamanda Hazreti İsâ tarafından atılacak ve şeş gelecekti.

Öte yandan Yedikule Kâhini, geleceğin olduğu kadar geçmişin bilgisine de vâkıf, zehir gibi bir tarihçiydi: Nitekim onun, Taberî'nin de dediği gibi, Kâbe-i Mükerreme'nin dünyanın tam ortasında olduğu, Âdem Aleyhisselâm'ın yaratıldığı toprağın da bizzat Azrâil tarafından buradan alındığı ve Âdem Babamız'ın, meçhûl bir ayın cumaya denk gelen onbeşinci gününün yedinci saatinde Hindistan'a düştüğü fikri, eserinin ilk bâbındaydı. Bunun yanında, Âdem'in ilk kardeşsiz oğlunun isminin Şid olduğu, Âdem vefât ettiğinde oğullarının sayısının kırkbini bulduğu ve dokuzyüzoniki yıl yaşayan Şid'in onlara hükmettiği gerçeği de, kâhinin yegâne eserinin dokuzuncu faslında anlatılmaktaydı.

Yine, ateşe secde eden Kabil'in oğlu Tûbal'a ve oğullarına İblis, şarap yapmayı ve müzik âletleri çalmayı öğretmişti. İşte, tam on sene gece uykusu uyumayan ve geceleri sabaha kadar namaz kılan Hazret-i İdris Efendimiz, bu kişilere gönderilmişlerdi. Ayrıca, Hoşnak ve Tahmures'in ardından padişâh olan Cemşid'i, Evlâd denilen yerde Buyurâseb'in hangi hile ile yendiği, Yedikule Kâhini'nin kitabındaki dördüncü fâsılda izâh edilmekteydi. Öte yandan, Nuh tufanından bin sene sonra, Yafes soyundan gelen Ejderhaî Dahhak'ı yenen Isfahânlı Kâve'nin yattığı kabrin nerede olduğu, Nemrud bin Kenan bin Kuş bin Nuh denilen zâlim padişâhın, puthanede en çok rağbet edip yalvardığı putların tek tek isimleri, Haza binti Yelkame'den doğma ve Munsarih'ten olma Saba Melikesi Belkıs'ın, Süleyman Aleyhisselâm'a gönderdiği hediyelerin, şimdiki râyiç değerinin kaç filori olduğu da kitabında yazmaktaydı. Bundan başka, Musul Meliki Dadiyan'ın kızıl altundan yapılma bir puta neden taptığı, Sultan Tubba'nın Kâbe'ye niçin örtü giydirdiği, Habeşî Ebrehe'nin oğlu Yeksum'un, Yemen'deki saltanatının hangi sebeplerden dolayı bu kadar kısa sürdüğü gibi daha nice soruyu, kâhin bir bir cevaplamıştı.

İşte bu kâhinin, dünyanın nelere gebe olduğunu ve geleceğin neleri getireceğini adamakıllı hesaplamak için evinin taraçasında yıldızları seyrede seyrede mesleğinin gereklerini yaparken, bir ara uykusu galip geldi. Gökte ansızın peydâ olan o yıldızı belki de bu yüzden fark edemedi. Gerçi bir ara duraksamış ve o anda gökyüzünde sanki garip bir vak'anın zuhûr ettiği zehâbına kapılmıştı. Ancak ölümün kardeşi olan uykunun onu kör olmaktan kurtaracağını bilemezdi. Bu yüzden gök kubbesini rasat etmeye üşendi, dededen kalma pirinç usturlabını duvara astıktan sonra gecelik entarisini üstüne giydi ve gecelik takkesini başına takıp yattı. O gece hayatının en derin uykusunu uyuyan adam sa-

bah vakti, kendisine senelerce yoldaş olan eşeğinin anırmasını işitemeyince meraklandı ve merdivenden inerek, kazâen kapısını geceden açık unuttuğu ahıra baktı. Ancak hayvanın yerinde yeller esiyordu. Eşek ya kaçmış ya da kaçırılmıştı. Kâhin ellerini birbirine çalıp bir âh eyledi ve sabah namazını kıldıktan sonra, eşeğinin yuvasına sağ ve selâmetle vâsıl olmasını Allahü Teâlâ'dan niyâz eyledi. Duâsı kabul edilmiş olmalıydı ki, üç gün sonra vuslat gerçekleşti: Dördüncü günün sabahı eşek, arkasında yedi kör adamdan oluşan bir kafileyle geri geldi. En öndeki kör eşeğin kuyruğuna, diğerleri de tek sıra hâlinde birbirlerinin omuzlarına tutunmuş kâhinin evine doğru gelmekteydiler.

Cübbeleri yırtık pırtık, pabuçları delik deşik, çakşırları lime lime olmuş bu yedi kör, Kahire Kâhini Bilâl, Urfa Kâhini Heybet, Basra Kâhini Abbas, Hicâz Kâhini Mesût, Trablus Kâhini Zeynel, Kazan Kâhini Selahaddin ve Bağdat Kâhini Munkasım idiler. Yedikule Kâhini, perişan durumdaki meslektaşlarını hemen içeri buyur etti. Kör bir kâhin yıldızları rasat edemeyeceği için geleceği bilemezdi. Anlaşılan bu kâhinlerin yegâne ekmek kapısı da artık kapanmıştı. Kör müneccimlere bu yüzden çok acıdı ve yüreği cız ediverdi. Tahta zemine bir kilim serdi ve hazırladığı siniye, kalaylı tas içinde süt ile yedi de kaşık koydu. Taze bir ekmeği süte doğradı. Derken bu kör efendiler ağız tadıyla ve kıtlıktan çıkmış gibi tıka basa, bu yemeği yiyip bitirdiler. Nezâket gereği hepsi teker teker geğirdikten sonra çehrelerine kan ve vücutlarına derman geldi.

Yedikule Kâhini, "Efendiler, nedir bu hâliniz?" diye sordu. "Sizler ki Kahire, Bağdat, Kazan, Hicâz, Urfa, Basra ve Trablus gibi, birbirlerinden fersahlarca uzakta iklimlerden ve bucaklardansınız. Şu körlük denilen felâket nasıl oldu da yedinizin birden başına geldi? Hem kaderinizi hangi yıldız belirledi ki, yediniz de birbirinizle buluştunuz?"

"Bize sakın acıma!" dedi Hicâz Kâhini Mesût. "Biz göklerdeki büyük bir hakikati görmüş adamlarız. İşte bu yüzden kör olduk. Kanûndur bu: Nihaî Hakikat'i bir kez görünce, kişi kör olur. Çünkü artık başka bir şeye bakmasına hâcet kalmaz. Yedi iklim dört bucağı dolaşarak nice garâibe şâhit olmuş ve bir asra yakın ömür sürmüş cümle maceraperestin gördüğü şeylerin yekûnunun bin katının bile, bizim gökte gördüğümüz mûcize yanında esâmesi okunmaz. Çünkü tek tek bizler, Muhteşem Neyzen Bâtın Hazretleri'nin oğlu Zâhir Efendimiz'in, yarından tezi yok Kostantiniye şehrinde tecessüm edip palas pandıras boy göstereceğini müjdeleyen, o Zühre'den bile parlak yıldızı gördük. Göklerde yüz binlerce lâalettayîn yıldız pire gibi kaynıyor; ama bizim gördüğümüz yıldızın diğerlerinden farkı, kendisini bir kez göreni bakışını ayırır ayırmaz kör etmesi. Bu yüzden, ekmek parası kazanmak için gökyüzünü her gece rasat eden seni de, o yıldızın parladığı tarafa pek bakmaman için ikaz ediyoruz. Meraka kapılıp bir baktın mı, Alimallâh kör olursun bizler gibi! Sana ihtârda bulunmamızın diğer nedeni, artık gözlerimize perde indiği için sadece o uçsuz nâmütenâhî karanlığı, yani Zıllullah'ı gören bizlere, ışığı görebilen bir zât olman hasebiyle kılavuzluk edip, ha bugün ha yarın bu şehirde zuhûr etmesine kıl payı kalan Zâhir Efendimiz'e bîzahmet götürmen. Çünkü Bâtın'ın oğlu Zâhir'in huzuruna varıp ona secde edeceğiz."

Yedikule Kâhini şaşırmıştı. Diğerlerine şöyle dedi:

"Ne! Bâtın'ın bir oğlu mu var! Bunu sakın orada burada söylemeyin! El âlemin maskarası olursunuz! Hattâ sizin canınıza okurlar!"

Bu uyarı üzerine, Basra Kâhini Abbas şunları söyledi:

"O parlak ve mûcizevî yıldızı sen de görseydin, söylediklerimize aklın yatar, hattâ bizlere dâhil olurdun."

Meraktan çatlayan Yedikule Kâhini şunu sordu:

"Peki, bu yıldız nerede? Nerede olduğunu tarif ederseniz pek o tarafa göz atmam. Sizler de bir hayır işlemiş olursunuz."

Kör kâhinler bir müddet sustu. Neden sonra Basra Kâhini, şunları söyleyerek sükûtu bozdu:

"Frenk müneccimi Evveliyus'un keşfettiği şu takımyıldız var ya! Ne diyorlardı ona? Hah! 'Altılık'! İşte bu takımyıldız gökyüzünün tam tepe noktasındayken, o mûcizevî yıldız yeni yeni doğuyordu. İşte yıldıza o an gözüm ilişti, daha sonra hiçbir şeyi göremedim. Ama bu elbette Basra için geçerli."

Kazan Kâhini ise, "Çoban Takımyıldızı doğduktan iki saat ve otuz dakika kadar sonra doğdu," dedi.

Hicâz Kâhini şu bilgiyi verdi:

"Ben de onu Mekke'de, 'Yılan' doğduktan bir saat ve yirmi küsûr dakika sonra gördüm."

Urfa Kâhini de, "Zâhir'in geleceğini haber veren o mûcizevî yıldız, 'Kuğu'nun üstündeydi," dedi.

Bağdat Kâhini lâfa karıştı ve şunları söyledi:

"Evet! Ejderhâ takımyıldızının altındaydı!"

Trablus Kâhini, "O yıldız 'Sefe'nin de yanındaydı," derken, Kahire Kâhini de, "Evet!" dedi. "Mûcizevî yıldızın Büyük Neyzen Bâtın'ın oğlu Zâhir Efendimiz'in geleceğini haber verdiğini derhal anladım. Çünkü o yıldız, kadîm Rum müneccimlerinin 'Lüra' dediği, 'Çalgı' takımyıldızının, yani 'Şılyak'ın üstündeydi! Ölçümlerimizde bir hata yoktu. Hattâ çok geçmeden bizleri terk edecek ve kendi dükkânlarını açarak ahâliye kehânet hizmeti sunacak olan kalfa ve çıraklarımıza giderayak, ölçümlerimizin sağlamasını bile yaptırdık. Bilirsin ki, Güneş'ten, Utarit yirmisekiz, Zühre ise kırksekiz dereceden daha uzak olmamalı. Amma vâh ki, hiç birimiz, kehânetin kesinliğini gösteren bir cetvel, bir zâyiçe hazırlayamadık. Gök haritalarımız yeterli bilgi vermiyordu.

Kehâneti bu yüzden kimseye ilân edemiyoruz. Çünkü yıldızı, doğuşundan batışına kadar takip etmemiz lâzım. Bu ise bizler için imkânsız!"

Yedikule Kâhini, "Bunu ben yaparım!" dedi. "Zâyiçeyi ben hazırlarım!"

Ancak Kahire Kâhini Bilâl, "Sakın unutma!" dedi. "Aristâtalis'in dem vurduğu gibi, 'göz'ün vazifesi sadece 'görmek' değil, Hakikat'i görmektir. Hakikat'i gören bir göz, artık başka bir şeyi göremez. Çünkü o artık, başka bir vazifeyle mükellef değildir ve başka bir gayesi de yoktur. O yıldızdan gözlerini ayırdığın anda kör olursun! Bize kılavuzluk edecek kişinin kör olmasını da istemeyiz."

Yedikule Kâhini kibirle, "Ben sizin bilmediklerinizi de bilirim!" demişti.

Hepsi yol yorgunu olan yedi kâhin, kendileri için hazırlanan döşeklere uzanıp yatar yatmaz, tıpkı "yedi uyurlar" gibi derin bir uykuya daldılar. Uyudukları için hâliyle, hoşnut olmaları gerekiyordu. Çünkü rüyalar olmasa hiçbir şey göremeyeceklerdi. Yedikule Kâhini ise elinde usturlap olduğu hâlde, taraçasında gökyüzünü rasat etmekteydi. Derken birinci horoz ve ardından da ikinci, nihâyet üçüncü horoz da öttü. Yatsıdan tâ imsâk vaktine kadar gök kubbesine bakan kâhin, güneş doğduğunda bir zâyiçe hazırlamıştı bile. Ama sadece sol gözü kör olmuştu.

Çünkü, mûcizevî yıldıza, bir kumaş parçasıyla örttüğü sağ gözü ile değil, diğeri ile bakmıştı.

Hemen kâhinleri uyandırıp onlara, taraçasında yaptığı rasadın sonuçlarını anlattı. Hazırladığı zâyiçeye göre, gökyüzünde peydâ olan o mûcizevî yıldız, Muhteşem Neyzen Bâtın Efendimiz'i temsil ediyordu. Buna bütün kâhinler katıldılar. Bu mûcizevî gök cisminin altındaki Çalgı takımyıldızına âit bir yıldız aşırı parlaktı. Zuhâl ve Müşterî arasındaki açı dikkate alınırsa, işte bu yıldız Bâtın'ın oğlu Zâhir'den

başkasını simgeliyor olamazdı. Çalgı'nın diğer yedi yıldızı ise, Ay "zahih" devresinde olduğuna göre, Kostantiniye'deki, musikî konusunda birer deryâ, birer üstât, birer dehâ olan yedi kişiyi işâret etmekteydi. Fakat tabîatı Kavga ve Savaş olan Merih, bu yedi yıldızın tam altındaydı ve sanki onları bir kavgaya teşvik ediyordu. Ayrıca Zühre'nin Güneş ile arasında üç burç bulunması, ilâhî esine, yani Neyzen Bâtın Efendimiz'in neyinden üflenen nağmeye delâletti.

Kâhinlerin fazla tartışmasına gerek bile kalmadı. Çünkü rasadın sonuçları son derece açıktı:

BİRİNCİSİ: Bâtın Efendimiz Kostantiniye'de meçhûl bir yerdeydi!

İKİNCİSİ: Bâtın'ın oğlu Zâhir bu şehirde zuhûr edecekti!

ÜÇÜNCÜSÜ: Kostantiniye'deki musikîde en derin, en bilge ve en usta olan yedi kişiden altısı elenecek ve içlerinden sadece biri seçilecekti!

DÖRDÜNCÜSÜ: Bu kişiye Bâtın Efendimiz, kendi neyinden üflediği en mukaddes nağmeyi, yani "hayat veren nefesi" dinletecekti!

Yedikule Kâhini işte bu kehâneti, eli darda olduğundan mıdır, o akşamüstü gelip yakınlarda bir akrabasının vefât edip etmeyeceğini, kendisine miras düşüp düşmeyeceğini soran kaknem bir kadına anlattı. Bu acûze ise kehâneti Çukur Hamam'daki nâtırlara söyledi. Nâtırlar gelinlik kızlara, onlar ise müstakbel kocalarına sayıp döktü. Derken kehânet, yeniçeri odalarındaki karakullukçulara, aşçılara, ustalara ve odabaşlarına yayıldı. Oradan kavukçulara, âvârelere, paşalara ve mebûnlara sirâyet etti. Çok geçmeden saraçlar, bal tacirleri, tersane çavuşları ve cam şişe üfleyenler arasında dal budak saldı. Hovardalar, falcı kadınlar, tellâklar ve hamallar da kehâneti işittiler ve ana babalarına, bacanaklarına, kayınpederlerine, dünürlerine ve eltilerine çıtlattılar. Ardından, tamburîler, zurnazenler, kanûnîler, kudümzen-

ler, ûdîler ve çengîler de duydu. Hattâ papağanlar bile kehâneti ezberlediler. Yedikule Kâhini'nin kehâneti dillere destan oldu. Hattâ bu kehâneti saz eşliğinde tegannî eden âşıklar bile çıktı. Koskoca Kostantiniye, bu haberle çalkalanmaya başladı.

* * *

Minârelerin şerefelerindeki müezzinlerin cemaati sabah namazını edâ etmeye çağırmasından epey sonra, tanyeri ağarırken, Çemberlitaş Hamamı'nın kapısında, uzunca bir yoldan geldiği kokusundan belli, kir pas içinde bir şahıs belirdi ve demir kapıyı yumrukladı. Kuşların yuvalarında cıvıldamaya başladıkları o saatte, hamam hademelerinden biri olan sernöbet belinde peştemâlle kapıyı açtığı vakit, pek gözü tutmamış olacak ki, elinde bir çıkın olan bu adamı tepeden tırnağa bir süzdü. Gömleği kirden muşambaya dönmüş salyalı sümüklü adamdan ter ve gaita kokuları burcu burcu tütmekteydi. Bu hâliyle adam tıpkı umacı, yahut hâşâ, maymun gibi görünüyordu. Hamamın hademesi ona tam, "Haydi! Başka kapıya!" diyordu ki, mundar adam uzun ve pis tırnaklı eliyle kesesinden beş akçe alıp hademeye uzattı ve böylece sernöbet hamamın kapısını ardına kadar açtı. Anlaşılan içeridekilere de kaş göz edilmişti ki, hamamcı ayağa kalktı ve epey yaşlıca, burun delikleri ve kulakları dâhil olmak üzere hemen her tarafından kıl fışkırmış bir tellâk hemen adamın koluna girdi. İşinin erbâbı olan bu tellağın ellerinden ve kollarından, yaşı dolayısıyla, mavi damarlar fırlamıştı. İsmi ise Yahya idi. Her tarafı leş gibi kokan adamın elbiselerini onu incitmeden, tıpkı bir güveyin onbeş yaşındaki bir gelini soyarken olduğu gibi, hattâ neredeyse ana şefkatiyle tek tek çıkardı ve beline peştemâl bağladı. Ardından onu kurnanın başına götürdü. Takunyelerinden gelen taka tuka sesleri, kurnalara akan suyun şırıltısı,

diğer birkaç müşterinin sümkürüp tükürmeleri ve bazen de göbek taşında bir tellâk tarafından vücutları ovulan bir iki kişinin, "Ââââh! Ooooy! Amaaan!" nidâları, hamamın kubbelerinde yankılanıyordu. Kubbelerde ayrıca, artık nasıl olduysa içeri girmiş bir güvercinin kanat sesleri de işitilmekteydi. Yahya, kir yumuşasın diye tepesinden aşağı on onbeş tas kaynar su döktü. Daha sonra ise, bir tasta çamur hâline getirdiği beyaz kille adamın vücudunu sıvadı. Şimdi sıra durulamaya gelmişti. Tas tas kaynar su ile çamuru temizledi ve bu kez, köpürttüğü sabun ve keseyle adamı bir güzel ovup keseledi. Derken kafasını dört sabun yıkadı ve adam pîrüpâk olunca koluna girip onu hamamın soğukluğuna götürdü. Adam billûr gibi ak pâk olmuş, çirkinliği gitmiş, güzel yüzlü, hoş bakışlı bir zât hâline gelmişti. Hattâ Yahya isimli tellâk, soğukluğa açılan kapının aralığından adama bakıyor, defalarca sabunlayıp keseleyerek elmas gibi pırıl pırıl yaptığı eserinden gözlerini alamıyordu. Ama en az tellağınki kadar bir bahşiş bekleyen hademe, adamakıllı gevşediği için soğuklukta bir sedire uzanmış adama hemen bir fincan acı kahve ile yanmakta olan bir tütün çubuğu getirmişti bile. Ne var ki, adam kahveyi kabul etmedi ve bir dilim kavun getirmelerini söyledi. Bu arada çıkınından, yeşil camdan bir şişe ile bir kadeh çıkarmıştı. Şişeden kadehine biraz rakı doldurmuştu ki, bu sırada hamamın soğukluğuna, o gece düşlerinde şeytan tarafından aldatıldığı için boy aptesti almış iki genç softa da girdi. Bir yandan da birbirleriyle fıkıh ilmi hakkında konuşuyorlardı. Bir dilim kavun ile rakısını içerken adam, softalara nedense, "Fıkıh ilim değildir. İnsanın bizzat aklını kullanması lâzım gelir," diye sataştı. Haddini bilmeyen adam kendilerine bulaştığı için softalar öfkeden kıpkırmızı kesilmişlerdi. Adam bu kez, "Bu okuduklarınız 'mühmelâttır' yani boş şeylerdir. Felsefiyyât okuyun daha iyi!" dedi. Bunun üzerine softalardan biri,

"Behey deyyûs! Sen bizim ilmimizi nasıl küçümsersin!" diye haykırdı. Diğeri ise, "Üstelik o şişedeki, dinimizce haram sayılan o iksiri içersin!" dedi. "Senin utanman sıkılman yok mudur! Şimdi Arkadaşım ve ben senden şikâyetçiyiz! Şimdi asesbaşına haber salacağız. Çünkü senin gibi bir günâhkârla, kadının önünde hesaplaşmamız gerekiyor!"

Adam hiç ses etmedi. Sadece çıkınını açtı ve çıkardığı ipek donu giydi. Derken kehribar sarısı gömleğini, vişne çürüğü rengindeki kemha çakşırını kuşandı. Beline lâhûrî kuşak doladıktan sonra başına, âbânî destâr sarılı külâhını taktı. Gıcır gıcır, kırmızı pabuçlarını ayağına geçirdi ve son olarak da, serâser kumaştan afili kaftanını sırtına aldı. Şimdi âdeta bambaşka biriydi. Ama işin kötü yanı softalardan birisi, subaşının emrindeki, ellerinde sopalarla şehrin âsâyişini sağlayan asesleri çağırmaya gitmişti. Nitekim bir süre sonra kapı güm güm vurulduktan sonra açıldı ve eli sopalı, beli hançerli, çehrelerinde nûr kalmamış üç ases içeri girdi. Onları çağıran softa, "İşte!" diye haykırdı. "Dinimize küfreden ve haram içki içen âdemoğlu, nah budur!"

Bu ağır bir suçtu. Hattâ aseslerden biri, öfkeden alt dudağını büzüp sanki vuracakmış gibi elini kaldırdı. Ancak adam bu zorbalıktan etkilenmişe benzemiyordu. Belki de zâdegân tâifesindendi. Nitekim kılık kıyafeti de bunu doğrular gibi görünüyordu. Bu nedenle pek fazla tartaklayıp hırpalamadan, sadece kollarından tutup, adamı Kadı Burhanettin Efendi Zîde Fazluhu Hazretleri'nin Ayasofya'daki iki katlı ahşap evinin yanındaki ahırdan bozma mahkemeye götürdüler. Zemini tahta döşeli ve duvarları beyaza boyalı olmasına rağmen hâlâ at ve katır pisliği ile idrâr kokan bu mekânın kapıcısı, girerken pabuçlarını çıkarmadı diye kulağını çekerek, softalardan birini adamakıllı azarladı. İşin kötüsü, o saatte öğrendiklerine göre, Kadı Burhanettin Efendi yıllarca pençesinde kıvrandığı o basur illetinden daha geçen gece

vefât etmiş, yerine başka bir kadı atanmıştı. Yeni kadı ise, koyu renk kavuğunun üzerine kara bir destâr sarmış, sırtına ise yine kapkara bir cüppe giymiş, ekşi suratlı bir zât idi. Öte yandan kadı ile mahkemenin sicil defterini tutan kâtip, şânlarına yakışır şekilde, yerden epeyce yüksekteki bir sekinin üzerine bağdaş kurmuşlardı. Sekinin yüksekliği marangoz tarafından öyle ayarlanmıştı ki, ikisi oturdukları hâlde, ayakta bekleyen diğer şahıslardan daha yüksekte görünmekteydiler. Ancak kadının oturduğu ve pamuğu hallaçlar tarafından altı ayda bir atılan yastığı, elbette ki kâtibin otura otura çürüttüğü yassı minderden daha şişkin ve yüksekçeydi. Kendilerinin diğerlerinden daha ulu görmeleri hiç de şaşırtıcı değildi. Çünkü nikâh akdinden ve hüccetten kadı yirmi akçe, kâtip ve hademeler de beş akçe alırdı. Ayrıca kadı, sicil kaydından sekiz ve attığı beher imza için de oniki akçe zahmetîye almaktaydı. İşin garibi, kadının hemen arkasında bir perde asılıydı. Kadı sanki emir alıyormuş gibi ara sıra perdeye kulak verdiğine ve bazen de oraya doğru konuştuğuna göre arkada, kadıdan da kudretli, eli ağır ensesi kalın, dişli tırnaklı biri olmalıydı. Ne gariptir ki, kadı perdenin arkasındakiyle konuşmaya başladıktan sonra, mekâna belli belirsiz bir kükürt kokusu yayılmıştı. Duvardaki sarkaçlı saate bir baktıktan sonra, Kadı Efendi, adama sordu:

"Mesleğin nedir? Ne iş yaparsın?"

Adam istifini hiç bozmadan, "Şarkı söylerim," dedi.

Kadı kızmıştı. Belki de itidâlini muhâfaza eden adama sinirlendiği için, "Sana 'Nasıl eğlenirsin?' diye sormadım," dedi. "İşini sordum. Ne iş yaparsın sen?"

Cevap aynıydı.

Kadı fena hâlde sinirlenmişti. Adam da sözüne devam etti:

"Rüzgâr nasıl ki uğuldar, su şırıldar, gök gürler ve yapraklar hışırdarsa, arslan nasıl ki kükrer, güvercin guruldar, bülbül çiler ve serçe cıvıldarsa, insan da şarkı söyler."

Kadı, "Peki, ismin ne senin?" diye sorunca, adam cevap verdi:

"Zâhir."

İşte bu sırada, perdenin arkasındaki bir şey söylemiş olacak ki, kadı oraya doğru kulak kabarttı. Neden sonra, "Peki Zâhir Efendi," dedi. "Üç suç ile ithâm ediliyorsun. Sana üç soru soracağım. Birincisi, 'Fıkhın ilim olmadığını ve insanın aklının bu ilimden daha yüksek olduğunu' söylemişsin. Dört mezhebin kurucuları olan İmam Şâfiî, Ebû Hanîfe, Mâlik bin Enes ve Ahmet bin Hanbel'in yaptıkları ilim değil de neydi? Küfür değil midir bu! Kendini nasıl savunacaksın?"

Zâhir cevap verdi:

"Şeyhülislâm Ebûssuud Efendi'nin fetvâsına göre, ilmi küçümsemek küfür sayılmasına rağmen, akıl olmadan ilmin de olamayacağı söylenirse, bu bir cezâyı gerektirmez."

Kadı bir süre düşündükten sonra, "Pekâlâ!" dedi. "Gelelim ikinci iddiaya! Hamamda rakı içiyormuşsun. Şarap ve benzeri müskirâtın haram olduğunu, şarap içen birinin 'şurb' suçunu işlediğini bilmez misin? Buna ne diyeceksin?"

Bu soruya verilen cevap şöyleydi:

"Ebû Hanîfe'ye göre, şarabın azını ve çoğunu, diğer müskirâtın ise ancak sarhoş edecek miktarını içmek bu suçu oluşturur. Ben ise şarap değil, rakı içtim. Üstelik sarhoş da olmadım."

Herkes sus pus olmuştu. Bu sözlerden sonra kadı, arkasındaki perdeye doğru dönüp baktı. Bir fısıltı işitildi. Ardından kadı, "Softalara, medresede okuduklarının mühmelat olduğunu söylemiş, bununla da kalmayıp onlara, felsefiyyât okumalarını tavsiye etmişsin," dedi. "Senin mühmelat dediğin ilimleri müderrisler medreselerde boş yere mi okutuyorlar?"

Zâhir, "Bunda da bir vebâl yok," dedi. "Şeyhülislâmın fetvâsı âşikârdır. Ebûssuud Efendi buna, 'Küfür lâzım olmaz,' diye fetva vermiştir."

Zâhir duvardaki sarkaçlı saate baktı. Tam kırk dakika geçmiş, kendisine sorulan üç soruya da doğru cevaplar vermişti. Söylenecek başka bir şey yoktu. Kadının, "Serbestsin, gidebilirsin," demesiyle siyah cüppeli, genç ve bağnaz softalar, ağızlarından tükürükler saça saça bağırarak karara itiraz ettiler. Ama iş bununla da kalmadı. Kadı gittikten sonra kâtip, mahkeme masrafı olan yedi akçeyi, ithâmları asılsız çıkan softalardan tahsil edecekti. Fakat softaların ceplerinden, sadece dört akçe çıkmıştı. Bunun üzerine muhzır ile mahkemenin hademesi onların yakasına tam yapışmıştı ki, Zâhir softalara, "Alın size onbir akçe!" dedi. "Size kalan dört akçeyle de hamamcıya ücretini ödersiniz."

Adam mahkemeden çıkıp uzaklaşırken iki softa Zâhir'in arkasından baka kaldılar ve başlarına gelen bu tatsız olayın, gece düşleri azdıktan sonra gusül aptesti alırken okumaları icâp eden bazı duâları es geçmelerinden ileri geldiğini düşündüler.

Zâhir mahkemeden çıktıktan sonra, Kostantiniye'de gündelik hayatın artık başladığını gördü. Sokaklar, işleri başlarından aşkın satıcılar, hamallar ve onlara, manavlardan bakliyat toptancılarına, kasaplardan zeytincilere kadar, türlü türlü esnâftan satın aldığı öteberiyi taşıtan efendiler, çeşmelerden kırbalarına doldurdukları suyu oraya buraya götüren sakalar, sattıkları balıkları, ciğerleri, taze simitleri ve sebzeleri feryâtlarıyla öven seyyar satıcılar, ferâceli kadınlar ve orada burada koşuşturup oynayan çocuklarla doluydu. Hele Tavuk Pazarı'na giderken sokakları sanki bir mahşer kalabalığı doldurmuştu. Hoca Hanı'na doğru yürüyen Zâhir, manavların bulunduğu sokağa girince, öksürüp boğazını bir temizledi. Çünkü şarkı söyleyerek, davasını insanlara duyurma ve onları dâvet etmenin zamanı gelmişti.

Hoca Hanı civârındaki satıcılar ve müşterileri, fevkalâde,

içli ve pırıl pırıl bir sedâ işittiler. Tatlı, yumuşak ve okşayıcı sesiyle biri şarkı söylüyordu:

Tana, tana, deredilli ten canım
Â deredillil, la deredillil len
Ez şevk-i tü an zülf ü cemâl tü nedîdim
Ez pây-i fütâdim bigûyed neresîdim
Tennen ne nenni, tenen ne nenni
Ten deredillil, la deredillil len
Tana tana derelli dost
Tanenni tanenni, âh dereldillil len

Şeyh Abdülâlî'nin kâr'ını kafadan değil de göğüsten gelen sesiyle terennüm eden Zâhir, bu kez bağdarını kimsenin bilmediği, soluk kesen, şevk verip dinleyenleri cezbeye getiren, coşturucu bir başka kâr okudu. Bu musikî o kadar esaslı ve hatasızdı ki, dinleyenler şahlanıp taşıyor, ruhları tutuşuyor ve hattâ, dinleyen ölümcül hastalar şifâ bulup kefeni yırtıyorlardı. Bu fevkalâde hânendenin tek kusuru, mükemmel olmasıydı. Çarşıda hemen herkes ona hayran olmuştu. Hattâ, bir kanûnî ile sazını siyah bir torbada taşıyan bir ûdî, feyz almak için olsa gerek, Zâhir'in ardı sıra gitmeye başladı. Ardından, Hoca Hanı'nı geride bırakan Zâhir, dokunaklı ve yürek paralayıcı bir şarkıya geçti. Öylesine hazîn ve dilsûz tegannî etti ki, dinleyenler bir göğüs geçirdiler, ciğerleri dağlandı ve yüreklerinin yağı eridi. Arkasında bir kalabalık birikmişti. Bir kemânî, bir defzen ve bir rebâbî de peşinden geliyordu. Tegannî ede ede Alaca Hamam'a geldiğinde ise Zâhir'i takip eden kafileye bir tömbekzen, bir tamburî ve bir kudümzen de katılmıştı. Hamamı geçerek Vezir Hanı'na doğru ilerlemeye başladıklarında Zâhir, iç açıcı, neşeli ve okşayıcı bir şarkıya geçti. Şarkı o derece tatlı ve ferâhlatıcıydı ki, istimâ edenler neşelenip keyiflendiler, gözleri parladı ve bir müddet için de olsa büyük

bir saadete nâil oldular. Zâhir'in peşinden gelenlere böylece, bir çengî, bir bendirzen, bir miskalî ve ayrıca, Yâkûtâ isimli bir santurî eklendi. Zâhir şarkı okumaya devam ediyor, bu arada da ağzından, "Gönül ey! Yâr! Dost! El aman! Â canım! Â sultanım! Yâr canım gel! Aman aman efendim! Yâr ey!" sözleri eksik olmuyordu. Bu şekilde şarkı söylerken Zâhir'in amacı neydi, neyi haber veriyordu, insanları neye çağırıyordu, ahâli için bu, yeterince açık değildi. Öte yandan kalabalığın ilk andaki şaşkınlığı geçmiş ve Zâhir için, "Mecnûndur! Delidir! Dîvânedir!" diye söylenmeye, hattâ onunla alay etmeye bile başlamışlardı. Derken kıkır kıkır gülerek ona nanik guguk yapmaya, onu tiye almaya koyuldular. Bu arada işi el şakası yapıp kahkahayı basmaya vardıranlar da oldu.

Zâhir kalabalığa, "Size neyi haber verdiğimi ve sizi neye dâvet ettiğimi bilin! Kulağı olan işitsin!" diye Müslümanlara ve "Ho ekhôn hous akousatô ti to pneuma legei!" diye Rumlara bağırmaya başlamıştı ki, birdenbire etrafı, yedi kör adam tarafından kuşatıldı. Tek gözü gören ve vakûr tavırlarına bakılırsa hakikatin sırrına ermiş biri onlara kılavuzluk ediyordu. İşte bu adam, "Kutsal nefesi üfleyen Bâtın'ın oğlu Zâhir sen misin?" diye sordu. O ise "Evet!" der demez, körlerin hepsi yere kapanarak ona secde etti. Körler kalabalık içinde kayboldukları sırada Tavuk Pazarı fırınının önündeydiler. Kalabalıktan bir adam, "Mâdem ki mübârek birisin, taşı ekmek yap da görelim!" diye bağırdı. Bu söz üzerine hiddetlenen Zâhir de, "Taşı ekmek yapacağıma, ekmeği taş yaparım daha iyi!" diye cevap verdi ve fırının önündeki tezgâha yığılmış ekmeklerden birini alıp adamın kafasına fırlattı. Bu darbeyle başı yarılan adam da kan revân içinde kaldı.

Hüseyin Efendi Câmii'nin önüne geldiklerinde Zâhir, yine aynı bağdardan bir şarkıya başladı:

Â dilleredir ten, na deredilli ten
Deredillil, la deredillil len
Güyâ ki der-in kubbe-i firûze kesinîst

Fakat aynı anda, câminin yegâne minâresinin şerefesindeki müezzin de öğle ezanını okumaya koyulmuştu. Fakat Zâhir'in göğüsten gelen sesi, sağ eliyle kulağını tıkayan müezzininkini bastırıyordu. Buna sinirlenen müezzin ezanı keserek, "Bre kıblesiz!" diye bağırdı. "Ezan-ı Muhammedî okunurken şarkı söylemeye utanmaz mısın!"

O sırada namazlarını edâ etmeye giden müminler Zâhir'e öfkeyle öyle bir baktılar ki, onların kem nazarını görüp ürkerek câmi avlusundan hep birlikte havalanan güvercinlerin kanat sesleri duyuldu. Şadırvanda aptest alanlardan bir adam, takunyesinin bir tekini Zâhir'e doğru fırlatırken çevredekiler, "İmânsız! Zındık! Kitapsız!" diye söylenmeye, hattâ haykırmaya bile başlamışlardı. Zâhir içinden, "Neyi reddettiklerini bilmiyorlar!" diye geçirdi ve bu insanların kendisine yükleyecekleri suçu da sezinledi. Arkasını dönüp peşine takılan bir avuç insana, ûd, kanûn, kemençe, def, rebâb, tömbek, tambur, kudüm, çeng, bendir, miskal ve santur çalan oniki kişiye baktı. Evet! Bu kadarı ona yetmeliydi!

* * *

Kutsal nefesi üfleyen Bâtın'ın oğlu Zâhir'in "peygamberliğini ilân ettiği" şâyiasının yayılmaya başladığı sıralardı. Kendisine Pereveli İskender Efendi nâmı yakıştırılan, ilim irfân sahibi o zât-ı muhterem, yahut Sofuayyaş Mahallesi sâkinlerinin sık sık kullandığı o daha yaygın ismiyle "Cüce Efendi", çalgı çağanağa, şarkılara türkülere, hânendelere, sâzendelere, mevlidhânlara, âyinlere ve semâya, hattâ Kur'ân'ın "tegannî" edilmesine, kısacası musikîye savaş açmıştı. Dâvut, kendisine musallat olan hayâletle başetmeye

çalıştığı ve Eflâtun'un Galata Mevlevîhânesi'nin mutfak-ı şerîfinde tahmîsçilik yaptığı sıralarda; Cüce Efendi, bir perşembe gününün öğle namazını müteâkip Karacakalfa Câmii'nde, cümle âlem hikmetinden feyz alsın da hayır olsun diye bir vaaz verecekti. Kostantiniye'nin diğer mahallelerinden de çıkıp gelenlerle mescit, sanki mahşer gibi, müminlerle tıka basa doluydu. İkindiye birbuçuk saat kala, câmiyi dolduran bu mahşer kalabalığının uğultusu âniden kesilir gibi oldu ve bir fısıltıya dönüştü. Cüce Efendi gelmişti.

Cüppesinin uzun yenleri, örümceği andıran upuzun parmaklı ellerini örtüyordu. Belki de bu efendi, ellerinin altışar parmaklı olduğunun görülmesini istemediği için, terzisini bu konuda uyarmıştı. Ama Cüce Efendi'nin toplam dört yüzük parmağı olduğuna göre, dört kadınla evlenmesinde, hem tabîat hem de din itibâriyle bir vebâl olamazdı.

Cüce Efendi kürsüye yerleştikten sonra, ileri geri sallana sallana bir süre duâlar okudu. Herhâlde Allahü Teâlâ Hazretleri'nden, dilinin sürçtürmemesini niyâz ediyordu. Okuduğu bütün duâlara âmin dedikten sonra karşısındaki cemaate bir baktı. Herkes soluğunu tutmuş, ona kulak kesilmişti. Olanca vak'arıyla Cüce Efendi cemaate, "Tımarhanelerdeki deli dîvâne tâifesi namaz kılmadı, oruç tutmadı, zekât vermedi, Hacca gitmedi diye onları ayıplar mısınız?" diye sordu. Kalabalık sus pus olmuştu. "Elbette ayıplamazsınız!" dedi cüce. "Onlarda akıl yoktur ve bu yüzden Kur'ân-ı Kerîm'in hükümlerini yerine getirmekle mükellef değildirler. Oysa Kur'ân-ı azîmüşşan akıl sahibi olan insanlar için nâzil oldu. Benim için! Sizin için! Onlar için! Herkes için! Cenâb-ı Hakk Azze ve Celle bizlere görmemiz için gözler, işitmemiz için kulaklar verdi. Ama onun verdiği en büyük nimet akıl idi. Var mı içinizde bu nimeti reddedecek bir zındık!"

Cemaatten biri, "Allah!" diye bağırdı.

Sevinmiş olmalı ki, cüce ellerini ovuşturarak: "Kur'ân artık bir kez, zaten size tebliğ edildi. Allah Teâlâ'nın emirlerini artık biliyorsunuz. İsterseniz bir nimet olan aklı reddedin! Kudurmuş alevleriyle cehennem nah orada! Sizi bekliyor! Ammâ, bu nimetten vazgeçenler yok değil! Hakikati olduğu gibi bize gösteren aklı, şarabın sarhoşluğuna değişen şahıslar var aramızda! Oysa bilmez misiniz ki aklı reddetmek hakikati, hakikati reddetmek ise Hakk'ı reddetmektir!"

Cüce son cümlesini sesini yükselterek söylemişti. Şöyle devam etti:

"O hâlde sarhoşluk veren şarabı içmek, Hakk'ı reddetmektir! Sarhoşlar ise zındıktırlar!"

Cemaatten başka biri aşka gelmiş olacak ki, "Allah!" diye haykırdı. Bu türden nidâlara alışık olan cüce şunları söyledi:

"Ancak, bazıları var ki bunlar sarhoşlardan da beterdir. Çünkü bunlar, 'Aklın yokluğu' demek olan şuursuzluğu, hiç utanıp sıkılmadan, hâşâ, Allahü Subhânehû ve Teâlâ'ya bir yaklaşma olarak görürler. İşte bunlar, 'musikî ve sema'ı bir ibâdet olarak gören Mevlevîlerdir. Gidin bu zındıkların dergâhlarına! Ve onları bir seyredin. Onlar ellerini açmış dönüp dururlarken suratlarına bir bakın! Sarhoşlardan bir farkları var mı? Eli temiz Ömer Efendi'nin El-Cevziyye'den naklettiği gibi, hepsi de sanki bardak bardak şarap içmiş, sarhoş olmuş gibidir! Hepsi, Şeytan'ın sesi olan musikîyi huşû içinde dinlemektedir. Hepsi, Cenâb-ı Hakk'ın verdiği nimet olan aklı geri çevirmiş, üstelik bunu ibâdet saymışlardır. Ve bakın! Hakk Teâlâ, Nisâ sûresinin yüzonyedinci âyet-i kerîmesinde ne buyuruyor. Bu âyetin meâl-i âlîsine göre, Allah'ın gösterdiği doğru yol dışında başka bir yolu belleyen kişi cehennemliktir. Sizlere soruyorum! Mevlevîler bu iki yolun hangisinde? Vâh o kimselere ve o meclislerdekilere ki, Kur'ânü'ş Şeytan'ı, Kelâmullah'a yeğ tutuyorlar!"

Cüce Efendi coşmuştu. Bazen arslan gibi kükrüyor, bazen de sadece fısıldıyordu. Ara sıra sözünü bir es ile kesip duruyor ve cemaattekilerin o an söylediği cümleyi iyice idrâk etmesini bekledikten sonra, vaazına devam ediyordu. Kimi vakit de sanki fısıldayarak konuşurken, sesini âniden yükseltiyordu. Böyle durumlarda ise dinleyenlerin yürekleri hop ediyor ve irkiliyorlardı. Ayrıca zaman zaman, cümlesini tamamladığında dudakları sımsıkı kenetleniyor ve dinleyicilere âdeta meydan okur gibi bakıp, "İşte! Gerçeği söyledim! Var mı içinizde bana karşı çıkacak biri!" der gibi bir edâyla susup kollarını kavuşturarak bekliyordu. Bazı defa "Zinhâr!.." diye başlayan bir cümle kurduğunda, sol elinin işâret parmağını cemaatten birine yahut birilerine ithâm eder gibi uzatırken, mâsum olmalarına rağmen sanki o günâhı bizzat işlemişler gibi, bu adamların suratları kızarıyor, cemaatin diğer mensupları da o tarafa bakınca da bu kişiler utançtan başlarını öne eğiyorlardı. Cüce bazen kalabalığa bir soru soruyordu. Ama insanlar da bu suali, sanki Allah hesap gününde sormuş da bir cevap vermeleri gerekiyormuş gibi, oturdukları yerde kıvranıyorlardı. Kimi durumlarda cücenin, vecde geldiğinden midir, boğazı düğümlenip gözleri yaşarıyor, böyle durumlarda cemaat de ağladığı için mendiller çıkarılıp gözlerin yaşları siliniyordu. Bazı zaman da cüce, öfkelendiği için olsa gerek, kürsüye yumruğunu indirmekte, ara sıra da yakarır gibi ellerini göğe açıp Allah Teâlâ'dan merhamet dilemekteydi. Öfkelendiğinde ise bir ara, iri taneli doksandokuzluk kehribar tespihini kalabalığa doğru fırlatmıştı. İşte tespihin gittiği yerdeki bazı müminler, "Aman! Bize gelmesin!" diye yan tarafa doğru meyletmiş, bazıları da ellerini ve kollarını kaldırıp siper ederek, fırlatılan cisimden kendilerini korumaya çalışmışlardı.

Cüce, musikînin haram olduğunu göstermek için elinden geleni esirgememekteydi. Lokman sûresinin altı ve yedinci

âyet-i kerîmelerinde sözü geçen, bazılarının insanları Allah yolundan saptırmak için satın aldıkları eğlenceli söz, yani "lehve'l hadîsi" ile murat edilenin, İbn-i Abbas'a göre, "Şarkı söyleyen câriye" olduğunu, bunun için musikînin haram sayılması gerektiğini anlattı. Ayrıca El-Eşâriden nakledildiğine göre, Sultan-ı Enbiyâ Efendimiz, "Ümmetinden bazı kişilerin şüphesiz, içkiyi adını değiştirerek içeceklerini, başları üzerinde çalgı âletleri çalınacağını, şarkıcı kadınların şarkı söyleyeceklerini, Allah'ın da onları yerin dibine batıracağını..." söylemişti. Bundan başka Katâde'ye göre, şeytanın kur'ân'ı şiirler ve şarkılardı. Şeytanın seslenişi de çalgı âletlerinin sesiydi. Öte yandan Hanefî mezhebi âlimleri, "çalgı âletleri eşliğinde şarkı dinlemenin fâsıklık, bundan zevk almanın da kâfirlik, yani nankörlük olduğunu" anlatmışlardı. Bunlardan başka cüce, İsrâ sûresinin altmışüç ve altmışdördüncü âyetlerini de okumuştu. Buna göre Cenâb-ı Rabbü'l Âlemin, Şeytan'a şunları söylemişti: "...Onlardan kim sana uyarsa cezânız mükemmel bir cezâdır. Onlardan gücünün yettiğini sesinle... (Cüce Efendi burada durmuş ve 'Sesinle...' kelimesini tekrarlamış, sonra da söze devam etmişti) ...sesinle yerinden oynat. Atlıların ve yayaların ile onların üzerine yaygarayı bas..." İşte nakledildiğine göre mücâhid, bu suredeki "şeytanın sesinin", musikî ve bâtıl olan her şeyden ibâret olduğunu söylemişti. Üstüne üstlük İmam Şâfiî Hazretleri, "Çalgı ve şarkının mekrûh bir eğlence olduğunu, mûhâl ve bâtıla benzediğini" söylemiş ve sonunda, musikînin haram olduğunu herkese göstermişti. Sözlerinin cemaat üzerinde büyük bir etkisi olduğunu görünce, Pereveli İskender Efendi vaazını şöyle bitirdi:

"Rabbim bizleri, İblis Aleyhillane'nin havârileri olan çalgıcı tâifesini yoldan çıkarıp günâha soktuğu, tıpkı Câhiliyye devri Arapları gibi ıslık çalan ve el çırpan zındıklardan eylemesin! Müminlerin mirâcı olan namazda, kâh kıyâm, kâh

rükû ve kâh secdede, Allahü Teâlâ, İblis'in aklımıza soktuğu, kahpelerce tegannî edilen şarkı ve türküleri gönlümüzden ve ruhumuzdan def eylesin! Cenâb-ı Hakk bizleri, kalbe nifak sokan ve zinaya kışkırtan musikî ile, yani şeytanın kur'ânıyla değil, Kelâmullahla meşgul eylesin! Allahü azîmüşşan, tevellüd etmiş ve edecek evlâdımızın kulaklarına ve gönüllerine, şeytanın sesi olan musikîyi uzak tutsun! Rabbim biz kullarını, Mekke ve Kudüs'ün, yani iki kıblenin sahibi, insanların ve cinlerin efendisi, onsekizbin âleme rahmet olan Hazreti Muhammed Mustafa Aleyhi Ekmelit'tehiya Efendimiz'in şefâatlerine mazhar eylesin! Allah cümlemizi Hazreti Muhammed Sallallâhü Teâlâ Aleyhi ve Sellem Efendimiz'e kavuşmaktan mahrûm eylemesin! Âmin! Âmin bi-hürmeti seyyidü'l mürselin velhamdilullahi Rabbü'l Âlemin. Rızâen lillâhi, Rızâ-i Resûllullah ve rızâ-i ricâullah, El-Fââtiha!"

Eteğindeki taşı böylece döküp ferâhlayan Cüce Efendi, vaazından sonra Karacakalfa Câmii'nden çıkıp evine giderek biraz kestirmiş, ama bu arada da ikindi namazını kaçırmıştı. Tam kazâ ediyordu ki, kulağına uğursuz bir ses geldi. Bu sesi hemen tanıdı: Senelerdir, dinlemeye hasret kaldığı sesti bu. Cüppesini ve pabuçlarını giyerek dışarı çıktı. Hava kararmak, akşam ezanları okunmak üzereydi. Ama buna aldırmadı ve hızlı adımlarla, Saraçhane'den aşağıya, Ayazma Kapı İskelesi'ne doğru, sağına soluna bakmadan inmeye başladı. Nihâyet sur kapısına geldi ve akşam ezanını işitti. Ama onun işittiği daha önemli bir şey var gibiydi. O uğursuz ses, Galata tarafından geliyordu. İskelede uyuklayan bir kayıkçıyı ayağıyla dürtüp uyandırdı ve üç akçeye, Galata'nın Azâp Kapısı İskelesi'ne geldi. Yedi can almış bir katil gibi saklana saklana, sur boyunca sesin geldiği tarafa yürüdü. Meyyit Kapısı'nı geçti. En sonunda, Büyük Kule Kapısı'ndan biraz uzaktaki, kesme taştan inşâ edilmiş, o lânetli

eve yaklaştı. Evet! O uğursuz ses buradan geliyordu. Evin yarı aralık kapısının önünde durdu. Yumruğuyla kapıya birkaç kez vurmasına rağmen gelen giden olmamıştı. Nihâyet, içeri girmeye karar verdi. Sofayı üç şamdandaki altışar mum aydınlatıyordu. Başını sağa çevirdiğinde yüreği ağzına geldi.

Burada, Frenklerin CLAVICYMBALUM dedikleri, yan yana dizilmiş ve bazıları beyaz ve diğerleri siyah olmak üzere, toplam seksenbeş anahtarlı bir musikî âleti vardı. Servi ağacı yerine ıhlamurdan yapıldığı için sesi diğerlerinden daha dolgun olsa gerekti. Cüce yanına gidip bu çalgı âletini inceledi. Üzerinde şu ibare vardı:

Antonius Baffo Fecit
1661

Cüce, beyaz UT anahtarı ile, FA'dan yarım perde daha tiz ses veren bir siyah anahtara aynı anda bastı. Çıkan ses, kendisini çağıran o uğursuz sesin aynısıydı. Böylece, "musikîdeki şeytan" ruhuna giriverdi.

* * *

Dâvut'un Nevâ'ya abayı yakmasından çok zaman önce, Büyük Kule Kapısı'ndan çıkıp mevlevîhâneye giderken, hendeği geçer geçmez sol tarafta, ağaçların altındaki o "lânetli taş binada" ikamet eden bir efendi vardı. Hem hekim ve hem de cerrâh olan bu zâtın ismi Rafael'di. Aslında hayatını ilme adamış biri sayılırdı. Ayrıca dindar bir Hıristiyan'dı da. Çünkü birkaç kez yağmura yakalandığı sayılmazsa, vücuduna su sadece bebekliğinde vaftiz olduğu vakit temâs etmişti. Makasla kesmediği, ancak ara sıra dişiyle kemirip kopardığı uzun ve sarı tırnakları her zaman kirliydi. Sadece sakal tıraşı olan bu efendinin, yüzünden başka hiçbir yerine ustura değmemişti. Bu yüzden apış arası ve kol-

tuk altları bit kaynıyordu. Kulaklarını örtecek kadar uzun saçları, hem son derece yağlı hem pis hem de bitliydi. Rafael yine de kendini beğenir, ayna karşısında kendine bir çekidüzen vermekten vazgeçmezdi. Bu nedenle evinde, son derece pahalı bir Venedik aynası vardı. İşte bu ayna karşısında kâh sivilcelerini patlatır, kâh aknelerini sıkar, ama en çok saçlarını tarardı. Bunun için atadan kalma ve evlâdiyelik bir şimşir tarağı bile vardı. Saçı yağlı olduğu için bu tarak zamanla onca yağı eme eme doymuş ve rengi siyaha çalar olmuştu. Ama Rafael bu tarakla ayna karşısında günde en az birbuçuk saatini geçirir, üşenmeden saçını defalarca tarar, şekil verir, beğenmezse bozup bu ameliyeye yeniden başlardı. Bu taranma işleminin püf noktası, tarağın bir hamlesiyle alına bir perçem düşürebilme becerisiydi. İşte bunu başardı mı dünyalar Rafael'in olur, aynadaki aksini seyretmeye doyamazdı. Ne var ki, meselâ merdivenden hızlıca inip çıktı mı perçemi bozulmaya yüz tuttuğunda, tekrar aynanın başına oturur, saçının bir tutamını alnının üzerine düşürmedikçe de asla kalkmazdı. Fakat işi burada bitmezdi. Çünkü Rafael, cilt bakımını da ihmâl etmeyen efendiden biri sayılırdı. Yüzündeki kırışıklıkları gidermek için Rafael, cinsaçı, Arap devesi idrârı ve sümüklüböcekten husûle getirdiği bir merhemi göz kenarlarına, alnına ve yanaklarına bolca sürerdi. Ayrıca onun müsrif olmadığı da açıktı. Meselâ, yirmi sene önce babasından miras kalan üç kalıp sabunun ikisi olduğu gibi duruyordu. Üçüncüsünün ise, bunca seneden sonra ancak köşeleri biraz aşınmıştı ve üstünde, imâlatçının damgası hâlâ okunabiliyordu. Ama, bakımını aksatmayan bu efendinin bazı kötü huyları da yok değildi. Meselâ burnunu karıştırıp sümüğünü parmakları arasında yuvarlayıp hap hâline getirme huyundan vazgeçememişti. Parmağındaki sümüğü sildiği yer ise genellikle ameliyat masasının altı olurdu. Zaten bu masa da pek temiz

sayılmazdı. Çünkü üzerine yayılan örtü, yapılan ameliyatlar sonucu, irin, gaita, kan ve idrâr lekeleriyle baştan başa kaplanmış ve bu sıvılar kuruyunca da bez masaya seneler önce yapışmıştı. Ama evin en az temiz olan yeri burası değildi. Zemin de kusmuk, idrâr ve cerâhat lekelerinden geçilmiyordu. Duvarlardan ikisi boydan boya raf doluydu. Mürdesenk, sülyen, göztaşı, nişadır, kükürt çiçeği, kırmızı zırnık, şarap karası ve çivit kavanozlarıyla ve kezzap, zacyağı ve tuzruhu şişeleriyle dolu raflarda, irili ufaklı böcekler kaynamaktaydı. Her iki yanına, ameliyat olacak talihsizin kımıldamasın diye ellerine ve ayaklarına geçirilecek ikişer meşin kelepçenin mıhlandığı o masanın yanındaki sehpaya örtülü kurumuş kan ve irin lekeleriyle dolu bir bezin üzerinde, birtakım ameliyat gereci de vardı. Bu gereçlerin, yani cımbızların, kerpetenlerin, neşterlerin, iğnelerin, düz ve eğri makasların, çengellerin ve testerelerin hemen hepsi paslı veya küflüydü. Ayrıca Rafael işini ciddîye alıyor olmalıydı ki, tavana bir de otuz mumluk billûr bir âvize astırmıştı. Bu ışık kaynağı da, herhâlde daha küçük damarları ve hattâ sinirleri görmesine yol açıyor olabilirdi. Çünkü, yaşı ilerlediği için bu efendi şâh damarından daha ince damarları seçmekte, anlaşılan biraz zorlanıyor gibiydi. Dahası, bir âvize bulunduğuna göre, fazladan aydınlık için bir de pencereleri açmak gerekmezdi. Gerçekten de, pencerelerin perdeleri bile sımsıkı kapalıydı. Tavandaki küf lekelerinin sebebi ise, bu odanın pencerelerden ışık almaması değil, tavandan su sızmasıydı. Ayrıca tavan, mumlar ve fenerlerden tüten isle epeyce kararmıştı. Rafael'in ameliyat odasının pek temiz olmadığı yine de pek doğru değildi. Odadaki Venedik aynasını her gün bir paçavraya birkaç kez tükürdükten sonra bir güzel siler, ardından oturup aynada kendisine bir bakar, bir pislik gördüğünde de paçavrayla yine bir silerdi. Galiba Rafael biraz temizdi. Çünkü ayna tertemiz olduğuna ve Rafa-

el'i, ne eksiğiyle ne de fazlasıyla, yani olduğu gibi yansıttığına göre, bu efendinin de temiz olduğunu kabul etmek gerekirdi. Diğer taraftan, Rafael temiz ve ayna kirli olsaydı, bu durumun tam tersi olurdu.

Âsım'ın hayâletinin Dâvut'a dadanması ve Zâhir hakkında da "peygamberliğini ilân ettiği" söylentisinin çıkmasından aşağı yukarı otuz küsûr sene kadar önce Galata şehri ahâlisi, tedâvileri sonuç vermeyen Rafael'in tabâbet yeteneği hakkında ileri geri konuşmaya yeni yeni başlamıştı. Kabadayılar nasıl ki "leşleriyle" anılıp korku salıyorlarsa, Rafael de "naaşlarıyla" yâd edilip "dehşet saçmaya" başladı. O güne kadar tedâvi etmeye çalıştığı yirmi hastasından ondokuzu vefât etmişti. Geriye kalan bir tek hastanın da, Rafael'e getirildiğinde, ne nabzı atıyor ne de adam nefes alıyordu. Hastayı defalarca muayene eden Rafael, sonuçta bir teşhis koydu: Adam ölüydü! O güne kadar koyduğu tek doğru teşhis de zaten bu olmuştu.

İnsanları ölümcül hastalıklardan kurtaran tıp ilmi buna ilâveten, Rafael'in açlıktan ölmemesini de sağlayabilirdi. Ama böyle olmaması için, önce tabâbeti öğrenmesi gerekiyordu. Atalarından kalan mekânı, hem yatıp kalkmak hem de muayene ve ameliyat odası olarak kullanan Rafael'in araç gereci, takım taklavatı da tam sayılırdı. Eksik olan tek şey, bilgiydi. Bu eksikliği tıp kitapları okuya okuya gidermesi mümkündü. Fakat kitapların yazıları karınca duâsı gibiydi. Üstelik, gâyet sıkıcı olan bu eserlerden ancak birkaç sayfa okuyabiliyor, sonra da usanıp bırakıyordu. Anlaşılan o ki, tıp ilmi ancak göre göre öğrenilirdi.

İşte tâ o senelerde, soğuk bir kış gecesi Rafael'in kapısı çalınmıştı. Bir elinde şamdan ve diğerinde de her ihtimale karşılık kalınca bir sopayla aşağı kata inen Rafael kapıyı açtığında, iki kişi ve bu adamların kollarına girdiği ateşli ve bitkin bir hasta ile karşılaşmıştı. Simsiyah bir pelerin ve

gayrimüslimler gibi siyah pabuçlar giymiş bu hastanın başı açıktı. Fenalaştığından olsa gerek, teni yeşile çalıyordu. Ağına nihâyet bir hasta düşürdüğü için sevinen Rafael, onları hemen içeri aldı. Biri soluk benizli, diğeri ise kırmızı suratlı olan bu iki adam, hastayı yukarıya taşırlarken, o da ameliyathanesindeki kerevete bir şilte koyup bir de battaniye yaydı. Ama hasta yatağa yatırılırken, bu battaniyeyi istemedi. Deftere kaydetmek için ismini soran Rafael'e, ağzında sanki bir çakıl taşı varmış gibi pepeleyerek, eliyle ağzını gizleyerek bitâp bir hâlde şu cevabı verdi:

"İsmim Tağut!"

Kendisini bir hekimin evine taşıyan iki adamdan kırmızı suratlı olanı Tağut'un yanına gidip katlandığı zahmet karşılığında bahşişini istedi. Tağut da, bir eliyle siper ettiği ağzından, pırlantalı bir yüzük çıkarıp adama uzattı. Uğruna nice kan ve gözyaşı dökülmüş bu değerli taşı gören adamın gözleri pırlanta gibi parlamıştı. Ancak, aldığı pırlantalı yüzüğü az kalsın yere düşürüyordu. Çünkü bu nesne, nedense çok sıcaktı. Hattâ adam, yanan parmaklarını bir süre üfleyip durdu ve bu değerli yüzüğü kuşağına soktu. İşte bu adamın bir ismi olmasa da lâkabı vardı.

Yârenleri ona, "Bursalı," diyorlardı.

Soluk benizli adam ise, bu işi Allah için, insanîyet nâmına yaptığını, bahşiş kabul edemeyeceğini söylüyordu. Fevkalâde yüksek ateşinden dolayı döşekte yatan Tağut, bu adama nedense, bâriz bir nefretle baktı. O hasta hâliyle, hakkettiği bahşişi verme konusunda ısrar etti. Sonunda adam, boza içtikten sonra midesinin genellikle biraz yandığını, hazır buraya kadar gelmişken hekimin bu rahatsızlığa ücretsiz bir çâre bulmasını ricâ etti. Rafael böyle bir duruma hazırdı. Adama bir bardak Eyaric-i Levgazıya müshili içirdi. Bu sıvının tadı fena değildi. Ama birkaç dakika geçmişti ki adamcağız iki büklüm oldu ve kan kustu. Çok geç-

meden yere yığıldı ve kıvranmaya başladı. Rafael adamı bir kerevete yatırdı. Ağzından şu söz eksik olmuyordu:

"Sakın merak etme! Seni muhakkak tedâvi edeceğim! Eğer beceremezsem, bana 'Cenazeci Rafael' demesinler."

O güne kadar sağ ve sağlıklı yaşamış, ancak sağlamken içtiği ilâç yüzünden hasta düşen ve Rafael'in senelerce sürecek tedâvisi ile daha da hasta ve hattâ yatalak olacak bu adamın, ameliyathanenin defterine kaydedilmesi için ismi sorulduğunda şu cevabı vermişti:

"Benim ismim Lazar."

Ateşler içinde kıvranan Tağut o hâliyle para kesesinden çıkardığı bir şerefi Mısır altununu, hem kendisinin hem de Lazar'ın tedâvi ücretinin ilk taksiti olarak Rafael'e vermişti. Ama sonraki günlerde Rafael, berç tiryâkından yarasa kanı dolu makat fitillerine, sevda müshilinden en etkili süfuflara, mâcun-ı felâsefeden karahaşhaşa, sadece Şabat balığı safrasından Serendip tarçınına, Makedonya maydonozundan iskanfura kadar, bildiği ve yeni öğrendiği bütün ilâçları denemesine rağmen Tağut'un ateşini düşürememişti. Bu arada, Tağut'un verdiği pırlantalı yüzükle yetinemeyen "Bursalı" ise, paranın kokusunu almış olmalı ki, hemen her gün çıkıp geliyor ve Tağut'a bir emri, bir isteği var mı diye soruyordu. Ama Lazar'ın hâli içler acısıydı. Kan tükürdüğü için adamı ameliyat masasına ellerinden ve ayak bileklerinden bağlamış, bir maşrapa afyon ve manotu suyuyla uyuttuktan sonra zavallının karnına neşterini sokup ardından da derisini ve etini makasla kesmişti. Kesilen tabakaları iki büyük kancayla çekip sonuna kadar açınca, Lazar'ın midesi ortaya çıkmıştı. Hazır adamın içi açıldığı için Rafael, bağırsaklara, karaciğere ve safra kesesine de bir bakmadan edememişti. Çünkü bu organları hayatında ilk kez görüyor ve hangi işlere yaradığını yine de tam bilemiyordu. Deriyi ve diğer tabakaları dikerek kapattıktan sonra dikişin üzerine,

önce yıllanmış şarap dökmüş, ardından peynir küfü süre-rek, yaranın iltihâplanmasını aklınca engellemişti. Lazar daha sonra sırasıyla, zâtürre, küpleme, sıtma, kanlı basur, egzama, göbek düşmesi ve kalp teklemesi illetlerinden ma-lûl olacak, ama bu tedâviyi gurur meselesi yapan Rafael de insan bedeni ve tıp ilmi hakkında pek çok şey öğrenecekti. Ne var ki, Rafael'i en çok heyecanlandıran şey, bir başka mahlûkun bedenini keşfetmesi oldu.

Aşırı yüksek ateşi hiç düşmeyen Tağut'un "meçhûl hasta-lığı" cuma günleri âdeta zirveye tırmanmaktaydı. İşte bu durumlarda, konuşurken bir eliyle dâima ağzını gizleyen Tağut, artık nedense kendinden geçer ve sayıklar; ağzından, "İşte yine o ses!.. Dergâhtan geliyor yine!.. Yine başladılar... Neyleriyle aynı sesi yine üflüyorlar!.. Kaba secde perdesi!.. Ama daha da kötüsü var!.." gibi tuhaf sözler dökülürdü. Günün birinde Tağut yine sayıklarken, Rafael incir külüyle dolu yeni bir fitili denemek istedi. Fitili Tağut'un makatına sokarken bir tuhaflık fark etti. İşte! Makatından bir yılanın kuyruğu çıkmıştı. Rafael yılanın kuyruğunu bir kerpetenle yakaladıktan sonra çekmeye çalıştı. Ama o anda Tağut'un sayıklaması da kesilmişti. Ağzından, tıpkı dilsizlerinki gibi mânâsız sesler çıkıyordu. Rafael korkup kerpeteni bırakın-ca, yılanın kuyruğu makata hemen girdi ve tam o esnada, Tağut'un sonuna kadar açık ağzında bir yılanın başı peydâ oluverdi. Dehşete kapılan Rafael, yatak odasına koştu ve duvara asılı haçın önünde diz çökerek duâ üstüne duâ etti. Korkusunu yenmeyi başardığında, bu durumun bir fırsat olabileceğini düşünmüştü. Tıp ile ilâhiyâtı birleştiren bir eser yazmayı da o anda aklına koydu. Amacı ise büyük dü-şünerek, yazacağı bu kitapla Padova'daki o yüksek mekte-bin tâbiplerine ve ilâhiyâtçılarına meydan okumaktı. Artık yüreği sadece korkudan değil, aynı zamanda ümit ve se-vinçten de güm güm atıyordu. Her cuma günü o "kaba sec-

de" sesini duyar duymaz acıyla kıvranan, inleyen ve kendinden geçen Tağut'u muayene eden Rafael birçok şey öğrendi. İnsanların gözleri sağa sola, aşağıya yukarıya dönerken, Tağut'un gözleri önden arkaya ve arkadan öne dönüyordu. Ayrıca her bir gözünde, biri insanınkine benzeyen, diğeri ise yılanınkini andıran iki gözbebeği vardı. Öte yandan, nabzı her onbir saat ve altı dakikada bir atıyordu. Buna ek olarak, siyah elbisesi de belli yerlerden etine kaynamıştı. Elbisesi kesilse bile, kumaş tıpkı saç sakal gibi yeniden çıkıyordu. Ama Rafael'in her cuma yaptığı bu muayene, Tağut'un o menfaatperest Bursalı'yı çağırmasıyla bir süre sekteye uğradı. Her cuma kendisini şu "kaba secde" sesiyle rahatsız eden Mevlevîlerden intikam almak isteyen Tağut, bu işi Bursalı'ya havale etmiş görünüyordu. Gerçekten de Bursalı, yakalayıp kaçırdığı iki Mevlevî'ye günlerce eziyet etmiş ve Tağut da bu zavallıların çığlıklarını, sanki dünyanın en muhteşem musikîsiymiş gibi dinlemişti. Ama artık nasıl bir kaderse, Bursalı o güne kadar işlediği bütün kötülüklerden pişman olmuştu. Söylentiler doğruysa, Bursalı'nın sol omzunda günâhlarını yazan melek dile gelerek günâh yazmaktan artık bîtap düştüğünü, bu fena işlerden vazgeçmesi gerektiğini lisân-ı münâsiple söylemişti. İşte o günden sonra Bursalı, sık sık mevlevîhâneye gider olmuş, bu da Tağut'u adamakıllı kızdırmış ve ateşini iyice yükseltmişti. Hattâ, Rafael'in onun üzerine örttüğü ıslak çarşaflar hemen kurumakla kalmıyor, aynı zamanda üstlerinde yer yer yanık lekeleri oluşuyordu. Öte yandan Rafael, zavallı Lazarus'u da ihmâl etmiyordu. Kanlı basur illetinin azmasını önlemek amacıyla, son ameliyatında Lazar'ın bağırsaklarından altı endaze kadarını kesen Rafael, adamı ameliyat masasına bir kez daha yatırıp afyon ruhu ve manotu verdikten sonra neşterle zavallının karnını yarmıştı. Ardından, kestiği midenin içine, bir kesede olmak üzere, Tağut'tan

alıp biriktirdiği tam binotuz Şerefî Mısır altunu yerleştirerek ameliyat yerini dikmişti.

Böylece aradan seneler geçti.

Âsım'ın hayâletinin Dâvut'a tebelleş olduğu ve Zâhir'in de peygamberliğini ilân ettiği söylentisinin yayılmaya başladığı sıralar, şiddetli ateşine rağmen artık evin içinde dolaşabilen Tağut, kendine bir yardımcı da bulmuştu. Dediğine göre bu zât, o Bursalı'dan daha akıllıydı. Her salı günü Tağut'a geliyor ve ona Kostantiniye'deki en son haberleri veriyor, onun açıklamalarını dikkatle dinleyip verdiği emirlere uyuyordu. Tağut'un koyduğu şarta göre bu zât, bir kusur işlediğinde bunu saklamayacak efendisine hemen bildirecekti. Hattâ Tağut, evin sofasına bunun için bir "günâh" çıkartma hücresi bile yaptırtmıştı.

Günün birinde Rafael, Tağut'a aşağı katta birinin kendisini beklediğini haber verdi. Aşağıya inen Tağut, doğruca günâh çıkarma hücresine girdi. Bitişik hücredeki, yüzünü göremediği ama sesini duyduğu adama sordu:

"Bâtın ile oğlunun Kostantiniye'de olduğunu biliyorum."

Adam da, "Efendimiz!" diye söze başlayacak oldu ama Tağut onu susturdu:

"Kostantiniye'deki, musikîde en usta yedi kişinin kimler olduğunu biliyor musun?"

Adam ise, "Bilmiyorum ama tahmin edebiliyorum," dedi. "Enderûn'da, yahut sarayda olmalılar."

"Aptal!" dedi Tağut. "Burnunun dibinde olanları görmüyorsun. Onları ben sana söyleyeyim: Her şeyden önce, Gülâbî Âmin ve Beşir isimli Kıptîler. Ardından Bağdasar ve Kirkor geliyor. Altıncısı ise mevlevîhânede olmalı, ama kim olduğunu henüz bilmiyorum. Yedinciyi sen zaten biliyorsun."

Adam, "Efendimiz!" dedi. "Bâtın'ın nerede olduğunu bilmiyoruz."

Bunun üzerine Tağut, "Bâtın, Kancalıkapı Hanı'nın ikinci katında, merdivenin solundaki odada," dedi. "Söyle onlara, bir gün bir gece bekledikten sonra gerekeni yapsınlar. Onun şu 'hayat nefesi' olmazsa, benim gibi ölümsüz olmana imkân yok. Bunu biliyorsun, değil mi? Ondan, istediğiniz her şeyi alın. Ama mutlaka bana getirin."

Adam da, "Evet efendimiz," dedi. "Hayat veren nefes için canım dışında tüm varlığımı fedâ ederim! İşe hemen Gülâbî ile başlarız."

Tağut bunun üzerine, "Söyle adamlarına gerekeni yapsınlar," dedikten sonra hücresinden çıkıp, trabzana dayana dayana yukarıya çıktı. Uzun zamandan beri ilk kez gülümsüyordu.

* * *

Zâhir'e "peygamberliğini ilân ettiği" iftirâsının atılmasından çok önce, Tahtakale'deki Alaca Hamamın karşısına düşen Zincirli Han derler bir boğuntu yeri vardı. Şekilsiz ve kaba taşlardan örülen duvarları yüksekçe olan bu hanın üst katına, taş sütunlar üzerinde duran ve hanın avlusuna bakan, üç taraflı bir revâk örülmüştü. Avluda ise genellikle, katırlar, atlar, koşumları çıkartılmış öküzler için bir yalak ile, hayvanların burcu burcu kokan pisliklerinde eşelenip gıdaklayan tavuklar ve birbirlerini kovalayan birkaç horoz olurdu. Hanın cümle kapısı, işte bu avluya açılırdı. Avlunun üç yanındaki demir kapılarına kilit vurulmuş ambarların hemen hepsine, fiyatları biraz daha yükselince piyasaya sürülmek üzere, bal küpleri, on binlerce yumurta, çuval çuval bakliyat ve kereste istif edilmişti. Ancak buraya gelip gidenleri ve hattâ burada yaşayanları sadece istifçilikle suçlamak adâletsizlik olurdu. Çünkü çok daha ahlâksız olan bu şahıslar, yedi denizin dışarı attığı, habis ruhlu, âdî, ciğersiz, haram para ve yumruk hakkıyla geçinen kabadayı müsveddeleriydi. Evet!

Buranın bir hırsızlar ve zorbalar yatağı, daha doğrusu başlarında reisleri olmak üzere, bir çetenin gelip çöreklendiği bir mekân olduğunu söylemek yanlış sayılmazdı.

Zincirli Han'ı mesken tutan bu çetedeki neferlerin sayısı, cehennem meleklerininki kadar, yani ondokuz idi. Çetede, kol kırma, kafa yarma ve göz patlatma gibi pis işleri yapacak olan fedaîler, "Dokuzlar" olarak anılırdı. Bu dokuz kişi, sanki az sonra birbirleriyle ölümüne dövüşeceklermiş gibi alt çeneleri pervâsızca ileri çıkık bir hâlde olur, konuşurlarken sol ellerinde akik ve firûze tespihleri şıkırdatırlar, sağ ellerini ise birbirlerine tehditkâr bir şekilde sallarlar, ona buna efelenip dayılanırlardı. Dokuzlar içinde yaşça ve kıdemce yüksek olanların, yarı açık ağızlarından sanki "Ö" sesini çıkartıyorlarmış gibi çeneleri mutlaka sarkmış ve gözleri de yarı aralık olurdu. İster aşırı iltifât, isterse sunturlu bir küfür işitsin, yüzlerindeki bu ifâde asla bozulmaz; o anda sadece bellerindeki kasaturayı çekip çekmemeye karar verir, dahası, kararlarını ne olursa olsun uygularlar, bunu da üstelik mertlik sayıp, eblehçe zorbalıklarını şişine kasıla sağda solda anlatırlardı.

Zincirli Han'a aynı zamanda, macera hevesiyle evden kaçmış ondört onbeş yaşlarındaki çocuklar da gelir ve hızlı bir hayat yaşama hevesiyle çeteye kabullerini arz ederlerdi. Bu tür yeniyetmeler cesaretle gelirdi gelmesine ama, eğer talihliyseler korka korka, kuyruklarını bacaklarına kıstırmış bir hâlde sıcak yuvalarına dönerlerdi. Zincirli Han'da, getir götür işlerine bakmaları için, bu tür delikanlılardan en az üç kişi hiç eksik olmazdı. Meselâ, yeni gelen üç delikanlıdan büyüğü olan, ter bıyıklı, delifişek bir bitirimin, cesaretini kanıtlamak için çatlak sesiyle, "Allah seni inandırsın, hiç acımam! Alimallâh sokarım kulaklıyı tam göğsüne veselâm!" demesine rağmen, daha ilk hâdisesinde apışıp donakalacağı ve akan, hattâ fışkıran kanı görünce en az iki

gün çeneleri birbirine vura vura, zangır zangır titreyeceği gâyet âşikâr görünürdü. Bundan başka, bu deliduman delikanlılar yaşları gereği dâima sivilceli olurlar, bir tokat yediler mi suratlarının diğer tarafındaki sivilceler darbenin etkisiyle olduğu gibi patlardı.

Hanın ikinci ve son katına bir taş merdivenle çıkılırdı. Buradaki altı odadan izbe ve karanlık olanı, çetenin muhasebecisine âitti. Bu havasız, karanlık ve daracık yerde en çok parıldayan üç şey, bir tek kandilin alevi, kerrât cetveline sık sık baka baka hesap yapan muhasebecinin sağa sola oynayan ışıltılı gözleri ve nihâyet, dövme demirden yapılma, kapağı açık, yedi kilitli bir dolabın içindeki raflara istif edilmiş Sevilla kuruşları, Felemenk eküleri, Leh zolotaları, Venedik dükaları ve Beç sümünleriydi. Duvardaki rafta bir defter-i kebir, sicil defterleri diziliydi. Buna ilâveten, senelerin hüccetleri, ilmühaberler, senetler, sabıka kayıtları ve benzeri evrâk, çengellere asılmış torbalarda muhâfaza ediliyordu. Belki işten atılma korkusuyla, her muhasebeci gibi bu efendi de odada, sırrına ancak kendisinin vâkıf olacağı bir düzen kurmuştu. Kostantiniye'nin âsâyişinden sorumlu, başta subaşı olmak üzere, asesbaşı, cebecibaşı ve hattâ tomrukçubaşı bile, işte bu kasadaki paradan yemlenip yedirilirdi. Ayrıca, bir hâdise oldu mu, nüfûz ticaretiyle geçinen bu zevâta bir sus payı verilir, adamlarına sakal atılır, kaparozları muhasebeci tarafından kuruşu kuruşuna makbuz karşılığı ödenirdi. Ancak son yedi ay, son derece ihtiyar bir zât olan subaşı ölmesin diye çetenin her üyesi duâ ediyor, subaşının evine tâbipler, otacılar, nefesi kuvvetli hocalar gönderiliyor, kısacası adamın yaşaması için ne gerekiyorsa yapılıyordu. Çünkü rüşvete bir türlü doymayan subaşı öldü mü, çete de biterdi.

Zincirli Han'ın en geniş ve en ferâh odası, işbu çetenin reisi olan Çapraz Bayram'a âitti. Bu zât elli yaşlarında, es-

mer olmasına rağmen yeşil gözlü, eyyâm görmüş, kös dinlemiş bir eski bıçkındı. Ama yaşı icâbı, artık günâh işlemek için ellerini değil de beynini kullanıyordu. Belki de bu yüzden bu kadar semirmiş, yağ bağlamış ve göbek salmıştı. Odası, şânına yakışır bir şekilde döşenmiş görünüyordu. Taş duvar çivit rengine boyanmış ve kapının önüne, kemgözlerin nazarlarını bertaraf edecek bir mavi boncuk mıhlanmıştı. Ayrıca duvarda, bir pınardan su içen geyiklerin resmedildiği bir halı vardı. Geyikli halının solunda, is mürekkebi kullanılarak ebrû üzerine sülüsle, "Elif-Lâm-Mim-Sad" harfleri yazılmıştı. Öte yandan, Çapraz Bayram tam bir kanarya hastasıydı. Bunun için kapısının yanında, dört kanarya kafesi vardı. Bu efendi, kuş sesi yanında, piştov ve tüfenk seslerini de ayırt edebilir, silâhın kaç adım ileriden ateşlendiğini, havaya mı yoksa hedefe mi gittiğini hassas kulakları sayesinde gâyet iyi bilirdi. Ancak kanarya, Çapraz Bayram'ın sevdiği yegâne kuş değildi. Bu adam bir de, her perşembe dövüştürüp bahis oynadığı, muhteşem bir horoza sahipti. Çete reisinin, dövüş için horozun yanı sıra, bir pehlivanı da vardı. İsmail Pehlivan denilen bu iri yarı, zebellâ misâli pehlivan, bir oturuşta bir kuzu ve bir tepsi baklava yiyebilirdi. Ama güçlü olması için ona dâima ayda bir öküz kesilirdi. Ama bir gün bunun bir istisnası oldu: Ertesi günü güreşi olduğu hâlde, İsmail hastalanıverdi. İşte bu yüzden Çapraz Bayram, o yırtıcı, o cesur, o çevik dövüş horozunu kestirip tencerede haşlattı ve horozun gücü pehlivana geçsin diye hayvanı İsmail'e yedirdi. Pehlivan ertesi günü güreştiği rakibinin sırtını yere verince, horozun bu pehlivanın bünyesinde yaşadığına inananlar bile çıktı. Ama İsmail nerede arkasını dönse, çetenin adamları onun arkasından, "Ürü-üüü!" diye bağırır oldular. Fakat bu, adamların ona yaptığı yegâne şaka değildi. Özellikle Dokuzlar, pehlivana çok sataşırlardı. Meselâ avludayken, namussuzun biri gelip

İsmail'in kıçına, nasıl söylemeli, parmak atıp kaçardı. Haklı olarak öfkelenen pehlivan adamı kovalarken, bu kez bir başkası ona arkadan yaklaşarak aynı el şakasını yapıp derhal kaçar, derken İsmail de bu defa onu kovalamaya başlardı. Ama bu kez de bir üçüncüsü ona parmak atar ve bu böylece akşama kadar sürüp gider, pehlivan bu namussuzlardan hiçbirini yakalayıp canına okuyamazdı.

Çetenin bir diğer üyesi de, iki öküz ve bir tarla alacak parayı biriktirmek için Anadolu'dan gelen, suratında dâima ha ağladı ha ağlayacak gibi bir ifâdeyle dolaşıp çetenin haraçlarını toplayan, ufak tefek, halîm selîm, sessiz ve epeyce de ezik biri olan Heybet'ti. İşte bu adam, çetenin haracını toplayacağı muhite giderken, esnâfın erketeciliğini yapan bir velet sokağa doğru, "Duyduk duymadık demeyin! Heybet Efendi geliyor! Kaçın saklanın!" diye bağırır bağırmaz yöre esnâfının beti benzi atar, kepenkler dolaplar hemen kapatılır, köpekler kuyruklarını kıstırarak ağlaya bağıra kaçarlarken, kuşlar da âniden havalanıp uçuşur kaçışırlardı. Öyle ki, Heybet sanki terk edilmiş, hayâlet bir mahalleye gelmiş gibi olurdu. Oysa kendisi gibi mühim bir şahsı, korku dolu yüzlerce gözün kapı aralıklarından, kafes gerilerinden ve anahtar deliklerinden izlediğini bilmezdi. Her hareketi kollandığı için, haraç alacağı kişinin kapısı o daha vurmadan hemen açılırdı. Arkasında "Dokuzlar" olduğu için baş tâcı edilen Heybet içeri buyur edilir, bu ağlamaklı suratlı, sessiz ve ezik adama derhal en lezzetli yemekler ısmarlanıp izzet-ü ikrâmda bulunulurdu. Çeteye gidecek haracı takdim eden şahıslar, bu arada Heybet'in eline bahşiş olarak birkaç kuruş sıkıştırırlardı. Ahâli çeteden o kadar korkardı ki, haraç topladığı her yerde hürmet gören Heybet için, söylentiye göre, mürekkep yalamış bazı şahısların mersiye yazdığı bile olmuştu. Çeteye itâat zorunlu olmaktan çıkıp gönüllü olmaya başladığında bir iki kişinin, "Yaşım artık

yetmişe geldi ve bu sene hacca gidecektim. Ama Bayram Efendi'ye ödenecek para daha önemli. Al işte bütün param bu!" demesi üzerine vicdânı sızlayan Heybet, haracı her ne kadar iâde etmeye yeltenirse de, karşı taraf kabul etmez, "Ölümü öp! Mevtâmı kaldır!" gibi yeminlerle haraç kesesi Heybet'in eline zorla sıkıştırılırdı.

Bir an önce Anadolu'daki köyüne dönüp iki öküz ile bir tarla satın alma hayalleri kuran Heybet, ek gelir için bir vakitler de hüllecilik yapmıştı. Buna göre, karısına üç kez "Boş ol!" deyip de daha sonra buna pişman olan erkeğin karısıyla tekrar evlenebilmesi için, karısının başka biriyle evlenip en az bir geceyi onunla birlikte geçirdikten sonra boşanması gerekirdi. İşte bu bir gecelik kocaya halk arasında "hülleci" denirdi. Hülleciler genellikle yetmişli yaşların üzerinde olurdu. Ayrıca kör olmaları tercih sebebiydi. Ancak, her ne kadar kör ve ihtiyar olmasa da, o sessiz sedâsız ve ezik Heybet'in yüzüne bir kez bakan, geceden onun koynuna verilen bir kızın, sabaha kız oğlan kız çıkacağını anlardı. Fakat Heybet, elim bir iş kazası sonucu, bu ekmek kapısından olmuştu:

Alt tarafı yüz akçe ücret karşılığı bir gece geçireceği kaknem ve gudûbet bir kadın, cadalozun teki çıkmış ve işte o uğursuz zifâf gecesinde bir çığlık atan Heybet, köydeki yavuklusuna sakladığı yegâne hazinesi olan bâkirliğini kaybetmişti. Bu dili uzun, eli maşalı cadaloza "Boş ol!" diyebilmek, öyle her babayiğidin harcı değildi. Kadın o kadar hırçın ve kavgacıydı ki, nâmı çete üyelerince duyulmuş ve sonunda Zincirli Han'a dâvet edilmişti. Dokuzlar'ın, "Köse Zehra" dedikleri bu yırtıcı kadın çok geçmeden çetenin bir üyesi olmuştu. İşi de ahâli arasına karışıp istihbarat toplamak ve kıskıvrak bağlanıp bir çuval içinde Zincirli Han'a getirilen şahısları sorguya çekip öttürmekti. Allah için, bu kadın iyi bir sorgucuydu. Onun bet suratını görüp savurdu-

ğu küfürleri bir dinleyenler, çok geçmeden kanarya gibi şakımaya başlarlardı. Ama doğrusunu söylemek lâzım ki, çopur yüzlü bu acûze hiç olmazsa kocasına sâdıktı. Zaten kocası da, sadâkatin bir kadın için en büyük fazîlet olduğunu düşünür ya da düşünmek zorunda kalırdı.

Çetenin reisi olan Çapraz Bayram, taşı sıksa suyunu çıkaracak, sağlam ve gürbüz biriydi. Gerçi bedenindeki pıştov ve tüfenk kurşunu, ustura, saldırma, kasatura ve yatağan yaralarının haddi hesabı yoktu ama, defalarca yaralanmasına karşın Allahü Teâlâ, bu kuluna hiçbir hastalık vermemişti, tâ ki Kostantiniye'nin orasında burasında hayâlet vak'aları duyulana kadar.

Cüce Efendi'nin Sofuayyaş Mahallesi'ne yeni taşındığı ve Dâvut'un Nevâ'ya abayı yaktığı sıralarda, gecelerden bir gece, Bayram bağrında belli belirsiz bir sızıyla uyandı. Ne var ki sızı o devresinde, onun için acı verici olmaktan çok, merak uyandırıcıydı. Ama bağrı, gün boyunca sızım sızım sızladı. Akşam olunca sızlama, hatırı sayılır ölçüde artmıştı. Gece yatağına uzanınca zonklayan ağrı nedeniyle uyku tutmadı. Sabah olduğunda ise bağrı, fena hâlde, hattâ öldüresiye sancıyordu. Bayram yine de adamlarına renk vermemeye epeyce bir çaba gösterdi. Akşam yattığı vakit, sancısı bir bıçak gibi saplandığında inim inim inledi. Acı arttığında ise, girdiği onca zahmet onu hayatında ilk kez hüngür hüngür ağlattı. Sızısı ağrıya, ağrısı sancıya, sancısı ise azâba dönüşmüştü. Sabahı beklemeden iki büklüm bir hâlde ve hırsız gibi gizlice, Zincirli Han'dan çıktı. Hekimlerin, otacıların ve cerrâhların dükkânlarını açma saatine kadar Ayasofya civârında kuytu bir yere sindi. Ahırkapı'daki Hekim Mihel'in dükkânına gitmek için sabah ezanının okunmasını, cemaatin dağılmasını ve güneşin doğmasını bekledi. Bayram, işte bu hekimin dükkânından öğleye doğru çıkmıştı. Hekim Mihel Efendi'nin yaptığı tek şey, Bayram'ın sancıyan bağrı-

na bir yakı vurmak olmuştu. Fakat aradan bir hafta geçmesine rağmen bağrı hâlâ zonklamaktaydı. Zavallı yine felâh bulmadı. Hastalığının gayri kabil-i şifâ olduğunu düşünürken, bir umut ile Hekim ve cerrâh Mişon'un dükkânına bile gitti. Ne yazık ki, bu hekim Bayram'a hacamat yapmış, bu ameliye de adamın fena hâlde canını yakmıştı. Göğsünün altına, yani sancının olduğu yere ağrıyı emsinler diye iki sülük vuran üçüncü hekim de bu işin altından kalkamayınca, Bayram'ın fena hâlde canı sıkıldı. Nihâyet, Şehremini'deki Ağa Çayırı'nda oturan bir otacı kadının, en iflâh olmaz denilen hastalara şifâ verdiğini bir yerden işitti. Doğruca ümit bağladığı bu kadının yanına varıp, ona derdini döktüğünde şu cevabı aldı:

"Çektiğin azâp otlarla ve ilâçlarla kesilmez! Çünkü bağrındaki azâp, tıbbî bir acı değil, düpedüz vicdân azâbıdır. Git kendini dine ver. Allah ve kitap nedir, iyi ve kötü nedir bir öğren ve sevâp kazan! Yoksa asla felâh bulmazsın!"

* * *

Sofuayyaş'taki Karacakalfa Câmii'nde verdiği vaazlarla neredeyse bütün Kostantiniye'ye nâm salmış o cücenin, yani Pereveli İskender Efendi'nin, bir gece vakti yatsıdan sonra kapısı çalınmıştı. Cüce aşağıya inip kapıyı açtığında, karşısında iki büklüm bir adam görmüştü. Sancısından dolayı konuşmakta güçlük çeken adam, Pereveli İskender Efendi'ye şunları söyledi:

"Bağrımda tarifsiz bir sancı var. Artık batağa saplandım ve imânım gevredi. Ne olur bana yardım et! Allah nedir, din nedir, nasıl ibâdet edilir ve nasıl sevâp kazanılır bana bir bir söyle! Söyle ki, bağrımdaki şu dağlar gibi zonklayan sancı kesilsin! Eğer bunu başarırsan, kulun ve kölen olurum! Ne dersen yaparım. Çünkü ben, Kostantiniye'nin güçlü adamlarından biriyim! Elimden gelmeyecek iş yoktur!"

Cüce, içeri buyur ettiği Çapraz Bayram'ı sedire oturttu. Adam fâsıla vermeksizin bağrını sıvazlayıp kıvranıyor ve inim inim inlerken, alnından dökülen ecel terleri sürekli çenesinden aşağı damlıyordu. Artık nedense, cüce bu işe sevinmiş gibiydi. Bu yüzden ona şöyle dedi:

"Merak etme, sana her şeyi öğreteceğim. Bu sabah güneş doğmadan önce, seni kıvrandıran bu acıdan kurtulup salâh bulacaksın. Ama şimdi dinimizi öğrenmen gerekiyor. İşte bu gece, yapman gereken her şeyi sana bir bir anlatacağım."

Böylece cüce, Bayram'a ilkin, daha çok Hüseyin Hilmi Efendi'yi esas alarak aptest almanın püf noktalarını öğretti: Her şeyden önce helâya sol ayakla girmek ve aptest aldıktan sonra sağ ayakla çıkmak gerekiyordu. Ayrıca, güneşe ve aya karşı aptest almak mekrûh sayılmaktaydı. Helâda tahâretlenirken kıble sağ ya da sol tarafa alınmalıydı. Bu esnada bir kişinin kıbleye önünü ve arkasını dönmesi tahrimen mekrûhtu. Eğer üste başa necâset bulaşmış ise su ile tahâretlenmek edepti. Buna göre, necâset bir dirhemden azsa yıkanmak sünnetti. Ama öyle değil de dirhem miktarı ise yıkanmak vâcipti. Yok eğer dirhem miktarından fazlaysa, o zaman yıkanmak farz olurdu. Aynı zamanda, ibriğin ağzı kıbleyi göstermeliydi. Bu, kendisinden sonra helâya girecek kişiye kıbleyi göstereceği için sevabı çok olsa gerekti. Aptesti bozan bir şey de, parmağın makata sokulup çıkarıldığında nemli olmasıydı, ama kuru çıksa bile yine aptesti tazelemek icâp ederdi. Diğer taraftan, basur illetinden mustarip kişiler basur memelerini elleriyle içeri iterlerse, hem oruç hem de aptest bozulmuş olurdu. Dahası, sülüğün haddinden fazla kan emmesi yine aynı sonuca yol açardı. Ayrıca, idrâr kaçırmamak için, erkeklerin tenâsül uzuvlarının ucuna bir pamuk fitil koymaları câiz sayılırdı. Ama idrâr, bu fitilin dışta kalan ucuna kadar yayılırsa tekrar aptest almak gerekirdi. Öbür yandan, temizlik imândan gelirdi. O

hâlde dişleri temizlemek için misvak da şarttı. Ancak bunun da bir âdâbı vardı. Misvak, sağ elin baş ve serçe parmağıyla alttan, diğer üç parmakla da üstten tutularak ağıza sokulmalı, sağ ve sol yanlardaki dişlere de üçer kez sürtülmeliydi. Bu arada, edep yeri de kimseye gösterilmemeliydi. Meselâ namaz esnasında Fesübhânallah sözünü üç kez tekrar etmek ne kadar vakit alıyorsa, edep yeri de işte bu süreden daha fazla göründüğünde namaz bozulurdu. Kısacası aptest almak, hiç de göründüğü kadar kolay sayılmazdı. Meselâ başın meshedilmesi şöyle olurdu: Eller ıslatıldıktan sonra, baş ve işâret parmakları haricindeki diğer üçer parmakla baş, diğerlerini değdirmeden önden arkaya doğru meshedilirdi. Derken bu kez avuç içleriyle baş, yan taraflar boyunca, arkadan öne meshedildikten sonra, başparmakların iç tarafı ile kulak arkası, nihâyet dört parmağın dış tarafları ile ense sıvazlanırdı. Ayak yıkamanın da bazı kaideleri yok değildi: Meselâ sol elin serçe parmağıyla, önce sağ ayağın küçük parmağından başlayarak sola doğru, ardından sol ayağın baş parmağından başlayarak yine sola doğru, her ayak parmak arası temizlenip istihlâl edilmeliydi. Buna ilâveten namazda, rükûda iken eller parmakları açık olmak üzere dizlere konulmalı ve sağ ayak dik olmalı, ayrıca sol ayağın parmakları sağa dönük olmalıydı. Öte yandan, "Ettehiyâtü" duâsı okunduğu sırada, "Lâ ilâhe..." lâfzı söylenirken sağ elin işâret parmağı kalkmalı, "...illallah" denildiğinde de indirilmeliydi.

Cüce Efendi daha, dinin sünnetleri ve edepleri hakkında, tâ sabaha kadar buna benzer bir nice şey anlattı durdu. Gecenin birinci horozu öttüğünde, vicdân azâbından kurtulup cennete girmek için lâzım gelen şeyleri anlatmayı bitirince, ağrıdan kıvranan Çapraz Bayram'ı bir imtihândan bile geçirdi. Gerektiğinde onu durdurup duraksatarak, hidâyete ermek için gerekli bütün teferruâtı ezberletti. Bu sırada sa-

bah ezanı okunmaya başlamıştı. Şimdi Karacakalfa Câmii'ne gidip sabah namazlarını edâ ederlerse, Bayram'ın azâbı, biiznillâh kesilecekti. Evden dışarı çıkmak üzereyken Cüce Efendi, bir kâğıt parçasının içindeki Berç macununu Bayram'a vererek, bunun "okunup üflenmiş" mukaddes bir macun olduğunu, günde bir nohut kadarını yerse faydasını göreceğini söylemişti. Bayram hemen o an bu macundan bir miktar alıp yaladı yuttu. Yakındaki câmiye girip namazlarını kıldıktan sonra, artık mûcize midir, nedir, belki biraz da o "okunmuş" macun sayesinde Bayram'ın bağrındaki azâp nihâyet dinmişti. Evet! Cüce Efendi onu iflâh etmişti! Salâha kavuştuktan sonra Cüce Efendi'ye bîat eden Bayram, beş vakit aptestinde namazında biri oldu. Bağrı yine sızlayacak gibi oldu mu, yine Cüce Efendi'ye gidiyor ve ondan öğüt alıyor, nasihatlerini dinliyordu. İşte gecenin birinde, şu musikî hakkında da sabaha kadar konuşmuşlardı. Cüce Efendi, şarap nasıl ki sarhoşluk veriyorsa, musikînin de sarhoş ettiğini, dolayısıyla onun da en az şarap kadar haram olduğunu Bayram'ın kafasına sokmuştu. Buna göre, belki de bir çalgıcının katli vâcipti. Bayram, Perveli İskender Efendi'yi can kulağıyla dinliyor, kendisine Hak yolunu gösterip o müthiş azâptan kurtaran adamı baş tâcı ediyor, okunup üflendiği için sıkıntısını defeden macunu tükendiğinde ise, gelip Cüce Efendi'den bir parça daha istiyordu. Herhâlde, bu "okunmuş" macunda sadece kutsallık değil, aynı zamanda, hatırı sayılır miktarda afyon da olsa gerekti.

* * *

Kostantiniye'de, kutsal nefesi üfleyen Bâtın'ın oğlu Zâhir hakkında ahâli, "Bak işte! En sonunda peygamberliğini de ilân etmiş! Olacağı buydu! Din elden gidiyor!" diye konuşup bağırmaya başladığı sıralarda, bir öğle vakti, göz alıcı ve rengârenk giysileriyle bir kalabalık, daha doğrusu bir ce-

naze alayı, Cerrâhpaşa tarafından Edirnekapı Mezarlığı'na doğru ilerliyordu. Kemânî Âmin ile miskalî Meymenet'in birâderleri olan tamburî Gülâbî'nin cenazesiydi bu. Zavallı Kıptî'nin cesedi, dün gece, Cerrâhpaşa Mezarlığı'nda bulunmuştu. Altına idrârını kaçırdığı ve belinin geldiğine bakılırsa, adamcağız boğularak öldürülmüştü. Fakat merhûmun vasiyeti dikkate alınarak cesedi pembe ipekli kumaştan bir kefene sarılmış, ayrıca bu pahalı kefeni herkes görsün de çatlasın, nâm olsun diye tabutun üstü açık bırakılmıştı. Cenazenin önü sıra yürüyen ve parayla tutulmuş dokuz-on kocakarı, gözlerinden yaşlar boşana boşana durmadan ağıt yakıp danalar gibi böğürüyor, saçlarını başlarını yoluyor ve boğazlarını yırtarcasına feryât ederek yeri göğü çınlatıyorlardı. Gel gör ki, cenazeyi takip eden Kıptîler, özellikle arka tarafta zurna ve miskal üfleyen, davul darbuka tepen ve sine kemanı çalan todilerin sazlarından yükselen nağmeye göre oralarını buralarını kıpırdatıyorlar ve hattâ raks ediyorlardı. Çevreden bir sivri akıllı çıkıp da, "Ayıptır! Yapmayın! Etmeyin! Cenazeye hürmetsizliktir!" gibi bir lâf ederse, o adama içerleyip şöyle çıkışıyorlardı:

"Ade oradan! Te bakasın bir şu mevtâya! Alasın bir ibret! Şu iki günlük dünyada, te işte büle yaşayasın gönlünce bizim gibi!"

Kara gözler, kara kaşlar ve düzgün sürülmüş ak suratlar sayılmazsa, fiyakalı ve cafcaflı insanlardan oluşan bu kalabalık içinde, siyah ve beyaz dışında hemen her renk vardı: Sırmalı camadanlar kırmızı, pembe yahut gök mavisi; ipek gömlekler kehribar sarısı veya erguvanî; atlas çakşırlar siklâmen, kavuniçi ya da lâcivertti. Başörtülerini çenelerinden bağlamayan kadınlar, kına yakılmış saçlarının görünmesine pek aldırmıyorlardı. Bu kalabalık içinde ayrıca, kalınca enselerinde birer nazar boncuğunun göze çarptığı, dağlara şenlik birkaç ayı da nazarı dikkati celbediyordu.

Bir çift öküzün çektiği bir araba da, tabutu takip ediyordu. Bu arabada ise, herkesin görüp kıskançlıktan çatlayacağı biçimde yerleştirilmiş ve pembe somakinin damarsız yerinden yapılma bir mezar taşı da vardı ki, bu su içinde en az ikiyüz altun ederdi. İşte bu mezarı Gülâbî, daha sağlığındayken yaptırmıştı. Böyle yapmasının sebebi, günün birinde emr-i hakk vâki olduğu vakit, iki karısı ve onbir çocuğunun, kendi hatırasına hürmetsizlik ederek onun şânına ve nâmına yaraşır bir mezar yaptırmaktansa, miras bırakacağı parayı çatır çatır yiyecekleri korkusuydu. Ama merhûmun sağlığında verdiği tarife göre yapılan bu mezar taşı biraz tuhafçaydı: Bir yandan kallâvî bir vezir kavuğunu andırıyordu. Ama öte yandan bu serpûşa, sadece din âlimlerine mahsus kafesî bir destâr da sarılmıştı. Gel gör ki iş bununla da bitmiyordu. Sağlığında, afiyi fiyakayı çok seven merhûm, kallâvî kavuğa, yeniçerilerin keçeden yapılma, yatırtmalı börklerine mahsus bir "kaşıklık" da eklenmişti. Hiçbir teşrîfât kâidesine uymayan bu görkemli, ama düttürü mezar taşının kitâbesinde şunlar yazılıydı:

HÜVELBÂKÎ
BURADA TAMBURÎLERİN
AZAMETLİ VE MUHTEŞEM ŞÂHI
GÜLÂBÎ EFENDİ "RADİYALLAHU ANH"
HAZRETLERİ YATIYOR
RUHUNA FÂTİHA

Fiyaka olsun diye sürmüş takıştırmış, allı morlu, dallı güllü, telli pullu, halhallı gelgelli kalabalığın içinde elbette, rahmetli Gülâbî'nin birâderleri olan Âmin ile Meymenet de vardı. Kardeşleri vefât eden bu efendiler elbette ki neşeli değildiler. Ama onların üzgün oldukları da pek söylenemezdi. Daha ziyâde, her ikisinin de tepesi atmıştı. Çünkü Gülâbî, kendilerinden gizli, âdeta sinsice, sipâriş verip yap-

tırdığı bu mezar taşına ikiyüz altun gibi yüksek bir fiyat ödemiş, yani bu parayı hebâ etmişti. Oysa ikiyüz altuna neler alınmazdı ki! Meselâ, bahçedeki helâya, cümle âlem görsün de nâm olsun diye necefli bir ibrik alınsa fena mı olurdu! Yahut, misâfirlere bulgur çorbasını fiyaka olsun diye, Çin ilinden gelme o fağfûrî tabaklarda da ikrâm edebilirler, haydi olmadı, evdeki sedirlerin ve yastıkların hepsini gümüş ve altun telli sündüzle kaplatabilirlerdi. Âmin ve Meymenet, kardeşleri Gülâbî'nin parasını ve pulunu böyle çarçur etmesi karşısında enikonu rencide olmuşlardı. Bu yüzden merhûmu defterden sildiler. Ama ikisi de, kendilerini bekleyen tehlikeden bîhaberdi.

* * *

Zincirli Han'da gerilim doruktaydı. Verilen rüşvet sayesinde pis işlerini ne zamandır güpegündüz ve ulu orta yapan çete üyeleri, uzunca bir süreden sonra ilk kez bir gece işine çıkacaklardı. Yatsı ezanı çoktan okunduğuna göre, müminler câmilerden çıkmak üzere olsalar gerekti. Bu süre de onlara, her şeyi bir kez daha muayene etme imkânı sağlamıştı. Zifirî karanlıkta daha iyi görebilmek için gözlerine sürme çekmiş olan Dokuzlar ellerindeki zemberekli piştovlarla baskına hazır gibiydiler. Ayrıca, boynuna bir düdük asılı olan erketeci çocuk titremediğine göre, verilen gözcülük görevini lâyıkıyla yerine getireceğe benzemekteydi. Ondan iki yaş küçük diğeri ise, muşamba feneri taşımakla yükümlüydü. Ama en önemlisi, bir kapıyı açması için kendisiyle daha gündüzden yüzkırk akçeye anlaştıkları, haram paraya hayır diyemeyen bir çilingir de sözünü tutmuş, takım taklavatını alıp akşam ezanından sonra Zincirli Han'a vâsıl olmuştu. İşte şimdi harekete geçme zamanıydı!

Çapraz Bayram Dokuzlar'a dönerek, "Mercan Hanı'nın aşağısındaki bir yeri, yani Kancalıkapı Hanı'nı basacağız,"

dedi. "Burası metrûk bir han. Aradığımız şahıs dışında kimse kalmıyor orada. Bu nedenle işimiz çok kolay olacak. Avluya girip merdiveni çıktıktan sonra, soldaki ilk kapıya hamle edeceğiz. Oradaki şahsı bir çuvala koyup kaçıracak ve buraya, hana getireceğiz. Bu iş için hepinizin alacağı paranın yekûnu üçyüz filori. İyi para! Ama en ufak bir hata yaparsanız sizi öldürmem, merak etmeyin. Size öyle bir şey yaparım ki, ölümünüzü, cenneti beklediğiniz gibi beklersiniz. Onu da size kolay kolay vermem, bunu bilesiniz!"

Nihâyet, handan çıktılar ve önlerindeki çocuğun taşıdığı fenerin ışığında, Mercan Hanı'nın önlerine geldiler. İşte burada Bayram, çocuğa feneri söndürmesini emretti. Püf sesinden sonra etraf artık zifirî karanlıktı. Ama çehrelerinde nûr kalmamış bu adamlar, karanlık işler çevirmek yanında, aynı karanlıkta yönlerini de bulabilirlerdi. Ama çok dikkatli olmaları gerektiğinin de farkındaydılar. İçlerinden birini öncü seçmişlerdi. Kendileri o karanlıkta ve bir evin saçağı altında beklerken, öncü koşup koşup bir köşeye siniyor, sağa sola bir göz atıp tehlike olmadığına kanaat getirdikten sonra, el edip diğerlerini çağırıyordu. Adamlar da koşa koşa gidip ağaçlardan birinin arkasına sığınıyorlar, bir kereste yığınını siper ediyorlar yahut bir fıçının gölgesine siniyorlardı. Bu şekilde biraz ilerlemişlerdi ki, öncü elini dudaklarına götürüp sus işâreti yaptı. Anlaşılan, bir tehlike ihtimâli vardı. Nitekim, çok geçmeden sokakta bir hamal göründü; sırtındaki küfede, ara sıra ağlayan, ama daha çok şarkı söyleyen bir ayyaş vardı. Adamlar piştovlarını bellerinden çıkarmışlar, nefislerini müdafaa için saklandıkları yerlerde bekliyorlardı. Hattâ içlerinden sağlamcı olan iki üç kişinin çifte piştovları vardı. Ancak hamal onları fark etmeden geçip gitti. Bu tehlikeyi savuşturmuşlardı ama, artık daha da temkinli olmaları gerekiyordu. Hakikaten, az sonra "tak tak tak" sesleri kulaklarına geldi. Hemen dört bir yana koşup

oraya buraya pistilar. İçlerinden biri, saklanacak yer kalmadığı için pabuçlarını çıkarıp sokaktaki dut ağacına yalınayak tırmanmış, yapraklar arasına gizlenmişti. Ardından, elinde ucu demirli bir asâ olan ihtiyar mahalle bekçisini saklandıkları yerlerden gördüler. Yaşı artık ilerlediği için kamburlaşmış bekçinin bir gözü yoktu ve elindeki feneriyle, topallaya topallaya yürüyordu. Gel gör ki bekçi, yalınayak dut ağacına tırmanarak saklanan adamın ağacın yanına bıraktığı pabuçlarını fark etti. Gidip fenerinin ışığı altında bir süre baktı. Hattâ eline aldı ve bir kokladı. Derken yüzünü ekşitip pabucu attı ve gitti. Bütün bunlar olurken, o ızbandut gibi, çehrelerinde nûr kalmamış, gaddar ve zâlim adamların yürecikleri pıt pıt atıyordu. Ardından, saklandıkları yerlerden çıkarak yine bir öncünün kılavuzluğunda ilerlemeye devam ettiler. Bu kez en önde giden Bayram, Kancalıkapı Hanı'nın silûetini fark ettiğinde, geri dönüp adamlara susmalarını emretti. Evlerden horultular işitilmeye başlandığına göre, sokak sâkinlerinin yatma zamanları gelmiş olmalıydı. O sessizlikte yine de evlerden tabak çanak çıngırtısı, yatmak istemeyen çocukların mızmızlanmaları, mahallenin güzel dulu hakkındaki fısıltılar, çorbayı biraz tuzlu yaptı diye karısına kızan bir erkeğin haykırışı, ikide bir şûh kadın kahkahası atan bir papağanın çığlığı, akşam yemeğinden arta kalanlardan nasibini almak isteyen bir kedinin miyavlaması, eş dostla beraber içilen kahvelerin höpürtüsü kulağa gelmekteydi. Hanın önüne geldiklerinde, puhu ve kukumav kuşlarının seslerini işittiler. Uzaklarda bir yerde köpekler uluyup bağırıyordu. Bir ara, uğuldayan rüzgâr ağaçların yapraklarını hışırdattı. Bu arada, sokağın ilerisinden eli fenerli birinin geldiğini görür görmez, yıkılmaya yüz tutmuş bir evin duvarı dibine sindiler. Bir elinde fener, diğerinde bir tepsi olan çocuk onları fark etmeden geçip gitmişti ki, arka taraflarında âniden bir tokat şakla-

ması ve hemen ardından da, ağlata zırlaya kaçan çocuğun ayak seslerini işittiler. Leziz Urfa yağının kokusunu alan o ağzı düdüklü erketeci elinde bir baklava tepsisiyle yanlarına geldi ve "Buyurun ağalar. Âfiyet bal olsun. Kokusunu alınca canım çekti. Gerçi zorla aldın ama biz zaten harâmî değil miyiz?" diye, çetenin adamlarına izzet-ü ikrâmda bulundu. Ağızlarını şapırdata şapırdata bir tepsi haram baklavayı midelerine indiren adamlar, parmaklarını yaladıktan sonra yine piştovlarını çekip Çapraz Bayram'ın ardına düştüler. Metrûk Kancalıkapı Hanı'nda merdiveninin solundaki odadan gerçekten de ışık sızmaktaydı. Ama asıl iş şimdi başlıyordu. Hana sessizce yaklaştılar. Ayrıca merdiveni, gürültü olmasın diye pabuçlarını ellerine alarak çıktılar. Üstelik yürekleri güm güm atıyordu. Etrafta tıs yoktu. Adamlardan birkaçı piştovlarının namlularına hohlayıp madenî aksamlarını güderiyle parlattı. Sonunda kapının önündeydiler. Altı demir şeridin ufkî olarak çakıldığı, kalın meşe kerestelerden yapılmış gömme kilitli bir kapıydı bu. Üstündeki küçük pencerenin yanı sıra, kapının kenarlarından da ışık sızıyordu. Bayram'ın bir işâretiyle çilingir hemen geldi. Maymuncuğu kilide sokup bir iki döndürdü ve kapı aralanır aralanmaz kaçıp sıvıştı. Önceden anlaştıkları gibi, Bayram ve Dokuzlar'ın en yamanları hemen içeri daldı. Etraf loştu. Sadece sehpanın üzerinde balık biçiminde, pişmiş topraktan bir kandil yanmaktaydı. Fitil ve dolayısıyla alev balığın gözündeyken, kuyruğu da herhâlde kulp olarak iş görüyordu. Hepsi önce sağa baktı ve ardından da günâhlarını yazan meleğin bulunduğu sol yanlarına bakmışlardı ki, bir "Püf!" sesi duyuldu ve kandil söndü. Yakalayacakları kişi böylece kaçıp gittikten sonra zor belâ bir mum yakabildiler ve sehpaya baktılar: Kandilin bulunduğu yerde şimdi, sudan yeni çıkmış gibi zıplayıp sıçrayan, capcanlı bir balık vardı!

* * *

Ramazan'a iki gün kala, Çapraz Bayram ve çetesine Muhteşem Neyzen Bâtın'ı o gece ele geçirmek kısmet olmamıştı. Fakat o gece yine bir cinâyet işlenmiş, bir gece önce âhirete intikâl eden merhûm Gülâbî'nin birâderi Meymenet'in cesedi, Cerrâhpaşa Mezarlığı'nda bulunmuştu. Söylenenler doğruysa, kardeşleri gibi bir musikî üstadı olan rahmetli Meymenet, yine aynı şekilde, yani boğularak öldürülmüştü. Ayrıca sıranın kendisine geldiğini düşünen Âmin'in ise, rivâyete göre, korkudan dişleri takır takır birbirine vurmaktaydı. Onun obasından ayrılıp Kostantiniye'nin ücrâ bir köşesinde saklanacağı da söyleniyordu. Ama Zâhir hakkındaki şâyialar elbette bundan daha da çarpıcı ve tesirli olmuştu.

Ahâlinin söyledikleri ve aktardıklarına bakılırsa, hâşâ, "Ben peygamberim!" diyen Zâhir'in Kostantiniye'de zuhûr ettiği sıralarda, yani Ramazan'dan birkaç gün önce, Nevâ'nın annesinin verdiği saz semâîsi üzerinde hâlâ çalışan, ama ne bir eksiklik ne de bir kusur bulamayan Dâvut'a, tâ dergâhtan Sofuayyaş'a kadar gelen temiz yüzlü bir delikanlı Şeyh İbrahim Dede Hazretleri'nin bir dâvetini tebliğ etti. Buna göre Şeyh Efendi, dergâhtaki hücresinde Âbidin Ağa'nın, bilinmeyen bir mâhûr saz semâîsini meraklılarıyla meşk eyleyecekti. Dâvut bu bağdarın ismini ilk kez işitiyordu. Merakı kabardı. Ama onu meraklandıran bir diğer şey, dergâhtaki bazı kişilerin şeyh hakkında çıkardıkları bir şâyianın aslı astarı olup olmadığıydı. Rivâyet o ki, İbrahim Dede her gece hücresinde, işlediği bütün günâhlara ek olarak, kendisine "bir", evet sadece ve sadece bir günâh işleme hakkı ve kuvvetini vermesi için Cenâb-ı Hakk'a yalvarıp yakarmaktaydı. Hattâ, niyâz ederken ara sıra aşka geldiği için o kadar bağırıyordu ki, dergâhtakilerin onun sesini işitebilmek için kulaklarını kapısına dayamalarına bile gerek kalmıyordu.

Dâvut bu dâvete tam zamanında icabet etti. Semâhânenin sağındaki hücrelerinin bulunduğu kagir binanın önünde bekleyen dervişler, İbrahim Dede'nin hücresine gidip gitmemekte kararsız görünüyorlardı. Bu insanlar, şeyhlerinin bu garip dâvetinden endişeye kapılmış gibiydiler. Ama yine de, İbrahim Dede'nin hücresinde, daha çok muhiblerden oluşan bir izdihâm vardı. Bu hücre heveskârlar, bu saza körkütük âşık ney müptelâları, başları dumanlı musikî âşıkları, Şeyh Hazretleri'nin muhibleri ve hattâ ayaktakımından birkaç kişiyle tıklım tıklım dolmuştu ki, bu da Mevlevîler arasında pek hoş karşılanacak bir şey değildi. Üstelik, İbrahim Dede neyini yalnız başına, yani diğer mutribler olmadan üfleyecekti. Yüzünde, sezdiği bir tehlike yüzünden, kendisi ya da başkası için endişelenen birinin ifâdesi vardı. Hücrenin kapısından İbrahim Dede'ye bakan Dâvut, onu son gördüğü zaman da bu durumu sezmiş, ama adını koymamıştı. Gerçekten de şeyhin endişeli hâli epeyce âşikârdı. Bu bir yana, neyini aldığında öpmemesi yahut en azından öper gibi yapmaması, üstelik besmele çekmeksizin üflemeye başlaması herkesi şaşırtmıştı. Derken İbrahim Dede, Âbidin Ağa'nın mâhûr saz semâîsini neyiyle üflemeye başladı. Daha birinci hânede, bunun yüksek ve parlak bir musikî olduğu anlaşılmıştı. Muhibleri onun nerede hata yapacağını bekliyorlardı. Ne var ki, yürük semâî usûlüyle ölçülen son hâneyi ve teslimi de çalınca, muhibleri birbirlerine baktılar. Hücredeki ve kapı önündeki hiçbir kimse, daha önce bu kadar muhteşem bir musikî dinlememişlerdi. Kalabalıktakiler, "Yaşa! Nûr ol! Var ol!" diye nidâ ettiler. Ne gariptir ki, saz semâîsi hitâma erinceye kadar, "Kusur benim imzâmdır!" diyen Şeyh Efendi bir tek hata bile yapmamış, bir tanecik olsun çürük ses üflememişti. Kalabalıktakilerin tezâhüratına rağmen, dedenin muhibleri başlarını önlerine eğmiş, çıt çıkarmıyorlardı. Az sonra dedelerden biri, "Eren-

ler!" dedi. "Ney-i şerîfinizle bu güne kadar üflediğiniz her şey, kusurlu olduğu için kusursuzdu. Ama şimdi üflediğiniz, kusursuz olduğu için kusurlu!"

İbrahim Dede kaşlarını çatarak, "İnsanın alçaldıkça yükseleceğine veya yükseldikçe alçalacağına inanmıyorum!" dedi. "Şâirâne bir söz bu. Keşke şairin bu sözü edebî olduğu kadar doğru da olsaydı! Ama bir söz, güzeldir diye doğru kabul edilemez. Güzel söz başka, doğru söz başka! Ben doğruyu söylemeyi tercih ederim, her ne kadar vezinli kafiyeli olmasa da. Bana göre insanlar, alçaldıkça alçalır ve yükseldikçe yükselir. Ben yükselenlerdenim! Ney üflemede ve musikîde üstüme yoktur! Bunu siz de gördünüz, işittiniz! Var mı aranızda benimle aşık atacak!"

Bir şeyhin saygınlığının yanı sıra, hücredeki sâkinlik ve huzur da kaybolmuştu. Ayaktakilerden gözleri yuvalarında fıldır fıldır dönen biri elini ağzına siper ederek yanındakinin kulağına bir şeyler fısıldarken, alayla gülen birkaç kişi parmaklarıyla şeyhi işâret ediyor, dirsekleriyle birbirlerini dürtüp şakalaşıyorlardı. Hattâ gülerken ağzında çürük dişleri görünen bir kellifelli adam elini dedenin sırtına saygısızca vurup, "Âferin!" demişti, "İşte ney böyle üflenir! Samatya'daki meyhaneme gel ve müşterilerime çal. Sana helâlinden gecede üçyüzelli akçe veririm."

Ahlâklı görünen insanların, hele hele bir Mevlevî şeyhinin aslında herkes gibi ahlâksızın teki olduğuna inanan ve şaraptan çok, bu inançla sarhoş olmaktan zevk alan bu cins kişiler, İbrahim Dede'nin meğerse en fazla bir meyhane çalgıcısı seviyesinde olduğunu düşünmeye başlamışlardı. Dedenin yegâne özelliği ulvî ya da dindar olması değil, sadece ney üflemeye yeteneğinin olmasıydı. O da kendileri gibi aynı yolun yolcusuydu. Bu yüzden onu küçümsemeye, tahkîr etmeye başladılar. Hattâ bunlar arasında bazı muhibler ve dervişler de vardı. Onu o kadar hâkir gördüler ki, sataşma-

ya başladılar. Hattâ kepazenin biri, ayaküstü bir el şakası yapmaya bile yeltendi. Ama Dâvut, bu işi yapmaya kalkan kaltabanın kolunu tuttu. Ama namussuz o kadar öfkelendi ki, karnına bir yumruk indirince Dâvut iki büklüm oldu. Bir de tekme yemesine ramak kala, oracıkta şiddetli bir şamar şakladı ve ardından şu nidâ duyuldu: "Sizi engerek soyları! İmansızlar! Ahlâksızlar!"

Bu kişi, sırtında serâser bir kaftan, altında kırmızı çakşır olan efendice biriydi. Başındaki külâha âbânî destâr sarmıştı. Tekmeleri indire indire, yumruklarını savura savura ve şamarlarını da şaplata şaplata, İbrahim Dede'yle alay eden kim varsa, onları hücre içinden başlayarak tâ sofaya ve nihâyet cümle kapısına kadar sille tokat kovaladı ve hepsini bir bir yakasından tutup bahçeye yallah etti. Defedilen bu gürûh içinde, Şeyh Efendi'yi kibirle suçlayıp elleri, dilleri, gözleri ve gönülleriyle onu ayıplayan dervişler de yok değildi.

Bu olayın gâyet vâhim sonuçları olacaktı. Mağrûr ve kibirli bir Mevlevî şeyhinin gösterdiği büyüklenmeyi kimi ağzından kaçıracak, kimi imâ edecek, kimi de uluorta söyleyecek, ardından bu haber eğilip bükülerek bir dedikoduya dönüşecekti. Ama öte yandan, Şeyh Efendi'nin musikîdeki mahâreti de ağızdan ağıza yayılıp dillenecek, dallanacak, budaklanacak ve Kostantiniye'de, İbrahim Dede'nin muhteşem bir musikî üstadı olduğunu duymayan kalmayacaktı.

Kendisini aşağılayan gürûh gittikten sonra, kendi ismini ve dergâhın saygınlığını lekeleyen Şeyh Efendi kapısını örtüp sürgülemiş, gelen hıçkırık seslerine bakılırsa içeride ağlamaktaydı. Başlarında sikkeleri ve üstlerinde kara hırkalarıyla şâyân-ı hürmet, nûr yüzlü iki muhterem derviş ile Dâvut kapı önünde bekliyordu. Yapılan saygısızlığa öfkelenip o densizler kalabalığını dışarı kovan zât, az sonra nefes nefese geri geldi.

Bu kişi, Zâhir'in ta kendisiydi.

Şeyh Efendi'yi çok seven ve takdir eden dervişlerden İdris Dede, gözünün yaşını mendiliyle silerek, "Bu dergâhta hiç bu kadar yürek paralayıcı bir vak'a cereyân etmemişti!" dedi. "Arzu ederseniz ve eğer vaktiniz de varsa, gelin hücreme, olanları konuşalım ve birer acı kahve içelim."

İdris Dede'nin hücresi haddinden fazla sâdeydi. Her şeyden önce yere halı değil hasır serilmiş, üç ayrı duvardaki üç sedirin yastıkları pamukla değil, yaslandıkça gıcırdayan samanla doldurulmuştu. Duvarlarda ne bir yazı ne de bir tasvir asılıydı. Tamamen kireç beyazına boyanmış bu süssüz şatafatsız odada insan, gözlerini açıkken değil, ancak kapatırken daha çok şey görebilirdi.

Az sonra, mutfakta çile dolduran canlardan biri tepsi içinde dörf fincan kahveyle geldi. Bu ikrâm herkese tek tek sunulduktan sonra kapıya doğru geri geri yürüdü ve baş kesip çıktı. Dervişler, İbrahim Dede'nin ne zaman değişmeye başladığını konuşuyorlardı. Dergâhtaki hemen herkes bunu, Eflâtun'un dergâha gelmesine bağlamaktaydı. Bu delikanlı geldikten az bir süre sonra, Şeyh Efendi enikonu endişeli ve tedirgin olmuştu. Üstelik dergâhın şeyhi olduğunu gösteren destârı delikanlının boynuna bağlaması da birçok kişinin tuhafına gitmiş, bunun yanında Eflâtun'un mutfak-ı şeriften dışarı çıkmamasının sağlanması ve canlardan başka kimsenin buraya sokulmaması herkese sıkı sıkı tembih edilmişti. Açılan bir diğer konu ise, önceki şeyhin yanı sıra İbrahim Dede'nin de, Kule Kapısı'na giden yol üzerindeki esrârengiz bir evi selâmlamalarını dergâhtakilerden ricâ etmesiydi. Dergâhta binbir günlük çile dolduran herkesin ve bütün muhiblerin, o evin önünden geçerken selâm vermek için baş kesmeleri hangi sebepten lâzım geliyor olabilirdi? Ama en önemlisi, son bir haftadan bu yana, geceleri tâ bu evden kulağa gelen şu akıl sır ermez musikî nasıl açıklanmalıydı? İdris Dede şunları söyledi:

"Kaç geceden beri gidip dinliyorum. Yatsı zamanı başlıyor, tanyeri ağarmaya başladığında ise bitiyor. Aynı musikî durmaksızın, biteviye tekrar ediliyor. Ama her defasında verdiği duygu farklı. Ama şundan eminim, bunu çalan kişi, mutlaka ve mutlaka âşık. Belki de bu yüzden, eserdeki duyguyla sarhoş olmayı seviyor. Bu sesleri veren bir musikî âletini daha önce hiç duymadım. Sedâsının rengi, daha çok kanûna benziyor. Ama kanûnunkinden bile pes daha birçok ses geldi kulağıma."

Yusuf Dede konuşmayı şu sözlerle kesti:

"Evet! Bu musikînin fâili mutlaka bir âşık olmalı. Bu belli. Öte yandan, bana kalırsa bir değil birkaç kanûnla beş ya da altı kişi hep birlikte yapıyor bu musikîyi. Ayrıca anladığım kadarıyla, bu kanûnların ebâtları da farklı olsa gerek. Çünkü bu kadar pes ve bu kadar tiz sesler tek bir kanûndan çıkmaz."

Başını sallayarak bu sözleri tasdik eden İdris Dede de şöyle dedi:

"Eğer birden fazla kanûn varsa, birden fazla da kanûnî olmalı. Seslere dikkat ettim. Aynı anda onbir ses çıkabiliyor."

"Evet," dedi Yusuf Dede. "Onbir ses bir anda çıktığına göre, en az beş kanûnî olmalı. Mâdem ki kanûn iki parmakla çalınıyor, öyleyse on kişi var. Ama onbirinci ses nereden geliyor? Altıncı bir kanûn olmalı ve bu kanûnu bir tek kişi sadece bir parmağıyla çalmalı!"

Bu sözlerden sonra, ortalığa bir sessizlik çökmüştü.

Zâhir kahvesini içmemiş, sehpa yerine kullanılan bir sandığın üzerine bırakmıştı. Sessizlik biraz uzayınca, "O evdeki gerçeği size vereceğim," der demez, dedeler ve Dâvut afalladılar. Onların şaşırdığını gören Zâhir, "Haydi!" dedi. "Sürüncemede bırakmayalım. Hemen şimdi hitâma erdirelim şu işi. Hâlletmem gereken daha birçok mesele var. Haydi! Kalkın da bir an önce varalım o yere."

Yerinden kalkan Zâhir hücrenin kapısında onları bekledi. İdris Dede ile Yusuf Dede bir an birbirlerine baktıktan sonra, oturdukları yeri öperek doğruldular. Dâvut da onları takip etti. Dergâhtan çıkıp o "lânetli" eve doğru yola revân oldular. Burası da zaten burunlarının dibinde, birkaç adımcık yerdi.

Rafael'e âit ağaçlar altındaki bu bina, kesme taştan yapılmıştı. Menâzır duygusu pek o kadar kuvvetli olmayan bir usta tarafından inşâ edildiğinden olsa gerek, eğrice ve biraz havaleli bir evdi bu. İşte bu esrârengiz evin demir kapısının otuz kırk adım uzağında duran Zâhir, gözlerini kapıya dikip sağa sola bile bakmadan beklemeye başladı. Ne var ki, bu bekleyiş uzunca sürdü. Hattâ bir yandan Zâhir'in bir mecnûn olabileceğini düşünen ve diğer taraftan da beklemekten usanıp illallah eden Yusuf Dede, bezdiği yüzünden okunan ve bekleyip beklememek konusunda kararsız İdris Dede'ye şöyle bir baktı. Sabırlı olan Dâvut'un yüzünde ise, bıkkınlık ve şüphe değil, merak ve ilgi okunuyordu.

Zâhir, neden sonra bağırdı:

"Lazar! Buraya gel!"

Sesi yankılandıktan sonra emrine şunu da ekledi:

"Buraya gerçeği de getir!"

Çok geçmemişti ki, evden bir patırtı, ardından da Rafael'in feryâtları duyuldu. Ne dediği pek anlaşılmıyordu ama, sesindeki vurgulara bakılırsa içeride birine yalvar yakar oluyor gibiydi. Ardından bir şangırtı da kulağa geldi. Nihâyet evin o ağır, dökme demir kapısı gıcırdayarak açıldı ve Rafael'in, üzerinde deneyler yapa yapa tıp ilmini öğrendiği Lazar, âbıhayat içmiş gibi etli canlı, sağlığı yerinde, aklı başında, aslan gibi zinde ve esen, dimdik ve dipdinç bir hâlde bu kapıdan çıkıp onlara doğru yürümeye başladı. Otuz sene öncesinde ne kadar gürbüz ve ne kadar kudretliyse artık şimdi de öyleydi. Dahası, koltuğunun altında da bir tomar kâğıt vardı.

Bu mûcizemsi olay herkesi hem sersemletti hem de şaşırttı şaşırtmasına ama, İdris ve Yusuf Dedelerin, dünyayı kendi başına bir mûcize olarak gördükleri için, hayretleri senelerden beri sekmeden zaten sürüyordu. O zamanlarda pek şüpheci olan Dâvut ise, bunu bir tesadüf olarak yorumlamayı daha akıl kârı bulmuştu.

Lazar geldi ve Zâhir'in elini öpüp alnına götürdü. Kâğıt tomarını da hürmetle eğilerek ona verdi. Anlaşılan o ki, ona şifâ verip bütün iflâh olmaz yaralarını ve marazlarını geçiren, ağrılarını ve acılarını dindiren, hem sağlığını hem de hayatını kendisine bahşeden Zâhir'e şükrânlarını sunmak arzusu içindeydi. Bunun için iki elini önünde bağlayıp beklemeye başladı. Artık dert sahibi olmayan Lazar'a fazla aldırmayan Zâhir, onun verdiği kâğıtlara bir göz attıktan sonra bunları Dâvut'a uzattı. Kâğıtların üzerinde, her biri beşer yatay çizgiden oluşmuş birçok öbek vardı. Bu çizgilerin üzeri ise, kuyruklu kuyruksuz, bazılarının içi boş, bazılarınki dolu noktalarla doluydu. Bu beşer çizgilik öbekler ikişer ikişer istiflenmişti. Üstteki beş çizgili öbeğin en solunda, tıpkı paraların üzerindeki padişâh tuğraları gibi bir işâret vardı. Alttaki öbekte ise, bunun yerine çengelvârî bir işâret bulunmaktaydı. Frenkler musikîyi işte bu işâretlerle kâğıda geçirirlerdi. İlk kâğıdın başında, Frenk harfleriyle şunlar yazılıydı:

SONATA
RE MINOR

Bu yazının sağ alt tarafında ise şu isim vardı:

ALESSANDRO PEREVELLI

Frenk harflerini tam olarak bilmediği için kâğıtta yazılanları heceleye heceleye okuyan Dâvut, "Bu ismi bir yerden hatırlıyorum, ama yine de emin olmam lâzım," dedi. "Bu

kâğıtlardaki işâretler bu ülkede, belki de bu şehirde yazılmış. Başka bir yerde olamaz. Çünkü bu kâğıtlar, âhârlanmış. Sahhâflar Çarşısı'nda yüz dirhemini elli akçeden bulmak mümkün. Ayrıca mürekkebi de iş mürekkebi. Kalem ise bildiğimiz kamış kalem. İşte, üçüncü sayfada işâretlerin kalınlığı değişmiş. Belli ki burada kalemini yontmuş."

Bu sırada Kule Kapısı'nda, Arap Câmii'nde öğle namazlarını kılmış birkaç sofu, Zâhir'in yanından geçerken ona ters ters baktı. Hattâ içlerinden biri dişlerinin arasından, "Zındık!" diye fısıldamıştı. En arkadaki ise, hakâret etmektense yere doğru tükürmeyi daha yakışır bulmuştu. Dâvut, Zâhir'e, "Bazıları senin bir dîvâne olduğunu düşünüyorlar. Ama ben buna inanmıyorum," dedi. "Aklı başında bir insansın. Bu şehirdeki tımarhaneler kendini peygamber sanan insanlarla dolu. Sen ise onlardan farklısın. Belki gerçeği söylüyorsun. Belki de bu yüzden çok kişi sana kin besliyor. Senin kim olduğunu bilmiyorum ama, tehlikede olduğunu görüyorum. İzin ver, gideceğin yere kadar seninle geleyim."

Lazar, "Evet! Ben de geliyorum!" dedi. Bu arada İdris ve Yusuf Dedeler, Lazar'ın getirdiği kâğıtları inceliyorlardı. İdris Dede, Dâvut'a, "Biz şu kâğıtlardaki isim hakkında bilgi toplayacağız. Önce Kule Kapısı Yolu'ndaki Erganûnlu Kilise'ye gideceğiz. Ardından Galata Mollası'na gidip Galata'da bu ismi taşıyan biri olup olmadığını öğreneceğiz. Sonrası Allah kerîm! Bir şey bulsak da bulmasak da sana uğrarız. Hüseyin amcanın evinde olursun değil mi? Biz de oraya bir kahve içmeye geliriz."

* * *

Galata'nın içinden değil de surların dışından Azâp Kapı'ya yürümenin daha tehlikesiz olacağına Zâhir'i iknâ eden Dâvut, yanında Lazar da olduğu hâlde oradan ayrılırken, iki derviş de Büyük Kule Kapısı'ndan şehre girip yokuştan

aşağı doğru yürümeye başlamıştı. Erganûnlu Kilise bu yol üzerinde, Ermeni Katolik Kilisesi'nin tam karşısındaydı. Frenklerin ORGANUM dedikleri bu muazzam "âlet"ten de aynı anda birden fazla sedâ çıkabiliyordu. Kilisenin ön kapısı, genellikle her zaman olduğu gibi kapalıydı ve cemaat de nicedir bu kapıdan girmiyordu. Bu nedenle dervişler sola sapıp az dolaşarak arkadaki demir kapıyı çaldılar. Kapıyı açan hademeye, erganûn denilen o muazzam "âlet"i tam hakkıyla çaldığı için, cemaat içinde büyük bir saygı gören Jorj Efendi'yi görmek istediklerini söylediler. Bu zât az sonra kapıya gelmişti.

Dervişler baş kesip selâm verdikten sonra ziyâret sebebini açıkladılar ve Jorj Efendi'ye, Lazar'ın o esrârengiz evden getirdiği kâğıtları gösterdiler. Adam kâğıtlara bir baktıktan sonra, anladığı kadarıyla bunun muhteşem bir musikî eseri olduğunu söyledi. Ayrıca sözlerine şunu da eklemişti:

"Alessandro Perevelli ismini çocukluğumda da duymuştum. Gelecek vaadeden Venedikli bir çembalo sanatçısıydı. Ama bu otuz yıl kadar önceydi. Daha sonra bu kişinin bir deniz kazasında öldüğünü hatırlıyorum, ama yine de emin değilim. Bundan başka bildiğim bir şey yok."

Jorj Efendi, daha sonra şunu da söylemeden edememişti:

"Ne yazık ki, bu güzel besteyi erganûnla çalabilmem için fazladan bir parmağımın olması gerekir. Çünkü bu eser, onbir parmak için bestelenmiş!"

Yusuf Dede hemen, "Peki bu bestenin sadece bir sesini, karar perdesini bize çalar mısın?" diye sordu. Jorj Efendi ise, "Erganûnun körüklerini çalıştıran râhipler biraz yorulacaklar ama, elbette bu perdeyi çalarım," dedi. "Az bekleyin, ses nasıl olsa buradan da işitilir."

Nitekim az sonra içeriden, erganûnun sesi işitildi. İki derviş bakıştılar: Çünkü Nevâ perdesiydi bu.

Dervişler kilisedekilere teşekkür edip oradan ayrıldılar ve

Arap Câmii Yolu üzerindeki Galata Mollası'nın, sarmaşıklarla kaplı muhteşem konağına vâsıl oldular. Konağın yanındaki küçük bina ise, Galata Mevlevîyeti'ndeki, Yahûdîler hâriç sağ ya da ölü olan her gayrimüslimin isminin, ana ve babalarının künyelerinin, ikamet ettikleri yerin ve sicilinin bulunduğu, Galata Voyvodası Benedetto Efendi'nin mekânıydı. Her kilisenin vaftiz defterinin ve cemaatlerinin ikametgâh kütüğünün birer sûreti, işte burada muhâfaza edilirdi. Diğer taraftan, Galata'daki gayrimüslimlerin en küçük bir sadâkatsizliği tespit edildiğinde, kabak bu voyvodanın başında patlar, önce bu adam güme gider ve Galata Zındanı'nın en karanlık hücresinde en başta bu adamın kellesi vurulurdu. Hayatını böyle bir rizikoya soktuğu için bu efendiye de tebaası her bir dilekçe, her bir hüccet ve her bir senet için külliyetli miktarda, yani ikiyüz akçeden on filoriye, hattâ elli eküye kadar değişen miktarlarda para toslamak zorunda kalırdı.

Eğer bu ismi taşıyan biri Galata'ya yahut Kostantiniye'ye gelip de, bir gece olsun buradaki herhangi bir ev, ticarethane ya da ambarda kalmışsa, bu binaların sahipleri mutlaka bir "meçhûl şahıs ihbâr varakası" yazar ve voyvodanın dairesine teslim ederlerdi. Dervişler bu nedenle aradıkları ismi bulmayı umuyorlardı. Buranın kâtibi eğer söyledikleri ismi kütükte bulacak olursa, voyvodanın muhasebecisine yirmi akçe bahşiş ödenecekti. Çok geçmeden, önlerinde elinde bir kandil taşıyan o sıskacık ve dar omuzlu kâtip ve arkalarındaki ızbandut misâli kıllıca bir hademe ile basamakları gıcırdata gıcırdata mahzene indiler. Ortalık küf kokuyordu! Burası tâ Cenevizlilerden beri her tür kaydın korunup saklandığı yerdi. Taş duvarlarının her birinde, tâ tavana kadar uzanan, hadsiz hesapsız raf ve bunların hepsinde de kıyâmet kadar defter vardı. Bu mahzende kulağa sürekli "gırç... gırç... gırç..." sesleri çalınıyordu ki, bu sesin

kaynağı da, yüzlerce defterin binlerce sayfasını asırlardan beri kemire kemire bitiremeyen kitap kurtlarıydı.

Mahzeni avucunun içi gibi bildiği her hâlinden anlaşılan kâtip, kandilini az yukarı kaldırdıktan sonra hademeyi çağırdı ve ona merdiveni dayayacağı yeri işâret etti. Kâtip basamaklardan yavaş yavaş çıktı ve devasa boyutlardaki iki defteri çıkarıp hademeye uzattı. Adam da, üzerinde "A" ve "P" yazan iki tozlu defteri masanın üzerine koyarken "Güm!" diye bir ses çıkmış, ortalık toz içinde kalmıştı. Toza alışkın olmayan dervişler aksırıp tıksırırken, kâtip sayfaları bir bir karıştırıyordu. Bir hayli bekledikten sonra, yaptığı tetkikin sonucunu söyledi:

"Defterleri inceledim. Perevelli ismini taşıyan bir tek kişi bile yok. Öte yandan tam yirmibir Alessandro var, ama soy isimleri 'Perevelli' değil."

Adamcağız yirmi akçeyi kaçırdığı için üzülmüş gibiydi. Defterlerin muhâfaza edildiği mahzenden yukarı çıktıktan sonra tam kapıya yöneliyorlardı ki, hademe el edip onları durdurdu. Adam herhâlde bahşiş bekliyordu ki, onlara, "Bu ismi burada bulamadıysanız Esir Hanı'na gidin," dedi. "Kasımpaşa'daki banyola savaş esirleri gelir. Ama bunların haricindekiler Esir Hanı'nda satılır. Satışa çıkartılan bütün esirlerin isimleri ve meslekleri, kethûdânın defterine tek tek kaydedilir."

İdris Dede, bu değerli bilgiyi verdiği için hademenin avcuna tam on akçe saydı.

* * *

Kostantiniye'nin esir pazarı, Vezir Hanı ile Bedesten arasında, şânına lâyık bir şekilde kara taştan örülmüş, kapkara ve yüksek duvarlı bir handa kurulurdu. İşte bu hanın dövme demirden, ağır ve sarp kapıları, her biri çam yarması gibi iri ve öküz misâli güçlü kuvvetli hademelerce, her sabah

kerâhat vaktinde açılır ve güneş batar batmaz da kapanır, üzerine üç de kilit vurulur; ayrıca hepsi birer ruûs-ı hûmâyûnla tayin edilmiş esir emini, esirciler şeyhi ve esirciler kethûdâsı tarafından, ertesi sabah sökülmek üzere, ayrı ayrı mühürlenirdi. Bu uğursuz ve kapkara binada, zincire vurulmuş zavallı esirlerden başka, satılacak kölenin sağlığı, dolayısıyla fiyatını tespit için bir tâbip ile, câriyelerin bikrini muayene için bir de ebe bulundurulurdu. Dahası, bu meşûm yerde esirler için zincir, pranga, boyunduruk ve künde imal eden ya da onaran bir de demirci vardı. Bu rezil yer halka açık olduğu için buraya sadece müşteriler sökün etmez, aynı zamanda işsiz ve güçsüzler ile ayaktakımı da teşrif ederdi. Hepsi de nûrsuz suratlı ve nâmübârek şahıslar olan esirciler tâifesinin elinde, her keseye uygun, eli ağır ensesi kalın, dişli tırnaklı, demir bilekli zencilerden, bir deri bir kemik, cenaze gibi Habeşî hadımlara kadar türlü türlü esir bulunurdu. Bunlardan başka, saçı sakalı ağarmış, geçkin ve göçkün pîrler, yaşını başını almış çopur ve dişlek acûzeler, ama en önemlisi, akçe pâkça, kaşı gözü ve ağzı burnu yerinde, âhû bakışlı ve edâlı, rüya gibi Çerkez güzelleri de müşteriye takdim edilirdi.

Bu nâmübârek pazarın ahâlisi, iki Mevlevî dervişinin ziyâretine şaşırmıştı. Fakat dervişler, esirlere aldırış etmeden, doğruca kethûdâ efendinin odasının bulunduğu bir üst kata çıktılar. Ruûs-ı hûmâyûnla buraya tayin olunmuş kethûdâ efendi şişmanca bir zât idi. Adam sedirin üzerine uzanmış, bir tas dolusu tahîn ve pekmezi, taze ve has ekmekle mideye indiriyordu. Hürmet göstererek dervişleri ayakta karşıladı. Kethûdânın yemek dâvetini teşekkür ederek geri çeviren dervişler hâcetlerini anlatınca adam öfkeyle, "İbret! İbret! Gel buraya!" diye bağırdı. Az sonra kapı açıldı ve koyun kürkü giymiş, ihtiyar, ama dinç bir adam kapıda zuhûr etti. Gözleri velfecri okuyan bu adam, kethûdâ odasının

kırkbeş senelik kâtibi idi. Bu güne kadar dört kethûdâ görmüş, yapılan uyarılara, cezâlara ve hattâ dayaklara rağmen rüşvet alma huyundan bir türlü vazgeçmemişti. Kethûdâ Efendi İbret'e, "Bu iki mübârek dervişe yardım et ve hâcetlerini gör! Yoksa karışmam, kafanı kırarım, ona göre!" dedikten sonra dervişleri odasından yine hürmetle uğurladı.

Elinde demir halkaya asılı bir yığın anahtar taşıyan kâtip, onları yandaki odaya götürdü. Birkaç kez kilide sokup döndürdükten sonra asıl anahtarı buldu ve kapıyı açar açmaz en az dört beş lağım faresi korkuyla dışarı fırladı. İçerisi kâğıtlarla ve defterlerle doluydu ama, bu odada ne varsa karmakarışıktı. Kâtip epeyce bir arar gibi yaptıktan sonra, usanıp bezen Yusuf Dede, İbret isimli kâtibin ne istediğini o temiz kalbiyle anlamıştı. Aşağı yukarı iki saat miktar-ı zaman geçtikten sonra adama, "Eğer bu ismi bulursan sana yüz akçe mükâfat veririm," dedi. Ancak adam bu parayı kâfi görmemiş olacak ki, söylenen söze aldırmadan orayı burayı kaldırıp karıştırmaya devam ediyordu. En sonunda o da bezmiş olacak ki, "Dede Hazretleri!" dedi. "Evde torunum süt bekler. Hem de yetimdir. Babası o doğmadan üç sene evvel vefât etti. Şu mükâfatı ikiyüz akçeye çıkarın da, hem sizin işiniz görülsün hem de zavallı torunumun karnı doysun!"

Bu miktardaki akçe, hemen hemen bir Şerefî altına denk geliyordu. İdris Dede hırkasının içine diktiği Şerefî altını sökerek katibe verince, adam orayı burayı didik didik aradıktan sonra kâğıdı hemen buldu ve onlara gösterdi:

"İşte aradığınız isim: Alessandro Perevelli. Patronanın ele geçirdiği bir Venedik kalyonundan esir alınmış ve otuz yıl önce burada atılmış. Fiyatı da... burayı fare kemirmiş... hah işte! Fiyatı iki ekü ve yüzkırkbeş akçe. Çok düşük bir fiyat bu! Sebebi ne olabilir? İşte burada yazıyor: Adam cüceymiş ve parmakları aşırı uzun olduğu için ağır iş yapmaya müsait değilmiş. Mesleği de... çalgıcıymış. Başka pek bir bilgi yok!"

Yusuf Dede, "Peki Kostantiniye'de kime satılmış?" diye sorunca, kâtip şu cevabı verdi:

"Bir çalgıcıya satılmış. İsmi de Âsım."

Dervişlerin ikisi de, aynı anda birbirlerine bakarak, "Fesübhânallah!" dediler.

* * *

Esir Hanı'ndan tâ Sofuayyaş'a kadar büyük bir heyecanla taban tepen dervişler, Muhayyer Hüseyin Efendi'nin evi önünde onbeş yirmi kişilik, öfkeli bir gürûh gördüler. Bu adamlardan biri eve doğru, "Zındık!" diye bağırdı. Bir diğeri ise, "İmansız! Kitapsız! Dinsiz!" diye feryât edip elindeki taşı pencerenin kepengine attı. Eli sopalı birkaç kişi de öfkeyle evin önünde bekliyordu. Kısık sesli biri, "Hüseyin Ağa! Hüseyin Ağa! O sahte peygamberi bize derhal ver, yoksa külâhları değişiriz!" diye haykırdı. Akşam ezanının okunmasına az kalmıştı. Yusuf Dede bu gürûha doğru ilerleyerek, onlara, "Haydi arslanlar! Haydi yiğitler! Müezzinlerin elleri kulaklarında. Az sonra ezan okunacak. Öfkenizi yenin de Allah'ın huzuruna öyle çıkın. Oraya gazâpla giderseniz, onda rahmet yerine gazâp bulursunuz," dedi. İşte bu sözlerden sonra akşam ezanı okunmaya başladı. Zorbalar da ellerindeki yumruk büyüklüğündeki taşları ve bilek kalınlığındaki sopaları atarak, aptest almaya gittiler.

Evi taşlandığı için enikonu tırsmış görünen Muhayyer Hüseyin Efendi dervişleri içeri aldı. Manzara hiç de iç açıcı değildi! Her şeye rağmen sevgiyle gülümseyen Zâhir'in başı yarılmış, onu korumak isteyen Dâvut'un da dudağı patlamıştı. İkisiyle birlikte gelen Lazar da yara, bere ve çürük içindeydi. Hasan Paşa Câmii'nde cemaat dağılırken, Zâhir'i gören bir âdemoğlu yanındakilere, "İşte! Peygamber olduğunu ona buna ilân eden Zâhir, aha bu kişidir! Tutun! Komayın! Kaçmasın!" diye bağırmıştı. Câminin olduğu yer-

den tâ Sofuayyaş'a kadar koşmuşlar ve Hüseyin Efendi'nin evine sığınmışlardı. Bereket versin ki, kendilerini takip eden kalabalıktan ihtiyar ve tıknefes olanlar kesilip koşamaz olmuş ve evin önünde nispeten daha az insan toplanmıştı. Yarasının sarılmasını istemeyen Zâhir başındaki yaranın kendisine değil de başına o taşı fırlatan şu öfkeli ve zavallı adamlara âit olduğunu söylüyordu. Asıl yara onlarda olduğuna göre, gerçek acıyı da onlar çekiyor ama ne kadar ıstırap içinde olduklarını bilmiyorlardı.

Dervişler, keşiflerini söylemek için en uygun zamanın yemekten hemen sonra olduğunu düşünmekteydiler. Yemek, artık yatağa mahkûm görünen Kalın Musa'nın bulunduğu mutfakta yenilecekti. Bu ihtiyar ve yatalak adam, Zâhir'i gördüğünde nedense hiç sevmemişti. Çünkü yüzünden iyilik akan birinin, dâima sahtekârın teki olduğuna inanırdı. Ters ters bakan bu aksi ihtiyar söylenip dururken, sini getirilip sofra kurulduktan hemen sonra kaşıklar dizildi. Dervişler için sofraya birer tutam tuz kondu. Bulgur pilavı ve patlıcan turşusu geldi. Yemek duâsı yapıldıktan sonra âfiyetle taam edildi.

Yemek faslı böylece bitince, dervişler Dâvut'a bakıp ağızlarındaki baklayı çıkardılar:

"Alessandro Perevelli bir cüce. Hayâleti sana musallat olan Âsım'ın otuz sene önce Esir Hanı'ndan satın aldığı bir köle."

Dâvut ise, "Demek cüce ha!" dedi. "Sakın şu bizim Cüce Efendi, Pereveli İskender Efendi olmasın? Alessandro Perevelli ve Pereveli İskender!"

Yusuf Dede, "Erganûnlu Kilise'deki Jorj Efendi'ye de sorduk," dedi. "Bu kişinin bir Venedikli olduğunu söyledi bize. Bestesini çalamayacağını da söyledi. Çünkü on değil, onbir parmak için yazılmış."

Dâvut, "Evet," dedi. "Her ne kadar uzun yenleri içine gizlese de, İskender Efendi'nin sağ işâret parmağı demirden!"

Herkesin kafası karışmıştı. Zâhir yerinden kalkıp, "Ben artık gidiyorum," dedi. "Hava kararda nasıl olsa. Beni gören ve tanıyan da çıkmaz. Arkadaşlarım beni bekliyor."

O âna kadar döşeğinde yatıp bir süredir ses etmeyen Kalın Musa lâfı hemen sokuşturdu:

"Tabiî! Bedava yemeği mideye indirdin mi gözün pabucunda olur! İki çift lâf etmeden çekip gideceksin elbette!"

Bu lâf üzerine Zâhir döndü ve Kalın Musa'ya yaklaştı. Üstündeki yorganı çektikten sonra, huysuz ihtiyarı omuzlarından ayak uçlarına kadar bir sıvazladı. Ardından, "Şimdi yürüyebilirsin artık. Hiçbir hastalığın kalmadı," dedi. Şaşıran ihtiyar ise, "Haydi oradan!" diye Zâhir'i tersledi. "Güyâ şifâ vermiş! Sevsinler! Bende şifâ verme yeteneği olsa paraya para demezdim! Birçok da dostum olurdu!.. Senin şifâcı olman için kırk fırın ekmek yemen lâzım! Daha kendine bile bir faydan yok! Peki ölüyü de diriltir misin! Meselâ şu tavuğu!"

Kalın Musa bunu söylerken, avucunda tavuğu Zümrüdüankâ'nın kemiklerini tutuyordu. Bunun üzerine Zâhir gülümseyip koynundan kırmızı ve irice bir yumurta çıkardı ve "Bırak o kemikleri de asıl bundan çıkacak kuşu bir gör," diyerek huysuz ihtiyara verdi. Ancak bunun gerçekten de ankâ kuşuna âit olduğunu asla aklına getiremeyecek olan Kalın Musa, ertesi günü yumurtayı sahanda pişirerek yiyecekti.

Zâhir bu sözlere aldırmadan çıkıp gitti. Kalın Musa hâlâ söyleniyordu. Bu sırada Lazar'a bir hâller oldu! Adam öğürüp geğirmeye başlamıştı. Hüseyin Efendi bir bardak su getirmeye gitti. Ama Lazar dayanacak gibi değildi. Sanki boğuluyordu. Derken öğürerek kusmaya başladı. Ama...

Evet her öğürtüde, az önce yediği bulgurla birlikte en azından on onbeş altun kusuyordu. Bu çil çil altunlar, kendisini ameliyat edip karnını açan Rafael'in, emince bir yer olduğunu düşündüğünden midir, midesine bir kese içinde yerleştirdiği binotuz altundu. Anlaşılan o ki, midenin ekşi

sıvısı, içinde altun olan keseyi eritmişti. Herkes hayretler içindeydi. Altunları görünce Kalın Musa'nın gözleri parladı. Bu aksi ihtiyar sanki çıldırmıştı. Derhal yorganı üzerinden fırlatıp koşa koşa altunların aktığı yere geldi. Adam sıvaşık bulaşık da olsa, altunları yerden avuç avuç topluyor, hepsini entarisinin eteğiyle tek tek kuruluyor, hattâ bir delikanlı gibi olduğu yerde zıplıyordu. O kadar mutluydu ki, sevinçten ağladı bile!

Derken Lazar'ın ayaklarına kapandı. "Ey efendi!" dedi. "Mahdumum Veysel hiç hak etmediği hâlde Baba Cafer Zındanı'nda yatıyor. Hızır Paşa'ya borçlu olduğu tam altıyüzotuz filorilik kan parası ödenmezse asılacak. Görüyorum ki sen, özkardeşim olan Hüseyin'den bile cömertsin. Zavallı oğlumu kurtarmak için bize bu kadar parayı borç verebilir misin? Kardeşim Hüseyin kefildir. Hattâ istersen senedi o imzalasın!"

Lazar da, "Elbette!" demişti. "Benim o parada gözüm yok. Sağlığım esenliğim bana yeter! İstediğiniz kadarını alın."

Bu sırada, "Çok daha azı yeter," diye bir ses işitildi. Bunu söyleyen, Kalın Musa'nın az önce yattığı sedire oturan Dâvut idi. Huysuz ihtiyarın haftalardır sinesinde sakladığı kırmızı keseyi açıp içindeki altunları yatağın üzerine dökmüş sayıyordu. Keseden beşyüzseksenyedi filori çıktı. Üstünü Hüseyin Efendi bile tamamlayabilirdi. Kalın Musa biraz utançtan, ama daha çok öfkeden kıpkırmızı kesilmişti. Çünkü bu parayı biriktirmesi için otuzdokuz sene geçmişti. Bu para, dört gün sonra Hızır Paşa'ya ödendiğinde o kadar üzülecekti ki, geceler boyunca ağlayacağı için sesi kısılacak ve cümle âlem ona artık "Kalın" yerine "Cimri Musa" diyecekti.

* * *

Ramazan'a daha iki gün vardı. Gece yarısından sonra, Cerrâhpaşa Mezarlığı'ndaki servilere tünemiş puhu ve ku-

kumav kuşları, o karanlıkta yokuşun yukarısından gelen ayak seslerini işitince seslerini sedâlarını kesmişlerdi. Önde yürüyen iki kişi, birer uçlarından kavradıkları ağırca bir çuval taşıyorlardı. Bunlar yaşları yirmiden aşağı görünen, ter bıyıklı iki tosundu. Gel gör ki, arkada yürüyen ve sırası geldiğinde onlara talimat veren üçüncüleri, nispeten yaşlı ve diğer ikisi nezdinde saygınca biri olsa gerekti. O ağır çuval yetmiyormuş gibi, bu tosunlar aynı zamanda sırtlarında koskoca bir minder, içinde karga bulunan bir kafes, sönük bir muşamba fener ve benzeri ıvır zıvırı da taşımaktaydılar. Mezarlığın ortasına geldiklerinde, yaşlı olanın verdiği emirle çuvalı yere bıraktılar. Bu esnada çuvalın içinden bir "Âh!" sesi gelmişti. Tosunlardan biri, "Kabil Amca! Feneri yakayım mı?" diye sordu. Müspet bir cevap almış olmalı ki, çakmağı ile kavı tutuşturup muşamba feneri yaktı. Ortalığa yayılan aydınlık az da olsa, Zincirli Han'ın katili olan Kabil ile, aynı zamanda yeğenleri de olan iki yamağının nûrsuz çehrelerini aydınlattı. Kafasında dervişlerinkine benzer yirmiiki dilimli bir al serpûş olan Kabil'in bir baş işâretiyle, ne zaman neyi yapacaklarını gâyet iyi bilen yamaklar, yere bir kilim yayıp üzerine de o kocaman minderi koydular. Ardından biri zemine bir mendil sererken, diğeri de billûr bir sürahiye kırbadan şarap doldurdu. Şarabı, peyniri ve billûr kadehiyle bir çilingir sofrası, mezarlığın ortasında işte böyle hazırlandı. Üstüne bez örtülmüş bir kafes içindeki karga da getirilip ortaya konuldu ve bez alınınca, fenerin ışığını gören hayvan uyanıverdi. Konuşsun diye dilinin ucu makasla kesilen bu hayvan sağa sola bakarken arada bir duruyor ve "Toprağa göm! Toprağa göm!" diye çığlık atıyordu. Sıra çuvala, daha doğrusu içindekine gelmişti.

Yamaklardan biri, çuvalın ağzındaki bağı çözdü ve iki büklüm vaziyette ağlayıp inleyen, pembe ipek gömlekli bir Kıptî ortaya çıkıverdi. Evet! Kardeşleri Gülâbî ve Meyme-

net'i daha yeni toprağa veren bu adam, Âmin'in ta kendisiydi. Korku içindeydi ve bunda da haklıydı. Çünkü yamaklar yağlı kementi hazırlamışlardı bile. Kabil bu kementi Âmin'in boynundan geçirirken zavallı şöyle yalvarıyordu:

"Ağalar! Te salın şu Âminciği gitsin! Zâtî yoktur zararı kimseciklere! Oş! Olduysa da tevbeler ettim! Elinimetlerimdir zâtî onlar şinci! Te salın beni gideyim! Süylemem kimseciklere! Tüvbeler ulsun! Toslarım size sipali bile! As! Yapmayın! Offf! Amannn!"

Yağlı kementin bir ucuna yamaklar, diğer ucuna da Kabil asılmış ve zavallı Kıptî'yi acımadan boğmuşlardı. Ruhunu teslim eden Âmin yere yığıldığında, Kabil çilingir sofrasının başına oturmuştu. Yamaklarından biri sakîlik yaparak, hemen adamın kadehine afyonlu şarap doldurdu. Diğer yamak ise ayaklarından tuttuğu cesedi, ne hikmetse, ustasının önüne kadar sürüklemişti.

Şarabını yudumlarken Kabil bir yandan da cesede bakıyordu. Can verirken zavallının pabuçlarından biri ayağından fırlamıştı. Ama Kabil'in bir işâretiyle, yamaklardan biri kayıp pabucu bularak zavallının ayağına giydirdi. Kabil, fâsıla vermeksizin cesede nazar eyliyor, belki de az buçuk bir pişmanlıkla onu, hiç olmazsa hâfızasında yaşatmak istiyordu. Ama onun artık bir ölü olduğundan kuşkulandığı için olsa gerek, eliyle nabzını tuttu ve bir süre bekledi. Evet! Adam ölüydü. Bu esnada, yamağının yeniden doldurduğu kadehten bir yudum daha aldı. Daha şimdiden çakırkeyif olmuştu. Suratına bir mutluluk ifâdesidir yayıldı. Hattâ daha iyi görmek için, yamaklarına el edip feneri cesede biraz yaklaştırmalarını emretti. Ara vermeden cesedin gözlerine, kulaklarına, kaşlarına, ağzına, burnuna nazar ediyordu. Bu temaşası sanki tâ be kıyâmet sürecek gibiydi. Gerçekten de adam, cesedi izlerken sanki güzel bir manzarayı, meselâ gün batımını seyrediyormuş gibiydi. Anlaşılan Kabil, ka-

dınlar, içki ve paradan çok hayatta kalmayı sevmekteydi. Belki de ölümü seyrederken, damarlarında akan hayatı daha derinden duyuyordu.

Sabaha karşı, yani ikinci horoz öttüğünde, kendini yeterince memnun ve müsterih hissettiğinden olsa gerek, yamaklarına şunları söyledi:

"Ne olursa olsun, ben nasıl ki sizleri benim kardeşim ve sizin de babanız olan kişinin bana emânet ettiği yeğenlerim olarak görüyorsam, sizler de benim öz amcanız olduğumu unutmayın! Benim ardımdan bu mesleği sizlerden biri yaşatacak ve o zaman, şimdi benim parmağımda olan şu altun yüzük, benim halefimin olacak."

Kabil, sol elini kaldırarak yüzük parmağındaki ceviz kadar büyük altun yüzüğü gösterdi. Nedense, yamakların yüzü pek gülmüyordu. Buna rağmen Kabil'in bir işâretiyle sofrayı toplayıp karga kafesinin üstünü örttüler ve kilim ile yastığı da alıp amcalarının peşine düştüler. Mezarlıktan çıkarak, sabah namazını kılmadan önce, dosdoğru Sarıca Hamam'a giderek boy aptesti aldılar. Çünkü adam öldürmüşlerdi.

* * *

Bir zamanlar Hızır Paşa'nın konağının mutfak kısmında çalışan bir aşçı yamağı vardı. İlk bakışta hemen herkese alelâde biri gibi görünmüştü. Gel gör ki aşçıbaşı, damadının hayırsız çıkmasından dolayı bir gece sinir buhranı geçirmişti. İşte o gece, artık nasıl olduysa, paşanın canı sâde pilav çekiverdi. Bu yemeğin pişirilme işi de bu aşçı yamağına düştü. Çok geçmeden bir fağfûrî tabak içinde gelen sâde pilavı paşa o kadar sevdi ki, yamağa tam bir altun bahşiş verdi. Fakat, damadı tarafından eli öpülüp kendisinden af dilendiği günden sonra felâh bulan aşçıbaşı, paşadan bahşiş koparan yamağını herhâlde kıskanmış olmalı ki, pilavın ta-

rifini istedi. Ne var ki, aldığı cevap menfî oldu. Üstelik paşa, yemek pişirme ilminde yamağının kendisinden daha derin olduğunu söyleyip aşçıbaşını ikide bir azarlıyor, ona yamağınınki kadar lezzetli bir pilav pişirmesini emrediyordu. Aşçıbaşı da yamağına emrediyor, ama yamak, "Olur! Bakarız bir!" gibi yuvarlak cevaplar veriyor; pişirme işini sürümcemede bırakırken, mutfağın kapısından bağıran kethûdâ da, paşa efendinin bekleye bekleye usandığını, eğer pilav çeyrek saat içinde gelmezse aşçının kendisine başka bir kapı bulmasının lâzım geleceğini söylüyordu. Böyle durumlarda adamcağız yamağına yalvar yakar oluyor, hattâ zaman zaman eline birkaç akçe sıkıştırdığı bile vâki oluyordu. Zamanla yamak aşçıbaşının yerine geçti. Hattâ mutfağa bir duvar ördürüp kendisine bir daire bile hazırladı. Bazı yemekleri işte bu işlikte hazırlıyor ve paşa da onun ellerinden çıkan her yemeği iştahla yalayıp yutuyordu. Çünkü yamak, kendi tâbiriyle, "Yasak Tad"ın peşindeydi. Evet! Bu hergele, Âdem Aleyhisselâm'ın cennetten kovulmasına yol açan o "Yasak Meyve"nin tadını elde etmek istiyordu. Bunun için bir elkimya cehennemi bile kurmuştu. Burada ilkin, mürdeseng, dul kadın idrârı, şap ve gözyaşını, felsefî sarımsak ile karıştırıp imbikte damıttı. Ardından, imbiğin biriktirme kabındaki sıvıyı güneşe marûz bırakıp bal kıvamına getirdi. Derken, soğuk ortamda bırakıp katılaşmasını sağladı. Katı hâle gelince de öğüttü. İşte bu toz Hızır Paşa'nın, filozof favası kadar sevdiği lezzetlerden biri olmuştu. Artık, nişadırda bekletilmiş kuzu etinin üzerine zacyağı akıtıyor, amonyak tuzuyla yapılan lahana turşusu daha ekşi olsun diye içine kezzap boca ediyor, çılbırın üzerine de pul biberli yağ yerine, kadar-ı kifâye kırmızı sülyen gezdiriyordu. Ama bu çok uzun sürmedi: Ne olursa olsun, pilavın nasıl piştiğini öğrenmeyi kafasına koyan sâbık aşçıbaşı, duvarda bir delik açıp içeride ne dolaplar döndüğüne bir baktı.

Yamak, tavaya döktüğü pirinci tereyağında kavurmak yerine, üzerine bol bol barut döküyor, barut ateş aldığında da pirinç kavrulmuş oluyor, tereyağı ise daha sonradan ekleniyordu. Kendisine "dul kadın sidiği" içirildiğinin söylenmesi, Hızır Paşa'nın hem oracıkta kusması hem de yamağı konaktan tekme tokat kovdurması için kâfi gelmişti.

Kostantiniye'nin amele pazarı bir zamanlar Aksaray'da, hırdavatçı Salim Efendi'ye âit o büyük dükkânının hemen yanındaki sarmaşıklarla kaplı çardağın önündeydi. Kovulan yamak, artık burada iş arıyor, özellikle ramazan ayında, çoğu orta hâlli bekâr uşakları ve leventler olan müşterilerinin mutfaklarında, onlara yahniler, külbastılar, börekler pişirip helvalar hazırlamak sûretiyle ekmek yiyordu. İşte bu pazarda, kendisine rakip birkaç aşçı da yok değildi. Ama yamak, ramazan ayının ilk günü, öğle ezanından epey sonra buraya geldiğinde rakiplerinden hiç kimseyi göremedi. Ne var ki, bir süre sonra etrafını bir gürûh sardı. Bunlar, bir ûdî, bir defzen, bir kemânî, bir rebâbî, bir kudünzen, bir tamburî, bir çengî, bir bendirzen, bir kanûnî, bir miskalî, bir tömbekçi, bir santurî ve elbette, Bâtın'ın oğlu Zâhir Hazretleri idi.

Bu efendi, tatlısıyla ve tuzlusuyla bir iftar yemeğinin kaça patlayacağını sorduğunda yamağın gözleri parlamıştı. "En az yüzaltmış akçeye olur," diyen yamağa Zâhir ikiyüz akçe verdikten sonra, şâkirtlerinden birine şunları söyledi: "Aşçıyı da al ve buradan Ağa Çayırı'na git. Oradaki evlerden birinin kapısını çal. Açan kişiye şöyle de: 'Muallim, yani Zâhir Efendi, iftarı senin evinde açacak ve yardımcılarıyla meşk edecek.' Bizler şimdi ağır ağır o tarafa gidiyoruz. Bu işi yap, gel ve bizi yolda karşıla."

Zâhir ve şâkirtleri ikindi ezanından sonra Aksaray'dan Ağa Çayırı'na doğru yavaş yavaş yürürken, iftarı açacağı eve gönderdiği şâkirt, gerçekten de onu yolda karşıladı. İftara az bir zaman kalmıştı. Evin sahibi kadın, çardağın altına kilimler

yaymış ve misâfirler rahat etsinler diye yastıklar döşemişti. Çardağa, içinde bir kanaryanın şakıdığı bir de kafes asılmıştı. Kan ter içinde kaldığına göre yamak da epey uğraşmış, muhtemelen nefis yemekler hazırlamıştı. Şakirtler kilimin yanlarında, yastıklar üzerine oturdular ve yemekler geldi:

Kuşbaşı kıvırcık koyun etinden kırmızı yahni, kaynatılmış buğday ve etten ibâret herise, çok küçük parçalar hâlinde ızgarada kızartılıp ardından et suyunda pişirilen koyun eti külbastısı, patlıcandan yapılan mülebbes dolması, tavşan yahnisi, her bir parçasının arasına defne yaprağı konmuş yılanbalığı külbastısı, çılbır, soğan suyunda baharatla terbiye edilmiş şiş kebâbı, kayısı-erik hoşafı. Kaymaklı kadayıf, kalkan balığı külbastısı, yengem duymasın helvası ve... Zâhir Hazretleri için bir kavun ve bir sürahi dolusu rakı getirilip sofraya konduğunda, akşam ezanı okunmaya başladı. İftar vakti gelmişti.

Müezzin ezanı bitirince, Zâhir dışında herkes can beslemeye, lezzetli yemekleri gövdeye indirmeye, tıkınıp tıkıştırmaya başladılar. Önce kırmızı yahniyi silip süpürdüler, heriseden sonra sıra külbastıya gelmişti. Mülebbes dolmasını da haklamalarının ardından yılan balığı külbastısı, aynı usûlle pişirilmiş koyun etini, çılbırı, şiş kebâbı, kalkan balığı, hoşaf, kaymaklı kadayıf ve helvayı yalayıp yuttular.

Midelerini doldurdukları hâlde, içlerinde veya sinelerinde, belki gönüllerinde, hattâ ruhlarında yine de bir boşluk vardı. Bu yüzden şâkirtlerinden biri, "Efendimiz!" dedi. "Bizi büyüleyen ve arkanızdan gelmemize neden olan o güzel sesinizle bir şarkı söyleseniz keşke!"

Rakısı ve kavunu önünde olan Zâhir bir süre sustu. Ama gözler onun üzerindeydi. Belki de, ancak anlatılacak hiçbir şey kalmayınca şarkı söylenebilirdi. Sükût böylece uzadı. Kendisinden istenen şeyi yapmayacağı fikri şâkirtleri arasında kesinleştiği o anda, Zâhir bir şarkı okumaya başladı.

Olağanüstü güzellikteki sesiyle o kadar güzel söyledi ki, şâkirtlerinin yüreğinde kaynayan aşk, taşıp coşarak şahlandı. Ardından bir kâra geçti. Dinleyenler bu musikî bitsin istemediler. Çünkü gönüllerinin karanlığındaki ateş-i âh, parlayıp alevlenivermişti. Kârdan sonra bir gazel okurken, hemen hepsinin sadrı ve sînesi pâre pâre oldu.

Sonra sustu.

Hava kararmaya başladığında, belki dayanamadığından, ağzından şu sözler dökülmüştü:

"Her musikî, sesin değil de, aslında sessizliğin bir taklidi."

Derken şunu da söyledi:

"Musikî sessizliğe ne kadar yakınsa, o kadar da mükemmel olur."

Nihâyet şu sözleri mırıldandı:

"Kulakları hassas olduğu hâlde hiçbir şey işitmeyen kişi, O'nu dinliyordur."

Şunu da dedi:

"Sessizlik de bir perdedir. Sessizliği işitebilirsin. 'Es' bile bu perdeye kıyasla, 'ses'tir."

Yüzünde bir hüzün belirdi ve dedi:

"İnsanlara neyi söylediğimi ve onları neye dâvet ettiğimi hemen hemen kimse anlamadı. Oysa onlara neyi ve ondan üflenen nefesini anlatmış, hepsini neye dâvet etmiştim. Kulağı olan işitti."

Bu sözden sonra birdenbire ciddîleşti ve eliyle, çardağa asılı kafes içinde şakıyan kanaryayı gösterdi. "Beni iyi dinleyin!" dedi. "Şu kanarya nasıl şakıyorsa, sizlerden biri de onun gibi ötüp beni gammazlayacak!"

Birdenbire galeyâna gelen şâkirtler, tek tek, "Efendimiz! O kişi ben miyim?" diye sormaya başladılar. Zâhir cevap vermedi. Onun yerine kavunu parçalara bölüp şâkirtlerine uzattı. Ardından ise, rakısını maşrapaya doldurup onlara verdi ve şunları dedi:

"Alın! Bu kavunu yiyin! O benim etimdir! Rakıyı da için! O benim kanımdır!"

Şakirtleri denileni yaparken Zâhir, "Susma vakti geldi," dedi. "Şimdi, sevgiyle tokuşturulan kadehlerin tınlamasını, dost bildiğimiz insanlarla yaptığımız sohbetleri, altun paraların şıngırtısını, bir güzelin şûh kahkahasını, mal yüklü ticaret gemilerinin yelkenlerini şişiren rüzgârın uğultusunu, ilim öğrenmek için okuduğumuz kitapların sayfa hışırtılarını ve hattâ, ölümsüzlüğün sırrı olan âb-ı hayat'ın şırıltısını unutalım ve burnumuza üflenen nefesi, vakti gelince aldığımız gibi, tertemiz bir nağme olarak sessizce teslim etmeye hazır olalım. Öyleyse hep birlikte susalım ve artık O'nun sesini dinleyelim."

* * *

Ramazan'ın ikinci günüydü. Kostantiniye'deki "musikî üstâtları"ndan Gülâbî, Meymenet ve Âmin'den sonra, Cerrâhpaşa Mezarlığı'nda bu kez, Bağdasar'ın birâderi Kirkor'un cesedi bulundu. Diğerleri gibi bu adamcağız da boğularak katledilmişti. Öldürülenlerin tümünün usta çalgıcılar olduğunu asesbaşı pek anlamış görünmemekteydi. Ama bunu gâyet iyi bilen Bağdasar pek o kadar da korkmuyordu. Çünkü şu yeryüzünde yeteri kadar yaşadığı, dünya nimetlerini fazlasıyla tattığı inancındaydı. Bu adamın kafasındaki en büyük soru, kendisinden sonra kimin katledileceğiydi. Kostantiniye'deki bütün nâmlı musikî üstâtlarını kafasından bir bir geçiriyor, ama hangisinin öldürülenler kadar mâhir olduğuna bir türlü karar veremiyordu. Acaba bu kişi, Galata Mevlevîhânesi Şeyhi İbrahim Efendi Hazretleri miydi?

Bağdasar, birâderi Kirkor'un ölümüne olduğu kadar, bir düşmanının bulunmasına da üzülüyordu. Çünkü herkes sevilmeyi isterdi elbette, ama nasıl olur da bir insan bir baş-

kasına onu öldürecek kadar düşmanlık besleyebilirdi? Sevilmemek, ölüm kadar korkunç gibiydi. Herhâlde Bağdasar, bir, yani bir tek kişinin yüzlerce düşmanı olabileceği fikrini aklına bile getirmek istemezdi. Ama Kirkor'un cesedinin mezarlıkta bulunduğu vakitten sonra, öğle namazının kılınmasının ardından, en az üçyüz sofu, Zâhir Hazretleri'nin görüldüğü son yer olan Muhayyer Hüseyin Efendi'nin kapısına dayanmış, "Allahü Ekber!" diye bağırıyorlardı. Hüseyin Efendi hemen açtığı için kapıyı baltalarla kırmalarına gerek kalmadı. Sofular evi didik didik aradılar. Raflardaki tabakları alaşağı ettiler, dolapları dağıttılar, hattâ içinde biri olabilir diye zeytinyağı küpünü bile devirdiler. Ama en çok musikî âletlerini görünce kudurdular. Gökte hilâli gördüğü gecelerde Hüseyin Efendi'nin çaldığı o güzelim tamburu, tam dört filori saydığı kanûnu ve emânet iki kemençeyle bir rebâbı paramparça ettiler. Hüseyin Efendi'yi, bir ara onlara ibik kaldırır gibi olan Lazar'ı ve bağırıp çağıran Kalın Musa'yı tokatlayıp tartakladılar. Zâhir Hazretleri'ni bu evde bulamayınca, âsâyişten sorumlu subaşına adamlar saldılar. Saklanılabilecek yerleri, vîrâneleri, metrûk evleri ve yangın yerlerini kolaçan etmeleri için oraya buraya kolcular gönderdiler. Çok öfkeliydiler ve bu duygu ancak kan akınca dinerdi.

Ancak Yâkuta isimli bir santurî gelince sevinir gibi oldular. Otuz akçe karşılığında, bu şahıs kudurmuş kalabalığı doğruca Zâhir Hazretleri'nin yanına götürecekti. Ve bunu yaptı da! Onları Ağa Çayırı'na götürdü. Zâhir Hazretleri o güzel sesiyle şarkı söylüyordu. Daha doğrusu, söylediği bir ağıttı. Öfkeli kalabalık "Allahü Ekber!" nidâlarıyla gelince, şâkirtlerinden birkaçı onu savunur gibi oldu. Ama Zâhir Hazretleri bu kişileri engelledi. Bu sırada asesbaşının dört adamı gelmeseydi, kudurmuş kalabalığın öfkeli neferleri Zâhir Hazretleri'ni oracıkta öldüreceklerdi. Asesler onlara,

"Cürüm işlediyse ve cezâlandırılacaksa buna siz değil, kadı karar verir!" demişlerdi. Fakat asesler alt tarafı dört kişiydiler. Ortalık bir anda karmakarışık oldu. Sofular aseslerin arasına dalıp Zâhir Hazretleri'ni tekmeler ve yumruklarla dövmeye başladılar. Yüzüne yediği tekmeden burnu kırılmıştı. Ama bu kadar kan kâfi değil gibiydi. Bir topuk darbesiyle kaburgalarından birkaçı da kırıldı. Suratına doğru üst üste inen birkaç yumrukla kaşı açıldı, dudağı patladı. Bir kazma sapı ağzına inince ön dişlerinin neredeyse tamamı döküldü. Bunları ona yapanlar, teke tek kavga etmekten kaçan, ama savunmasız bir adamı dövmeye bayılan insanlardı. Aradan bir saat geçmişti ki, en sonunda Salmatomruk Zındanı'na vardılar. Ancak tomrukçubaşı, kadının yazılı izni olmadıkça bu kişiye hiçbir cezâ veremeyeceğini söyleyince öfkeden kuduz köpekler gibi bağırmaya başladılar. Sonunda tomrukçubaşını, hiç olmazsa onu tomruğa vurarak Eminönü'deki kadı nâibine göndermeye iknâ ettiler. "Allahü Ekber!" nidâlarıyla tomruğu hemen getirdiler. Bu işkence âleti, boynun ve her iki bileğin geçmesi için üzerinde üç delik bulunan, menteşeyle birbirine bağlı, açılıp kapanan, epeyce ağır uzunlamasına iki kalastan meydâna geliyordu. Zâhir Hazretleri'nin boynunu tomruğa bastırdılar ve sağ elini de geçirdiler. Ama ne kadar dövülürse dövülsün, sol elini tomruğa uzatamadı. Çünkü kırılan kol kemiği, etinden dışarı fırlamıştı. Boynu ve omuzlarıyla taşımak zorunda olduğu işte bu tomrukla ayağa kalkabildi. Bütün vücudu kan revân içindeydi. Derken, artık kim ve nereden bulduysa, öküz sinirinden örülme bir kırbaç da geldi. Edirne Kapısı'ndan çıkıp tâ Haliç'e kadar sırtına bu kırbaç defalarca indi. "Allahü Ekber!" nidâlarıyla ilerleyen kalabalıktan birçok kişi bu kırbacı tekrar tekrar, kolu yoruluncaya dek onun sırtında şaklattı. Öyle ki, derisiyle eti artık birbirine karışmıştı. Ancak ne aksiliktir ki kanı, onun bunun, kalabalığın üstüne sıçrıyordu. Elleri kirlenmesin diye

birçok kişi, ona yumruk ve şamar atmaktan vazgeçti. Hattâ bazıları, yol üzerindeki bir çeşmede kan içindeki ellerini yıkadı. Kırbaç indiği anda sıçrayan kan, onun bunun güzelim cüppelerini, kaftanlarını ve abalarını berbat etti. Hattâ kalabalıkta bu mesele yüzünden tartışmalar da çıktı. Bu arada sivri akıllının biri, onun taşıdığı tomruğun önüne bir cürüm yaftası iliştirdi. Bu yaftada şunlar yazılıydı:

ÇALGICILARIN PÂDİŞÂHI
ZÂHİR İŞTE BUDUR

Ona kaleme yazıya gelmez daha nice işkence ve eziyetler ettiler. Sopa yiye yiye Fener Kapısı'na geldiklerinde yere yığıldı. Çünkü kazma sapıyla indirilen bir darbe uyluk kemiğini kırmıştı. Ama o hâlâ gülümsüyor, hattâ gülüyordu. Yere kapaklandığında, ağzından şu kelimeler döküldü:

"Ah Beybaba! Ah be Babalık! Niye çamura yattın?"

Onlar, "Kalk zındık! Kalk bre kâfir!" diye bağırdıkları hâlde yerinden kalkmayınca, adamın biri besmele çekti, sonra da bilek kalınlığındaki sopasını kafasına indirip Zâhir'in beynini dağıttı.

* * *

Aynı günün gecesi Kabil ve yamakları, Cerrâhpaşa Mezarlığı'na yine geldiler. Daha önceki gecelerde olduğu gibi yamakları yine bir çuval taşıyorlardı. Mezarlığın tam orta yerine geldiklerinde, yamaklar yine düzeni hazırladılar: Feneri yaktılar, yere kilim serip üstüne yastığı koydular, mendili yere yayıp şarap dolu sürahiyi ve billûr kadehi yerleştirdiler, karga kafesinin üstündeki örtüyü açtılar. Derken Kabil onlara buyurdu:

"Yağlı kementi çıkarın!"

Ama yeğenleri onun bu emrini yerine getirmedi. İkisi de huzursuzdu. İçlerinden biri, "Sana 'amca' diyoruz ama, ba-

bamızı senin öldürdüğünü de biliyoruz," diye bağırdı. Bunları duyan Kabil ise, "Demek ki hesaplaşma zamanı geldi," dedi. "Bu kez geç oldu. Nicedir bekliyordum bu sözünüzü! Evet, iki çocuğum üzerine yemin ederim ki, babanızı ben öldürdüm! Bu doğru!"

Yeğeni konuşmasına devam etti:

"Öyleyse vâden artık dolmuştur. Şimdi seni öldüreceğiz, ama yavaş yavaş!"

Ardından yamaklardan biri koluyla Kabil'in boğazını sıkarken diğeri, kan oluğu olmayan bir şişi, adamın karnının üç ayrı yerine sokup çıkardı. O sırada buz gibi bir rüzgâr esmiş, ağaçların yaprakları hışırdamıştı. Kabil acıyla yere yığılırken, ürküp tam tepelerinden geçen bir baykuşun kanat sesleri işitildi. Kabil acıyla yere yığıldı ve inlemeye başladı. Karnındaki şiş yaralarıyla, en fazla gecenin birinci horozu ötene kadar yaşardı. Uzunca bir süreden beri ilk kez, yamaklarının yüzü gülüyordu. Şimdi sıra, ustalarının üstünden çıkan değerli şeyleri paylaşmaya gelmişti. Adamın ipekli kaftanını, kuşağını, başındaki yirmiiki dilimli serpûşu, gömleğini ve çakşırını çıkardılar. Enikonu kirlice olan ipek donunu ve kaftanını birincisi, çakşırı ve gömleğini de diğeri aldı. Bu arada, karnından üç şiş yiyen adam hem inliyor hem de onlara sövüyordu. Ama onlar, ölmek üzere olan birinin bedduâsının tutacağına pek inanmadıklarından işlerine devam ettiler. Adamın kuşağından bir akik tespih, yirmi filori ve yüzkırksekiz akçe çıkmıştı. Bu parayı oracıkta aralarında paylaştılar ve akik tespihi ise Cevâhir Bedesteni'nde okutup bedelini aralarında bölüşmeye karar verdiler. Sıra, Kabil'in timsâli olan, o ceviz büyüklüğündeki altun yüzüğe gelmişti. Parmağından çıkarmayı denediler ama olmadı. Sonunda cenbiyye ile parmağını kesip yüzüğü almayı başardılar.

İşte kıyâmet bu yüzük nedeniyle koptu. Çünkü bu yüzüğün mânevî değeri çoktu. Onu kuyumcularda bozduramaz-

dılar. Kardeşlerden biri diğerinin suratına bir tokat aşk etti. Diğeri de onun gözüne bir yumruk oturttu. Birbirlerine tekme tokat girişince, tam apışarasına bir tekme yiyen birincisi iki büklüm oluverdi. Diğeri ise tekmeden sonra tam da okkalı bir tokat atacaktı ki, bir şiş kalbine girdi. Bu kolay bir ölüm oldu. İşte bu yamak, o sırada bir ses işitti:

"Şimdi Kabil sensin!"

Konuşan kişi, karnından üç şiş yarası almış ustası yani amcasıydı. Acıyla kıvranan adam zorla konuşmaya devam etti:

"O yüzük Kabil'in işâretidir. Tak onu parmağına!"

Adam şunları da söyledi:

"Çünkü ben nasıl ki kardeşimi, yani senin babanı öldürdüysem, sen de kendi kardeşini öldürdün. Kabil artık sensin!"

Son olarak da şöyle dedi:

"Baban, onu öldürürken benden, yetim kalan çocuklarını, yani sizleri yetiştirmemi istemişti. Artık Kabil sen olduğuna göre, benim iki çocuğumu da sen yetiştireceksin. Ayrıca sen beni nasıl öldürdüysen, benim çocuklarımdan biri hem seni hem de kendi kardeşini öldürecek ve Kabil o olacak! Lânet böylece, nesiller boyu sürüp gidecek!"

Acısı gitgide artan adam yine inlemeye başladığında Kabil çuvalın ağzını çözdü. Bağdasar iki büklüm olmuştu. Yağlı kementinin bir ucunu ağaca bağlayan Kabil, ölümü sükûnetle karşılayan Bağdasar'ın boynuna sardığı kementin diğer ucuna âniden asıldı ve bıraktı. Boynu kırılan Bağdasar yere yığılıverdi.

Nefes nefese kalan Kabil, mesleğinin bir icâbı olarak, her üç cesede de bakıp bir hayat belirtisi aradı. Neyse ki, çıkardığı iş kusursuzdu. Çünkü hepsi âhireti boylamıştı. Bunun üzerine, yastığa oturup kadehini de doldurdu. Altun yüzüğü parmağına geçirdi ve bir yudum şarap aldı. Leşlerin her

birine bakarak, kendi eseri olan bu manzaranın keyfini çıkardı.

* * *

Zincirli Han'ın efendisi Bayram ile çetesindeki gözükara zorbaların en çok tırstıkları şey gerçekleşmiş, yani haftalardır hasta yatağında yatan, âhirete intikâl etmesini önlemek amacıyla hocalara ve üfürükçülere devamlı okutulup üfletilen subaşı, nihâyet teslim-i ruh etmişti. Bu bir fâciaydı. Çünkü devrin sadrazamı sadece, hayatında hiç haram para yememekle iftihar eden ve o güne kadar hayatın nimetlerinden uzak yaşadığı için rüşvete henüz pek alışmamış bir zât-ı muhteremi subaşı olarak atamakla kalmamış, ayrıca bu namus ehli efendinin ricası üzerine, aseslerin başına ellibirinci ortadan başka bir yeniçeri zâbiti tayin etmişti.

Bu iki zorlu şahsiyete kolay kolay eyvallah etmemeye kararlı olan Bayram, hanın o koskoca kapılarını kapattırdı ve ağır kol demirini de indirtti. Bunu yaparken amacı sadece içeri subaşının adamlarının girmesini önlemek değil, aynı zamanda içeriden firar edecek kalleşleri de handa tutmaktı. Nitekim öğleye doğru, subaşının adamları kapıya dayandı. Buna karşılık Bayram, dışarıdaki eli sopalı adamlar ne kadar ısrar ve tehdit ettilerse de kapıyı açtırmadı. Ne var ki, akşam ezanından sonra aşayişi koruma görevi, bir yeniçeri subayı olan asesbaşınındı. Gündüzden tembihli olan asesbaşı, tam da gece yarısı, Zincirli Han'ın kapısına eli sopalı aseslerle değil, kendi adamları olan dişli tırnaklı otuz yeniçeri ile dayanınca işin rengi değişti. Tomrukla zorlanan kapı nihâyet açılınca ilkin Dokuzlar teslim oldu. Pehlivan ise çocuk gibi ağlıyordu. Köse Bihter, bu felâket yüzünden fenalaşan kocası Heybet'in koluna girmişti. Bu kadın, bir ay sonra, kendisini boşaması için piştovla tehdit ettiği kocası Heybet'in yerine bir başka yiğitle mutlu bir evlilik yapacak,

Heybet ise geçimini hüllecilikle sağlayacak ve üstün yeteneğiyle yapacağı bu iş ona çok para getirecekti.

Bu karı kocanın arkalarında ise, muhasebeci başını öne eğmiş, dudakları sürekli kımıldadığı hâlde, bu kez para yerine cürümlerini ve günâhlarını saya saya yürüyordu. Hana giren yeniçerilere sadece ondört onbeş yaşlarındaki iki çocuk ile Bayram direndi. Birkaç pıştov sedâsı han duvarlarında yankılandı. Bu kısacık arbedenin sonunda yakalanan çocukların suratında bir iki şaplak patlatıldıktan sonra bunlar salıverildi. Çapraz Bayram ise, ölmeyi değil, hayatının sonuna kadar Galata Zındanı'nda yavaş yavaş çürümeyi tercih etmişti.

Muhayyer Hüseyin Efendi'nin ihbârı ve şikâyetini her ne kadar pek dikkate almasalar da, subaşının yolladığı bir adam Pereveli İskender Efendi'nin Sofuayyaş'taki evini ziyâret etmiş, ancak ne kadar yumruklarsa yumruklasın kapıyı açıp da onu içeri buyur eden kimse çıkmayınca mesele kapanmıştı. Hüseyin Efendi buna rağmen sevinçliydi. Çünkü, "kan parası" olan altıyüzotuz akçe Hızır Paşa'ya ödenir ödenmez, yeğeni Veysel Bey serbest bırakılmış, doğruca evine dönmüştü. Ama ne yazık ki, zındanda günde topu topu bir somun ekmeği bile zor bulduğu için adamcağız bir deri bir kemik kalmış, boynu dilenci değneğine dönmüştü. Zavallı yeğenini biraz "semirtmek" amacıyla bir haftalığına kendi evinde bakıma almasının bir sebebi de buydu.

Ama ertesi sabah bir felâket haberiyle sarsılacaklardı.

Sabah vakti, Şeyh İbrahim Dede Efendi'nin katledildiği haberi geldi.

O gece, bu mübârek zâtın boynuna isabet eden bir kurşun şâh damarını parçalamıştı. Bu haberi, sabah vakti Galata'daki dergâhtan yanında Eflâtun'la gelen Yusuf Dede vermişti. Ama ne gariptir ki, dervişin elinde bir balta vardı. Çok sevdiği şeyhin ölümü nedeniyle Eflâtun gülümsemiyor, ama

yüzündeki nûr hâlâ parlıyordu. Bunun yanında, tıpkı eskisi gibi ne konuşuyor ne dinliyor ne de işitiyordu. Katledilen İbrahim Dede'nin acısı yüreğine çöken Dâvut, gözyaşlarını tutamadı. İsmine yazılı ve mühürlenmiş bir mektup ile kardeşi Eflâtun'u teslim ettikten sonra yine dergâhın yolunu tutan Yusuf Dede'nin arkasından bağıran Dâvut, o baltayı elinde niye taşıdığını sorduğunda aldığı cevap şu oldu:

"Mektubu okuyun, anlarsınız!"

Kolundan tuttuğu Eflâtun ile içeri giren Dâvut, horlaya horlaya uyuyan dedesi Kalın Musa'nın yattığı sedirin ucuna iliştikten sonra, İbrahim Dede'nin yazdığı mektubu okumaya başladı:

"Muhterem ve mübârek evlâdım Dâvut,

Gülâbî, Meymenet, Âmin ve Kirkor'dan sonra nihâyet Bağdasar'ın da öldürüldüğü haberini az önce aldım. Bu mektubu okuyorsan, kardeşin Eflâtun'un canı tehlikede demektir. Onu korumak da artık sana düşüyor. Biliyorum, masallara, cinlere ve perilere yakın zamana kadar pek inanmazdın. Rafael'in evindeki o yaratığı işitmişsindir. Onun düşmanlığı sadece sana, bana, Eflâtun'a değil, herkesedir. Ama onunla bizim aramızda bir fark var. Hani derler ya! Güyâ ki Âdem'in burnuna hayat nefesi üflendi ve güyâ ki bizler hâlâ o nefesi solumaktayız; hayatında öyle bir olay olur ki, buna inanasın gelir! Bir de bakarsın ki, bu masal gerçeğin ta kendisiymiş! Yine biz fânîlerin burnuna o Muhteşem Neyzen'in 'hayat nefesi'ni üflediğini, ama bunun sadece 'nefes' değil, daha da ötesi, bir 'nağme' olduğunu söyleyenler de çıkmamış değildir. Ömrümüz boyunca belki de bu nağmeyi mırıldanırız. Bütün bunlar doğrudur belki de. Ama! Ey Dâvut! Şu yazdıklarımı iyi tart! Ve, onların üzerinde iyi düşün ki! Evet! Çok iyi düşün ki, Tağut ya da diğer adıyla Azâzil'in 'nağmesi' biraz

farklı! Ne yazık ki ve iyi ki, ona da 'nefes' üflendi! Ne yazık ki ve iyi ki, onun da bir şarkısı var! Ve bir sonu olmasına rağmen bu şarkıyı sonsuza kadar mırıldanmak zorunda. Burada bana, sonu olan bir musikînin neden bitip tükenmek bilmeyeceğini soracaksın. Sen, 'Menfûre makamını' hiç duymadın mı? Ya 'secde' perdesini?

Eflâtun'un dergâha çıkagelip hepimizi şereflendirdiği günleri hâlâ hatırlarım. Bu günleri unutmamamın sebebini belki bilmek istersin. Onu mutfak-ı şeriften niye dışarı çıkarmadım? Ona neden ney üflemeyi öğretmedim?

Öğretmedim ve öğretemezdim. Çünkü o, kelimenin tam anlamıyla mükemmel bir neyzen idi. Neyi eline alır almaz, o imkânsız sesleri üfleyince anlamıştım bunu. Belki duymuşsundur! Onunla tam bir gece hücremde kapalı kaldım. Neden mi? Sana açıklayayım.

Akılsızların, Eflâtun'un gâipten işittiğini söyledikleri şu 'ıslığı' belki hatırlarsın. Sözünü ettiğim gece, ondan bu ıslığı ney ile bana üflemesini ricâ etmiştim. Dediğimi yaptı. Neyi eline aldı ve dudağına götürdü. Bir Çârgâh taksîme başladı. Değme neyzenin üstesinden gelemeyeceği güzellikte bir taksîmdi bu. Derken, önce onun başka bir makama geçki yaptığını sandım, ama hayır! Şimdi de bir Segâh taksîme başlamıştı. Büyüleyici bir musikîydi bu. Hele hele ardından Dügâhâ geçtiğinde kendimi kanatlanmış, uçuyor zannettim ve... Sonunda olan oldu: Yegâhâ geçmişti! Bunda yanılmamıştım, kardeşin Eflâtun, yegah perdesinde karar etti ve Yaradan'la, yegahta yekvücut oldu. O anda 'Ene'l Hakk' demeye bile gerek duymadı. Yaradan o ve o da Yaradan olduğu için, ona secde etmek Yaradan'a secde etmek olacağından, kardeşinin ayaklarına kapandım. Neyinden yegah sesini belki üç dakika üfledi. Bu kadar uzun üflemesinin sebebi, nefesinin ciğerlerinden değil, belki kalbinden gelmesi idi. Sonra neyi elinden bıraktı.

O günden sonra, aldığı nefesi üflemek için bir neye ihtiyaç duymadı.

Ve sessizliği sessizce dinleyenlerden oldu.

İşte böyle biri olan kardeşin Eflâtun'un şimdi bir can düşmanı var.

Sana bir başka hikâye daha anlatacağım. Musikîdeki makamlarla ilgili. Birçok kişinin varlığına bile inanmadığı Tağut ile ilgili bir hikâye. Eğer herkes, üflenmiş bir nağmeyi sinesinde taşıyor ve onu mırıldanıyorsa, bu varlık neyi tegannî ediyor olabilir? Dahası, eğer söylüyorsa onun şarkısı hangi makamdadır? Farz edelim ki bu makam, 'Menfûre' olsun. İsmi şu ya da bu olmuş, fark etmez. Yine farz edelim ki, bu makam ona bir nimet olarak verildi. Fakat o, nasıl olur da bu kısacık nağmeyi binyıllardan bu yana tekrar ediyor olabilir? Ya sana, Tağut ya da Azâzil'e verilen Menfûre makamının durağının 'secde' perdesi olduğunu ve Tağut'un eninde sonunda şarkısını bitirip bu perdeye geleceğini, yani secde perdesinde karar edeceğini söylesem aklımı kaçırdığımı düşünür müsün? Ya sana, 'secde' perdesinin, bûselik ile dik bûselik arasındaki onbir sesten biri olduğunu, Tağut'un da bu sesi duymaya tahammül edemediğini söylersem ne dersin? Ayrıca neyimizden her cuma, 'secde' olmasa da 'kaba secde' sesini üfleyip onu aramıza çağırdığımızı söylersem benim bir bunak olduğumu düşünür müsün? Burada şu sorunun aklına geleceğini tahmin ediyorum: Neden asıl 'secde' değil de, ondan pes ve daha aşağıda olan 'kaba secdeyi' üflüyoruz? Bizler Yaradan'ın yarattığı her şeyi incitmeye çekiniriz ve Tağut o kadar alçaklardadır ki, kaba secdeden daha tiz ve yüksek olan secde perdesine çıkamaz.

Biz bu sûretle ona 'Gel' deriz. Ama gelmedi. Zaten Yaradan'ın ilk emri 'Ol!' idi. Dünya bu emre uyup 'oldu'. İnsana ise 'Gel!' dedi. Ama gelmediler.

Şu Bâtın ile oğlu Zâhir'in hikâyesini sen de duymuşsundur. Bâtın'ın bize Zâhir'den daha yakın olduğunu hissediyorum. O gerçekten de burada olmalı. Belki Kostantiniye'de musikî konusunda usta olan yedi kişiden biri, o 'hayat nağmesini' dinleyip ölümsüz olacaktır. Sevgili Dâvut, ben bu masala galiba inanıyorum. Ama yine de emin değilim. Bundan ancak sen emin olabilirsin: Gülâbî, Meymenet, Âmin, Kirkor ve Bağdasar'dan sonra benim de ölüm haberimi alırsan-eğer bu mektubu okumaktaysan haberi almışsın demektir-bu masalın doğru olduğuna inanman lâzım.

Hayat nefesi uğruna insanların öldürüleceğini tahmin ettiğim için Eflâtun'u sakladım. Kendimi ona siper ettim. Sen dâhil birçok insanı meşk etmeye çağırdığım günü hatırlıyor musun? Güyâ Abidin Ağa'nın bir semâîsini üfleyecektim. Oysa Abidin Ağa diye biri yok ve hiç olmadı. O semâîyi iki haftada tertip ettim. Amacım, Kostantiniye'nin yedi musikî üstadı arasına girmekti. Böylece, o canımdan çok sevdiğin Eflâtun sağ kalabilirdi. Çünkü Kostantiniye'deki en iyi musikî üstadı Eflâtun'du. Tağut ve yardımcısı bunu hâlâ anlayabilirler.

Vasiyetim şudur: Eflâtun'un yanından ayrılma. Bir Mevlevî olarak bunu söylemek doğru olmayacak ama, bir piştov edin ve silâhlı dolaş. Çünkü artık can düşmanların var.

Bahtın açık olsun,
İbrahim."

Gözünden yaşlar aka aka Dâvut yukarıya, sandık odasına çıktı. Bir dolabı açtı ve dedesi Kalın Musa'nın bir seferde ganimet olarak alıp getirdiği kutuyu aldı. Bu tahta kutuda iki çakmaklı piştov, harbi, barutluk ve bir avuç kadar da kurşun vardı. Dâvut piştovları doldurduktan sonra birini, görülmeyecek şekilde gömleğinin içine, beline soktu. Aşağı kata inince sedirinde hâlâ uyuyan Kalın Musa'yı uyandırdı.

Uyku sersemi adama durumu anlatmak zordu. Dâvut, "Bak dede!" diyordu. "Eve tanımadığın kim girecek olursa bu silâhı kullanmaktan sakın çekinme!"

İhtiyar adam gerçi, "Ha! Hı!" diyordu demesine. Ama yaşı gereği kendisine pek hürmet göstermeyen Dâvut'un bir de akıl vermesine fena hâlde içerliyordu.

Gözleri yaş içinde olduğu hâlde Dâvut, intikam amacıyla koşarak Dîvân Yolu'na çıktı. Az sonra Unkapanı İskelesi'ne indiğinde nefes nefese kalmıştı. Buradan, kendisini Azâp Kapısı'na geçirecek bir kayık bulması zor olmadı. Kayıkçı kürek çekerken, o Tağut'tan nasıl intikam alacağını düşünmekteydi. Galata'da karaya çıktığında, koşar adım Arap Câmii Yolu'na, ardından da "Voyvoda yolu" dedikleri geniş sokağa çıktı. Buradan sola sapıp Erganûnlu Kilise'nin bulunduğu Kule Kapısı Yolu'ndan yokuşu tırmandı. Büyük Kule Kapısı'ndan çıktıktan az sonra artık, Rafael'in uğursuz evinin önündeydi. Böylece Dâvut, pîştovunu çekti.

Bir omuz darbesi ya da tekmeyle kırılamayacak demir kapı, neyse ki aralıktı. Kapıyı açıp içeri giren Dâvut, sağ tarafta büyükçe, masa gibi üç ayağı olan ve siyah beyaz seksenbeş anahtarlı o musikî âletini, yani çembaloyu gördü. Kapkara perdeler sımsıkı kapatıldığı için etraf loş, üstelik havasızdı. Kan, idrâr ve irin kokan bu mekânda sağına bakan Dâvut, bir karaltı fark etti. Rafael'di bu. Çembalonun arkasına saklanmış, korkudan zangır zangır titremekteydi. Onu kirli ve yağlı saçlarından çekip kaldıran Dâvut sordu:

"Söyle! Efendin nerede!"

Merdivenin bulunduğu en karanlık taraftan bir ses geldi:

"Onun efendisi ben değilim. Bu kişi, kulum bile olamayacak kadar zavallı!"

Bunları söyleyen Tağut idi. Kötülükten ve kirden kararmış o pis ve karanlık pelerini üzerindeydi. Onu hemen tanıyan Dâvut, binyılların öfkesiyle, "Yaptığını sana ödetece-

ğim!" diye bağırdı. "İşlediğin cinâyetin cezâsını sana ben vereceğim!"

Merdivene doğru koştu. Hattâ bir iki basamak bile çıktıktan sonra piştovunu Tağut'a doğrultup tetiği çekti. Silâh patlarken falya deliğinden saçılan kıvılcımlar Dâvut'un gözüne gelmişti. Yaşaran sağ gözünü ovuştururken, barut dumanı dağıldığında Dâvut şaşırdı. Çünkü o donuk yüzüyle Tağut hiç istifini bozmamış, aynı yerde dikilmekteydi. Bu arada Tağut'un ağzından, tıpkı yılanlarınki gibi bir çatallı dil bir an görünüp kayboluverdi. Boşalan piştovunu düşmanına doğru fırlatan Dâvut, Tağut'un üzerine atlayıp onu alaşağı etmek istedi. Ama sanki kayaya çarpmış gibi geri tepti ve sersemleyip yere yığıldı. Gâyet sâkin davranan Tağut, onun üzerine eğildi ve konuşmaya başladı:

"Benim yardımcımın ahmak bir hekim olduğunu mu sanıyorsun," dedi. "Beni az çok tanıdığını sanırdım. 'Dilimle' sizleri baştan çıkaran benim gibi birinin, yani Muhteşem Tağut'un daha zeki olduğunu bilmen gerekirdi."

İçindeki hayvanı beslemek için yüzünü Dâvut'a yaklaştırırken, Rafael uzaktan bağırdı:

"Seni ısırmadan onun dilini tut! Hemen yakala!"

Tağut ağzını açar açmaz Dâvut da eliyle onun ıslak "dilini" yakalayıverdi. Bir yılanın başıydı bu. Rafael, aşağıdan, "Sakın bırakma! Çek!" diye bağırıyordu. Dâvut da şaşıran Tağut'un dilini çekmeye koyuldu. Öyle ki, en sonunda yılan ağzından tamamen çıkınca, hayvanı kamçı gibi savurarak Tağut'un yüzünde, orasında burasında ardı ardına şaklatmaya başladı. Ama kolu yorulur gibi olduğunda, fırsatı ganimet bilen Tağut acılar içinde yukarı kaçtı. Yılanı yere attıktan sonra Dâvut hayvanın başını hemen ezdi. Bir ara, Tağut'un arkasından üst kata çıkmaya yeltendi ama Rafael, "Onu asla öldüremezsin!" dedi. "Yukarıya sakın çıkma. Az sonra bir cinâyet daha işlenecek! Şimdiki zaferinle yetin.

Ağzında o yılan olmadıkça konuşamaz! Uzun bir süre kimseyi baştan çıkaramayacak demektir bu! Ama en önemlisi, evine dön! Tağut'un yardımcısı buradan biraz önce çıktı. Ona dikkat et! Çok tehlikeli bir adamdır o cüce!"

Endişeyle dışarı fırlayan Dâvut koşmaya başladı.

* * *

Âsım'ın hayâletinin Dâvut'a musallat olmasından seneler önce, seferden dönen Donanma-yı Hûmâyûn'un Kurşunlu Mahzen önünde demirlediği o sonbahar gününde, Kostantiniye'deki Esir Hanı'nın dar ve karanlık hücreleri, yedi iklim dört bucaktan getirilen esirlerle tıka basa doldurulmuştu. Dışarıda yağmur bardaktan boşanırcasına yağarken, içeride zâlim esir tüccârlarının kahkahaları, zincir şakırtıları, öksürükler, geğirtiler ve esirlerin muhtelif dillerdeki yakarışları, duâları ve hattâ küfürleri işitiliyordu. Vaktiyle bu hana gelip çöreklenen esircilerin odalarının duvarlarına astıkları o bereket duâsı yazılı kâğıtlar anlaşılan bu kez işe yaramış, on kişinin zor sığacağı demir kapılı hücrelere yirmi, hattâ otuz esir birden tıkılmıştı. Zavallıların kapatıldığı bu hücreler idrâr, ter ve gaita kokuyordu. Hemen hepsi Habeş ilinden bile uzak bir yerden getirilmiş ve çoğu da Mavi cinlerin etkisiyle epeyce gamlı bir türkü okuyan o iri yarı zencilerin kapatıldığı hücrede ayrıca, onaltı yaşlarında gösteren bir de cüce vardı. Bu cücenin ismi Alessandro Perevelli idi. Upuzun altı parmaklı elleri kocamandı. Eğer kendi memleketinde olsaydı, çembalo üstadı olarak hürmet görecekti. Ama heyhât ki, bu uğursuz handa şimdi iki filori bile etmeyecek ayıplı bir esirdi!

Esir tüccârları nezdinde Alessandro'nun ayıbı sadece cüce olması değil, o kocaman ellerindeki kemiklerin ikide bir eklemlerinden çıkmasıydı. Uzun parmaklı ve örümcek benzeri elleri esirciler için bir kusur olmasına rağmen, çembalo

için çok büyük bir üstünlüktü. Çünkü, her ne kadar pedalın biraz yukarıya alınması gerekiyorsa da, bu cüce uzun kolları ve oniki parmağıyla bu çalgının oniki anahtarına birden aynı anda basabiliyordu. Hattâ bir bağdar, dinleyicilerden çok alkış alan bu genç cüce için, oniki parmakla çalınacak bir eser bile yazmıştı. Bir üstât olmasına üstâttı ama, esirciler ne yazık ki kendi malları olan zavallıları yaşlarına, gücü kuvvetine ve güzelliğine göre değerlendiriyorlardı.

İdrar ve dışkı kokulu o karanlık hücreden ertesi sabah çıkarıldı ve ayağında zincirler olduğu hâlde, tellâllardan birine teslim edildi. Müşterilerle tıklım tıklım dolu olan avludan bir uğultu yükseliyordu. Ancak cüce mezata çıkar çıkmaz, ahâli onun upuzun kolları ve örümceğe benzeyen ellerini garipsemiş ve çıkan uğultu fısıltıya dönüşmüştü. Vezirler, paşalar ve bazı kalem efendilerinin, kendilerini eğlendirmeleri için Esir Hanı'ndan on, oniki filoriye cüce satın almaları olağandı. Ancak suratı pek asık olan Alessandro, öyle şaka lâtife yapacak birine benzemiyordu. Bu yüzden tellâl, onun fiyatını iki filori olarak belirledi. Buna rağmen alıcı çıkmadı. Fakat cüce, kalabalık içinde eli yüzü düzgün genç bir adamın bir Çârgâh şarkı mırıldandığını işitti ve adamın gözlerine bakarak, onun henüz yarısına geldiği şarkının geri kalan yarısını irticâlen terennüm etti. Böylece tellâl fiyatı bir filori ve yüzbeş akçeye düşürünce bu adam elini kaldırıp cüceyi satın aldı.

Âsım isimli bu adam, meyhanelerde çalışan bir kanûnîydi. Cücenin boynuna bağlı sicimin bir ucu elinde olduğu hâlde, Dîvân Yolu boyunca Edirne Kapısı'na doğru şarkı söyleye söyleye giden bu çalgıcı, aslında musikî konusunda tam bir hazine olan cüceyi, son derece düşük bir fiyata satın aldığının farkında değildi. Saraçhane'den sonra şarkısını kesen Âsım, lisân-ı şâhâneyi henüz bilmeyen cüceyle ko-

nuşmaya başladı. Bu durum Alessandro'nun yararınaydı. Çünkü adam konuşkan biri olduğuna göre, onun dilini tez zamanda öğrenir, üç aya kalmaz bülbül gibi konuşmaya başlardı. Anlamlarını tahmin edebildiği ilk iki kelime şunlardı: "Kaçarsan" ve "öldürürüm".

Edirne Kapısı'ndan çıktıktan az sonra, surlardan biraz uzakta, tarlaların ve bostanların arasında kaybolmuş iki katlı bir ahşap evin önüne geldiler. Âsım cebindeki anahtarı çıkarıp kapıdaki asma kilidi açtı ve içeri girdiler. Buranın bir bekâr evi olduğu, kirinden pisliğinden kolayca anlaşılabilirdi. Sofanın zeminine, senelerdir süpürülüp yıkanmamış izlenimi veren bir kilim yayılmıştı. Fakat cüce, örtüsü lime lime olmuş sedirin üstünde, yamuk biçimli ve yetmişbeş telli bir müsikî âleti gördü. Bir kanûndu bu. Derken Alessandro'nun gözleri parladı. Çünkü bir köle olarak nasıl ki Âsım'a bağlıysa, mesleği musikî olduğu sürece Âsım da ona bağlı kalmak zorundaydı. Görünüşe bakılırsa, aralarındaki ilişki mütenâzır olacak gibiydi. Fakat her şeyin bir zamanı vardı elbette. Bunun için cüce başlangıçta, anladığı ve gördüğü kadarıyla, efendisi Âsım'ın emirlerine uymaya, hattâ onun isteklerinden daha da fazlasını yapmaya çalıştı: Efendisi akşama doğru kaçmasın diye kapıyı üzerine kilitleyip cüceyi içeriye hapsettiği ilk günlerde, tavandaki örümcek ağlarını temizledi, kilimleri silkeledi; üç günde oniki fare ve sayısız akrep ve çıyan öldürdü; döşeme tahtalarını fırçayla ovdu, küllü suda çarşaflarını yıkadı. Âsım gece meyhanelerde kanûn çalarken, Alessandro sabaha karşı ocağı yaktıktan sonra, genellikle küpten su alıp koyun eti haşlıyordu. Âsım meyhaneden elinde bir ekmekle döndüğünde bu eti yer, artıklarını ise kölesine bırakırdı. Alessandro'nun bir günlük öğünü de buydu. Zamanla, görevleri arasına bir de ayak yıkamak girmişti. Efendisi eve geldiğinde, bir leğen içindeki ılık su dâima hazır olurdu. İşin fenası, Âsım'ın

ayakları çok pis kokardı. Ama cüce buna da alışmıştı. Ayrıca, o soğuk kış günlerinde Âsım, dâima mangalın başında ısınırdı. Ancak, eli ayağı buz kesen Alessandro'nun evde yanan yegâne mangalda azıcık olsun ısınmasına Âsım fena hâlde kızar, "Çekil git başımdan! Burnumun dibinde dikilip durma!" diye bağırırdı. Cücenin en büyük umudu, Âsım'ın anadilini ve bu dilde okuyup yazmayı bir an önce öğrenebilmekti. Çünkü ona musikî hakkında anlatacağı çok şey vardı.

Sabaha karşı yediği yemeğin ardından Âsım, genellikle ikindiye kadar uyurdu. İşte günün birinde ikindi ezanı okunurken yatağından kalkan adam, bir iki esnedikten sonra giyinmiş ve doğruca alt kata inmişti. İşaret parmaklarına önce yüzükleri ardından da mızrâplarını taktı ve kanûnunu kucağına aldı. Bir taksîm yapmayı denedi ama, kanûnun tellerinde âhenk olmadığını fark etti. Biri burgularla oynamıştı ve bu işi kimin yaptığı da belliydi. Derhal cüceyi çağırdı ve öfkeyle, kanûnu ile oynamaya ne hakkı olduğunu sorup çıkıştı. Alessandro ise şu cevabı verdi:

"Hayır efendim! Ne münasebet! Tam tersi! Kanûnun ahengi bozuktu ve ben onu düzelttim. İsterseniz verin kanûnu da size göstereyim!"

Âsım'ın evinde kaldığı üç ay boyunca tırnaklarını uzatan Alessandro, kanûnu alıp mızrâba gerek duymaksızın on parmağıyla birlikte, Kostantiniye gibi bir yerde bile daha önce pek duyulmamış bir nağme çaldı. Aslında bir tek nağme yerine iki eliyle iki farklı nağme çalıyordu ve aralarındaki uyum kusursuzdu. Âsım'ın gözleri parlamıştı. Hemen oracıkta, "Bu musikîyi bana öğret!" dedi. İşte o anda Alessandro Perevelli, Kostantiniye'ye geldiğinden bu yana ilk kez gülümsedi.

Artık elinde bir koz olan cüce hiç acele etmedi. "Bu tarz" musikînin bütün işâretlerini kâğıt üzerinde Âsım'a yavaş

yavaş öğretti. Âsım, işâretlere bakarak on parmağıyla kanûn çalmaya alışmıştı. Hâfızası kuvvetli olan cüce, dağarcığında ne varsa hepsini göçürüp en azından ikiyüz Çârgâh beste bağladı. Ama bunların hepsini birden kâğıda dökmedi. Her haftanın perşembe günü Âsım'a sadece bir beste vermek niyetindeydi. Duygudan çok hesaba ve cambazlığa dayandığı için akıllara durgunluk veren ve dinleyenlere dudak ısırtan bu musikî, nedense epey bir rağbet gördü. Meyhaneciler Âsım'ı paylaşamıyorlardı. Galata, Fener veya Samatya'da hangi meyhanenin çığırtkanı, "Beyler! Paşalar! Kanûnu on parmağıyla çalan musikî cambazı muhteşem Âsım bu gece meyhanemizde olacak. Buyurun! Gelin!" diye bağırırsa, bütün demkeşler o meyhaneye hücum ediyorlardı. Âsım en sonunda belini doğrultup cebini doldurur gibi olmuştu. Ama günün birinde, evine geldiği zaman cüceye, "Bana yeni bir beste yap. Çünkü bunu dinleye dinleye bıktılar," dediği vakit dananın kuyruğu koptu.

Yapacağı iş karşılığında Alessandro Perevelli Âsım'dan, bir âzatnâme yazıp imzalamasını istiyordu. Ayrıca artık eve hapsedilmeyecek ve gün boyu serbestçe dolaşabilecekti. Bunun için de bir ipek kaftana, çakşıra, gömleğe, külâha ve bir çift pabuca ihtiyacı vardı. Bunun yanında, kuyudan çektiği soğuk suda yıkanmak yerine, en az haftada bir defa hamama gidecekti. Hepsinden önemlisi, Âsım gelirinin onda birini cüceye verecekti. Gerçi Âsım önceleri köpürmüş, bağırıp çağırmıştı ama, Alessandro'nun elinde hiç de azımsanamayacak bir koz vardı.

Nihâyet ikisi için de bir altın dönem başlamıştı. Âsım artık meyhanelerde değil, paşaların ve vezirlerin evinde kanûnuyla "cambazlık" yapmaya dâvet ediliyor ve iki avucuna birden bol bol bahşiş akıtılıyordu. Başında lâhûrî destâr sarılı külâhı, sırtında mavi ipekliden kaftanı ile epeyce saygın bir görünüşe sahip olan Alessandro ise, o hafta için

bağladığı besteyi kâğıda döktükten sonra, kırın ortasındaki evden dışarı çıkıyor, hemen her gün Kostantiniye'nin yeni bir mahallesini keşfediyordu. Bu şehirde saygın olmak için ya paraya, ya nüfûza ya da ilme sahip olmak gerektiğini anlamıştı. Ama ilim, bu dünya hakkında değil de, asıl âhiret hakkında olduğu zaman geçer akçeydi. Cüce böylece Sahhâflar Çarşısı'na dadandı. Bu sûretle, El-Taberî'nin Câmi ül-Beyân an Tevili'l Kur'ân başlıklı kitabını, Er-Razi'den *Mefâtihü'l Gayb*'ı, Zemahşerî'den *el-Keşşâf*'ı, *Kutübü'l Sitte*'yi yani Müslim, Buhârî, Ebû Dâvut, Tımızî, Nesahî ve İbni Mace'ye âit altı tefsir kitabını okuyup hatmetti. Ayrıca fıkıha da el atıp Ebû Hanîfe, İmam Şâfiî, İmam Mâlik ve Ahmed bin Hanbel'in görüşlerini tek tek ve bütün teferruâtıyla inceledi. Ardından, Kur'ân'ı ezberledi. Ne var ki, Âsım'dan aldığı parayı biriktirmesiyle, bu bilgileri biriktirmesi arasında pek bir fark yoktu. Derken, usûlüne uygun bir şekilde namaz kılmayı öğrendi. Yüzündeki vakûr ifâde ve cafcaflı ipek kaftanı sayesinde, Fâtih Câmii'nin cemaatine saygın biri olarak katıldı. Soranlara kendisini Pereveli İskender olarak tanıtıyordu. Ona Kadızâdeliler bile kucak açtılar. Ama bu hareket bastırıldığında ona hiç zarar gelmemiş, tam tersi, içinde Allah korkusu olan dini bütün bir efendi olarak anılmaya başlamıştı. Günün birinde, câmi avlusunda cemaatle öğle ezanını beklerken, İslâm dininde idrârdan sakınıp temiz kalmak hakkındaki bir tartışmaya katılmış ve sözü fazlaca uzatmışken cemaatin kendisini huşû içinde dinlediğini fark etmişti. Böylece keşfettiği hitâbet yeteneğini geliştirmek için çalışmaya başladı: Kırlarda ve ıssız yerlerde ağzına bir çakıl taşı alıp hayali bir cemaate nutuklar atıyor, evde ise, ağzına yaklaştırdığı bir mumun alevini titretmeden konuşmaya çalışıyordu. Bütün bunlar işe yaradı ve Pereveli İskender Efendi, Yusuf Paşa Câmii'nde cemaate ilk vaazını verdi.

Bütün bunlar, Âsım'ın Nevâ'ya abayı yaktığı tarihe kadar, yani senelerce sürdü.

Nevâ isimli bu Galatalı güzele tutulup meftûn olan Âsım perişan bir durumdaydı. Paraya kıyan Âsım, eve aldığı Venedik aynasının başında saatler geçiriyordu. Ayna karşısında keçe külâhına âbânî destârını özenle sarıyor, büyük bir itinâyla gözlerine sürme çekiyor, hattâ zaman zaman elinde cımbızla birkaç kıl alıp kaşlarını bile düzeltiyordu. Ayrıca bir makasla, burnu ve kulaklarındaki kılları kırpıyor, defne kokulu Kandiye sabunlarıyla yıkanıp gülyağı da sürünüyordu. Sabah başladığı bu uğraş öğleye doğru bittiğinde, öğle ile ikindi arasında, Nevâ'nın annesiyle birlikte kaldığı Galata'daki evin önünden belki sevgilisi fark eder diye yedi kere geçmekteydi. Ardından evine dönen Âsım, sırdaşı bellediği cüceye dert yanıp içini boşaltıyor, durmadan Nevâ'dan bahsederek, o ipek gibi teni bir okşasa, o yuvarlak kalçaları bir sıvazlasa, o tül gibi ince bürümcük gömleğinden taşan memelerini bir öpüp koklasa, o kiraz dudakları bir emip dişlese, dünyada kendisinden bahtiyâr kimse olamayacağını söylüyor; yok eğer Nevâ'ya erişemezse, varını yoğunu yoksullara dağıtıp demir asâ demir çarık, çöllerde onun hayalini arayacağına yeminler ediyordu. Âsım böyle yanıp yakıldıktan sonra battaniyesini sırtına alıp hasta yatağına uzanarak inildiyor, bazen karasevdaya iyi gelir diye yüzüstü yere yatıp sırtını cüceye çiğnetiyor ya da başında havlusu, nane ruhu damlatılmış kaynar suyun buğusunu teneffüs ediyordu. Âsım ayrıca cüceye, her sabah, her öğle ve her akşam Nevâ'yı hatırlatmasını tembihlemişti. Bu tembih sonucu cüce, belirtilen vakitlerde ona gelip, "Ey Âsım Efendi! Senin kalbindeki yegâne sevgili, canın ve canânın Nevâ'dır!" der demez, Nevâ'yı hatırlayan adam bir âh çekiyor ve iç geçiriyordu.

Derken günün birinde Âsım, cüce ile Mısır Çarşısı civârındayken Nevâ'yı gördü ve cüceye, "İşte! O yeşil gözleriyle

bir nazar eyleyip beni mum gibi eriten âfet budur!" diye kadını gösterdi ve onun biraz olsun daha yakınında olmak için yerinden fırladı. Ama Nevâ, Âsım'a pek yüz verir gibi değildi. Öte yandan, bu hokka burunlu, kiraz dudaklı dilbere merakla bakan cüce, yaşmağın altındaki o güzel yüzü, o yeşil gözleri görünce hayatında ilk kez âşık oluverdi. Kalbi güm güm atıyor, gözlerini Nevâ'dan alamıyordu. Kadına sırılsıklam âşık olan cüce oracıkta fenalaşınca, birkaç hayır sahibi onu bir tabureye oturtup bileklerini ovdular. Neden sonra kendini topladı. Ama o günden sonra Nevâ, cücenin ne gözlerinden ne de kalbinden silindi.

Âsım akşam güneş battıktan sonra eve geldiğinde yemeği hazır buluyor ve cücenin yemekle birlikte getirdiği bir bardak şaraba da hayır demiyordu. Derken afyonlu şarabın etkisiyle sızdığında, elinde fenerle sokağa çıkan cüce, tâ Fener Kapısı'na giderek, günde yirmi akçeye anlaştığı kayıkçı tarafından Karaköy'e bırakılıyor ve gece yarısı da buradan alınıp yine Fener Kapısı'na getiriliyordu. Karaköy'den dosdoğru o sokağa gidip burada fenerini söndürüp bir yere sinerek Nevâ'nın evinden bir an olsun gözlerini ayırmayan cüce, penceredeki kafesinin ardından bir an olsun cânânının hiç olmazsa gölgesini görebilme umuduyla yanıp tutuşmaktaydı. Ancak evdeki ışıkların söndürülmesiyle, zavallı cücenin gönlü de kararıyordu. Kalbi onu her gece buraya çekiyordu. Sokak köpekleri nedense ona ilişmiyorlardı. Hattâ bir gece cüce, kol gezen aseslere yakalanacak gibi olduğunda, yanındaki köpeklere "Tut!" diye bağırır bağırmaz hayvanlar aseslere saldırmış ve cüce de bu sayede yakayı kurtarmayı başarmıştı. Ama en önemlisi, cüce bir gece Nevâ'nın annesiyle oturduğu evin bahçesine girmiş ve buraya asılan çamaşırların arasından, Nevâ'nın o yasemin kokulu yaşmağını alıp savuşmuştu. O günden sonra bu yaşmağı ibâdet eder gibi günde beş kez koklar ol-

muştu. Öyle ki, bir gün Arap Câmii'nin önünde bu koku burnuna gelmiş, o da kokuyu takip ederek Galata'nın o dar sokaklarından birinde önce sola, ardından sağa dödükten sonra kalbine bir aşk oku daha yemiş, yani cânânı Nevâ'yı bir kez daha görmüştü. Vurulduğu afet, Şekerci Nedim'den otuz dirhem çiftekavrulmuş alıyordu. Hiç sevmemesine rağmen, cüce de şekerciden elli dirhem peynir şekeri istedi. Bu arada mûcizemsi bir şey oluverdi: Şekerciye her ikisi de aynı anda parayı uzattılar ve cücenin eli Nevâ'nın eline değiverdi!

Nevâ oradan uzaklaşırken cüce kanatlanmış, mutluluktan havalara uçuyordu! Suratındaki ciddîyet kaybolmuş, çehresine az uçuk da olsa nûr gelmişti. Güle oynaya Karaköy İskelesi'ne yürüdü. Fener Kapısı'na geçtikten sonra kayıkçıya bahşiş bile bıraktı. Neredeyse koştura koştura eve geldi ve kapının ipini çekmeden önce, o gâyet hoş, zarîf ve lâtif saz semâîsi kulağına geldi. Âsım içeride bir haltlar karıştırıyor olmalıydı. İçeri girdi ve Âsım'ı, kucağında kanûnu, hasta yatağında buldu. Âsım sevinçle ona el edip yanına çağırdı. Abayı yaktığı Nevâ için bir saz semâîsi tertip ediyordu. Cân-ı cânânına ithâf ettiği bu eseri tez zamanda sokakta, onun kapısı önünde çalacak ve bu sûretle ona, ilân-ı aşk etmiş olacaktı. Ama saz semâîsi, onun hayır diyemeyeceği kadar muhteşem olmalıydı. Cüceye kalırsa, Âsım bunu hemen hemen başarmış gibiydi. Âşık olduğu için midir, ilhâm perileri adamın bir türlü yakasını bırakmıyordu.

Âsım bütün gece uğraştıktan sonra saz semâîsini tamamlamış ve cüceye de dinletmişti. Eseri gerçekten de hârikulâdeydi ve bir kadının aklını başından alabilirdi. Ancak bu, Nevâ'ya, hâşâ huzurdan, asla erişemeyeceğini bildiği için dünyası zındana dönen cücenin kabul edemeyeceği bir şeydi. Gerçi bu aşktan hayır beklemiyor ve Nevâ'ya asla dokunamayacağını biliyordu. Fakat bir başkasının ona dokuna-

bilecek olması fikri, zaman zaman onu çıldırtacak gibi oluyordu. Böyle bir şeye asla ve asla izin veremezdi. Uzaklarda olsa bile Nevâ hep onun olmalı, hep onun kalmalıydı.

Âsım kapı önünde oturmuş pabuçlarını giyerken, cüce de mutfağa gidip bir satır aldı. Pabucunun ikinci tekini de ayağına geçirmeye çalışan adamın arkasından yaklaştı ve satırı havaya kaldırdı. Ancak tam indiriyordu ki, Âsım arkasını dönüverdi ve cüceyi bileğinden yakaladı. Böylesine kalleşçe bir girişimin cezâsız kalmaması gerekiyordu.

İşte Âsım, bütün yalvarmalarına rağmen, cücenin sağ elinin işâret parmağını aynı satırla uçurdu!

Fakat keyfi kaçan Âsım bir hata yaptı ve cücenin kendisi için her hafta bir şişe aldığı afyonlu şaraptan içti ve sedirde sızdı.

İşte o gece, uykudayken cüce onun boğazını kesti.

Evde kendisine âit bir iz ve eser bırakmamak için elbiselerini, özel eşyalarını bir çıkına doldurdu. Merhûm efendisine imzalattığı âzatnâmeyi, parasını ve bizzat yazdığı musikî eserleri sayesinde Âsım'ın kazandığı ikibinüçyüz eküyü, ama en önemlisi, Âsım'ın Nevâ için tertip ettiği saz semâîsinin ebced ile kaydedildiği kâğıdı aldı. Elindeki para, ömrünün sonuna kadar ona yeterdi. Gerçi memleketine dönebilirdi ama, Nevâ Kostantiniye'de olduğu için burada kalmayı tercih etmişti. Gerçekleştirmeyi kafasına koyduğu şeyler sinsiceydi. Hemen ertesi günü, Galata'nın fuhuş yapıldığı için kimsenin kimseye karışmadığı o sokağında, geçici olarak bir eve yerleşti. Fazla tutumlu olması gerekmiyordu. Bu yüzden Âcem ilinde dokunmuş dört halı, Edirne işi birkaç dolap, ceviz sehpalar, tombak buhûrdanlar ve gülâbdânlar, iki Venedik aynası, ustaca bezenmiş ceviz ve abanoz sandıklar, cilt cilt kitap ve gören ahâlinin kendisine saygı duymasını sağlayacak bir nice eşya aldı. Fâtih Câmii cemaatinden tanıdığı bir kefil yoluyla da, sâ-

kince bir semt olan Sofuayyaş'ta, Hızır Paşa'nın damatlarına âit bir evi kiraladı. Fakat, Galata'yı terk etmeden önce yapacak işi vardı:

Âsım'ın Nevâ için tertip ettiği saz semâîsin üzerinde oynayarak, nasıl becerdiyse, o canım musikîyi beter bir hâle getirdi. Bu yaptığından sonra, o saz semâî aşkı değil nefreti anlatacaktı. Ayrıca, görüp iyice ürksünler diye kâğıda domuz yağı bile sürdü ve bir gece, Nevâ ile annesinin oturduğu evin kapısı altından attı.

Ama çıplak tene kızgın demir basıldığında nasıl bir acı verirse, ruhundaki Nevâ'nın sûreti de cüceyi o kadar kederlendiriyordu. Sonunda bu derdine bir çözüm bulur gibi oldu: Nevâ'ya ulaşamazdı ama, onun güzelliğine erişebilirdi. Böylece Nevâ'dan bile güzel olmasını dilediği bir sonat bestelemeye başladı. Haftalarca bu sonatı çembalo ile seslendirme fırsatını bekledi durdu. Sonatı çaldığında aşkı, Nevâ'ya değil, sözüm ona, onun güzelliğinin seslerle ifâde edilmiş hâli olan sonata âit olacaktı. Nevâ'yı kalbinden söküp atmanın bir yolu daha vardı: Ya Nevâ'yı ya da her şeyi isteyecekti. Cüce böylece, her şeyi, yani ölümsüz olmayı istedi. Ama biraz daha düşünüp yeni bir seçim yapmak zorunda kalsaydı, değil ölümsüz olmak, Nevâ'nın bir bûsesi için tüm hayatından vazgeçebilirdi. Ama Tağut, her ne kadar Nevâ olmasa da, ona ölümsüzlüğü vaadetmişti. Bir gece, o iki uğursuz sesle onu ayağına, Rafael'in evine kadar çağırdığında, varlığını Nevâ'ya değil, artık Tağut'a adadığını bilmiyor değildi. Rafael'in evinde üstelik bir çembalo bile vardı. İşte cüce, bu sonatı her çaldığında, aynı zamanda Nevâ'yı kalbinin derinliklerine gömüyordu.

Kostantiniye'deki yedi musikî üstadının ilk beşini, yani Gülâbî, Meymenet, Âmin, Kirkor ve Bağdasar'ı katleden çetenin dağılmasıyla, görünüşe bakılırsa son kişi olan İbrahim Dede'yi öldürme işi, yedinci üstât olan kendisine kal-

mıştı. Tıpkı Tağut'un ona tarif ettiği gibi, aysız ve karanlık bir gecenin ikinci yarısında, mevlevîhânenin solundaki binanın kapısına asılı kandili söndürüp içeri girince, soldan üçüncü kapıyı âniden açmıştı. Ardından hemen atılıp döşeğinde uyuyan adamın yüzüne yastığı kapadıktan sonra, o garip piştovuyla ateş etmişti. Bu ilk cinâyeti değildi. Kuştüyü yastık piştovun sesinin duyulmasını engellediği için, derviş hücrelerinin bulunduğu binadan kolayca sıvışmış, karanlığa karışıp kaybolmuştu. Ama Rafael'in evine geldiğinde, Tağut'un adamakıllı sinirlenmiş olduğunu görmüştü. Bilip bilmemeyi kibir sayan Tağut ona, musikînin altıncı üstadının hâlâ yaşadığı haberini vermiş ve Eflâtun'un eşkâlini, yaşadığı yeri ona bir bir tarif etmişti. Hevesi kırılacağına kendisine daha bir azim gelen cüce, şimdi neyi yapacağını gâyet iyi bilmekteydi.

* * *

Çıkınında bir şişe olduğu hâlde Sofuayyaş'a vâsıl olan Cüce Efendi, kendi evine uğramadan Kalın Musa'nın bahçe duvarının önüne geldi. Sol elindeki, güneşte pırıl pırıl parlayan akçeyi havaya kaldırıp orada aşık oynayan çocuklara gösterdi. Akçeyi gören çocuklar hemen çevresini aldılar. Cüce içlerinde en mâsum, en temiz görüneni seçtikten sonra çıkınındaki şişeyi çıkarıp çocuğa teslim etti ve ona, "Git Musa Dede'ne ve bu şişeyi ona ver. Bu iftâriyeliğin de Hızır Paşa'nın bir ikrâmı olduğunu söyle," dedikten sonra akçeyi çocuğun eline tutuşturdu. Biraz bekledikten sonra çocuk geldi ve "Şişeyi verdim ona bey amca. Adam da sevincinden havaya uçtu!" dedi. Güneşten korunmak için bir saçak altına giren cüce, orada bir saat kadar bekledi. Nihâyet, Kalın Musa'nın evine doğru ilerleyip kapıyı tıklattı. Cevap yoktu. Bu kez kapıyı yumruklamaya başladı. Bu kez de cevap gelmeyince, sağ elinin işâret parmağının olması gereken yerde-

ki takma demir parmağı döndüre döndüre çıkardı ve yerine dibine yakın bir yerde susta olan bir başkasını taktı. Silâhını denemek için başparmağıyla sustaya bastı ve bir şakırtı ile bu takma parmağın ucunda bir bıçak peydâ oluverdi. Sustaya tekrar basıp ittirince bıçak içeri giriyordu. Artık her şey hazırdı. Kapının ipini çekip içeri girdi, avludan geçip evin mutfağına girince, çocukla yolladığı afyonlu şarabın yarısını içip sızmış Kalın Musa'yı gördü.

Merdivenden yukarı çıktı ve odalara bakmaya başladı. Eflâtun, bahçeye bakan odada, kilimin üzerine çökmüş oturuyordu. Yüzündeki nûr, cüceyi, yani ölümünü gördüğü hâlde sönmemişti. Kendisini kolundan tutup çeken cüceyi takip eden Eflâtun onunla beraber merdiveni indi. Birlikte sokağa çıktılar. Gerçi ölüme gidiyordu ama, korku, öfke, keder, nefret, yeis gibi duyguları artık bilmeyen Eflâtun için bunun fazla bir önemi yoktu.

Abalıfellâh Câmii'nin sofu müezzini akşam ezanı okumaktaydı. Anahtarını çıkarıp evinin kapısını açan cüce, Eflâtun'u içeri aldı. Bir fener yaktı. Yirmi basamaklı uzun ve dik bir merdivenden bodruma indiler. İnsanın gönlünün daraldığı bu pis ve izbe yerde top atılsa dahi dışarıdan kimse işitemezdi. Küf kokan ve aşırı rutubetli bodrumun zemini topraktı. Tavan neredeyse tamamen örümcek ağlarıyla doluydu. Sağdan soldan fare tıkırtıları geliyordu Yerde bir kazma ile bir kürek görünmekteydi. Cüce, Eflâtun'a, "Al şunları da bir çukur kaz!" dedi. "Ama, seni içine alacak kadar geniş ve derin olsun."

Bu emri anlamak için dudak okumayı bilmesine bile gerek olmayan Eflâtun kendi mezarını kazarken, cüce takma parmağını döndüre döndüre çevirip çıkardı. Bunun yerine bir namlu taktı. Bu küçücük çakmaklı silâhı ondört filoriye, Silâhçılar Çarşısı'nda yaptırmıştı. Tıpkı sustalı gibi, başparmakla pimine bastırıldığında ateş alıyordu. Cüce,

horozu kurdu ve emniyete aldı. Falya kapağını açıp yeterince barut bulunup bulunmadığına baktı. Her şey hazır olduğuna göre gönlü rahat edebilirdi. Ama bu sırada bir hırıltı işitildi.

Bodrumdaki koskoca kafesinin içinde, kızıl kızıl kan rengi gözleri ve şimşek gibi bembeyaz, sipsivri dişleriyle insanın yüreğine korku salan, terbiyecisi olan cücenin "Ejder" diye çağırdığı, devasa, kapkara ve aç bırakıldığı için son derece saldırgan bir köpeğin hırlamasıydı bu. Bu canavarın daha da saldırgan olması için cüce ucu çivili bir sopayla hayvanı birkaç kez dürttü, ona acıyla birlikte nefret de verdi.

Kazdığı çukurun derinliği diz hizâsına gelen Eflâtun nefes nefese kalmış, alnında boncuk boncuk ter damlaları birikmişti. Çukurun başına gelen cüce, sağ elinin yenini sıyırdı ve silâhı, fenerin neşrettiği ışıkta parıldadı. Horozu çektikten sonra Eflâtun'un alnına nişân aldı. Ama nedendir bilinmez, daha sonra silâhı onun göğsüne doğrulttu. Ancak bu sırada, üst kattan güm güm sesleri gelmeye başladı. Ardından bir çatırtı işitildi. Cüce bundan tedirgin olmuştu. Senelerden beri emek verip sabırla adım adım yaklaştığı amacını rizikoya sokmak istemiyordu. Merdivenden çıkıp bodruma açılan kapıyı içeriden sürgülemek niyetindeydi. Ama buna fırsat kalmadan, deliduman biri tek bir tekmeyle o kapıyı menteşelerinden kopartıp merdivenden aşağıya yuvarladı. Elinde bir de zemberekli piştov olan Dâvut'tu bu. Basamakları inmeye gerek kalmadan yere atladı. Ama ne gariptir ki, cüce pek istifini bozmamıştı. Dâvut üstüne üstüne tam yürüyordu ki, cüce kafesin kapağını açıp canavara "Tut!" diye bağırdı. Köpek havlaya bağıra üzerine koşarken Dâvut piştovunun tetiğini çekti. Ne var ki silâhı ateş almadı. Cüce tekrar bağırınca hayvan, aç olmasına rağmen efendisine itâat ederek durdu. Sivri dişlerini Dâvut'a gösterip

hırlayarak ve ağzından salyalar aka aka beklemeye başladı. Dâvut tam köşede sıkışmış kalmıştı. Bu duruma sevinmiş gözüken cüce, "Bu canavar kelimelerin anlamını insanlardan daha iyi bilir ve ağzımdan çıkan bir tek kelimeyle seni paramparça eder," dedi. "Şu anda, kardeşin için yapabileceğin bir şey, ne yazık ki yok. O yüzden akıllı uslu dur da, kardeşinin ölümünü doya doya seyret. İnsan bu kadar çok üzülüp kahrolma fırsatını her zaman yakalayamaz. O yüzden tadını çıkarmaya bak!"

Dâvut bu cüceye, "Peki kimsin sen?" diye sordu. "İsminin Alessandro Perevelli olduğunu biliyorum. Nereden geldin ve vatanına dönmek varken bu şehirde kalmayı niye seçtin?"

Kendini o mekânın yegâne hâkimi hisseden cüce, çukurun çevresinde küçük adımlarıyla yavaş yavaş geziniyor, bir yandan da çukurda hâlâ kazma sallayan Eflâtun'a bakıyordu. Bir süre düşündükten sonra cüce, "İyi ki bana bu soruyu sordun!" dedi. "Bu yüzden, kardeşinden sonra seni de acısız bir şekilde öldüreceğim. Bu şehirde seneler boyunca kendimi ve geçmişimi korkmadan ifâde edebileceğim bir tek kişi ve bir tek fırsat bile bulamamıştım. Tabiî efendim hariç!"

Dâvut, "Esir Hanı'nda Âsım'a satıldığını da biliyorum," dedi. "O adama ne yaptın? Bir sofu ve bir vâiz olduğunu bunca insana nasıl yutturabildin?"

Cüce, "Bu pek de uzun bir hikâye değil," dedi. "Venedik'teyken çembalo denilen o musikî âletinde bir numara sayılıyordum. Eğer ellerin bir örümcek gibiyse, yani parmakların da ne kadar uzunsa, bu âlette o kadar başarılı olursun. Tabîat beni bir cüce yapmıştı gerçi, ama fazladan da iki parmak vererek beni üstün kılmıştı. Bu şekilde, sırf benim için tertip edilip bana ithâf edilmiş birkaç eser bile çaldım. O zamanlar istikbâl vaadeden bir gençtim. Ancak

Malta'dan Venedik'e dönerken, gemimize iki çektiri saldırdı. Gemiye rampa eden korsanlar silâhlı olanları ve direnenleri katletti. Sağ kalanlar çırılçıplak soyulup birer birer, ağızlarındaki dişlerden ayak tırnaklarına kadar incelendi. İhtiyarlar ve zayıflar bir filikaya doldurulduktan sonra açık denize salıverildi. Güçlü kuvvetli olanlar zincire vuruldu. İyi para edecek güzel kadınlar ise çektirilerin ambarlarına hapsedilmişti. Beni sonradan fark ettiler. Önce denize atmak istediler. Aralarında bir tartışma çıkmıştı. Gerçi onlar tartışmışlardı ama, kazanan ben oldum. Sonunda beni de ambara kapattılar. Bu şekilde Kostantiniye'nin Esir Hanı'nda satışa çıkarıldım. Senin de bildiğin gibi, cüceleri beyler paşalar kendilerini eğlendirsinler diye satın alırlar. Ama benim suratım asıktı. Bu yüzden fiyatım düşük tutuldu. Sonunda Âsım'a satıldım."

Hırlayıp diş gösteren canavarın köşeye sıkıştırdığı Dâvut, "Âsım sende ne gibi bir meziyet gördü de satın aldı?" diye sordu.

Bunun üzerine cüce, "Mezata çıkarıldığımda, ellerimin büyüklüğünü görenler şaşırmışlardı," dedi. "Bu yüzden bir ara sessizlik oldu. O sırada birinin bir Çârgâh şarkı mırıldandığını gördüm. Bu gamı biliyordum. Ondan önce davranıp şarkısının son hânesini irticâlen ben mırıldandım. Musikî'ye yeteneğim olduğunu böylece gören bu kişi, beni satın alan Âsım'dı."

Dâvut, "Peki, Âsım nasıl öldü?" diye sordu.

Bodrumdaki küf kokusu dokunmuş olacak ki, birkaç kez hapşırdıktan sonra cüce, "Bir gönül işi sonucu!" dedi. "Yani o ve ben, kalplerimizi Nevâ'ya kaptırınca başladı her şey."

Dâvut kahkahalarla gülmeye başladı. Onun bu hâline kızan köpek bir iki havladıktan sonra hırlamaya başladı. Cüceyi kızdırmak isteyen Dâvut, "Sen! Yani sen de Nevâ'ya âşıktın ha!" dedi. "Bu acıklı bile değil! Sadece gülünç!"

"Sakın gülme!" diye bağırdı cüce, suratı iyice asılmıştı. "Gördüğün gibi, ben bir cüceyim ve hiç de yakışıklı değilim. Fakat bu, benim bir kalbimin olmadığını göstermez. Nevâ'ya asla erişemeyeceğimi elbette biliyordum. Ama başka birinin ona yaklaşmasına da asla katlanamazdım. Evet! Asla! O güzeller güzeli Nevâ, benim için olduğu kadar başkaları için de dokunulmaz ve saf kalmalıydı."

Dâvut, "Onu neden öldürdüğünü artık tahmin edebiliyorum," dedi. "Onunla mertçe vuruşmadın herhâlde. Öldürürken hangi kalleşçe yolu seçtin?"

Dâvut'un kışkırtmalarına aldırmayan cüce, "Âşık olduktan sonra Âsım çok değişmişti," dedi. "Aşkını Nevâ'ya anlatmak için bir saz semâîsi tertip etti. Semâînin bittiği gece Âsım'ı öldürmeye kalktım. Ama çabuk davranıp beni yakaladı. Cezâ olarak da sağ elimin işâret parmağını satırla uçurdu. Aslında elimi kesecekti ama ona yalvarıp yakarınca vazgeçti. Onu ancak ikinci gece, boğazını keserek öldürebildim. Benim ona öğrettiklerimle kazandığı bütün parayı da yanımda götürdüm. Ona bir kazık daha attım. Yani onun Nevâ için tertip ettiği saz semâîsini 'bozdum' ve aşağılık hâle getirdim. İşte bu alçakça semâîyi Nevâ ve annesinin evinin kapısının altından attım. Şimdi ikisi de huzursuz: Hem erkek hem de kadın, hem Âsım hem de Nevâ, hem ölü olan hem de diri olan! Benim aşkım işte böyledir!"

Dâvut afallamıştı. Ama onu en çok şaşırtan şey, bu sefil cücenin Eflâtun'u neden düşman bellediğiydi. Bu yüzden, "Bütün bunları anlamaya çalışıyorum," dedi. "Fakat benim kardeşim gibi, hayatta hiç kimseyle değil husûmet, rekabete bile girmemiş birini neden öldüreceksin?"

Yüzü iyice asılan cüce şu cevabı verdi:

"'Hayat Nefesi' denilen o nağmeyi dinlemek ve mümkünse solumak için! Kostantiniye'deki en büyük yedi musikî üstadından beşi öldü. Altıncısı da ölmek üzere. Geriye ka-

lan yegâne üstât olan ben, Hayat Nefesi'ni dinleyecek ve ölümsüz olacağım!"

Dâvut'un ağzı açık kalmıştı. O anda cücenin aklını kaçırmış olduğunu düşündü ve bu onun öfkesini ziyâdesiyle artırdı. Cüceye öfkeyle şunu söyledi:

"Böyle bir masala nasıl inanabilirsin! Senin daha zeki olduğunu düşünmüştüm. Bu tür hikâyelere çocuklar bile inanmaz! Sen delirmişsin!"

Bu sözleri işiten cüce, "Öyleyse bir delinin ne yaptığını gör!" diye bağırdıktan sonra, çukurun içinde kazma sallayan Eflâtun'a silâhını doğrulttu ve ateşledi. Kurşun göğsüne isabet edince, Eflâtun yere yığılıverdi! Bunun üzerine Dâvut bir nara koparark cücenin üstüne atılmaya kalkınca, canavar köpek ona saldırdı. Ama Dâvut, sol ön kolunu canavarın ağzına sokar sokmaz, sağ eliyle de tasmasından yakaladı ve hayvanı bu şekilde âdeta kilitledi. Bu esnada sırt üstü yere düşmüştü. Canavar köpeğin belini bacaklarıyla kavradıktan sonra âniden sıkıp belini kırdı. Dâvut köpekle uğraşırken, cüce parmağına bir bıçak takmıştı. Kardeşi vurulduğu için aklı başından giden Dâvut, cücenin üstüne saldırınca bıçak göğsünü boydan boya deşti. Fakat Dâvut bıçağı çıplak eliyle tutup kıvırdı ve cücenin elinden mesnediyle birlikte olduğu gibi aldı. Korkuya kapılan cüce bu kez yeninden bir hançer çıkardı. Bunun üzerine Dâvut, elindeki bıçağı cücenin boynuna soktu ve kan fışkırdı.

Cüce yere yığıldıktan sonra, hüngür hüngür ağlayan Dâvut çukura girdi ve ölmek üzere olan kardeşini çıkardı. Bir köşeye yatırıp yanaklarını ve alnını okşayıp gözyaşlarını döktü. Mendilini çıkarıp Eflâtun'un alnında beliren boncuk boncuk ter damlalarını silmeye başladı. Beyninden vurulmuşa dönmüştü. Kardeşini öpüp öpüp kokluyor, onun yaşadığı her dakikayı kâr biliyordu. Kardeşinin ölümünden sonra dünyası artık zından olacaktı. Yüreğine ateş düşen

Dâvut, gözünden akan yaşın ömrünün sonuna kadar dinmeyeceğini sanıyordu. Onun kolları arasındaki Eflâtun'un zorlukla nefes almasına rağmen yüzündeki o nûr yitip gitmiş değildi. Bu sırada garip bir şey oldu. Dâvut, sırtını döndüğü kapının hemen eşiğinde, Bâtın'ın varlığını hissetti, dönüp bir bakmaya korktu.

O anda Dâvut'un tüyleri ürpermişti. Nasıl ki aydınlık, karanlıktan ne ölçüde nûrluysa, Bâtın da aydınlıktan aynı ölçüde nûrluydu. Bâtın, bilinemeyen ve görülemeyen olmaktan çok, bilinmemesi ve görülmemesi gerekendi. Dâvut'un arkasındaki merdivenin tahta basamakları ağırbaşlılık ve vakar ile gıcırdamaya başladı... Evet! Biri ağır, ama oturaklı adımlarla bodruma inmekteydi. Dâvut masallara inanmazdı gerçi. Fakat şimdi ne yapması gerektiğinin farkındaydı. Can çekişen kardeşinin kafasını yavaşça bıraktı. Ayağa kalkıp bir köşeye gitti ve orada secde eder gibi çöküp iki eliyle kulaklarını sımsıkı tıkadı. Çünkü bu bodrum, işitmemesi ve görülmemesi gereken bir duruma sahne olacaktı. Ama elinde neyi ile Bâtın'ın kardeşinin yanı başında olduğuna, en büyük musikî ûstadı olan Eflâtun'a, Hayat Nefesi'ni üflediğine tüm kalbiyle inanmak istedi ve inandı! Derken, o durumda ne kadar kaldığını unuttuğu an, omzuna biri dokundu. Dönüp baktığında, kardeşi Eflâtun'u karşısında sapasağlam, dimdik ve dinç hâliyle gördü. Onu hasretle kucakladı.

* * *

Sabah vakti, sol gözü artık kör olan Yedikule Kâhini uzunca bir uykudan yeni uyanmış olmalıydı ki, döşeğinde doğrulduktan sonra epey bir gerindi. Kâhinin fazlaca vakti var denemezdi. Belki bu yüzden, son bir kez daha esneyip yatağından kalktı. Yorganı ve çarşafı katladıktan sonra yüklüğe yerleştirdi. Mesleği kâhinlik olduğundan mıdır, haya-

tındaki sıradanlığın artık sona ereceğini, yeni bir güne başlayacağını seziyor gibiydi. Sezgileri doğruysa bugün, muhteşem bir gün olacaktı. Ama bir yandan korkmuyor da değildi. Fakat hayatta, şatafatlı, görkemli ve debdebeli olan ne varsa, bedellerinin hiç de hafif olmayacağını biliyordu. Sonunda beklediği şey meydâna gelir gibi oldu ve ahşap evinin önünde, katırlarla çekilen bir arabanın çıngırak sesleri işitildi. Dizginlere asılarak hayvanlarını durduran arabacı yere atladı. Derken kapıyı yumruklamaya başladı. Bir yandan da müjdesini istiyordu. Çünkü yedi arkadaşının ona tâ İzmir'den yolladığı teşekkür hediyesini, onca yolu katederek sapasağlam getirmişti.

Kalın keçeye sarılıp bağlanmış bu hediye, belli ki kırılır dökülür bir şeydi. Gel gör ki kâhinin daracık evinde, büyücek bir eşyayı koyacak yer yoktu. Bu yüzden kâhin, zaten bahşiş bekleyen arabacının da yardımıyla bu havaleli eşyayı tavan arasına kaldırdı. Fakat bunun sakıncalı olduğunu, aynı gece rüyâsında öğrenecekti.

O gece, kafayı vurup döşeğinde uykuya daldığı vakit, rüyasında Kahire, Urfa, Basra, Hicâz, Trablus, Kazan ve Bağdat kâhinleri olan Bilâl'i, Heybet'i, Abbas'ı, Mesût'u, Zeynel'i, Selâhattin'i ve Munkasım'ı gördü. Gözleri artık kör olduğu için o karanlıkta el yordamıyla kendisini arayan kâhinler ondan, tâ İzmir'den gönderdikleri kehânet aynasına bir bakmasını istirhâm etmekteydiler. Çünkü, dedikleri doğruysa, Dünya'nın ikinci hakikati bu aynada saklıydı. Sabahın birinci horozunun öttüğü o zamanda yatağından telâşla fırlayan tek gözlü kâhin, tavanarasına çıkmaya karar verdikten sonra, üstüne bir battaniye, eline de tek mumluk bir şamdan aldı. Sofaya çıktı ve başında gecelik takkesi de olduğu hâlde, tahtakurularının kemire kemire bitiremediği basamakları yavaş yavaş, o uyku sersemi hâliyle ahlaya puflaya çıktı. Tavanarasının kapısını açtıktan sonra, mumun

ışığında, belki parçalanıp dökülmesin belki de kimseler görmesin diye keçeye sarılmış o havaleli nesneyi gördü. Üzerindeki keçe kolay açılmasın diye, bir de sımsıkı sicimlerle sarılmıştı. Ama kâhin, mesleği gereği, kesmektense sicimleri çözmenin daha münâsip olacağını düşündü ve üçüncü horoz zamanına kadar bu işi bitirdi. Ama mumu da tükenmişti. Etraf birden karardı. Buna rağmen, el yordamıyla da olsa keçeyi çıkarmayı başardı. Bu eşya bir boy aynasıydı. Tavan arası zifirî karanlıktı ama, buna rağmen aydınlık olan ayna, âdeta başka bir zamana âit esrârengiz bir nûr neşrediyordu.

Kâhin, görebilen tek gözüyle aynaya baktı ve Tağut'u gördü. Kişioğluna açtığı savaşta bir kez daha hezimete uğrayan bu varlık, öfkeden köpürüp kudurarak kapkara bir aleve dönüştü ve karanlıklar arasında kaybolup gitti.

Kâhin, görebilen tek gözüyle aynaya baktı ve Kalın Musa'yı gördü. Bu tok sesli adam, Hızır Paşa'dan yüklüce bir emekli maaşı aldığını ailesinden saklıyor ve bir de utanmadan, yemeklerini kardeşi Hüseyin Efendi'nin evinde yiyordu. Ama bu adamın hakkını yememek gerekti: Çünkü bir ara darda kalan kardeşine fâizle tam yirmibir altun borç vermişti. Hüseyin Efendi borcunu vadesi gelir gelmez ödemesine rağmen, Kalın Musa ona, "Bak! Ben sana o parayı vermeseydim, şimdi diğer borçlular gibi zındanlarda çürüyor olacaktın!" diyerek sık sık başına kakacaktı. Ayrıca doksanbir yaşında ruhunu teslim edecek bu efendinin çıkınında bulunan dörtyüz altun, kemençesiyle dâima Hüzzâm eserler çalmaya devam eden o meyûs oğlu, yani doksansekiz yaşında âhirete intikâl edecek olan Veysel Bey'in artık müzminleşmiş karasevdasına bir şifâ olmayacaktı.

Kâhin, görebilen tek gözüyle aynaya baktı ve Lazar'ı gördü. Onu öldü bilen ailesine senelerce sonra kavuştuğunda,

hayatının en mutlu gününü yaşamıştı. Anne ve babasının ve tabiî ki kayınpeder ve kaynanasının eteğini, amca, teyze, dayı ve halalarının ellerini öpen Lazar, amca ve dayı oğullarıyla musâfaha etmiş, artık bir yetişkin olmalarına rağmen çoluk çocuğun da başlarını okşamıştı. Hısım akrabaya selâm da gönderen Lazar, artık kocamış olan câriyesine de bir öpücük yollamayı ihmâl etmemişti. Lazar, bütün akrabalarına, kaybolduğu günkü gibi, yani sapasağlam, dinç ve genç görünmüştü. Ancak göz boncuğu takmayı ihmâl ettikleri için, birkaç sene sonra bu adam nazar değmesi gibi bir nedenden hastalanarak, kısa bir süre sonra ecel şerbetini içecekti.

Kâhin, görebilen tek gözüyle aynaya baktı ve Rafael'i gördü. Tıp denilen zanaati, zavallı Lazar'ın orasını burasını kesip içine bakarak, yalapşap ve yarım yamalak öğrenen bu adam, mesleğinde bir hayli ilerleme kaydetmişe benzerdi. Yedi yaşındaki bir çocuğun güneşe bırakılıp bal kıvamına getirilmiş idrârından mamûl fitillerle, küplemesi olanları iflâh ediyor... örümcek ağı ve yıllanmış Ankona şarabının karışımından ibâret haplarla, sıtmalılara şifâ veriyor... oruçlu bir imân sahibinin mübârek tükürüğünden hazırladığı merhemlerle, egzamalıları ve basur illetinden çekenlerin derdine dermân oluyor... kalp teklemesi ve sinir buhranı geçirenleri enfeha ile, yani yavru hayvanların midelerinden alınan sütle iyileştiriyordu. Neredeyse el yordamıyla yaptığı onca tecrübe sonunda, artık pek yanılmadığından, şifâ bulup kefeni yırtan hastalarının sayısı arttıkça artıyordu. Ancak, vaftiz olduğundan bu yana hiç yıkanmamış olan Rafael'in vücudundaki kir onun kanını zehirleyecek ve üç ay sonra da Azrâil bu adamcağızın canını alacaktı.

Kâhin, görebilen tek gözüyle aynaya baktı ve Dâvut'u gördü. Gece yarısı olduğu hâlde elinde ûduyla, Nevâ ile

annesinin oturduğu evin tam karşısındaydı. Âsım'ın bestesinde yapılan hatayı bulmuştu. Cücenin bu eserde yaptığı tek şey, dinleyenin aşkını kanatlandıran saz semâîsini, pes ve dâvudî seslere göçürtmüş olmasıydı. Oysa aşk insanı göklere yükseltirdi. Bunun için Dâvut, saz semâîsindeki bütün sesleri aynı nispetle tizleştirmiş, yani Kıptîlerin tâbiriyle "kaldırarak" Zîrgûle makamını tâ yukarıya, aşkın olduğu yere, yani Nevâ perdesine taşıyarak o Arabân saz semâîsini ortaya çıkarmıştı. Ayrıca Arabân'ın kararı gibi Dâvut'un kararı da Nevâ olacak, iki ölümlünün birleşmesinden ölümsüz bir aşk çıkacaktı. Dâvut, saz semâîsini bu hâliyle önce Nevâ'ya çalmak niyetindeydi. Udûnu kılıfından çıkardı ve itidal-i dem ile ûdunu dımbırdatıp o *Kelâm-ı Kadîm*'i dem-â-dem takdim ile, dim-i benî âdemi o kadîm demdeme ile adım adım ve dem-be-dem dem eden musikîyi dinletti. Bu Araban eseri çalan Dâvut ile kapının önüne çıkan Nevâ, göklere yükselen bir ışık gördüler. Aşkı anlatmayı âşık olmaktan daha fazla seven bu hayâlet, Âsım'dı. Ruhu huzur içinde göklere yükseldi ve yıldızlar arasında kayboldu.

Kâhin, görebilen tek gözüyle aynaya baktı ve Eflâtun'u gördü. Bu efendi, sessizliği sessizce dinleyerek, Galata Mevlevîhânesi'ndeki mutfak-ı şerîfindeki dibekte kahve dövme işini bırakmadı ve hiçbir zaman da bir Mevlevî dedesi olmadı. Bu onun, olduğu kişi olmaya devam edeceği anlamına geliyordu. Seneler sonra kalbi durduğunda, defnedileceği yer de belliydi: Dergâhtaki Suskunlar Hazîresi.

Kâhin, görebilen tek gözüyle aynaya baktı ve uzun boylu, çekik gözlü o adamı gördü. Bunu görmek, kendisi gibi diğerlerinin de içinde yaşadıkları o dünyadaki asıl hakikati görmek demekti. Gözün görevinin görmek değil, hakikati görmek olduğunu söyleyen âlim aklına geldi. Hakikati gören gözün başka hiçbir şey görmesine gerek yoktu. Yediku-

le Kâhini'nin yegâne gözüne de bu şekilde perde indi. Ama kör olmasına rağmen hiçbir şey görmüyor değildi. Gözlerinin ona gösterdiği yegâne şey, o uçsuz bucaksız karanlıktı. Tıpkı sessizliği dinleyen Eflâtun gibi, kâhin de sustu. Belki de susmak, gerçeği anlatmanın tek yoluydu.

30 Ağustos 2007, Bostanlı